

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SAF DEĞİŞ- TİREN

Siegfried Lenz

SIEGFRIED LENZ
SAF DEĞİŞTİREN

Der Überläufer

© 2016, Hoffman und Campe Verlag, Hamburg

© 2018, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Günter Berg Literary Agency aracılığıyla satın alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kasım 2018, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-3876-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

SIEGFRIED LENZ

SAF DEĞİŞTİREN

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Ayşe Sarısayın

SIEGFRIED LENZ, 1926'da Doğu Prusya'daki Lyck'te doğdu. 1973'te Alman Dil ve Edebiyat Akademisi üyeliğine seçildi. Roman, deneme öykü dallarında ürün veren, radyo ve sahne için tiyatro oyunları yazan Siegfried Lenz'in aldığı ödüller arasında, 1961 Bremen Edebiyat Ödülü, 1979 Andreas Gryphius Ödülü, 1984 Thomas Mann Ödülü, 1988 Alman Yayıncılar ve Kitapçılar Birliği Barış Ödülü ile 1999 Frankfurt Şehri Goethe Ödülü sayılabilir. Son olarak 2003'te Johann Wolfgang von Goethe Altın Madalyası'yla onurlandırılan yazarın yapıtları bugüne kadar Türkçe de dahil olmak üzere otuzdan fazla dile çevrildi. Lenz, 2014'te öldü.

AYŞE SARISAYIN, 1957'de İstanbul'da doğdu. Kimya mühendisliği ve işletme eğitimi gördü. İlk kitabı, Behçet Necatigil'e ilişkin anılarının yer aldığı *Çok Şey Yarım Hâlâ* (2001). Öykü kitapları *Denizler Dört Duvar* 2004 Yunus Nadi Öykü Ödülü'ne, *Yorgun Anılar Zamanı* 2005 Sait Faik Hikâye Armağanı'na, *Karakalem Resimler Dünya Kitap* dergisinin 2008 Yılın Telif Kitabı Ödülü'ne değer görüldü. Diğer kitapları: *Erdal Öz, Unutulmaz Bir Atlı* (biyografi, 2009), *Beşiktaş, Yollar ya da Anılar Boyunca* (otobiyografik semt kitabı, 2009), *Ansızın Günbatımı* (roman, 2014), *O Aşk Dinmedi* (Selim İleri'yle nehir söyleşi, 2017) ve *Denize Yazıldı* (biyografik anlatı, 2018). Çocuk kitapları da olan Ayşe Sarısayın'ın Siegfried Lenz'den çevirdiği *Almança Dersi* romanına, Dünya Kitap Yılın Çeviri Kitabı Ödülü verildi (2012).

1. Bölüm

Kapıyı kimse açmadı.

Proska ikinci kez vurdu, daha güçlü, daha kararlı, nefesini tutarak. Bekledi, başını eğdi ve elindeki mektuba baktı. Kapıya bir anahtar sokuldu, evde biri olmalıydı. Ama kimse açmadı.

Yavaşça kapıdan uzaklaştı, yarı karanlık pencereden içeriye göz attı. Güneş başının tam arkasına düşüyordu, ama Proska aldırmadı. Otuz beş yaşındaki güçlü kuvvetli asistanın dizleri birdenbire titremeye başladı. Dudakları gerildi, tükürüğü incecik bir iplik halinde dudaklarının arasına takılıp kaldı.

Camın iki metre uzağındaki sandalyede yaşlı bir adam oturuyordu, gövdesinin yarı yarıya solmuş cılız, sarımtırak dallarından birini, sol kolunu sıyırmış, elindeki enjektörü dikkatle dolduran bir ihtiyar. Görevini tamamlayan boş ampulü rasgele yere attı. Proska küçük bir çıtırtı duyacağını sandı, ama yanılıyordu, pencere camı bu hafif sesi dışarı salmadı.

İhtiyar adam enjektörü dikkatle sehpanın üzerine bıraktı, cılız parmaklarıyla pamuk torbasından küçük bir parça çekti, titrek hareketlerle çevirip topak yaptı ve bir şişenin ağzına bastırdı. Sonra şişeyi yavaşça kaldırdı, ters çevirdi. Pamuk sıvıyı büyük bir iştahla emerek renk değiştirdi.

Proska hareket etmiyor, ufacık bir kıpırdanmadan bile kaçınıyordu. Yaşlı adamı hayatı boyunca ancak dört ya da beş kez görmüş, dört ya da beş kez selamlaşmıştı onunla. Eczacı olması dışında hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Kapıdaki isimlikte “Adomeit” yazılıydı – başka bir şey yoktu.

İhtiyar, kolunun alt kısmını pamukla ovaladı ve bir dakika kadar bekledi. Bu arada gözlüğünün metal çerçevesi üzerinden enjektörün güneşte parlayan iğnesine bakıyordu.

“Ne yapacak? Koluna mı batıracak? Damarına? İhtiyar neden böyle yapıyor?”

Proska’nın dudakları seğiriyordu.

Adomeit enjektörü aldı, gözlüğünün camlarına iyice yaklaştırarak pistonu hafifçe itti. Kahverengi sıvı ince bir çizgi halinde dışarı fişkırdı. Alet hazırды, itaatle çalışıyordu. Yaşlı adam iğneyi öylesine apansız koluna sapladı ki, Proska pencerenin önünde kalakaldı. Sesini çıkaramıyor, elini oynatamıyor ve oradan uzaklaşamıyordu. Bedenine müdahale eden adamı izlerken, ince ve derin bir sızı duyar gibi oldu, saç kökü kadar ince, gözpınarları kadar derin bir sızı. İhtiyar işaretparmağıyla bastırarak sıvıyı kanına zerk etti, ara vermeden ve kararlı.

Yaşlı adam iğneyi kolundan çıkardığında, Proska tekrar hareket edebileceğini hissetti. Geri döndü, kapıya vurdu ve bekledi, ama açan olmadı. Dikkatle kolu aşağı bastırdı, gıcırdayarak isteksizce açılan kapı onu içeri aldı.

“İyi günler,” dedi Proska. Sesi boğuktu.

İhtiyar cevap vermedi. Odaya birinin girdiğini henüz fark etmemiş olduğu belliydi.

“Size bir şey sormak istiyordum...” dedi Proska yüksek sesle, ama onun az önce enjektörün iğnesini çekip çıkardığı yeri pamukla ovduğunu görünce cümlesini tamamlamadan bıraktı. Ardından adam sandalyesinden kalktı ve pencereye doğru gitti. Sararmış kolunu güneş

ışığına uzatarak mırıldandı: “Haydi, yala da çabucak kurut şunu.” Proska bir damarın üzerinde küçük, kırmızı bir noktacık gördü, iğnenin ısırtığı.

“Herr Adomeit.”

Yaşlı adam dönüp bakmadı.

“İyi günler, Herr Adomeit.”

İhtiyar camdan dışarı bakarak gömleğinin kolunu indirdi. Proska bağırdı bu kez: “Size iyi günler diliyorum!”

Eczacı yavaşça döndü, ziyaretçisini fark etti ve şaşkın, gri gözleriyle dostça baktı ona. “İyi günler. Siz Herr Proska’sınız, değil mi?”

“Evet. Bana bir posta pulu ödünç verebilir misiniz?” Proska zarfı yukarı kaldırdı.

“Mektup benim için mi?” diye sordu Adomeit. “Kim mektup yazar ki bana?”

“Hayır,” dedi Proska, “size sormak istediğim...”

“Daha yüksek sesle konuşmalısınız,” diyerek sözünü kesti eczacı, “çok az işitebiliyorum.” Sandalyeye oturdu. Misafiri ayaktaydı hâlâ.

“Fazla bir posta pulunuz var mı, Herr Adomeit?”

“Mektubu verin, kimin yazmış olabileceğini kestiremiyorum.”

“Mektup size değil,” diye bağırdı Proska. “Sadece bana ödünç verebileceğiniz bir pul var mı diye soruyorum. Yarına kadar.”

“Pul mu istiyorsunuz?”

“Evet. Yarın iade ederim size.”

“Bende çok pul var,” dedi ihtiyar içtenlikle. “Daha fazla da verebilirim. Bizim gibilerin ihtiyacı yok artık. Kime yazacağım ki? Tek bir arkadaşım kaldı, Braunschweig’da yaşıyor. Altmış yıldır tanışıyoruz. Eskiden komşuyduk, şimdi sizinle olduğumuz gibi. İki insanın birbirine anlatabileceği ne varsa, bu altmış yıl içinde hepsini anlattık. – Kaç pula ihtiyacınız var?”

“İki!”

“Kaç dediniz? Daha yüksek sesle konuşmanız lazım, iyi duyamıyorum.”

“İki pula ihtiyacım var,” diye bağırdı Proska. “Yarına kadar.”

“Tamam,” diye mırıldanarak yerinden kalktı Adomeit. Bir komodini açtı, içinden bir defter çıkardı ve sarsak adımlarla misafirine yaklaştı.

“Burada, pulları buradan alın.”

Asistan defteri açtı, sayfaları hızla çevirdi ve onluk bir tabaka buldu.

“İşte,” dedi ihtiyar, “ne kadar lazımsa alın.”

Üzerinden nahoş bir hastalık kokusu yükseliyordu. Alnının sol tarafında hafif bir ağrı hisseden Proska açık havaya çıkmaya isteği duydu.

Duraksadığını gören eczacı, “Alın haydi,” diye teşvik etti onu.

“Ama bu pullar eski, geçerli değil artık.”

“İki taneden fazla da alabilirsiniz,” dedi ihtiyar. Dikkatle misafirinin dudak hareketlerini izliyordu.

“Söyledim ya, bu pullar geçersiz.” Proska bağırdı: “Pullarınız işe yaramaz! Eski ve geçersiz!”

“Ama çok iyi yapışıyorlar hâlâ.”

“Bunun önemi yok. Pulların hem yapışması hem de geçerli olması gerekir...”

“Yine de birkaç tane alabilirsiniz,” dedi ihtiyar, yardımcı olmaya istekli.

“Ama işime yaramıyor.”

“Kaç tane?”

“İşime yaramıyor!” diye bağırdı Proska.

Adomeit onluk pul tabakasını deftere koydu, üzüntüyle omuz silkti ve küçük adımlarla komodine doğru yürüdü. Kapağı kapatmadan önce döndü.

“Bir şey mi dediniz?”

Proska hayır anlamında başını salladı ve elindeki pulsuz mektuba baktı.

Eczacı tekrar yerine oturdu.

“Yazmak zorunda mısınız?” diye sordu.

“Evet.”

“Sizin yaşıınızda,” dedi Adomeit gözlüğünün arkasından gözlerini kırıştırarak, “sizin yaşıınızdayken ben de yazardım.”

“Bu mektubu kız kardeşime yollamam gerekiyor.”

“Benim annem öleli çok oldu.”

Proska bağırdı: “Bu mektup kız kardeşim için!”

“Kız kardeş, evet. Kız kardeş? Bir kız kardeşiniz mi var?”

“Evet. Tabii. Bunda şaşılacak bir şey yok.” Proska gitmek istiyordu, ama onu kalmaya zorlayan bir şey vardı. Baş ağrısı artıyordu, alnının sol yarısında bir matkap çalışıyordu sanki.

Adomeit iğne yaptığı kolunu kaşdı, başparmağıyla iğne yerini ovdu.

“Kız kardeşinize neden mektup yazıyorsunuz? Aile bireylerinin birbirlerine söyleyecek fazla bir şeyleri yoktur genellikle. Uzun bir mektup mu yazdınız ona?”

“On beş sayfa!” diye bağırdı Proska.

Dizlerinin tekrar titremeye başladığını hissetti. Dar, büyük alnını, rengi güneşten açılmış dalgalı saçlarını sıvazladı, gözlerini kapattı.

“Yorgun musunuz?” diye sordu yaşlı adam.

“Sanırım. Beynimi çok zorladım. Bu insanı epey hırpalıyor.”

“Çok fazla çalışmamalı,” dedi yaşlı adam.

Proska bağırdı: “Ben düşündüm!”

“Düşündünüz mü? Ha. Düşündünüz. Ama bunun hiçbir yararı yok ki.” Yaşlı adam parmaklarını birleştirdi ve gülümsedi.

“Olabilir,” dedi Proska kayıtsızca. Birden başını kaldırdı, yaşlı adama sertçe baktı, normalden daha uzun baktı.

“Neden şu nesneyle,” diye sordu bakışlarını bir anlığına şırıngaya çevirerek, “kolunuza iğne yaptınız? O sırada sizi izliyordum.”

“Pulları hâlâ istiyor musunuz?”

“Neden kendinize,” diye bağırdı Proska, sesi o kadar yüksekti ki, kendi sesinin gücünden korktu, “neden damarınıza bu iğneyi batırdınız?”

“İğne?” Yaşlı adam dilini şaklattı. “İğne keskin. İnsan acı hissetmiyor. İlaç derinin altına girince, iğne yeri birazcık şişiyor. Ama hemen geçiyor.”

“Peki, neden yapıyorsunuz bunu?”

“Denemek ister misiniz? Çok basit. Şimdi söyle, bakın...”

Eczacı enjektörü alıp yukarı kaldırdı, dik olarak tuttu.

“Neden kendinize iğne yapıyorsunuz?” diye öfkeyle haykırdı Proska. Bir nedeni olmadığı halde ihtiyara öfkelenmişti, elini yumruk yaparak bacağına indirdi. Elleri iri ve kızılımsıydı.

Adomeit şırıngayı masaya bıraktı, dostça gülümsedi, bir süre kıkır kıkır güldükten sonra duyduğu gürültüden işkillenen yaşlı bir erkek karaca gibi başını kaldırdı.

“Bu iğneyi neden yaptığımı size anlatacağım Herr Proska. Bilmek istediğiniz buydu, değil mi?”

“Evet – sizin için sakıncası yoksa.”

“Tamam, olduğu gibi anlatacağım size. Fakat Tanrı aşkına, öfkelenmeyin.” İğne yerini kaşdı, pencereden dışarıya göz attı ve kurnazca göz kırparak Proska’ya döndü.

“Ama kızmak yok. Siz de pencerenin önünde oturmayı seversiniz, değil mi? Ve dışarıya bakarken, aklınızdan bazı düşünceler de geçer herhalde. Hatıralar? Öyle değil mi? Eski, uğursuz yolları, ardıç ağaçlarının arkasın-

daki gizli köşeleriyle ve güzelim alanlarıyla ormanı gördüğünüzde siz de bir şeyler hatırlamaz mısınız? Ve bir kız bu yoldan geçerek ormana gittiğinde, aklınıza bir şeyler düşmez mi? Sonra belki sakın sakın rüzgâra karşı tükürür ya da bir elma soyarsınız. Ardıç ağacının arkasındaki kızın, sıradan bir caddeden geçen kıza göre sizin için daha fazla anlamı olduğunu bilseniz de?

Görüyorsunuz, yaşlı bir adamım ben, elinden her tavuğun kurtulabileceği sarsak bir tilki. Ama biliyor musunuz, benim de anılarım var. Kimileri bu anılarla yirmi yıl idare edebilir. Onları kendileriyle birlikte oradan oraya sürükler, bir saatin zincirine bağlayıp en güvenli ceplerinde taşırlar. Ben böyle yapamam, bundan nefret ediyorum! Ama anılar çağrılmadan gelir, işinize yarasalar da yaramasalar da oradadırlar. En azından benim için böyle. Sokağa baktığımda... Anlıyor musunuz beni? İnsanın hatırlamaması gerek! Yaşanılanlardan bir şeyler öğrenebilen çok az. Ben öyle değilim. Bu yüzden anılarımı başımdan defediyor, asla geri dönmeleri için bu iğneyi yapıyorum. Bunu anlayabiliyor musunuz? Nasıl? Bana kızdınız şimdi.”

Proska dörtgen biçimindeki kafasını yana çevirdi ve öksürerek genzini temizledi.

“Bir şey mi dediniz? Daha yüksek sesle konuşmalısınız.”

“Hayır,” diye bağırdı Proska, “hiçbir şey söylemedim ve hiçbir şey düşünmedim.”

“Ben de bitirmedim zaten,” dedi eczacı. “Anılar pek işe yaramıyor. Şeker çuvalları kadar ağırlar. Onları sonsuza dek yanında sürükleyen biri, eninde sonunda diz çökmek zorundadır. Anılardan hoşlanmam. Her gün diğerkinden farklıdır, hiçbir şeyin tekrarı yoktur.”

Proska’nın alnı ter içinde kalmıştı. Baş ağrısı düzenli aralıklarla alnını yokluyordu.

“Oturabilir miyim?” diye sordu.

“Şimdi mi? Hemen mi gitmeniz gerekiyor?”

“Oturabilir miyim?” diye bağırdı Proska.

“Evet evet – buraya, yatağa. Buyurun, oturun işte. Henüz bitirmedim, bir dakika daha. Kızmadınız, değil mi? Hayır, değil mi? Bakın: Ben de askerdim bir zamanlar. Bir savaşa katıldım, sonuncusuna değil, ama orada da ölümler vardı. Ve ben de birini vurdum, güzel, genç bir adamı. Siyah saçlıydı, kız çocuklarınıninki gibi sevimli bir burnu vardı, küçük, ince ve biraz kalkık. Hani şu hokka burun denilenlerden. Tüm bunları hatırlamamın bana ne faydası var? Ne işe yarar? Bakın: O gün ormanda, ağaçsız bir yolda boylu boyunca uzanmıştım, kollarım göğsümün altında, çenem ellerimin üstünde. Nemli ve yumuşak çam iğneleri – çam iğnelerinin yakından nasıl koktuğunu bilirsiniz – âdeta uyuşturmuştu beni. Üzerimde alakargalar ötüyor, gökyüzünden büyük, yapayalnız bulutlar geçiyordu, her şey sakin, huzurlu ve güzeldi. O sırada dar yoldan aşağıya doğru huzur içinde gelen bir adam göründü birdenbire, güzel bir Rus düşman, genç bir adam. Beni görmiyordu, orada birinin yattığından, gözlerini tarla faresinden ayırmayan bir atmaca gibi kendisini izlediğinden habersizdi. Yaklaştığında, göğsünde mavi çerçeveli büyük bir gümüş madalya taşıdığını fark ettim. On adım yakınıma gelince durdu, gözünü ovaladı, koyu renkli ve güzel bir göz. Bir böcek kaçmış olmalıydı gözüne. Bunu rahatça yapması için zaman tanıdım ona, ama işini bitirip daha da yaklaştığında, beni her an fark edecek kadar yaklaştığında tetiği çektim. – Anıların ne kadar az işe yaradığını şimdi anlıyor musunuz? Bakın: Bu adam belki de çok mutsuzdu. Belki bugün hâlâ bana müteşekkir. Böyle şeyleri hatırlamak neye yarıyor? Bunlardan ders çıkaracak olanlara sözüm yok. Beceremeyenler bugün neyle ilgileniyorlarsa, onunla meşgul olsunlar, bu daha önemli.”

Adomeit sustu ve enjektöre baktı. Kapanan gözkapakları daracık birer yarık gibiydi. Söylemek istediğinden daha fazlasını söylediğini hissetti, kendine öfke duydu.

Proska doğruldu ve bağırdı: “Nereyi hedef almıştınız?”

“Gümüş madalyayı,” diye mırıldandı eczacı.

İki adam bir süre sustular, odada bakışları karşılaştı. Yaşlı adam aniden değişen bir yüz ifadesiyle, “Başka pullarım da vardır belki,” dedi.

Bir çekmeceyi açtı, uzun uzun arandı, yıpranmış bir not defteri buldu ve dişlerinin arasından homurdandı: “İşte burada. Bazı şeyler bizden saklanıyor, değil mi? Bir göz atın! Sanırım yeni pullar var içinde.”

Proska defteri alıp sayfaları karıştırdı. Dört pul buldu. “Bunlar geçerli,” diye bağırdı. “İki tanesini alabilir miyim? Yarına kadar?”

“Evet, evet,” dedi eczacı, “alın. Mektup yerine ulaşacak. Haydi, iyi günler. Görüşmek üzere.”

Proska avluda durdu, açık hava baş ağrısına iyi gelmişti. Çitin arkasındaki yaşlı kiraz ağacı ilkbaharın zorlamasıyla çiçek açmıştı. Adomeit’in penceresinin üzerinde bir güvercinlik asılıydı; içinde hiçbir hareket yoktu, gurldayan hane halkı yoldaydı. Proska iki pulu da diliyle ıslatarak yapıştırdı. Sonra alçak, beyaza boyanmış ahşap çitin kapısına doğru gitti, aradan süzüldü ve uzun uzun caddeye bakındı. Ama ormanın gizli, yumuşak köşelerine giden bir kız, bir adam ya da çocuk göremediğinden, sarı posta kutusunun kapağını açtı, mektubu kaldırdı, ciddi ve düşünceli bir ifadeyle –sadece bir kere verilebilecek büyük bir karara varmak istercesine– mektuba baktı ve onu hızla posta kutusunun dar, karanlık oyuğuna attı. Kapak düşerek kapandı, geri dönülemez bir şey olmuştu. Mektup ona ait değildi artık, hiçbir hak iddia edemezdi; elinden çıkmıştı – sonsuza dek.

Proska ıssız caddeyi geçti, küçük dairesine giden merdivenleri çıktı ve açık pencerenin önünde durdu. Posta kutusu karşıda, otuz metre ilerdeydi. zerine düşen güneş onu yakıyor, bıçak keskinliğinde bir gölge oluşturuyordu.

“Bu mektubu okuyunca ne yapacak? Maria ne yapacak? Ellerini göğsüne bastırarak kalp atışlarını yatıştırmaya çalışacak. Ama başaramayacak. Maria mektubu okuyunca beni düşünecek. Bana beddua edecek. Belki de ona yazmamam gerekiyordu, yazmasam daha iyi olurdu. Bu mektup isabetli bir atış gibi onun umudunu yok edecek. Olduğu yere çöküp kalacak, ağlayamayacak, umutsuzluk boğazında dğmlenecek, kaskatı ve uzunca bir süre. nlğn çıkaracak, mektubu ikinci defa okuyacak ve sonra, biraz sakinleştiğinde... Fakat sakinleşemeyecek. Böyle bir mektup alan hiç kimsenin sakinleşmesi mümkün değil. Ama yazmak zorundaydım; duyduğum çaresizlik zorladı beni bunu yapmaya. Köşeye sıkıştım, kalemi kğıdı önüme alıp yazmaya mecbur kaldım sonunda. Maria beni ihbar eder mi? O benim kız kardeşim, ne yapacağını bilir. Her şeye hazırım, olacakların tümüne hazırlıklıyım. Bugün salı. Güneşli, sıcak bir ilkbahar günü. Mektup öbür gün eline geçer, bir perşembe günü, saat ona doğru. O zaman her şey için karara varılır, karar verilecek bir şey varsa tabii. Maria benim yüzümden yalnız kaldı, suç ben de – o zamanlar, altı yıl önce...”

Otuz beş yaşındaki asistan Proska odadaki tek sandalyeyi güçlükle yakaladı, oturdu, dirseklerini pencere pervazına dayadı, çenesini iri ellerine yaslayarak posta kutusuna baktı. Alkış seslerini andıran telaşlı kanat çırpışları duydu, güvercinler geri dönmüştü. Hızla derin derin nefes alıp verdi birkaç kez. Hafif başı dönüyordu. Bir yerden düştüğü duyusuna kapıldı bir an, bir duvardan, çatıdan, ağaçtan ya da kayalıktan. Ardından bir kuyuya eğildiğini

ve nefes almadan suskunluğun derin, teselli edici kuytu-
larına dalıp gittiğini hissetti. Geçmişin çürümeye yüz tut-
muş dünyasına kulak verip kuyunun uzak su yüzeyinde
dar, büyük alnını, adaleli boynunu ve güneşten açılmış
saçlarını görür gibi olurken, geçmişin, yaşanmış ve yükle-
nilmiş olanın aynasında, zamanın sisleri arasından belle-
ğindeki resimler yüzeye çıktı. Asistan Walter Proska bir
lokomotifin düdüğü çaldığını duydu ansızın...

2. Bölüm

Küçük lokomotif Prowursk'ta suya kavuştu. Kızgın gövdesinin üzerine demirden bir fil hortumu uzatıldı, bir vana çevrildi ve kalın bir su demeti böğrüne saplandı.

Suyun çağılısını duyan Proska, kompartımanın kırık penceresine yaklaştı. Alnında bir numarası olan minicik, beyaz istasyon binası, bakımsız yolcu peronu, iki odun yığını; ötesini göremedi, çünkü kasaba istasyona en az yarım saat uzaklıktaki ormanın arkasında kalıyordu. Trenin önünde bir nöbetçi vardı. Hava sıcak olduğundan yakasını açmıştı. Sırtındaki tüfeği, Afrikalı bir annenin bebeğini taşıdığı doğallıkla taşıyordu. Lokomotifle bakım ve posta vagonlarından ibaret küçük katarın sonuna geldiğinde, başını kaldırmadan geri döndü ve ayaklarını sürüyerek yürümeye devam etti. Bunu birkaç kez tekrarladı. Manzara, terk edilmiş büyük bir yangın yeri etkisi yaratıyordu. Ne rüzgâr ne hava akımı, cılız çalı çitlerinde hiçbir çıtırtı yoktu.

“Burada çok kalacak mıyız?” diye sordu Proska, nöbetçiyle aynı hizaya geldiğinde.

“Tekrar hareket edinceye kadar!”

“Sanırım lokomotif için sadece su gerekiyor.”

“Öyle,” dedi nöbetçi somurtarak, “buna ihtiyacı mı var?” Aniden başını kaldırdı ve Prowursk'a uzanan killi

toprak yola baktı. Pencerede duran Proska da aynı yöne baktığında, trene doğru el sallayarak hızla yaklaşan bir kız gördü. Yaprak yeşili bir giysi vardı üzerinde, saat camı kadar ince olan beline kalın bir kemer takmıştı. Hızlı adımlarla perona gelerek dosdoğru nöbetçinin yanına gitti. Hafifçe parlayan kızıl saçları, minik bir burnu ve yeşil-mavi gözleri vardı. Bez ayakkabıları kahverengiydi. “Ne istiyorsunuz?” diye homurdandı nöbetçi, kızın çıplak bacaklarına bakarak.

“Bay asker...” dedi kız titreyerek. Elindeki toprak testi yere bırakıp üzerine katlanmış bir yağmurluk koydu.

“Testide süt mü var, su mu?”

Kız başını sallayarak saçlarını arkaya attı. Proska memelerinin profiline hayran kalmıştı.

“Bizimle mi gelmek istiyorsunuz?” diye sordu nöbetçi.

“Evet, birazcık. Rokitno bataklıklarına kadar. Size bunun için para verebilirim ya da...”

“Hemen gidin buradan! Kimseyi yanımıza alamayız. Bilmiyor olamazsınız. Bunu daha önce de sormamış mıydınız bana?”

“Hayır bayım.”

“Polonyalısınız, değil mi?”

“Evet.”

“Almancayı nerede öğrendiniz?”

Tam o sırada küçük lokomotifin düdüğü iki defa öttü; biri uzun, biri kısa. Nöbetçi, kızı orada bıraktı, Proska’ya somurtkan bir bakış atarak ön tarafa doğru gitti. Söylenerek bakım vagonuna tırmandı, bir sandığın üzerine oturup sigara içmeye başladı. Tüfeği baskı yapıyordu, ama çıkarmaya üşenmişti.

Sıcaklık kupkuru toprağın üzerinde titreşiyordu.

Lokomotif silkindi, küçük katar inleyerek harekete geçti.

Kız testiye ve yağmurluğu alıp trene doğru yürüdü. Proska'ya yalvararak bakıyordu. İyice yaklaşıp fısıldadı: "Lütfen beni de alın!"

Asistan, kızın gözlerine karşı koyamadı, saçlarına, ince çıplak bacaklarına, baştan çıkarıcı memelerine... Kapıyı iterek açtı, bir ayağını basamağa koydu ve elini uzattı. Kız, testiyle yağmurluğu Proska'ya verip basamağa atladıktan sonra, kompartımana girmek için ondan yardım aldı. Proska kapıyı kapattıktan sonra arkasına döndü. Kız önünde durmuş, ona bakıyor ve gülümsüyordu.

"Bataklıklara gelmeden inerim," dedi özür dilercesine.

Proska susmuş, kızın sağlıklı dişlerine bakıyordu.

"Arkadaşınız kızacak," diye fısıldadı kız.

Proska'nın ellerini ceplerinde tutması pek kolay olmuyordu.

"Beni vuracak mı?" diye sordu kız gülümseyerek.

Proska da gülümsedi, cebinden bir sigara çıkardı.

"Bir sigara yakın," dedi, "sizi biraz sakinleştirir."

"Sigara içmiyorum."

"İyi öyleyse, oturalım buraya."

Oturdular. Proska'nın dizleriyle kızın dizleri arasında birkaç santim vardı sadece.

Güneş kompartımana bir ışık demeti gönderdi. Proska dans eden toz taneciklerine baktı. İkisi de suskun, küçük lokomotifin iniltilerini dinlerken, kırık pencerenin önünden manzaralar akıp geçiyordu: çayırlar, yanmış tarlalar, küçük kayın ormanları, çok seyrek olarak da üzerinde kıpırtısız bir duman bulutunun kuru havada asılı durduğu saman kaplı bir kulübe. Tarlalarda çalışan kimsecikler yoktu; çayırlarda tek tük rastlanan miskin inekler, kemikli kıçlarına konan sinekleri kuyruklarıyla kırbaçlayarak kovmaya çalışırken, bön bön önlerine bakıyorlardı.

"Prowursk'ta mı oturuyorsunuz?" diye sordu Proska.

“Evet, burada doğdum.”

“Buralarda böyle kızların olacağını düşünemezdim. Babanızın da inekleri var mı?”

“Babam ormancıydı. Öldü.”

“Çok oldu mu?”

“İki yıl.”

“Savaşta mı öldü?”

“Bilmiyorum. İki yıl önce Prowursk’ta bir asker vurulmuştu. Gün ağarırken jandarmalar köyümüze baskın yaptılar. Evleri tek tek aradılar, erkeklerin ve silahların peşindeydiler. Bizim evimiz köyün girişinde, ilk önce bize geldiler. Babamın doğru dürüst saklanmaya vakti olmadı, dolaba gizlendi. Jandarmalar geldiğinde onlara evi gezdirdim, her yeri gösterdim; artık gidiyorlardı neredeyse. Ama tekrar dolabın olduğu odaya döndüğümüzde babam öksürmek zorunda kalınca, jandarma silahını çekerek dolaba dört el ateş etti; iki el yukarı, iki el aşağı.”

“Yakında bunların hepsi bitecek,” dedi Proska. Kız ellerini bacaklarının üzerine koyarak ayaklarını sallamaya başladı.

“Evli misiniz?” diye sordu Proska.

“Hayır. Yirmi sekizden önce evlenilmez...”

“Neden?”

Kız uzun uzun baktı. Birdenbire Proska’ya yaklaştı, başını sıcak ellerinin arasına aldı ve alnına doğru hohladı. Proska elini kızın omzuna koydu, ama kız hemen uzaklaşarak eski yerine oturdu.

“Alın yazınızı okumak istemiştım.”

“Öyle mi, bunu yapabiliyor musunuz?” dedi Proska. “Ne yazıyormuş peki?” –Avucunun içiyle başına vurdu. –“Burada ne okunabilir ki?” Kız derin bir nefes alarak göğsünü dikleştirdi, Proska’ya gizemle baktı. Proska bir göle dalar gibi kızın yeşil-mavi gözlerine dalabileceğini hissetti o anda.

“Her şey iyi olacak,” dedi kız, “ama belki de olmaz.”

Proska güldü: “Böyle mi yazıyordu?”

“Tam tamına,” dedi kız.

“Öyleyse sen küçük bir kâhinsin. Ve senin gibi kâhinlerin her dediğine seve seve inanılır. Adın ne?”

“Wanda.”

“Kaç yaşındasın?”

“Yirmi yedi. Ya sen?”

“Yirmi dokuz.”

“Peki senin adın ne?”

“Walter.”

“Walter ve Wanda. Eğer arkadaşın beni vurup öldürmezse tekrar karşılaşacağız.” Muzip muzip gülümsüyordu.

“Saçmalama,” dedi Proska, “sana hiçbir şey yapmayacak.”

Sustular, artık birbirlerine bakmayarak yol almakta olan trenin ritmine kulak kabarttılar: Hım-tım-tım, hım-tım-tım, hım-tım-tım. Proska bazı kelimelerin bu ritimle ortak bir yönü olduğunu düşündü, derin bir melankolinin, büyük bir barış özleminin, eski bir aşkın kelimeleri. Hım-tım-tım, hım-tım-tım: Kuş-tüyü yatak ya da gelecekte ya da be-ni sev ya da artık-inanıyor musun ya da öp-beni haydi.

Kompartıman dayanılmaz derecede sıcak olmuştu. Proska terleyen alnını sildi, dili damağı kurumuştı. Kızın bakışları, siyah namlusu yere bakacak şekilde bir kancaya asılmış olan tüfekteydi.

“Bununla hiç ateş ettin mi?” diye sordu.

Proska cevap vermedi, yerinden doğruldu, kapıya giderek başını aralıktan dışarı uzattı. Yüzüne çarpan rüzgâr, sarı saçlarını arkaya doğru uçuruyordu. Serinlik iyi gelmişti. Kızın kendisini izlediğinin farkındaydı. “Prowursk’ta bir gece kalabilseydik!” diye geçirdi içinden. “Memeleri olağanüstü. Kızıl saçlarıyla yeşil-mavi gözlerinin uyumu mükemmel. İki saat içinde hava kararır. Umarım...”

Arkasına dönerek sordu: “Bataklıklara gelmemize ne kadar kaldı, biliyor musun?”

“Yaklaşık dört saat. Bir aksilik olmazsa.”

“Ne olabilir ki?”

“Mayınlar,” dedi kız gülümseyerek.

“Bunu nereden biliyorsun?”

“Kasabada konuşuluyor bazen.”

“Prowursk’ta mı?”

“Evet. Nereden duyduklarını bilmiyorum ama anlatıyorlar ara sıra.”

“Sıcaklık ele verir onları,” dedi Proska, “ikiyüzlü gökyüzü ya da miskin ağaçlarınız. Böyle bir tren faciasından ne sıklıkta söz ediliyor?”

“Her gün,” dedi kız.

“Her gün bir tren mi havaya uçuyor?”

“Hayır, ama böyle bir şey olduğunda insanlara bir hafta boyunca konuşacak malzeme çıkıyor. Sonra yeniden...”

Proska kızın yanına oturdu ve bacağına bacağına yaklaştırdı.

“Burada son patlama ne zaman oldu?”

“Beş gün önce.” Proska’ya döndü, yumuşak kollarını onun omuzlarına koydu. “Çok yorgunum,” dedi, “sıcak beni miskinleştirdi.”

Proska kızın kulağının üzerinden kırık pencereye baktı. Demiryolunun yarısını yola doğru uzanan kayın, ladin ve meşelerle daha şimdiden geri almış bir ormandan geçiyorlardı. Küçük lokomotif kısa bir düdük çaldı; neden çaldığını kendi de bilmiyor gibiydi.

“Sıcak beni susatıyor,” dedi Proska. “İçecek bir şey olsa şimdi. Soğuk bir bira ya da – şu testide ne var? Süt ya da su mu?”

Kız hayır anlamında başını salladı ve kollarını Proska’nın omzundan çekti.

“İçecek bir şey değil. Ağabeyim var içinde.”

Proska toprak testiye baktı. “Ne demek oluyor bu?”
“Bana inanmıyor musun?”

Proska kızın kolunu sıktı; kızda herhangi bir acı belirtisi olmadı.

“Kâhin büyücüye dönüşüyor şimdi. Bataklık nergisleri bataklıkta çok iyi yetişir; neden ağabeyin de oradan mükemmel biçimde fışkırmaz? Onu toprağa mı dikeceksin yani?”

Kız ciddileşir gibi oldu, yaprak yeşili elbisesini dizlerinin üzerine doğru çekştirerek düzeltti. Bakışlarını Proska’dan kaçınıyordu.

“Bu testide ağabeyimin külleri var. Onu Lemberg’de yaktırdık. Demiryolu görevlisiydi, bir trenle birlikte havaya uçtu. Tamaschgroğ’a gidiyorum. Ağabeyimin karısı orada oturuyor. Külleri kendisine götürmemi istedi.”

“Ağabeyin bu yol üzerinde mi öldü?”

“Bilmiyorum.”

Proska kıza sarıldı ve hiçbir sır vermeyen toprak kaba baktı, huzursuzdu. Sürekli olarak gözetlendiği duygusuna kapılmıştı, bastırmaya çalıştıkça, daha derinden ve inatla yerleşiyordu üzerine bu duygu. Wanda’ya karşı belli belirsiz bir merhamet hissetti ve iri, güçlü parmaklarını kızın boynunda gezdirmeye başladı. Başını kendisine doğru çekip saçlarından öptü.

“Yakında bunların hepsi geçmişte kalacak,” dedi içtenlikle. “Bir gecede geldiği gibi, bir gecede gideceğine inanıyorum. Pencereni açacaksın –yarın değil, güzel bir günde–, güneş ışığı gözlerine düşecek ve sana günaydın diyecek. Kara ardıçkuşu bahçede olacak, onun sesini duyacak, her şeyin değiştiğini göreceksin. –Böyle olacağına inanıyor musun Wanda? Hayal etmesi zor, değil mi?– Henüz yirmi yedi yaşındasın ve koskoca bir yıl var önünde.”

Sustular. Demiryolunun görkemli karanlığında yaşayan bazı yaşlı ladin ağaçları telaşsız, içeriye baktılar bir

an. Proska'nın parmakları kızın köprücük kemiğinde trampet çalıyordu âdeta, sonra birdenbire aşağıya kayarak sağ memesine dokundular. Kız hemen kollarının arasından sıyrılıp uzaklaştı ve meydan okurcasına gülümsedi. Bu gülümseme büyümlü bir engel, aşılabilir bir bariyer gibi yerleşti aralarına.

"Uyumak istiyorum artık," dedi kız.

"Omzuma yaslanabilirsin," dedi Proska.

"Benim için tehlikeli olur."

"Testinin üzerini örtmediğin sürece sana hiçbir şey yapmam."

"Ne dediğini anlamıyorum," dedi kız.

Asistan testi göstererek açıkladı: "Bu nesne beni izliyor gibi bir his var içimde. Sanki –en azından bana göre– gözleri var, sürekli göz hapsindeyim. Bunu anlayabiliyor musun?"

"Gerçekten böyleyse," dedi kız, boylu boyunca uzanarak başını Proska'nın kucağına koydu. Yüzüne dostça baktı ve derin derin nefes almaya başladı.

"Uyuyor musun?" diye sordu Proska bir süre sonra.

"Evet," dedi kız, "rüyamda seni ve yeniden buluştuğumuzu görüyorum."

"Ağabeyin de orada mı? Demek istediğim, testi de yanımızda mı?"

"Hayır, yalnızız. Tamamen yalnızız – ve bu harika bir şey. Kimse bizi izlemiyor. Birbirimizi seviyoruz. Sadece senin tüfeğin de orada. Bizi seyrediyor, ama susuyor. Tüfeğin susmayı biliyor, değil mi?"

"Gerektiğinde evet. Uyu Wanda, uyu ve rüya gör. – Ama biraz daha rahat ettireyim seni."

Oturduğu yerde üniformasının ceketini çıkardı, kızın başını kaldırarak katladığı ceket yastık gibi başının altına koydu.

"Teşekkür ederim," diye fısıldadı kız.

Proska cevap vermedi ve testiye baktı. “Onu üzme-
yeceğini bilseydim, bu saçma şeyi fırlatıp dışarıya atar-
dım,” diye düşündü. “Şimdiye kadar böyle bir yol arkada-
şım olmamıştı. Treni ele geçirirlerse, ağabeyi havaya sav-
rulacak, şansı varsa yapraklardan sıyrıp toplar onu sonra.
Kayın ağacından parmağını, ladin ağacının kökünden
ayak parmağını belki.”

Sırtından bir ürperti geçti. Doğruldu, kompartıman-
da birkaç adım attı ve bir köşede trenin salınımlarıyla
titreşen testinin önünde durdu. Muhtemelen el yapımı,
yandan tek kulplu basit bir testiydi. Ağzı parşömen kâ-
ğıdıyla kapatılmış, açılmaması için ince, ama sağlam bir
sicimle sarılarak sicimin uçları sıkıca düğümlenmişti.

Kıza göz attı, gözkapaklarının kıpırdamadığını ve
uyumaya çalıştığını görünce, kararlı bir tavırla yağmurlu-
ğu açarak testinin üzerine örttü. Kız hiçbir şey fark etme-
miş gibiydi. Proska bir anda kendini daha özgür ve cesur
hissetti, gerinerek pencerenin önüne gitti. Güneş ağaçla-
rın tepesinden onu selamlıyor, bir adatavşanı ormanda
şaşırtmacalı zikzaklar çizerek hızla koşuyordu. Küçük
lokomotif yükünü ormanın içinde sürükleyerek yol alı-
yordu. Proska doğduğu küçük Mazurya¹ kentinin, Lyck’in
çevresindeki zengin ormanları düşündü. Orada da aynı
koku vardı; Sunowo Gölü’nün yakınlarındaki Borek ka-
sabası Proska’da aynı etkiyi yapmıştı bir zamanlar. Asis-
tan koyu, parlak gözleriyle trene bakan bir sincap gördü.

“Saçları sincabın kürküyle hemen hemen aynı renk.
Ona Sincap diyeceğim.”

Pencereye arkasını döndü. Kız sıranın üzerinde ses-

1. Alman İmparatorluğu’nun eyaleti olan Doğu Prusya’da bir bölge. İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesine yakın, 1945’te Kızıl Ordu tarafından işgal edilir, Lyck (bugünkü adıyla Ełk) kenti, Doğu Prusya’nın bir bölümüyle birlikte Po-
lonya yönetimine geçer ve o zamana kadar bölgeden ayrılmamış olan Alman-
lar da tahliye edilir. Siegfried Lenz bu kentte doğmuştur. (Ç.N.)

sizce yatıyordu, bir bacağı ötekinin üzerinde, bir eli kucağında, öteki eli ağzındaydı. Usulca kıza yaklaştı, eteğinin ucunu iki parmağının arasına alıp biraz yukarı sıyırdı. Sonra eğildi ve güneşten bronzlaşmış bacağına, dizinin hemen üzerinden öptü. Yüzüne baktı: Gözleri kapalıydı, dudakları titriyordu. Proska doğrulduğunda, “Dudaklarımdan öpme,” dedi kız.

“Uyuduğunu sanıyordum,” dedi Proska.

“Beni dudaklarımdan öpenin başına kötü bir şey gelir.”

“Gerçekten mi?”

“Kendini koru!”

“Benim için sakıncası yok. Tehlike açısından –”

“Yapma,” dedi kız gülümseyerek.

Proska kızın başını kaldırarak öptü onu. Kız bu öpüşe karşılık verdi, kollarını Proska’nın adaleli boynuna doladı ve onu usulca bir kez daha kendinden uzaklaştırdı.

“Bir buçuk saat içinde hava kararacak,” dedi Proska. “Tekrar görüşmeliyiz.”

“Testinin üzerini örtmüşsün.”

“Evet, daha fazla dayanamadım. Rahatsız olmuştum.”

“Lütfen kaldır. – Bir buçuk saat içinde hava kararacak.”

Proska itiraz etmedi, öteki sıraya uzanıp Wanda’ya el salladı ve uyumaya çalıştı. Ancak uyku emirlere itaat etmiyordu ve insan isteklerinden vazgeçmek, kendisini çevreleyen her şeyden kurtulmak için ne kadar çok uğraşırsa, şansı o kadar azalıyordu. Kıza doğru göz kırparak yavaşça seslendi:

“Sincap?”

“Ne diyorsun?” diye sordu kız.

“Sen de uykuya dalamıyorsun Sincap.”

“Sincap da nereden çıktı?”

“Sen bir sincapsın.”

“Neyim ben?” diye sordu kız, donuk.

“Meraklı gözleri ve küçük sivri kulakları olan kızıl-kahverengi bir hayvancık. Ağaçlarda oynuyorsun, yaşlı, somurtkan bir fındık ağacıyla arkadaş olmuşsun. Genç dallara sataşılıyor, onlara meydan okuyor ve onlarla havaya yükseliyorsun. Ama kışın, sevgili sincabım, kış geldiğinde uyuyorsun ve acıktığında sadece arkandaki fındık ambarına uzanıyorsun...”

“Beni dudaklarımdan öptün,” dedi kız.

“Sincabın ne olduğunu öğrendin mi şimdi?” diye sordu Proska.

“Beni öptün, bu uğursuzluk.”

Bunu söylerken biraz ciddileşmişti. Sesi yabancılardan Proska huzursuz olup yerinden doğruldu.

“Trene bir şey olacağını mı düşünüyorsun?”

“Seni uyarmıştım –”

“Peki sen korkmuyor musun? Senin için fark etmiyor mu, şimdi birdenbire...”

Tüfeğini kancadan aldı, eliyle yokladı, emniyetini kontrol etti ve ekmek torbasından bir şarjör çıkardı.

“Ne yapıyorsun?” diye sordu, yattığı yerden onu izleyen kız.

“Her ihtimale karşı,” dedi Proska, şarjörü tüfeğe sürerken.

“İçinde kaç mermi var?”

“Yeterli miktarda.” Emniyeti açık olan tüfeği bir köşeye koydu ve başını pencereden dışarı çıkardı.

“Ne görüyorsun?”

“Günbatımını.”

“Görülebiliyor mu?”

“Çok ürkek davranıyor, hangi yollardan bize sokulduğunu anlayabilmek için çok dikkat etmek gerekiyor. – Ateş etmek zorunda kalırsam, ne yaparsın?”

“Niye soruyorsun?”

“Ne de olsa senin halkın,” dedi Proska ve bir sigara yaktı.

“Hemen saldırıya geçerler.”

Proska kıza iyice yaklaştı.

“Ayağa kalk,” dedi.

Kız yatmaya devam etti.

“Kalkman gerekiyor Wanda.”

“Öyle yorgunum ki. Birazdan hava kararacak.”

Proska tuhaf bir huzursuzluğa kapılarak sertçe sordu:

“Bize saldırarak olan kim? Bu kâhince gevezelik ne demek oluyor?”

“Sivrisinekler. Buradaki bataklıklarda o kadar çok sivrisinek var ki!”

Proska güldü, gülmek onu rahatlatacaktı.

“Biliyor musun, buralarda daha çok kuş olması gerekiyor, o zaman sivrisinekler azalırdı. Ama sizin ülkenizde kuşlar çok genç ölüyor. Ve gördüğüm birkaç kuş kendini yalnız hissediyor, gökyüzünde kederle uçuyor. Şarkıları boğazlarına takılıp kalmış.”

“Eskiden farklıydı,” dedi kız.

“Biliyorum,” dedi Proska.

Lokomotif aniden boğuk, uzun bir düdük öttürerek hızını azalttı. Proska tüfeğini kavradı, dipçiği kalçasına yasladı.

“Tamaschgrod’a çok var daha.”

Tren yürüme hızında yol alıyordu artık.

“Gündüzleri,” dedi Proska, “yuvalarında tüneyip duruyor, dışarı çıkmaya kalkışmıyorlar. Ama günbatımıyla birlikte uyanıp canlanıyorlar, gecenin eteklerinin altında küçük oyuklar açıyor, buralardan sanki gün ışığındaymış gibi ateş ediyorlar.”

“Kimi kastediyorsun?” diye sordu kız.

“Treni havaya uçuran herifleri.”

“Yapmasınlar mı yani?”

“Sessiz ol.”

Yavaşça kompartımanın kapısını açtı, eğildi ve trenin gittiği yöne göz attı. Sonra kıza döndü. “Hemen kaybolman gerekiyor,” dedi telaşla. “Çabuk, jandarmalar burada. Galiba trende arama yapacaklar. – Haydi kalk! Rampaya yat ve bekle. Ortalık sakinleştiğinde sana işaret veririm. Öteki taraftan çıkman gerek.”

Kız yerinden fırladı ve kapıya yöneldi.

“Kilit sıkışmış,” dedi çaresizce.

Proska ayağını kaldırıp tüm gücüyle kapının kolunu tekmeledi.

“Haydi Wanda, dışarı çıkmalısın! Seni burada bulurlarsa ikimiz için de iyi olmaz.”

Kız atladı, rampanın biraz aşağısına kayarak yüzükoyun yattı.

Tren elli metre daha yol aldı, ardından fren gıcırtiları duyuldu.

Proska hızla üniformasının ceketini giyerken düşünüyordu: Umarım trenin arkasından gelir. Elli metreden fazla değil. Beni bırakırsa vay haline! Ama bunu yapamaz zaten, çünkü testi burada duruyor, yağmurluğunu da bıraktı. Bu lanet olası nesneyi görmeye dayanamıyorum artık!

Testiyi yağmurluğa sarıp sıranın altına itti. Doğrulduğunda bir jandarma kompartımana giriyordu.

“Evet,” dedi. “Her şey yolunda mı? Seyahat belgeni görebilir miyim?”

Proska her yeri damgalanmış buruşuk bir kâğıt uzattı.

“Nereye gidiyorsun?” diye sordu jandarma.

“Kiev yakınlarına.”

“Peki nereden geliyorsun?”

“Lyck’ten. İzindeydim.”

“Nerelisin?”

“Mazurya. Polonya sınırından on yedi kilometre uzaklıkta.”

“Eski sınırdan,” diye düzeltti jandarma, göğsünde asılı dörtgen biçimli cep fenerini yakarken. Işığı kâğıt parçasına yöneltti, tüm mühürleri kontrol etti, yarası yeni kapanmış işaretparmağıyla bir imzayı gösterdi.

“Bu Kilian olmalı, değil mi?”

“Evet, doğru. Yüzbaşımın adı. Belgeyi o imzaladı. Yüzbaşı için bir paket getirdim yanımda, karısı verdi.”

“Paketi hemen kendisine geri gönderebilirsin. Yüzbaşı öldü.”

“Şehit mi düştü?”

“Öyle de sayılabilir. Bir Kalmuk tam gözlerinin arasını hedef aldı.”

“Ne zaman oldu bu?”

“Dört gün önce. Ben öndeydim. Yüzbaşmayı iki kilometre ötedeki ilkyardım merkezine kadar taşıdılar, ama uyanmadı bir daha.”

“Peki, ben bu paketi ne yapmalıyım şimdi?”

“İçinde ne var?”

“Karısının dediğine göre bilek ve kulak koruyucu. Kışın en çok kulakları üşürdü.”

“Artık yaz geldi sayılır,” dedi jandarma, “kulak koruyucuları önümüzdeki kış kendin kullanmayı düşünürsen, sende kalsın.”

“Teşekkürler, benim sadece ayaklarım üşüyor.”

Jandarma gökyüzüne baktı. “Ay bugün çok meraklı görünüyor, sanırım izleyeceği bir şeyler olacak.”

“Trenin havaya uçacağını mı düşünüyorsun?”

“Başını pencereden uzak tut,” dedi jandarma, cep fenerini kapattı ve uzaklaştı.

Asistan kompartımanın diğer tarafına koştu. Bakışlarıyla rampayı taradı, Wanda’dan hiçbir iz yoktu. Bir dakika bekledikten sonra seslendi:

“Sincap! Duymuyor musun beni? Gelebilirsin! Wanda! Neredesin? Yukarı çık!” Gelen olmadı. Proska’nın

umduğu ve arzu ettiği gibi hiçbir ağacın arkasından görünmedi, demiryolu rampasından çıkmadı.

Tren harekete geçti.

“Wanda!” Proska sesini yükseltti. “Neden gelmiyor-sun?”

Tren hızlanmaya başladı.

“Tekrar görüşeceğiz,” diye bağırdı Proska, “yakında buluşacağız.”

Kızın yukarı atlamasını kolaylaştırmak amacıyla açık bıraktığı kapıyı kapattı ve oturdu.

“Testiyle yağmurluğu unuttu. İtiraf ettiğinden daha fazla korkmuş olmalı. Testiyi Tamaschgroğ'da bırakacağım.”

Ayağa kalktı, testiye sıranın altından çıkararak önüne koydu. Ay ışığı kabın üzerine düşüyordu. Proska kabın kendisine göz kırptığını sandı bir an.

“Korkma,” diye mırıldandı, “seni camdan aşağıya atmayacağım. Benim için kolay olurdu ama yapmayacağım. Sana insan onuruna yakışır şekilde davranacağım. Her ne kadar artık insan değilsen de bir zamanlar insandın. Bunu takdir etmeyi pekâlâ biliyorum, inan bana.”

İçini çok eski bir merak kapladı, temel bir soru kafasını kurcalamaya başlamıştı. Sngsn kılıfından çıkararak testiye yaklaştı.

“İnsanın bu hale gelince neye benzediğini görmem gerek. Nasıl olsa canını yakamam artık. Bıçağın ucuyla bir paranı alırsam bana kızmamalısın.”

Sngy testinin ağzındaki parşömen kğıdına batırdı, geniş bir delik açtı ve titreyen eliyle bir miktar kül çıkardı. Kokladı, hiçbir koku almadı.

“Tahta da olabilir, tütün ya da kâğıt da.”

Dikkatle ayağa kalktı, bıçağı kırık pencereye uzattı. Trenin rüzgârı kl dağıtarak havaya savurdu.

“Beni bağışla, bağışlayabilirsen eğer,” diye mırıldandı asistan.

Kız geri dönmediği için öfkeliydi. Tekrar testinin yanına oturdu, pek istememesine rağmen süngüyü ikinci defa küle soktu. Ama süngü fazla derine girmedi. Testinin en fazla üçte biri küle doluydu.

“Bu da nesi? Metale benziyor. Külün altında başka bir şey mi var yoksa? Güzel memeli kâhin beni kandırdı belki de. Külün altında ne olduğunu görmeliyim. Ağabeyi tıpkı böyle bir tahta da olabilir.” Testiyi iki elinin arasına alıp pencereye doğru tuttu. Kül rüzgârla savruldu. Kabin dibinde dört tane dinamit lokumu parıltıyordu!

Proska’nın kolları titriyordu; her şeyi beklerdi, ama bunu asla. “Nasıl da körü körüne inandım, aptal gibi davranıp bunları taşıması için yardım ettim ona! Dört dinamit lokumu: iki trene ve kasabadaki insanların iki haftalık konuşmasına yetecek malzeme. Dört dinamit lokumu: Havaya uçmuş raylar, paramparça vagonlar ve ezilmiş ölümler anlamına geliyor – bu da yeni bir huzursuzluk, yeni bir korku, yeni misillemeler demek.”

Gözlerini kapadı, derin derin nefes aldı, göğsü çatlayacak gibi olana kadar akşam havasını içine doldurdu ve sağ elini biraz içeri çekti. Sonra, nefesini dışarı verirken, testiyi tüm gücüyle rampadan aşağıya fırlattı. Bir ladin ağacına çarpan testi parçalandı, ama bir patlama olmadı.

Proska bitkin halde pencereden uzaklaşıp bir sıraya oturdu. Koltukaltlarından sızarak gömleğini ıslatan teri hissediyordu.

“Sahtekâr domuz,” diye mırıldandı.

“Sah-te-kâr-do-muz,” diye takırdadı tren.

“Görürsün sen,” diye geçirdi içinden.

“Gö-rür-sün-sen,” diye gümbürdedi tren.

Bataklıklara gelmişlerdi. Kompartımana dolgun, tat-

lımsı bir koku doldu, fokurdayan, bereketli hayatın koku-
kusu.

Proska düşünüyordu: “Olacağı buydu. Şuradaki sıranın üzerine yattı ve bacaklarını uzattı. Hakkını vermek gerek, bacakları güzel. Testinin içinde ağabeyinin değil de dinamit lokumlarının olduğunu bilseydim! Sinsi şey! Bir daha karşılaşacak olursak, seni öyle bir hale getireceğim ki... İşitemez ve göremez olacaksın!”

Bataklığın üzerine inen gece sıcaklığı kovaladı, hava biraz serinledi. Kompartımandaki adam soğuktan ürperdi. İğne yapraklı ağaçlar seyrekleşmişti. Rayların her iki tarafında bol miktarda kayın ağacı vardı artık. Ağırbaşlı halleriyle baltaların yolunu gözleyen odunlar! İnsan ruhu guguk kuşu gibi, güneş açtığında Tanrı'ya doğru uçu-
yor. Söğüt dalları ihtiyar dilenciler gibi başları önlerinde, uyukluyorlar. Onlara asla güvenilmez. – Uyu Proska, uyu! Senin baban bir koyundu! Baban ağaçları silkeler, yere dökülür dinamitler! Uyu be adam, uyu!

Sıraya uzandı, önce sol tarafına yatmayı denedi, sonra sağa döndü ve kısa sürede uykuya daldı.

Böylelikle bataklıktaki Tamaschgrod kasabasını görmedi. Küçük lokomotif burada iki dakikadan fazla kalmadı zaten. Kurum bağlamış bir ahırın özlemini duyar gibiydi. Bakım vagonundaki nöbetçi dışarı çıkmadı bile. Burnunu bir anlığına geceye uzattı, ama bir şey göremediğinden ya da önemsiz şeyler gördüğünden –ay önemsizdi onun için, bataklığın üzerine çöken sessizlik ve bir kuşun yalnız, tuhaf çığlığı önemsizdi–, sonuçta önemse-
diği hiçbir şey göremediğinden tekrar sandığının üzerine oturdu, bir sigara yaktı, sigaranın ucunu kendisine doğru çevirerek küçük kor parçasına baktı.

Proska uyanık olsaydı, kızın unuttuğu yağmurluğu kompartımandan dışarı atardı belki. Bu yağmurlukla birlikte son hatırasını da rampaya savuruverirdi. Ama uyuyordu, ağzı açık, sert kafası sert bir sıranın üzerinde.

Tren Prowursk'takinden daha hızlı yola koyuldu. Lokomotif küçüktü gerçi, ama çalışmaktan daha güzel şeyler olduğunu biliyordu muhtemelen. Tamaschgroed, bataklıkta sallanan ücra kasaba, yerinden kıpırdamadı.

“Çuf-çuf-çufff,” diye haykırdı lokomotif.

Proska bu çılgılığı uykusunda duydu ve sol tarafına döndü. Nasıl bir mucize! Aynı anda Proska'nın eniştesi Kurt Rogalski de Lyck'te, Sybba'daki kaz tüyü yatağında sola dönüyordu. Tesadüf ikisinin de belini yoklamıştı, sadece tesadüf. Ama Herr Rogalski, Herr Proska'nın küçük bir trende yattığını bilemezdi elbette. Rüyasında da göremezdi, çünkü rüyalarında buğdaylar, şalgamlar ve patatesler olurdu yalnızca. Ayrıca bunları kayınbiraderinden daha fazla düşünürdü.

Tüfek emniyeti açık olarak bir köşeye yaslanmıştı. Kompartımanın bagaj bölümünde, uyuyan adamın tam kafasının üzerinde Yüzbaşı Kilian'ın bilek ısıtıcılarıyla kulak koruyucularının paketi duruyordu. Gökyüzünden hızla bir yıldız kaydı. Tanrı'nın mermisi. O'nu merakla izleyen bir avuç insana arayışlarındaki özenli sabrı sürdürmeleri, kendisinin orada olduğunu, duydukları özlemi anladığını, ama kendisini onların bakışlarında görünür kılamadığını gizemle sezdirmek için elinden salıvermişti bu yıldızı. Arayışın insanlarda yarattığı acıların dinmesi ve soğuması için, elini atışa zorladı ve onların umut etmeyi sürdürmelerini sağladı.

Gece yarısından hemen sonra tren bir mayının üzerinden geçti. Küçük lokomotif korkunç bir gürültüyle havaya uçtu, sıcak ve çelik gibi sert gövdesi paramparça oldu. Hapsolmuş olan buhar tıslamalarla boşaldı. – Makineli tabancaları tesadüfen yanlarında olan ve konuşlandıkları ağaçlardan facianın meydana geldiği virajı tesadüfen görebilen dört sivil, trenin eğilip bükülmüş çarpık rayların üzerinden dev bir sıçrama yapacağını ve ar-

dından hiçbir şey olmamış gibi tekrar sağlam rayların üzerine inerek yola devam edeceğini sandılar önce. Ama sonradan, küçük lokomotifle fazla güvenmiş olduklarını itiraf etmek zorunda kaldılar. Kor halinde bir ışık demetiyle alnından vurulduktan sonra takla atan lokomotif, rampanın kenarına devrildi, orada duramayıp bayırdan aşağıya yuvarlandı – ölümle karşılaşan iri bir hayvan gibi. Kendisine emanet edilmiş iki vagonu da sürükleyerek hendeğe çekti. İki arka tekerlek çaresizce devindi – sırtüstü çevrilmiş bir kaplumbağanın hareketlerini andırıyordu. Prowursk'ta alınan suyun geri kalanı patlamış bir borudan akarak toprağa sızdı.

Sağlık ekiplerinin daha önce de defalarca yeni ölmüş ve pantolonları ıslak insanlar buldukları olmuştu.

3. Bölüm

Proska düşünüyordu: “Benim için hiçbir şey fark etmez artık. Bu devrilmiş vagonda daha fazla dayanamam. Belki patlamayı onlar da seyrettiler. Sonra da trenle birlikte havaya uçanlar için ölüm raporu gerekmediğine karar vermiş olmalılar. Çoktan geri çekilmiş de olabilirler. Bu heriflerin sağı solu belli olmaz. Omurgam bir yayın kirişi olarak kullanılmış gibi ağrıyor, titriyor. Ah bir kerecik doğrulabilsem, gerinebilsem! Tüfekte sorun yok. Doldurulabilir. Bu iğrenç kutudan kurtulmam gerek. Ateş ederlerse, en azından iyi bir siperim var hâlâ. Yakında güneş doğacak. Eğer uyumasaydım başıma neler gelirdi kim bilir. Rab sevdiklerinin rahat uyumasını sağlar!¹ Yoksa yanılıyor muyum? Yolun sonuna geldiğim halde, hâlâ yaşadığımı mı sanıyorum? Çok gülünç! Omurgamdaki ağrıyı ve idrar torbamın patlamak üzere olduğunu hissetmeme rağmen kendimden şüpheleniyorum. Yaşadıklarından kuşkulanan insanlar gibi başıma toprak saçmam mı gerekiyor yoksa? Buradan hemen çıkmalıyım!”

Asistan tam üzerindeki kırık vagon penceresine baktı, iki eliyle birden uzanıp demir çerçeveye tutunarak

1. Şanslı insanlar için kullanılan bir söz. Eski Ahit, “Mezmurlar”, 127:2. (Ç.N.)

kendini yukarı çekti. İlk anda gökyüzünden başka hiçbir şey göremedi ve onun uçsuz bucaksız berraklığı Proska'ya başını pencereden dışarı çıkarıp yakın çevreye göz atma cesareti verdi. Önce birkaç ladin ağacının dallarını, sonra gövdelerini, en sonunda, bakışları gitgide daha aşağıya kaydığında ise sabahın erken saatlerinde bastıran siste soğuktan titreşen kayınlardan oluşan bir orduyu ve inatçı, münzevi yabani böğürtlen çalılıklarını fark etti. Demir-yolunun rayları dinamitin patlatma gücüyle traverslerden ayrılmış, ince mumlar gibi çarpılmıştı.

Proska birinin konuştuğunu duydu aniden: *Pjerunje*,¹ sağ kalmış biri var orada.”

Hemen dönüp baktı ve bir çalılığın arkasından sırık gibi bir askerin, kalçasında tüfeği, ağır ağır yaklaştığını gördü.

“Nereden çıktın sen?” diye sordu Proska şaşkınlık içinde.

“Gleiwitz'den,” dedi Sırık sırtarak.

“Burada ne işin var demek istedim. Yakınlarda bir yerde miydiniz?”

“Yaşıyorsun gerçekten! Şansın varmış doğrusu! Önde oturan ezilmiş, konserve kutularının arasında tahtakurusu gibi. Lokomotif sürücüsü uçmuş kanatlanıp toslamış ağaca kafasıyla. Ne olmuş olabilir? Büyük gümbürtüler koptu.”²

“Herkes öldü mü?” diye sordu Proska. Hayatta olduğuna hâlâ inanamıyor gibiydi.

Sırık başını salladı. Büyük, hafif kepçe kulakları, ka-

1. Yukarı Silezya bölgesinde çeşitli anlamlarda kullanılan bir sözcük. Burada şaşkınlık belirten “vay canına!” anlamında kullanılıyor. (Ç.N.)

2. Sırık lakaplı Zwiczosbirski, belirgin bir Yukarı Silezya aksanıyla konuşmaktadır. Bu aksan dilimizin imkânları ölçüsünde çeviriye de yansıtılmaya çalışıldı. (Ç.N.)

visli denilebilecek bir burnu ve kahverengi gözleri vardı. Başına en az iki numara büyük gelen çelik miğferin altından önünü görebilmesinin pek kolay olmadığı aşikâr-
dı. Devrilmiş vagonun önünde durdu, “Acele etmeliyiz şimdi,” dedi. “Tüymek lazım, ne kadar hızlı o kadar iyi. Gerisi *schwistko jedno*¹. Çabuk çık dışarı. Silahın var mı?”

“Evet.”

“Al da gel öyleyse.”

Proska pencereden dışarı çıkmaya çalışırken, adam ağacın tepesine bakarak dişlerinin arasından ıslık çalıyordu.

“Orada bir şey mi var?”

“Şurada,” dedi Sırık, tüfeğin namlusuyla iki ladin ağacını göstererek, “şurada oturdular, treni seyrettiler nasıl havaya uçtu.”

“Nereden biliyorsun?”

“Çabuk ol, *pjerunje*.”

“Nereye gidiyoruz?” diye sordu Proska. “Burası daha güvenli değil mi?”

“Evet, ama öğleden sonra. İkiiden sekize kadar.”

“Sen ne yapıyorsun burada?”

“Demiryolu nöbet komandosu.”

“Tek başına mı?”

“Beş kişi daha var, bir de astsubay çavuş, sorumlu. Ama demiryolundan değil, bizden.”

Proska tüfeğini kalçasına çekti ve yumuşak toprağın üzerinde iki adım attı.

“Aslında burada kalmam gerekirdi,” dedi. “Yola devam etmeliyim, birliğime.”

Yukarı Silezyalı öfkeyle cevap verdi:

1. (Lehçe) Fark etmez, önemli değil. Dipnotlarda kaynak dili Lehçe olarak verilen açıklamalar, romanda Lehçeden gelişigüzel bozulmuş şekilde, genellikle Almanca okunuşlarıyla yer almaktadır. (Ç.N.)

“Ya gel ya da kal! Bir sonraki tren üç saat içinde gelir ancak. O zamana kadar sen yüz defa...” İşaretparmağı çelik miğferiyle göğsü arasında gidip geliyordu.

“Beni nereye götürüyorsun?”

“Gel haydi.”

Proska vagona tırmandı, iki dakika sonra ekmek torbası ve Yüzbaşı Kilian’ın paketiyle geri döndü.

“Her şeyi böylece bırakacak mıyız burada?”

“Demiryolu devriyesi gelecek, her şeyi halledecek. Telefon edeceğiz hemen. Bu yeterli.”

Sırık önden yürüdü. Çizmesi sıkıyormuş gibi sol bacağına biraz arkadan sürüyordu. Proska adamın poposuna baktı, “Hiç kıcı yok,” diye geçirdi içinden. “Pantolonu nasıl düşmüyor, merak ediyorum doğrusu. Poposu olmayanların giysileri hep çok iyi durur üzerlerinde. Onlara güvenilmez.”

Sık çalılıkların arasından kendilerine yol açarak sessizce ilerlediler ve kısa süre sonra dar bir patikaya ulaştılar. Proska patikanın iki tarafında devrilmiş, kökleri açıkta dev ağaçlar, kendinden emin fındık dalları ve güçlü yabancı otlar gördü. Saf ve kusursuz vahşi doğa, insan elinin değmediği bir toprak parçası. Ölümün bile buraya girmesi kolay değildi, bir hayatı yok ettiğinde, binlerce yenisi yeşeriyordu karşısında. Hayatın bu güvenli bölgesinde ölüme yardım etmek, zamanın tasarrufundaydı, çünkü soluk alıp vererek gelişen her şey, sonsuz derinliğe ulaşmak istediği için bu kadar görkemliydi. Ama burada sonsuz derinlikler yoktu sanki.

Yukarı Silezyalı aniden durdu, arkasından gelen Proska onun topuğuna bastı.

“Bir şey mi oldu?” diye sordu Proska.

“Bir uçak. Daha hızlı gitmeliyiz. Orada, işte orada.”

Sırık elini uzatarak ağaç tepelerinin arasından görülebilen bir parça gökyüzünü işaret etti.

“Görüyor musun?”

“Yani?”

“Dikkatli ol, birazdan karahindiba atacaklar buraya.”

“Karahindiba mı?”

Uçaktan ayrılan iki siyah nokta hızla aşağı inmeye başladı. Sonra paraşütler açıldı, düşmenin hızı azaldı. Havada uzunca iki bidon salınıyordu.

“İkmal malzemesi,” dedi Proska.

“Ama bizim için değil,” diye karşılık verdi Sırık. Çelik miğferini ensesine kaydırarak yol arkadaşının omzuna hafifçe vurdu.

“Gel,” dedi. “Vaktimiz az.”

Adımlarını hızlandırarak yürümeye devam ettiler.

“Bidonların içinde ne var?”

“Fitil,” dedi Sırık, arkasına dönmeden. “Cephane ve dinamit.” Kocaman adımlar atıyordu. Boşta olan eliyle kenara ittiği dallar hızla geri gelerek Proska’nın göğsüne çarpıyordu.

“Daha çok var mı?”

“Hayır, hayır.”

“Adın ne senin?”

“Zwiczosbirski.”

“Nasıl?”

“Şöyle: Zwiczos Sviços gibi, birski de birski gibi.”

“Lehçe mi?”

“Yukarı Silezyaca.”

“Peki ön adın nedir?”

“Jan.”

“Topallıyorsun. Daha önce yaralanmış mıydın?”

“Hıı, yaralandım. Makineli tüfek, tak tak tak.”

“Ne zaman oldu? Burada bataklıkta mı?”

“Yakınlarda, Tamaschgrod’da. Bir tahıl ambarına girdiyorduk tam. Ambarın önündeymiş makineli tüfek, samanların arasında gizli.”

“Gündüz mü?”

“Sabah. Ha, saat altıya doğru falan. Koşuyorum, atıyorum hendeğin üzerinden. Havadayken görüyorum makineliyi. Aynı anda üç adamla makineli tüfeğin minik kara deliğini.” Sırık durdu, Proska’ya baktı ve devam etti: “Dua ettim: Minik kara delikten bir şey çıkmasın dışarı, toprağa tekrar yüzükoyun yatana kadar. Ama bir şey çıktı, üç mermi isabet etti bacağıma.”

“Çok acı duydun mu?”

“Yok canım! Topalladığım için, sadece nöbet tutuyorum artık.”

“Adın neydi?”

“Zwiczosbirski. Ama bu adı kimse söyleyemiyor. Dilleri dönmüyormuş. Herkes Baldır der bana.”

“Yaralandığın için mi?”

“Gidelim, zamanı geldi.”

Yola devam ettiler ve ağaçların seyrekleştiği bir baya geldiler. Patika birdenbire sona erdi.

Yukarı Silezyalı dört bir yanı dikkatle kolaçan etti.

“Bir şey görüyor musun?”

“Buradan sık sık geçerler.”

“Kimler?”

“İyi arkadaşlar. Daha sessiz konuşmalısın. Adın ne?”

“Proska, Walter Proska.”

“Çok sessiz olmalısın Proska. Kulakları ve gözleri keskindir, iyi nişan alırlar.”

“Neden onların işini bitirmiyorsunuz?”

“Dikkat et!” diye bağırdı Baldır sinerek. “Yere yat be adam, kıpırdama. Haydi, yüzükoyun yat, yat!”

Proska kendini içgüdüsel olarak bir kızılâğaç çalılığının altına attı ve Sırık’a baktı.

“Ne oluyor?” diye sordu tıslarcasına.

“Orada!”

Sivil giyimli bir grup silahlı adam, bayırdan yukarı çıkıyordu. Aralarında yaşlıca olanlar da vardı, gençler de. En önde yeşil-mavi gözlü, küçük ince burunlu hoş bir genç yürüyordu.

Proska tüfeğini dikkatle çalıkların arasından uzattı ve ilk mermiyi sürdü, yukarıya çevirerek gencin kalbine doğru hedef aldı. Adamlar her şeyden habersiz, ama temkinli, yaklaşıyorlardı. Asistan emniyeti açtı.

“On metre daha, sonra tetiğe basacağım,” diye düşündü.

“Sekiz metre daha, altı metre daha, dört daha...”

Kaburgasına bir darbe indi. Sırık yanında bitivermişti aniden, nefes nefese yerde yatıyordu.

“Ateş etme, aptal! Tanrı aşkına, basma tetiğe. Paramparça ederler bizi. Çek şu tüfeği.” Namluyu tutup aşağı indirdi.

Uçak üzerlerinde daireler çiziyordu. Partizanlar yürürken uçağa şöyle bir göz attılar. Bayırın ortasında durdular, aralarında konuştuktan sonra iki gruba ayrıldılar. Bir grup geri döndü, diğeri Proska’yla Baldır’ın önünden geçerek demiryolu yönünde ilerledi. Önce Proska doğruldu ve sordu:

“Neden ateş etmedik?”

“Neden?” diye tekrarladı Yukarı Silezyalı kurnazca sırıtarak.

“Yere sererdik...”

“Buna gerek yok artık, sen yerdesin zaten.”

“Onları kaçırdık...”

“Hayır. Ateş ederlerdi, güzel ateş ederlerdi. İyi yapıyorlar bu işi. Ama biz pek az yapıyoruz.”

“Neden?” diye sordu Proska, adaleli ensesine bir şaplak indirirken.

“Sivrisinekleri mi vuracaksın tüfekte? Onlar belki var yüz elli kişi, biz ise altı kişi, bir de sorumlu astsubay.

Ne işe yarar bu? Onlar seyrek ateş ediyor, biz seyrek ateş ediyoruz. Neye yarar fili kızdırmak? Hortumuyla patlatır bir tane sana ve son!"

"Neden buradasınız öyleyse?"

"Demiryolunu korumak için. Önceden de söylemiştim. Daha hızlı gitsek?"

"Sizinki gülünç bir savaş."

"Savaş her zaman gülünç," dedi Sırık. "Yaşamak şans mı, şanssızlık mı kimse bilmiyor. Biri mermi arar ve bulamaz, öteki mermi aramaz, lakin deldirir postu. Savaş sürprizdir."

"Biliyorum, cephedeydim ben. Başımdan benzer olaylar geçti."

"Burada farklı. Karşılaştırılır mı ekşi lahanayla ineğin ağız süti? Ben hayır diyorum. Cephede insan uyuyamaz ve ölümün geldiğini görür. Geldiği hissedilir. Burada hissetmezsin. Sabah uyanınca, ayak başparmağımı bükerim. Acırsa, ölüm gelmemiştir. Şimdiye kadar acıdı hep."

"Daha çok yolumuz var mı? Nerede kalıyorsunuz siz?"

"Küçük bir korugan yaptık tahtadan. Astsubay nezaret etti. Hemen selamla onu, hâlâ yaşıyorsa eğer."

"Neden? Buralar o kadar tehlikeli mi?"

Yukarı Silezyalı sustu. Yüksek, nemli otların arasından yürürlerken tabanlarının altı gıcırdıyordu. Proska'nın kulağının dibinde bir kızböceği vızıldadı. Çevrede beklemiş su kokusu vardı. Sazlıklarda rüzgârın görünmez elleriyle sıvazladığı kamışlar, başlarını itaatle öne eğiyordu. Kayın gövdelerinin arasından bir gölün parlayan yüzeyi görünüyordu.

"Burası ne güzel," dedi Proska usulca.

"Nasıl bakarsan," diye mırıldandı Zwiczosbirski. Göle birkaç metre kala durdu, karabinasının nişangâhını en kısa mesafeye ayarladı, yol arkadaşına kendisini bek-

lemesini belirten bir işaret yaparak suya doğru yürüdü – mümkün olduğunca dikkatle. Ama Proska onu takip etti.

Gölün suyu berraktı, dibi görülebiliyordu. Bitkilerin arasında böcekler ve supireleri kaynaşıyordu. Küçük tatlı su balıkları onları kapmaya çalışıyor, dibe doğru ittiklerinde ya da kuyruklarıyla dokunduklarında bir çamur-mantarı dönerek yukarıya yükseliyor ve aşağılarda, yaşamdan yana zengin, boğucu sessizliğin içinde bombalar patlıyormuş gibi görünüyordu.

Sırık birdenbire silahını kaldırdı, nişan aldı, tam te- tiğe basmak üzereyken su hareketlendi ve Proska kocaman bir turnabalığının ördek gagasını andıran ağzını görür gibi oldu. Hayvan yarısına kadar sudan dışarı fırladı ve güçlü bir hamleyle bitkilerin arasında kayboldu.

“Şeytan,” diye söylendi Yukarı Silezyalı tüfeğini indirirken.

“Onu vurmak mı istiyordun?”

“Gıdıklamak,” dedi Sırık öfkeyle. Alnında ter damlacıkları vardı.

“Turnabalığıydı,” dedi Proska safça.

“Ya ne olacaktı başka? Kulaklı göt mü? Onu iyi tanırım, eski düşmanlarınız biz. On beş defa kaçtı elimden: Dört olta kopardı, bir sepet parçaladı. Ama yakalayacağım onu.”

“Yaşlı turnabalıkları akıllıdır.”

“Ben daha akıllıyım.”

“Kesin yirmi yaşında vardır.”

“Ben yirmi dört yaşındayım,” dedi Zwiczosbirski üstünlük taslayarak. “Sekiz aydır onu bekliyor tava.”

“Yakalayacağına inanıyor musun?”

“İnanmak mı? Eminim buna. Dört hafta içinde elimde.”

“Burada su çok berrak.”

"Mucize değil. Küçük dere her şeyi temiz tutuyor. Küçük su yolu, büyük nehrin çocuğu. Turnabalığı bazen büyük nehirdedir, bazen burada. Yediklerini sindirmek isteyince buraya yüzer. Büyük balığın büyük eve ihtiyacı var, büyük efendinin pek çok hizmetliye ihtiyacı var. Dünyaya gelince bilmek istersen insanlar nasıl yaşar ne yapar, su kenarına uzanıp bekle, yeter. Fazla bir şey duymazsın, hayır, ama görürsün. Balıklar

Çok yakınlarda bir makineli tüfeğin sinirli takırtıları duyuldu. İki adamın kulaklarında korkunç bir çığlık yankılandı; bir insan çığlığıydı. Sırık başını kaldırıp gözlerini kısıtı, "Stani," diye mırıldandı ve hızla karşıdaki ormana doğru koşmaya başladı. Proska onu güçlkle takip edebiliyordu.

"Ne oldu?" diye sordu Proska nefes nefese, ağaçların altına sığındıklarında.

"Stanislaw çığlık attı."

"Yani?"

"Gel," dedi Sırık, "çabuk, ihtiyacı olacak yardıma."

Stanislaw'ı bir böğürtlen çalılığında yüzükoyun yataarken buldular, omuzları seğiriyordu, elleriyle yumuşak toprağı sımsıkı kavramıştı. Yanına daha önce gelmiş olan biri, onu çevirmeye çalışıyordu.

"Ölmüş mi, Helmut?" diye sordu Zwiczosbirski.

"Sanmıyorum," dedi diğeri kayıtsızca. Daha genç, uzun yüzlü bir askerdi. "Burnunu tıraşlamışlar, gözleri de hasar görmüş galiba."

Sırık tüfeğini yere fırlattı, dizlerinin üzerine çökerek bağırmaya başladı: "*Stani! Zo ti tem srobnis! Ti nge bidsches sdäch! Pozekai lo! Stani! O moi bosä, moi Schwintuletzki. O moi Jesus!*"¹

1. (Lehçe) Stani! Ona ne yapacaksınız? Bunu yapamazsınız. Durun! Stani! Aman Tanrım, benim küçük domuzum. İsa aşkına! (Ç.N.)

Helmut ayağa kalkarak Proska'nın yanına geldi. İkisi birlikte Sırık'ın yerde yatan adamı hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak, sevgiyle okşamasını izlediler.

"Polonyalı mı?" diye sordu Proska usulca.

"Ona benzer bir şey. Stani en iyi dostudur. İkisi de Gleiwitz'den. Heyecanlandıkları zaman hep böyle konuşurlar. – Sen trende miydin?"

"Evet."

"Bir tek sen mi?"

"Hayır, başkaları da..."

"Demek istediğim, tek şanslı sen misin?"

"Evet. Öyle görünüyor. – Stani az önce bağırды mı?"

"Evet, kızkuşu yumurtası arıyordu ve –"

"Nasıl yani?"

"Gafil avlanmış olmalı – bu arada adım Poppek, Helmut."

"Proska, Walter."

"Stani'yi götürmemiz gerek. Ağaç tepelerine dikkat! Hemen ateş et! Burada hâlâ birileri olabilir."

Helmut, Sırık'ın omzuna hafifçe vurdu. Yerde yatan adamı birlikte kaldırdılar.

"Yürirken dikkatli ol Helmut," dedi Zwiczosbirski.

"Tamam."

Ağır ağır yola koyuldular. Yaralının aşağı sarkan eli böğürtlen dallarına takılıp çiziliyordu. Acı hissetmiyordu, bilinci kapanmıştı.

"Durun," dedi Helmut ansızın, "yere indirelim."

Stani'yi sırtüstü yatırdılar ve ilk kez o zaman yüzünün üst kısmının tamamen parçalanmış olduğunu gördüler. Burnu yoktu, gözleri tanınmayacak haldeydi. Mermiler yüzünü sıyrıp geçmiş olmalıydı.

"Pantolonumla ayakkabılarım kan içinde kaldı, Baldır. Yanında hiç sargı bezi yok mu? Onu sarmamız gerek."

"Paketi koruganda bırakmıştım."

“Ya sende, Proska?”

“Bende de yok.”

“Öyleyse bu şekilde devam etmek zorundayız,” dedi Helmut.

Sırık kendini yere, Stani’nin yanına attı ve dövünmeye başladı.

“Ayağa kalk, Baldır. Bunun faydası yok. Onu hemen korugana götürmezsek ölür.”

Stanislaw’ın omuzları seğirmiyordu artık. Elleri de çözülmüştü. Ne Proska ne Helmut ne de Sırık yaralının hâlâ yaşayıp yaşamadığından emindi. Bunaltıcı sıcakta, sivrisinek saldırılarının arasında tarif edilemez bir sıkıntı çekiyorlardı. Poppek tek başına olsaydı, Stani’yi olduğu yerde bırakır, sağ salim korunağa dönmeye bakardı. Bunu düşünecek cesareti vardı, ama yapmaktan korkuyordu.

Sabırsızca mırıldanabildi ancak:

“Toparlan Baldır, acele etmemiz gerekiyor. Ama yer değiştirelim, pantolonuna Stani’nin kanının bulaşması, senin için dert değil nasıl olsa. Bir, iki, kaldır!”

Esnek zeminde sallanarak yürümeye devam ettiler, önde Sırık, arkasında Helmut ve en sonda Proska. Proska bakışlarını yaralıdan ayırabildiğinde, ağaçların tepelerini kolaçan ediyordu.

Bata çıka bir hendekten geçerlerken, yaralı inledi.

“Yaşıyor,” diye bağırdı Zwiczosbirski sevinçle, “ölmemiş.”

“Eğer bir daha böyle bağırırsan, çamurla gargara yaparken bulursun kendini,” dedi Helmut.

“Hele bir ateş etsinler,” diye homurdandı Sırık, “gösteririm tüfeğimin mucizesini onlara.”

“Kapa çeneni!” dedi Helmut. “Yoksa Stani’ni suya atarım.”

Sustular. Proska'nın elinin üstü şişmiş ve kızarmıştı. Böceklerin soktuğu yerler yanıyordu. Elini suya soktuysa da acısı hafiflemedi.

Yakaları terden sırlıslıkla olmuş, enselerine yapışmıştı. Güçlkle nefes alıyorlardı.

"Nerede sizin şu korugan?" diye sordu Proska, hendeği geçtikten sonra.

"Yakında," dedi Sırık, "gitmemiz gerek dolambaçlı bir yoldan."

Nefes nefese bir bayırdan yukarı çıkarlarken Stani'yi de beraberlerinde çekip sürüklediler. Gökyüzü bulutlanmıştı.

"Yere indirelim," diye inledi Helmut. "Devam edemiyorum artık."

Doğrulduklarında kendilerini krallar gibi hissediyorlardı. İnsan kaderin ağırlığını yüklenmiş omuzlarının arasından başını kaldırdığında, Tanrı'nın başlangıçta tasarladığı gibi olur: dimdik, cesur ve iyi; yürüyen bir ağaç, düşünen berrak bir su gibi...

Tak tak sesleri duyuldu ansızın. Adamlar kendilerini yere atıp tüfeklerini doldurdular. Takırtılar tekrarlanırken, kurşunların vınlıyarak üzerlerinden geçişini duydular, bazılarının önlerinde hızla yerden sekişini gördüler.

Sırık yana yuvarlandı, çelik miğferini alnına bastırarak başını kaldırdı. Üç tane kızılağaç ilişti gözüne, oradan ateş açıldığından şüphelendi hemen. Ağaçların yaprakları öylesine sıktı ki, nişancının dallardan birinde mevzilenmiş olup olmadığını göremiyordu. Ama Baldır sabırlıydı, kendisini hedef aldığı apaçık olan bir sonraki ateşi bekledi ve tüfeğini doğrulttu.

"Bakın şimdi," dedi sıkıştığı yerden.

Proska'yla Poppek'in bakışları ağaç kümesinin üzerindeydi.

Sırık tetiği çekti. Üçü de aynı anda ortadaki ağaçtan birinin yere düştüğünü gördüler.

“Uçarak gelir mermi, oturur kucağına, gagasında bir pusula, acaba bu ne ola,” diye bir şarkı söyleyerek doğruldu Sırık.

Diğerleri de kurşun yağmurunun bittiğini fark edince ayağa kalktılar.

“Ayı şimdi vahşileşecek. Neden tahrik ettiniz onu? Öfkelenmiş hayvan halinden memnun olandan daha hızlı ısırır. Devam edebilir miyiz yola artık?”

“Faydasız,” dedi Helmut.

“Ne?” diye sordu Proska telaşla.

“Sanırım Stani öldü.”

“Ama inlemişti,” diye bağırdı Sırık korkuyla, “derdin ne senin?”

“Onu burada bırakmak en iyisi.”

“Delirdin galiba,” dedi Proska. “Bir insanı bu durumda bırakamayız.”

Poppek yana doğru tükürdü. “Ya onun yüzünden üçümüz de nalları dikersek? Benim hiç niyetim yok buna.”

Sağ ayağını kaldırdı, çizmesiyle Stani’nin elini itti.

“Bakın işte, hareket etmiyor. Bu kahrolası vahşi tabiat, ona bizden daha iyi bakar. Daha sonra bir tabut ayarlarız.”

Proska tek kelime söylemeden tüfeğini boynuna astı, Poppek’i dirseğiyle kenara itti. “Toparlan,” dedi Sırık’a, “Stani’yi götüreceğiz.”

Yola devam ettiler, başı önünde Zwiczos, ardında yaralı ve onun arkasında dili dışarıda Proska. Helmut arkalarından geliyor ve güvenliği sağlıyordu. Proska dilinin üzerinde bir böcek olduğunu hissetti aniden, bir bataklık örümceği, sinek ya da kabuklu böcek. Ne tür bir hayvan olduğunu kendisi de bilmiyordu. Taşıdıkları adamın

üzerinden, yana doğru tükürmek istedi, ama başaramadı. Ne oluyor demeye kalmadan, artık dişlerinin arasında olan böceği bilinçsizce ısırıldı; ne ısırıldığını anladığı anda midesi bulandı ve mide asidinin yavaşça ağzına dolduğunu hissetti. Ama Proska kendini toparlamayı başardı ve böylece Stani'nin bir kez daha yere indirilmesi engellenmiş oldu. Eğer onu parçalanmış yüzüyle bataklık zeminine, bir ölü gömücünün küf tutmuş giysileri gibi kokan yere yatırmış olsalardı, üçü de Stani'nin ölmüş olduğunu anlayacaktı. Ama onlar tüm dikkatlerini örümcek yapılı, kemikleşmiş ağaçlardan sarkan sarmaşıkların arasından en uygun yolu bulmaya yöneltmişlerdi. Sakalları yere kadar uzanan tuhaf ihtiyarlara benzeyen ağaçlar, saçlarının arasından rüzgâr estiğinde, soğuktan titriyorlardı sanki. Vahşi tabiat masum-kösnül yüzüyle bu adamları seyrediyordu; uzaktan, uygun bir mesafeden bakıldığında nefes nefese kalmış, inleyen, yarı umutsuz yaratıklar denemezdi onlara, çünkü eski gravürlerdeki kent pazarlarında zaman zaman rastlanan, neşeli, başıboş ve amaçsız, yerçekiminden etkilenmeden hareket eden insanlara benziyorlardı.

4. Bölüm

Koruganın adı Ormanın Huzuru'ydu; bu ismi altı aydan daha fazla bir zaman önce hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolan Hoffmann adında biri koymuştu buraya. Kim bilir nereden bulduğu dörtgen, kuru bir okul tebeşiri vardı; kalaslardan yapılmış ve duvarları, dışarıda bir el bombası patlasa, içeride oynanan skat oyununun etkileneceği kadar bol kerpiçle sıvanmış koruganın yapımı bittiğinde Leipzig'li ciltçi Gottlieb Hoffmann cebinden bir tebeşir çıkardı, uzun boylu Zwiczosbirski'nin omzuna çıktı ve girişe abartılı biçimde süslü büyük harflerle "Ormanın Huzuru" yazdı. Yarma Gottlieb, ona böyle diyorlardı burada, bir gün devriyeden geri dönmedi ve kimse ne vurulduğuna ne bir kazaya uğradığına ne de apansızın sıvıştığına dair herhangi bir fikir yürütebildi. O günden sonra pek adını anan da olmadı zaten, ama korugana girerken başlarını yukarıya kaldırdıklarında Gottfried'in vaftiz töreninden geriye kalanları görüyorlardı. Yağmur ve zaman, Gottfried'in tebeşirinden elini eksik etmemişti elbette, yazıyı okumak hiç kolay değildi artık. Silah arkadaşları "...ın Huzuru"ndan daha fazlasını okuyamasalar da orada "Ormanın Huzuru" yazılmış olduğunu biliyorlardı en azından.

Ağaç gövdelerinden yapılmış duvarlar, piyade kur-

şunlarının içeri girmesine izin vermiyordu. Adamları kan ter içinde tamamladıkları yapının önünde dururlarken, astsubay çavuş makineli tüfeğini kalçasına yapıstırıp dolu bir şarjörü kirşlere boşaltarak kendi elleriyle yapmıştı bu emniyet testini. Ötekilerin payına ise mermilerin tahtalara ne ölçüde girdiğini kontrol etmek düştü ancak. Ardından kavruk yüzlü, kısık sesli, ayyaş astsubay herkesi topladı ve koruganın yapımına onun hesapladığından dört saat daha fazla zaman harcadıklarını, üstelik işin en önemli kısmı olan emniyet testini kendisi yaptığı için sevinmeleri gerektiğini haykırdı. Astsubayın adı Willi Stehauf'tu. Ekibin sorumluluğunu taşıyor, yaklaşık üç haftada bir boy gösteren postayı dağıtıyor, herkese vicdanına göre belirlediği miktarda sigara, şnaps ve RIF sabunu¹ veriyor, demiryolu devriyesine kimlerin gideceğine karar verip sağa sola emirler yağdırıyor, böylelikle Willi Stehauf'un kendisini en meşgul, en çok zahmet çeken insan olarak tanımlamasına ve hırçınlığının yüzüne yansımaya kimse şaşırıyor, adamları çavuşun ter ve şnaps kokulu çemberinde bulunmaktansa dışarıda, bataklıklarda olmayı tercih ediyorlardı – Baldır ve Stani hariç belki, çünkü Willi'nin varlığı onların içlerinden geldiği gibi Lehçe küfretmelerini sağlıyordu.

Korugan küçük bir tepenin üstündeydi, buradan bakıldığında sol tarafta diğerlerine göre üzeri daha az yeşillikle kaplı, girilmesi mümkün olmayan yarı bataklık çayır görülebiliyordu. Kütük evin arkasında iki kayın ağacı vardı, ince, beyaz ve masumdular. Sağ tarafta on atlayışta rahatça ulaşılacak bir orman dallanıp budaklanmıştı. Girişin birkaç adım önünde yer alan iki metre genişliğin-

1. Alman ordusu için üretilen sabun; toplama kamplarında öldürülen Yahudilerin cesetlerinin bu sabunun yapımında kullanıldığı yönünde yaygın bir kanaat vardır. (Ç.N.)

deki hendek, kokuşmuş suyla doluydu. Bu hendek, gölü büyük nehre bağlıyordu. Kappeln an der Schlei kentinden olan boyacı ve cilacı Paul Zacharias'ın hendeğin üzerine yerleştirdiği kızılâğaç gövdesi, yaylanan bir köprü hizmeti vermekteydi.

Baldır, Poppek, Stani, Willi ve Zacharias haricinde iki –ama çavuşa göre sadece bir buçuk– kişi daha kalıyordu burada: Levanten¹ suratlı, önceden artist olan pasaklı Ferdinand Ellerbrok ve Wolfgang Kürschner. Ellerbrok yattığı kerevetin üzerine yıpranmış, eski bir kartvizit yapıştırmıştı, kartta gösterişsiz harflerle “Fern Ello, artist” ve daha küçük puntıyla “Alman Ateş Yutanlar Dairesi Başkanı” yazılıydı. Arkadaşları kartviziti ilk gördüklerinde etrafını sarmış, gözlerinin önünde ateş yutmasını istemişlerdi ondan. Stani bu özel gösteri için çakmağındaki benzini feda etmeye hazırdı, ama kocaman kafası nedeniyle önce Willi'nin, ardından diğerlerinin de taktığı isimle Kocakafa, ateşi doğru “depolayabilmek” için bir şişe şnapsa gerek duyduğunu defalarca tekrarlayıp durmuştu. Ve Wolfgang Kürschner dışında hiç kimse payını ona devretmeye hazır olmadığından Kocakafa üzülerək omuz silkmiş ve sallana sallana yürüyerek dışarıya, tavuğu Alma'nın yanına gitmişti. Söylediğine göre Alma'yı civcivlik zamanlarından beri tanıyor, onu eğitmek istiyordu şimdi.

Wolfgang Kürschner, yani “Yarım Porsiyon” diye bilinen Sütlüsandviç, uzun saçlı, midesinden rahatsız, hülyalı gözleri olan genç bir askerdi. Mektupların çoğunu o yazıyor, çoğunu o alıyordu. Babası alay komutanı olarak Varşova önlerinde şehit düşmüştü. Sütlüsandviç, Stettin'in banliyösü olan Podejuch'ta biricik oğlu için kaygılanan

1. Levanten sözcüğü burada İtalya'nın doğusundaki Akdeniz topraklarında yaşayanlar için kullanılmaktadır. (Ç.N.)

annesine teselli ya da ölüm üzerine ciddi düşünceler ürettiği ayrıntılı, uzun mektuplar yazıyordu.

Sırık Zwiczos, onu çok seviyordu. Yukarı Silezyalı, Wolfgang'a karşı ötekilere kıyasla daha tahammülsüz olan çavuşu ortadan kaldırabilse, fazla bir şeyin eksilmiş olmayacağı düşüncesindeydi. Çavuş Willi bu çelimsiz gençten nefret ediyor ve nefretini ona da hissettiriyordu.

Baldır, kızılağaç gövdesinden yapılmış köprünün önünde durdu. Nefes nefese kalmıştı.

"Stani'yi aşağıya alın," dedi. "Yere. Biz buradayız."

Yükü yere indirdiler, Proska mendiliyle ensesindeki ve alnındaki teri silerken korugana baktı. Kütük ev, paydos zamanı etkisi yaratıyordu insanda. İki asker bir banka oturmuştu. Biri elindeki tahta parçasını oyuyor, koca kafalı, kısa boylu öteki ise elindeki tavuğu dengede tutmaya çalışarak ona önce sağ omzuna, sonra başına, ardından sol omzuna ve tekrar eline atlamasını öğretmeye uğraşıyordu.

"Hey!" diye seslendi Baldır kütük eve doğru, "Buraya gelin. Ama çabuk. Büyük kaza geçirdi Stani."

İki asker dönüp baktılar, sestten ürken tavuk kanat çırparak yere indi.

"Stani'yi kendimiz de geçirebiliriz köprüden," dedi Proska.

"Haklısın," dedi Sırık, "yukarı kaldır!"

Yaralıyı hendeğin üzerinden dikkatle geçirip eve getirdiler, banka yatırdılar. Kısa boylu şişko küçük tavuğunu unutmuş, korku dolu gözlerle hiç hareket etmeyen Stani'ye bakıyordu.

"Ama bu ölmüş," dedi Kocakafa.

"Olamaz," diye karşılık verdi Baldır, "inliyordu, inleyen biri ölü olur mu hiç? Haksız mıyım, Walter?"

Stani'nin bedeninde hiçbir hayat belirtisi olmadığını bilmesine rağmen başıyla onayladı Proska. Artık temiz

olmayan mendilini çıkardı, açıp çekiştirerek düzeltti ve Stani'nin parçalanmış yüzüne örttü.

Koruganın girişinde çavuş göründü ansızın; yüzündeki ıssızlıkta hırçınlık ve sonsuz bir özgüven vardı. Önce Walter Proska'yı gördü, kısık ayyaş sesiyle kükredi:

"Bu herifin ne işi var orada? Nereden avladın onu? Kendini tanıtmayacak mı? Ne biçim bir bataklık kuşu bu?"

Asistan, çavuşun yanına gitti ve selam çaktı:

"Kıdemli piyade Proska, 96. Piyade Alayı, 6. Tabur. 1. Bölük."

"Burada ne arıyorsunuz öyleyse?" diye bağırdı çavuş.

Sırık Zwiczos araya girdi:

"Havaya uçtu trenle. Ben toparladım onu. Telefon etmemiz lazım."

"Bizde iâşe yok, sigara yok, şnaps yok," dedi Willi, Proska'ya. "İhtiyacımız olan her şeyi kendimiz temin etmek zorundayız. Sizde var mı?"

"Evet."

"İyi. O zaman demiryoluna kadar yürüyüp bir sonrakı treni bekleyebilirsiniz."

O sırada Baldır söze karıştı: "Yüzünden vurmuşlar Stani'yi. Ama ölmedi. İnliyordu, yeminle. Sudan sürüklediğimizde."

"Onu yanınızda mı getirdiniz?" diye sordu çavuş.

"Evet, Walter yardım etti."

"Walter kim?"

"İşte buradaki," dedi Zwiczos, kolunu Proska'nın omzuna koyup.

"Stani nerede?"

"Burada, bankta, astsubayım. O yaşıyor, inledi, yeminle."

Stani'nin yanına giden çavuş, kana bulanmış mendi-

li yüzünden çekti, üzerine eğilerek öylesine dikkatle baktı ki, görenler mikroskopta trişinella incelediğini sanırdı. Sonra geri çekilerek, "Henüz hiçbir şey yapmamışsınız," dedi şişkoyla Zacharias'a. Az ve öz konuştu: "Bir çukur kazacaksınız. Stani öldü. Asker kimliğini, künyesini, cüzdanını ve yüzüklerini alın. Onları da beraber gömerseniz vay halinize!"

Taş kesilmiş gibi duran Baldır'a döndü sonra: "Boyunuz uzun olduğu kadar ahmaksınız da. İşe yaramaz bir et parçasını buraya kadar sürüklemek! Böyle bir aptallığın cezalandırılması gerek. Bu denli iyi huylu olduğum için sevinin. Yolda sizi yakalasalardı! Sizden önce şurada-kini," başıyla Stani'yi işaret etti, "çayıra yatırsalardı sizi, eleğe çevirirlerdi pekâlâ. Haksız mıyım?"

Uzun boylu adam, cimri toprağın öz suyunu çekmek için umutsuzca çabalayan yaşlı ve yalnız bir çene kemiği gibi orada duruyordu. Her an yere devrilecekti sanki, dört bir yanda gezinen korku dolu bakışları, nereye düşeceğinin hiçbir önemi olmadığını hüznünlü bir biçimde kesinleştiriyordu sadece, çünkü artık Stani öldüğüne göre düşerken tutunabileceği, böylelikle çarpık da olsa var olmayı sürdürebileceği kadar yakın olduğu kimse kalmamıştı. Baldır'ın kolları bedeninin iki yanından değnek gibi sarkıyordu, kırmak istediği elini, kabuğu fazla inatçı olduğundan tekrar kendi haline bırakmıştı. Gözleri yarım Gottlieb'in tebeşirle yazdığı yazı kalıntılarının hâlâ seçilebildiği girişin üzerine takılıp kalmıştı.

Çavuş dahil herkes ona bakıyor, kimse tek söz söylemeye cesaret edemiyordu.

Baldır birden kendi çevresinde döndü, herkes onun boylu boyunca yere yıkılacağını zannederken toparlandı, ağır ağır ve dimdik, bayırdan aşağıya indi, bir uyurgezer gibi hendeği geçti ve ardından sağa doğru yürüyüp gitti.

“Kendine gelmesi zaman alır,” dedi çavuş, Zwiczos-birski ormanda gözden kaybolduktan sonra. “Düşüncelerinin uzun bir yol kat etmesi gerekiyor.” Bu saptamaya tek sırtan kendisiydi.

“Kocakafa ve Zacharias, ne yapmanız gerektiğini söylemiştim. Siz benimle gelin. Ama önce telefon etmeliyim. Adınız neydi?”

“Proska, Walter.”

“Tamam. Burada bekleyin. Ya da – şimdi benimle gelin.”

Korugandan içeri girdiler. Bir duvara bitişik üç tane iki katlı ranza, ranzaların önünde tozlu, küçük bir döküm soba vardı. Üzerinde kendi üretimleri bir masa tablasının durduğu sobanın çevresine altı tane tabure yarım ay biçiminde konmuştu. Bir köşede daha rahat tek bir yatak, önündeki konserve sandığının üzerinde sahra telefonu duruyordu.

Willi ahizeyi kaldırdı ve küçük kolu hızla çevirmeye başladı. “Umarım can damarımızı kesmemişlerdir,” dedi kısmen Proska’ya dönük. “Alo! Tamaschgrodt! Lütfen ses verin – burası 25. devriye... Tamaschgrodt, evet Baş... nasıl? Evet, Baş... 25. devriyeden Astsubay Stehauf konuşuyor... Evet... Bir bildiride bulunmak istemiştim... Bölgemizde kazaya uğrayan bir tren var... Sağ kalanlar?... Evet, bildiğim kadarıyla bir kişi... Biliyorum tabii... Adı Proska... Anlaşılamadı... Piyade Proska... Birliğine haber verilecek... Ayrıca... Anlaşılamadı... Evet... Bir kayıp bildirimi... Adı Paputka... Stanislaw... Evet ... Yarı Polonyalı... Evet... Başüstüne, Baş... Tamamen benim fikrim... Onun işini üstlenir... Sanıyorum... Ekşi lahana... Çok teşekkürler... Tamam.”

Çavuş ahizeyi yerine koydu, Proska’ya döndü: “Burada kalıyorsunuz, anlaşıldı mı?”

“Ama ben...”

“Kapayın çenenizi, yoksa bağırsaklarınızı üşütürsünüz. Burada kalıyorsunuz, biriminize haber verilecek. Bunları düşünmenize gerek yok, burada sizin yerinize ben düşünüyorum, anlaşıldı mı?”

“Evet.”

“Eşyalarınızı hemen Stani’nin yatağına koyabilirsiniz. Her şey önceden ayarlanmış gibi. Biri gidiyor, öteki geliyor. Bu yatak, en arkadaki pis kokulu sandık. Ve bir şey daha: Bizim burada hizmet sıkı, boş vakitler eğlencelidir. Gülmeden önce terlemeyenin, gülmeye izni yoktur. Gülebiliyor musunuz?”

“Gerekirse,” dedi Proska, Stani’nin yatağındaki örtüleri almaya yeltenirken.

“Ne yapıyorsunuz?” diye sordu Willi.

“Kendi örtümü...”

“Stani’nin örtüsü orada kalacak. Sizininki buraya alacağım. Ordu malı, öyle değil mi?”

“Evet.”

“Onun örtüsüyle uyuyun, buraya daha çabuk alışsınız.” Willi kuru kuru öksürürken, yumruğuyla göğsüne vurdu.

“Şu lanet olası akciğerler,” dedi. “Ateşiniz var mı?”

“Evet.”

“Öyleyse bana verin. Sigaranız da var mı?”

“Evet.”

“Daha da iyi, o zaman ikisini de verebilirsiniz.”

Proska çavuşa sigara uzattı, kendisi de bir tane yaktı ve odanın içinde birkaç adım attı.

“Ayrıca,” dedi Willi, “hendekte yıkanacaksınız. Hela iki kayın ağacının arkasında. Aşçımız şişko olan. Ona Kocakafa diyoruz. Artist, biliyorsunuz. Sadece Alma’sının ayaklarına basmayın, yeter. Onun tavuğu, ha ha ha! Sigara ve şnapsı benden alacaksınız – varsa tabii. Cepkede bulundunuz mu hiç?”

“Evet komutanım.”

“Uzun süre mi?”

“Üç yıl.”

“Öyleyse siz de boku yemişsiniz zaten. Güzel. Şimdi dışarı çıkıp Stani’nin mezarının ne durumda olduğuna bakmak istiyorum. Mide hastası geri döndüğünde, Baldır’la birlikte demiryolu devriyesine gideceksiniz. Neyin önemli olduğunu o anlatır size. Mide hastası, genç bir kurnaz. Onu da tanıyacaksınız. Geri kalan her şeyi zamanla öğrenirsiniz. Hâlâ yaşıyor musunuz, yoksa artık ölü müsünüz, onu da göreceksiniz sonra. Bazen bunu hiç anlamıyorum burada.”

Çavuş dışarı çıkmadan önce Proska’ya bir kez daha adını sordu, cevabı aldığı anda düşünüp taşındı, dişlerinin arasındaki bir boşluktan tıslayarak sordu:

“Siz de bu Sıviçsiviç ya da her neyse adı, onun gibi yarı Polonyalı mısınız? Ya da arkadaşı Paputka gibi? Siz de öyle svızslı svızslı mı konuşuyorsunuz? Sahi, nerelisiniz?”

“Lyck’liyim.”

“Nerededir burası?”

“Mazurya’da. Eski sınırdan on yedi kilometre uzaklıkta.”

“Şanslıymışsınız öyleyse,” dedi çavuş ve dışarı çıktı.

Proska eşyalarını yatağa attı, ayağıyla bir tabure çekerek oturdu.

Koruganın tek bir penceresi vardı, ön duvarda elli santim yükseklikte sabit bir göz. Proska buradan dışarıya baktı, dar, siyah bir bulutun gökyüzünü böldüğünü, hemen ardından beyaz bir bulutun onu takip ettiğini gördü. Binlerce rüzgârın ayakları altında çiğnenerek sürüklenen, farklı şekillere bürünerek değişken bir yol çizen, tüy kadar hafif bir hayalet. Walter Proska, dar alnında, kaşlarının üzerinde bir baskı hissetti. Herhangi bir şeyin –bir ilham, bir buluş, bir fikir– ortaya çıkacağına dair bir sezgi. Birik-

miş enerjisini boşaltması gerekiyordu; ayağa kalktı, kızılımsı iri elini sobanın üzerindeki tablaya vurdu.

“Mobilyalarımıza zarar verme,” diyen bir ses duydu arkadan. Geriye döndü, şişkoyu tanıdı.

“Adım Proska, sizlerle kalmam gerekiyormuş.”

“İyi şanslar; adımı buradaki kartvizitten okuyabilirsin. Okuma yazma bilmiyorsan eğer – ha, bizim astsubaya başvuran yenilerle ilgili espriyi biliyor musun? Yoo, bunu bilmene imkân yok. Sonra anlatırım sana. Mezarı bitirdiğimizde. – Stani için üzıldüm. Harika bir herifti, minnet duyan bir obur. Ter bandı pişirsen, tütsülenmiş jambon niyetine yerdı. Ya, böyle işte. Ayrıca Dover’in nerede olduğunu bilirdi. İngiliz sahilinde, çok doğru. Yayılım ateşi açılacak. Bu ne demek: Dover ateş altında. Nasıl görünür, biliyor musun? Öyleyse dikkatle bak!”

Şişko cebinden kibrit kutusunu çıkardı, bir kibriti alıp yaktı ve yavaşça başının üzerine götürdü.¹ Bu arada yüzünü öylesine çarpıttı ki, Proska bu şaklabanlığa gülmek zorunda kaldı.

“Ateş altında bir ‘Dover’, anladın mı? – Şimdi hemen gitmem gerek. Yalnız diğer kürek nerede? Bu oyunu son iznimden dönerken getirdim. – Haydi, görüşürüz.”

Kocakafa bir kürek aldı ve paytak adımlarla yürüyerek dışarı çıktı. “İyi birine benziyor,” diye düşündü Proska. “Ötekiler de böyleyse... Sırık zaten mükemmel... Acaba nerede takılıp kaldı?... Ama devriye için mutlaka gelir...”

Dışarıdan çavuşun sesini duydu: “Daha hızlı, daha hızlı! Bu bölge bayat etler için buzdolabı değil. Böyle devam ederseniz önümüzdeki aylarda gaz maskesi tak-

1. Almanların İngiltere'deki sahil kenti Dover'i bombalamalarına ilişkin bir espri. Jurek Becker'in *Yalancı Jakob* adlı romanında şöyle geçmektedir: Bir karikatür var. Uzun boylu bir adam kısa boylu olanın başına yanan bir kibrit tutuyor. Soru: “Bu ne demek?” Cevap: “Dover ateş altında.” (Ç.N.)

mamız gerekecek. Kocakafa, çukur kazarken butları hareket ettirmek lazım. Toprakta size hiçbir zarar gelmez! Ve siz Zacharias, sanki bu deliğe kendiniz girecekmış gibi davranıyorsunuz! Karınız soyunuzun devamını bekliyor oysa! O günleri görmek istersiniz, değil mi?”

Proska ayağa kalkarak küçük pencereye yaklaştı. Sigarasının dumanını kısa aralıklarla cama üflüyordu. Geri gelen duman gözlerini yaşartmıştı. Elini cebine sokup mendil ararken, Willi'nin mendilini Stani'nin yüzünden çektiği sırada yere düşürdüğünü hatırladı. Yavaşça pencereden ayrıldı ve girişte durdu. Kanlı mendil bankın altındaydı. Poppek orada oturmuş, tüfeği dizlerinin arasında, sigara içiyordu.

“Gördün mü Proska, sana ne demiştim? Onu toprağın altına girmesi için getirdik buraya.”

“Öyle olsa da...”

“Ya o sırada bizi ele geçirirlerdi?”

“Bir şey fark etmezdi. Hendeğin üzerinden geçerken, Stani inledi. Bunu yapmak zorundaydık. Ayrıca ölmüş de olsa, onu getirirdim buraya.”

“Gülünç fikirler. – Ne zaman gitmeyi düşünüyorsunuz?”

“Burada kalıyorum.”

“Willi biliyor mu?”

“Kendisi söyledi.”

“Öyleyse iyi ahbablıklar!”

Proska dışarı çıktı ve banka, Poppek'in yanına oturdu.

“Aceleleri mi var?” diye sordu, mendilini almak üzere eğilirken.

“Onun için de bizim için de en iyisi böyle. Burada sivrisinekler ve sinekler de bize karşı savaşıyor. Yarma Gottlieb'i duydun mu?”

“Hayır.”

“O da buradaydı, bir gün iz bırakmadan ortadan kayboldu. Benim şahsi fikrim, boğucu sıcağın, sineklerin ve partizanların onu çıldırttığı. Muhtemelen bunlardan kaçtı.”

“Hiçbir haber almadınız mı sonradan?”

“Hayır,” dedi Poppek. “Burada biri kaybolduğunda, ondan geriye hiçbir şey kalmıyor. Anısı bile. Cephede bulundun mu hiç?”

“Evet.”

“Peki nerede?”

“Kiev’de.”

“Orada durum daha net, değil mi?”

“Eskiden öyleydi. Yüzbaşı Kilian yaşarken.”

“Ya şimdi?”

“Bilmiyorum. İzinli olarak eve gitmiştim. Karısı bilek ve kulak koruyucu vermişti ona götürmem için. Yüzbaşımla aynı caddede oturuyorduk. Şehit düştüğünü bir jandarmadan duydum.”

“Pek kötü sayılmaz,” dedi Poppek. “Buradan kurtulabileceğimizi mi sanıyorsun? Hepimizi bir yerlerde zımbalayacaklar, birimizin kafasında bir delik açacaklar, bir başkasının göğsünde, vesaire... Hepimiz öleceğiz, hepimiz.”

Proska başını kaldırdı ve merakla Poppek’in somurtkan yüzüne, kayıtsız-alaycı ifadesine baktı.

“Neden buradasın peki?”

“Ne anlamda soruyorsun?”

“Buradan sağ çıkmayacağına inanıyorsan, kaçabilirsin. Senin yerinde olsam böyle yapardım. Neden gitmiyorsun?”

“Anlamsız olduğu için. Burada olmamız kadar anlamsız ve aptalca. Her şey anlamsız, her şey. Yakacak odun aramak dışında belki. Bu iş harikulade duygular yaratıyor bende. Kendi yatağında, karının yanında yatmak gibi. Bu duyguyu bilir misin? Evli misin?”

“Hayır. Fakat yakacak odun aramakla ne kastediyorsun?”

“Bunu tam olarak anlatacağım sana. İyi dinle: Bir ağaca tırmanırsın, evet, yaşlı bir ağaca değil, genç olana. Yukarı tırmanırsın, mümkün olduğunca yukarı, sonra onu zapt etmeye çalışırsın. Sallanacak, silkelenecektir, ancak gövdesini bacaklarının arasına kısıtır, boğazına bir ip geçirirsin. Sonra bağırırsın: Tamam! Aşağıda bekleyen biri, ipi çekmeye başlar, ağacın tepesiyle birlikte seni de çeker, çeker, bir anda havada asılı kalırsın, bir kızılâğacın ya da kayın ağacının boğazına asılmış bir ağırlık. O anlarda yatağında, karının yanında gibisindir. Üzerinde gökyüzü, altında... Altında ne olduğunu şimdi sen de biliyorsun. Ağacı tutarsın, bir kadına sarılır gibi, sımsıkı, sonra birden boyun eğdiğini fark edersin, gücünün gitgide azaldığını, seninle birlikte sürekli daha fazla eğildiğini. Ama tam o anda, bu duyguya tutunmaya, onu kaybetmemeye, içinde hapsetmeye karar verdiğin anda bir çatırtı olur, dalların hışırtısını duyarsın, hatta ağaç inliyor gibi gelir sana. Tam olarak bilemezsin tabii. Genç ağaçlar hep böyle esrarengiz davranır, sence de öyle değil mi? Bizden sakladıkları bir şey vardır sanki. Tabiat bazen hepimizden, senden, Baldır’dan, Willi’den ve benden de saklanmak istiyor gibi geliyor bana. – Senin mesleğin ne Proska?”

Proska cevap verecekti ama Poppek konuşmasını sürdürüyordu.

“Kocakafa yakacak odun aramak için birine ihtiyacım var dediğinde, neden hep gönüllü olduğumu anlayabiliyor musun? Son izninde sen de bir kadınla birlikte oldun mu? Nasıldı? Anlat! Ama yavaş yavaş, bütün detaylarıyla.”

“Stani’nin mezarını bitirdiler,” dedi Proska. İfadesiz, ayağa kalktı.

Zacharias ve Kocakafa kürekler ellerinde, kan ter içinde geldiler.

“Toparlanın,” diye seslendi mezarın başında duran Willi.

İlerideki ormana doğru yürüdüler. Stani nemli, siyah toprakta yüzükoyun yatıyordu.

“Çadır bezini alayım mı?” diye sordu Zacharias.

“Ordu malı. İşimize yarayabilir,” dedi Willi.

Herkes susmuş, kenarlarında küreğin keskin tarafıyla tıraşlanan kök uçlarının parıldadığı çukura bakıyor, rüzgârın yapraklarda çıkardığı sesi dinliyordu. Uzaklardan bir kızkuşunun telaşlı cıvıltıları duyuldu. Ateş yutucu şişko miğferini çıkardı, diğerleri onu izlediler. Beş adam başları açık orada duruyor, onları teslim alan bu suskunluğun fazla uzamaması gerektiğini seziyorlardı.

Sonunda çukurun baş tarafında duran Willi kısık sesiyle konuşmaya başladı:

“Arkadaşlar, et ete kavuşmak ister, toprak ise toprağa. Stani Paputka topraktan gelmişti. Bunu size uzun uzadıya kanıtlamama gerek yok. Böyle söylüyorsam, bana inanabilirsiniz. Anlaşıldı mı? Anladınız mı?”

Poppek ve Zacharias, “Evet,” dediler, Kocakafa ve Proska başlarını salladılar.

“Güzel,” dedi Willi. “İyi bir arkadaşımızı kaybetmenin üzüntüsü içindeyiz. Stani iyi bir dosttu. Lanet olsun bu sineklere! Demek istediğim: Stani şehit düştü, *Führer* ve Büyük Alman İmparatorluğu için. Königsberg’liler ona müteşekkir olmalı, Hamburg’lular ve Yukarı Silezyalılar ve ötekilerin hepsi. Stani yaşamaya devam edecek. Domuzun biri ensemden soktu şimdi. Önümüzde yatan insan, topraktan gelmiştir. Toprak, verdiği her şeyi geri alır. Stani’yi Yukarı Silezya’ya bırakmıştı, şimdi tekrar geri istiyor onu. Açık, değil mi? Anlamayan var mı? De-

vam ediyorum: Kocakafa ve Proska, onu yerine yatırın artık. Ama dikkatli. Beceriksizlik yapmayın.”

Adı söylenenler ölüyü tutup mezara koydular.

“Hiçbir insan yüzü yere gelecek şekilde yatırılmaz. Kafayı mı yediniz? Hayatınız boyunca bu işi hiç yapmadınız herhalde.”

Willi adamları kenara itti ve Stani’yi çevirdi.

“Böyle,” dedi, “şimdi tekrar gökyüzünü görebilir.”

Proska yere çömeldi ve mendilini parçalanmış yüzün üzerine örttü.

“Ordu malı mı bu?” diye sordu Willi.

“Hayır. Kız kardeşim Maria’ya ait.”

“O zaman başka. – Hoşça kal Stani. Bir yerlerde tekrar görüşeceğiz. Eski dostlar daima irtibatta kalır, tamam mı? – Evet, şimdi onu gömebilirsiniz.”

Şişkoyla Zacharias küreklerini korugandan aldılar ve ölünün üzerine toprak atmaya başladılar. Küçük bir tepecik oluşturup çevredeki ağaçların dallarını kırarak toprağa sapladılar.

“İşte,” dedi yapılanları son âna dek izleyen Willi, “bitti böylece. Gece devriyesi şimdi uyuyabilir. Bu özellikle sizin için geçerli, Proska. Birkaç saat uyuyun. Hiç yoktan iyidir. Uyku hap gibi yutulmuyor. Yoksa siz farklı mı düşünüyorsunuz?”

“Hayır komutanım.”

“Öyleyse iyi geceler.”

Proska kendini Zacharias’a da tanıttıktan sonra Stani’nin rüya kerevetine tırmandı. Kemerini çıkardı, üniformasının ceketini açtı, sivrisineklerin soktuğu elindeki şişlikleri yaladı ve gerindi.

“Bu Willi domuzun biri...” diye düşündü. “Umarım birliğim yakında geri çağırır beni... İnsan burada kafayı üşütür... Sırık nereye saklanmış olabilir? Dilerim yakında geri döner... Devriyeye onunla çıkmak en iyisi...”

Yana döndü, başını kolunun üzerine koydu ve gözlerini kapadı. Uyku tahmininden daha çabuk bastırdı. Son duyduğu, Willi'nin sözleriydi:

"Posta geldiğinde bana hatırlatın. Paputka'nın eşyalarını göndermemiz lazım. Bir de mektup yazmalıyım. Neyse, hizmet hizmettir. Umarım annesi Almanca okuyabiliyordur. Bu tiplerin ne çıkacağı asla bilinmez."

Proska büyük bir patırtıyla uyandı. Koruganın önünde gün ağarıyordu, Willi, Poppek, Kocakafa ve Zacharias döküm sobanın üzerinde duran masa tablasının başında oturmuş, bağıra çağıra konuşup gülüşüyorlardı.

"Kocakafa," diye haykırdı Poppek, "ya şimdi ateş yutarsın ya da Alma'nı keserim."

"Biz onu baştan çıkarırız," diye böğürdü çavuş.

"Daha da iyi," diye bağırdı Poppek. "Gel bakalım, benzin burada."

"Size daha önce de söylemiştim, ateşin midede iyi depolanması gerek. Bir şişe verin bana."

"Şişenin tamamı mı senin olacak?" diye sordu Willi.

"Stani'nin hakkını bana verebilirsiniz."

"Ya yeni gelen?" diye sordu Zacharias.

"O nöbet tutacak, yorgunluktan dizkapakları göğsüne yapışana kadar," dedi Willi. "Önce şnapsı hak etmesi gerek. Şerefe millet. Şerefe, anlaşıldı mı?"

"Şerefe," dediler diğerleri, kupalarını doldururken.

"Ve şimdi," diye bağırdı Poppek, "şişko ateş yutacak. Dikkat et Zacharias, ona fazla yaklaşma, yoksa karın erken doğum yapar. Bu işi nasıl becerdiğini bir ara anlatmalısın bize. Sessizlik!"

"Kapa çeneni," diye emretti Willi sarhoş sesiyle, "burada ne zaman sessizlik olacağını ben söylerim, tamam mı? Anlaşıldı mı, bilmek istiyorum!"

"Evet."

"Eh lütfen! Neden hemen değil? Şimdi Kocakafa'ya

dolu bir şişe veriyoruz. Elimizde daha fazlası olsaydı, onu alev püskürtücü olarak partizanların karşısına yerleştirebilirdik. Tepedekilere dilekçe vereyim bir ara. Herifler edepsizleşirse, Kocakafa'ya içecek bir şeyler veririz, suratlarına ateş tükürür. – Nasıl fikir ama? Ha, Zacharias!”

“On şişe.”

“Saçmalama. En az yirmi şişe ve savaş hizmet maddesi, kılıcıyla baldırıyla bütün ıvır zıvırıyla. Tamam. Poppek!”

“Evet.”

“Sandığın anahtarı burada. Seninle konuştuğum zaman ayağa kalk oğlum. Lanet olası anahtarı al ve yeni iki şişe getir. Birini yağlı kafaya veriyorsun. Tamam mı? Sigara da getir yanında.”

Proska yatağından çıkmadı ve uyuyormuş gibi yaptı. Şnaps kokusuyla sigara dumanı ona kadar ulaşmıştı. Arada bir gözlerini açıp adamlara bakıyordu.

Poppek beyaz sıvıyla dolu iki şişeyi masaya koydu, artist birini hemen aldı, kurşun kapağı söktü ve mantarı dişleriyle çekmeye çalıştı. Beceremeyince sordu: “Tirbuşonu olan var mı?”

“Koparsana şunu,” diye bağırdı Willi.

“Tirbuşonla...”

“Koparacaksın,” diye tekrarladı Willi öfkeyle.

Şişko çaresizce çevresine bakındıktan sonra şişenin boynunu sobaya vurdu. Sıvının üçte biri yere döküldü.

“Sanatçı şanssızlığı,” dedi Zacharias sırıtarak.

Kocakafa yerdeki ıslaklığa baktı.

“Yalayacak mısınız?” diye seslendi çavuş. “Şimdi içilecek ve iki yanakla ateş yenilecek. Ateş iştah açar. İç yangınları söndürmeyi dışarıdakileri söndürmeye tercih ederim. Çabuk ol! Yoksa kor halindeki nallara gelir sıra. Eğer sen...”

Birdenbire elleri yukarıda bir adam girdi içeri. Sivil

giyimliydi. Kumaş, hafif çizmeleri vardı. Pantolonu koyu maviydi, çıplak tenine yeşil, kısa bir ceket giymişti.

Çavuşun kelimeleri gergin dudaklarında donup kaldı; içeriye Stani girmiş olsaydı da bu kadar şaşırırdı ancak.

Merhamet dileyen ellerini yukarıya kaldırmış, önlerinde duran adam altmış yaşlarındaydı. Geniş ve aynı zamanda uzun bir alnı, olağandışı büyük, ince kulakları, yumuşak bir çenesi ve iyilikle ışıldayan gözleri vardı.

Kafayı çekenler ayağa kalktılar. Zacharias makineli tüfeğini asılı olduğu yerden aldı, emniyetini açtı ve nam-luyu yabancıya doğrulttu.

“Ne arıyorsun burada?” diye sordu Willi kuşkuyla.

Sivil arkasına döndü, arkasında Wolfgang –Sütlü-sandviç– duruyordu.

“Yolda yakaladım onu,” dedi kızgın bir sesle.

“Tek başına mıydı?”

“Evet.”

“Silahlı mıydı?”

“Hayır. Ama son anda atmış da olabilir.”

“Öyleyse telaşlanmak için bir neden yok.”

“Adam iyi Almanca konuşuyor,” dedi Wolfgang.

“Nerede rastladınız ona?”

“Köprünün altında. Yavaş yavaş geldiğini gördüm.”

“Ya sonra?”

“Önümde durduğunda onu vurmaya düşündüm önce.”

“Neden vurmadınız, süt çocuğu?”

“Saklandığım yerden sadece dört metre uzaktaydı. Kafasının arkasından ateş etmem gerekiyordu. Yapamadım.

“Ya o sizin akça pakça kışınıza geçirseydi bir tane? O zaman da teşekkür mü edecektiniz yani? Beyniniz samanla dolu herhalde. Sizi tekrar çağırana kadar dışarıda bekleyin, anlaşıldı mı?”

“Evet.”

“Öyleyse kaybolun. – Ve sen dostum,” dedi Willi sive, ne yapacağı belli olmayan bir tavırla, “sen şimdi bizimle oturacaksın. Bize bir şey anlatacaksın. Ama Tanrı aşkına masal anlatma. Masallar sadece yetişkinler için iyidir. Oysa biz çocuğuz. – Kocakafa!”

“Evet.”

“Ona da içecek bir şeyler verin.”

“Kendi şişemden mi?”

“Misafirimize bir şey ikram edeceksin, tamam mı? Sen nerede yetiştin yahu? Benzin bidonunda mı büyüdün yoksa?”

“Bir şeyler veriyorum şimdi...”

“Gel bakalım moruk,” dedi Willi, “yanımıza otur. Yaşına saygı duyuyoruz. Taş Devri için sakladıklarımız var, evet, o zamanlar böyle denirdi. Buraya, ortadaki tabureye. Böyle iyi. Yaşlı kemikler tıkrıdamayı sever. Adın ne bu arada?”

Sivil ciddi ve saygılı, cevap verdi: “Adım Jan Kowolski, Tamaschgrod’un papazıyım.”

“Yapma ya! Adın Jan ve papazsın demek. Bir ruh avcısı, öyle mi?”

Çavuş şişkonun doldurduğu kupayı alıp yaşlı adama uzattı.

“İç sevgili biraderim, ruhlarımızın iyiliğine iç. Buna ihtiyacımız var. İstemiyor musun?”

“Ben içki içmem,” dedi papaz.

“Ah, içmiyorsun,” diye tekrarladı Willi alaycı.

Cam gibi gözlerle yabancıyı izleyen Poppek, zafer edasıyla bağırdı:

“Senin İsa’n da içmişti. Kenan ülkesinde, be adam! Bunu içmezsen o zaman seni...”

“Sakin olun!” diye bağırdı Willi, elini papazın omzuna koyarak. “Bu adama el kaldıran, karşısında beni bulur.

Dinle Sıvışsıvış ya da adın her neyse. Seni buraya getiren ufaklık bir şey yaptı mı? Vurdu mu, eziyet etti mi? Bana rahatça anlatabilirsin. Böyle yaptıysa, karşılığında cezalandıracağım onu.”

“Bana karşı terbiyeliydi,” dedi sivil. “Onunla birlikte gelmemi istedi, dediğini yaptım.”

“Belli ki gelmişsin, yoksa burada olmazdın. Sana vurmadı mı yani?”

“Hayır. Önce namluyu sırtıma dayadı, ama kaçmaya yeltenmediğimi görünce beni rahat bıraktı.”

“Hımm,” dedi Willi. Bir öksürük nöbetinin zorlamasıyla ayağa kalktı. Tükürükleri ağzında biriktirirken öne eğilerek girişe koştu, iki büklüm halde bir direğe yaslandı, masadakilere nefes alabilmesi için sırtını yumrukla-maları gerektiğine dair bir işaret yaptı ve Zacharias sırtına dikkatle vururken nihayet doğruldu.

“Ciğerler paslı,” dedi, tükürdü ve ağır adımlarla taburesine geri döndü.

“Evet, nerede kalmıştık? Tamam: Sütlüsandviç sana iyi davranmıştı.

“Evet.”

“Buna sevindim. Kaçmaya kalkışsaydın seni vurur muydu gerçekten?”

“Evet.”

“Öyle. Tanrı’ya şükür. Köprüde mi yakalanmıştın?”

“Oradan geçiyordum.”

“Oradan geçiyordun. Bir yudum olsun almak istemez misin?”

“Hayır, teşekkürler.” Papaz kıpırdamadan oturuyordu, elleri bacaklarının üzerindeydi. Cevap verme makinesi gibiydi.

Willi sordu: “Delikanlı seni yere serdi mi?”

“Hayır, aniden bir direğin arkasından atlayarak, ‘Eller yukarı!’ dedi.”

“Sen de böyle yaptın. Şaşırmıştın, değil mi?”

“Şaşırmıştım.”

“Tabancanı attın mı?”

“Ben asla silah taşımam.”

“Biliyorum,” dedi Willi, “sadece dinamit lokumu. Tanrı’nın yolları eğridir.”

“Anlamıyorum,” dedi papaz usulca.

“Sakin olabilirsin, ben de anlamıyorum. Ama söyle-sene, bir sigara içer misin?”

“Teşekkür ederim, içki de sigara da içmiyorum.”

“Bunun yerine uzun yürüyüşler yapıyorsun, biliyo-rum. Tamaschgrad uzak, değil mi? Kesin bugün öğleden önce yola çıkmışsındır. Papaz kıyafetin mi bu?”

“Bir torf çiftçisine çağrılmıştım. Arazide olduğumda hep eski bir şeyler giyerim.”

“Bu şekilde gömlekten tasarruf ediliyor, görüldüğü gibi. Üşümüyor musun?”

“Gündüz sıcak oluyor ve insan yürüyünce...”

“Kolayca yoldan çıkar,” diye sözünü kesti Willi. “Yol seni köprüye mi getiriyor?”

“Yolu uzatmak istemedim.”

“İyi Almanca konuşuyorsun. Kim öğretti?”

“Otuz iki yıl önce Almanya’daydım. Öğrenciydim, Königsberg ve Jena’da.”

“Duyun, duyun. Orada uzun yolları kısaltmayı ve kısa olanları uzatmayı öğrenmişsin. Almanya hakkında ne düşünüyorsun? Ama dürüstçe?”

“Çok hoşuma gitmişti. Königsberg köftesi.”

Poppek bağırdı: “Orada bulunmuş. Köfteyi yiyen...”

“Susun!” diye emretti Willi. “Königsberg köftesi dı-şında ne hoşuna gitti Almanya’da?”

“Tilsit peyniri.”

“Başka?”

“Kant.”

“O da ne?” diye sordu Willi, bir yudumda kupasını boşaltarak.

“Bir filozof.”

“Ya,” dedi çavuş, papaz sustuğunda, “en çok bu hoşuna gitmiş. Almanya hakkında başka hiçbir şey bilmiyorsun.”

Sivil susuyordu.

“Bugün bizim savaştığımızı da bilmiyorsundur muhtemelen. Bütün dünyanın önümüzde titrediğini, benim de önümde, Prusyalı Çavuş Stehauf’un! Bilmiyorsun! Ve sanırım burada trenlerimizin ara sıra havaya uçtuğunu da kimse sana anlatmamıştır!”

“Pek öyle değil,” dedi adam, “bunu duymuştum.”

“Kimliğin var mı?” diye sordu Willi.

“Üzgünüm, ama yanımda değil.”

“Senin kimlik kartın, İsa. Bunu mu söyleyecektin? İsa’nın adını andığında, tüm kontrollerden geçersin. Kafanda böyle tasarlamıştın, değil mi? Ama olmadı! Açık bilet, diye düşündün, bir yolculuk bileti! Tabancan nerede?”

“Silah taşımam.”

“Onu konuşturayım mı?” diye sordu Poppek.

“Olduğun yerde kal,” dedi Willi, “bu adam gerçeği söyledi ve gerçeklerden sapmayanın korkacak hiçbir şeyi yoktur. Anladınız mı? Kim boğazına kadar yalana batmışsa, günün birinde kendi yalanlarında boğulur. Bu asla değişemez.” Papaza dönerek devam etti: “Haydi kalk ihtiyar. Nereye istersen gidebilirsin. Gerçeğe tekme atmadığın için özgürlüğü hak ettin. Neden hâlâ taburesdesin? Yapıştın mı oraya? Haydi kalk dostum, çabuk, çabuk! Yoksa başka bir şeyler düşüneceğim.”

Papaz ürkekçe kalktı. İnanmaz bakışlarını çavuşa dikmişti.

“Burada mı geceleme istiyorsun?”

“Hayır, hayır. Gidiyorum. Çok teşekkürler bayım. İyi akşamlar.”

Sivil tereddütlü adımlarla dışarı çıktı.

Willi pencereye yaklaştı ve camı sonuna kadar açtı. Zacharias’a makineli tüfeğini getirmesini işaret etti. Proska yatağında doğruldu, ötekiler girişe hücum ettiler.

Papaz bayırdan aşağı indi, kızılağaç tahtasından yapılmış köprüünün önünde durdu, önce bir ayağını koyarak tahtaların sağlamlığını kontrol etti. Sonuçtan memnun kalmış olmalı ki, dengesini korumaya çalışarak ağırlığını verdiği öteki ayağını kaldırdı.

Makineli tüfeğin takırtıları tam o anda duyuldu, papazın bir kolu havaya kalktı, dengesini kaybetti, Koca-kafa’ya neredeyse artistik gelen bir hareketle tek ayağının üzerinde, kendi çevresinde dönerek hendeğe düştü.

Zacharias ve Poppek hemen yanına gitmek istedilerse de, “Durun!” diye bağırdı Willi. “Yarın erkenden bakarsınız. Ben sadece dinamiti ıslatmak istedim.”

“Var mıydı yanında?” diye sordu artist heyecanla.

“Ceketinin içcebinde. Yarın sabah ikna olursunuz.”

5. Bölüm

Aniden hepsinin kemiklerine inatçı, yoğun bir ağrı çökmüş, kimsede şişkonun ateş yutmasını seyretme hevesi kalmamıştı. Onun hiçbir şey yapmadan, karşılığını vermeden hatırı sayılır bir miktar şnaps almış olmasını umursamadılar – ki genellikle önemserlerdi bunu. Sessiz, hatta düşünceliydiler, tavırlarındaki meydan okuma kaybolmuştu artık. Ortaklaşa ve görünmeyen, ancak bu yüzden verdiği acı daha az olmayan bir hastalığın yansımaları vardı sanki yüzlerinde; tarifi imkânsız bu hastalık kendi kendini besliyor, yüksek sesle dile getirilen her şikâyetin, gereksiz yere söylenmiş her kelimenin, tumturaklı her sözün büyük bir maskaralıktan başka bir şey olmadığı, suskunluğa bürünüp bezginliğin tadına varmakla ve içinde yaşadıkları bölgenin sonsuz itideline tereddütsüz boyun eğmekle, belki de ellerinden gelenin en iyisini yaptıkları algısını yaratıyordu. Bu hastalık hiçliğe duyulan bir tür sıla özlemiydi, karanlık bir özlem, unutmanın sapa, bulanık sularına dalmak, artık orada olmamak... Adamlar ağır bir bıkkınlık duygusu içindeydiler; ölüme meydan okuyan soğukkanlı bir kibirdi bu.

Willi, Proska'nın yatağına yaklaştı. "Devriye için hazırlanın," dedi ifadesiz bir sesle, "karabinanız var mı?"

“Makineli tüfeğim var,” dedi Proska. Havadar yatağından aşağıya indi.

“İyi öyleyse,” dedi çavuş. “Burada otomatik silahlar daha çok işe yarıyor. Sütlüsandviç’le birlikte gideceksiniz. Delikanlı dışarıda. Uyuyacak olursanız, savaş mahkemesine çıkarsınız. Sizi daha fazla bilgilendirmeme gerek yok. Acele edin.”

Proska hızlandı. Ayak bileklerini bezle sardı, çizmesini ve ceketini giydi, silahını alıp dışarı çıktı.

Sütlüsandviç bankta oturuyordu.

“Gelmişsin,” dedi asistan.

“Adım Wolfgang Kürschner.”

“Ben de Proska, Walter. – Yolları biliyorsun herhalde.”

“Yollar demek abartılı olur. Nasıl gideceğimizi ve nasıl döneceğimizi biliyorum. Kaybolmayız yani.”

“Bu kadar eminsen, öyledir kuşkusuz. Ben hazırım.”

İki adam ormana daldılar. Sürekli mayalanan, dallanıp budaklanarak birbirinin içine geçen taşkın bir bereket cennetiydi burası. Kızılağaçlar ve kayın dalları arkalarından çarpıyor, çalılıklar hayaletlerin elleri gibi bacaklarını yakalıyordu. Çevrelerini doygun bir karanlık sarmıştı, öyle bir karanlık ki, tuttuğu orucun ardından kendine ziyafet çekip karnını tıka basa doyurmuş, her an geçirebilecek bir Arap’ı hatırlatıyordu. Bir rahibenin korku salan eteklerinin altında tahmin edilenden çok farklı bir karanlık: Yapış yapış ve sıcaktı, bataklık ormanlarının karanlığı bir varlıktı, insanın başına ya da kaval kemiğine çarpabilirdi her an.

Sütlüsandviç önden gidiyordu, yorgun ve suskundu. Kendi nöbetini tamamlamışken, neden tekrar yollara düşmüş olduğuna kafa yormayı da gereksiz buluyordu.

Proska hiçbir şey yememiş olduğunu hatırladı, geri dönüp en azından bir dilim ekmek almayı düşünürken önden yürüyen Sütlüsandviç’le çarpıştı.

“Bir şey mi var orada?” dedi tıslar gibi bir sesle.

“Bilmiyorum. Demiryoluna ulaşmak için sağdan gitmeliyiz. Burası her zaman yanar.”

“Ne demek bu?”

“Sen hiçbir şey göremezsın ama seni görürler.”

“Öyleyse sağ taraftan.”

İki asker karanlığa daldılar, tökezleyerek, lanetler yağdırarak, ağaçların gövdeleriyle çarpışarak da olsa yol aldılar. Gözetlenmiyorlardı, yere uzanıp uyumalarına, uyurken unutmalarına ve itiraf etmek istemeseler de yüreklerinde var olan korkuyu yenmelerine engel olabilecek kimse yoktu. Ama alışkanlığın etkisiyle Willi'nin emrine uyarak yola devam ettiler.

Kan ter içinde ormanın kenarına ulaştılar. Bir tepenin üzerinde durdular. Önlerinde uzanan yarı bataklık çayırın arkasından demiryolunun yükseltisi görünüyordu. Raylar cansız metal solucanlar gibi parlıyordu. Proska devrilmiş bir kütüğün üzerine çöktü.

“Dinlenmeyi düşünmüyor musun?” diye sordu.

Sütlüsandviç yanına oturdu. Tüfeklerini çocuklar gibi dizlerinin üzerine koydular.

“Burası o kadar karanlık değil,” dedi Proska, “sigara içilebilir mi?”

“Ben olsam içmezdim. Kıvılcım gördükleri anda ateş ederler.”

“Anlaşılan buradakiler pek atak.”

“Ve ne yapacakları da belli olmaz. Bazen hayatta kalmamıza izin vererek bize işkence etmek istediklerini düşünüyorum.”

“Bu sonuca nasıl varıyorsun?” diye sordu Proska. Sütlüsandviç'in yüzünü görmeye çalışıyordu.

“Biz yedi kişiyiz. Onlar kesin yüzün üzerinde. Bizi koruganda tütsülemeleri işten değil. Günün birinde de yapacaklar mutlaka. Benim merak ettiğim, onları şu anda neyin alıkoyduğu.”

“Buradan hiçbir zaman kurtulamayacağını kabullenmişsin demek,” dedi Proska bir süre sustuktan sonra. “Neden bu lanet olası yerdesin öyleyse?”

“Babam Varşova’da şehit düştü,” diye cevap verdi Sütlüsandviç. “Annem benim için korkuyor, ama firar edersem de ölür. Belki bu yüzden kalıyorumdur. Sen cephedeymişsin, orada kaçmayı düşünmeye pek fırsatın olmaz, hatta hiç olmaz. Burası farklı.”

“Dayanmak zorundayız,” dedi Proska. “Gerçi Willi’yi gördükçe, bu isteğim kayboluveriyor. Daha önce de birkaç kez üstten uzaklaşma aşamasına geldiğim oldu, ama bir şey her seferinde geri dönmeye zorladı beni.”

“Görev denilen şey,” dedi Sütlüsandviç aşağılayarak. “Bunu derimizin altına zerk etmiş olmalılar. Böyle delirttiler bizi, bağımlı hale getirdiler. Rafine ettikleri görev serumunu enjekte edip uyuşmamız için uğraştılar. Biri çıkıp anavatan diye borazan çaldığında, yüzlerce dinleyicinin boğazı yanıyor, dili damağına yapışıyor ve milli şuur şnap-sı talep ediyor! Böyle işte. Sonra da kadehler anavatanın şerefine kalkıyor, ant içiliyor, tuzağa böyle düşülüyor.”

“Öğrenci misin?” diye sordu Proska.

“Evet – ve sonrası itaat. Sadece şu Stehauf’a bakmak yeter, ahmak adi herife. Canı ne isterse yapabilir. Artık dayanamıyorum, Walter. Bana geçen hafta yaptığı gibi bir kez daha eziyet ederse, ortadan kaybolacağım.”

“Ne yapmıştı sana?”

“Sarhoştı, devriyeden döndüğümde hela çukurlarında bata çıka yürümeye zorladı beni, bir kere de değil, dört kere. Neyse ki Baldır yakınlardaydı. Makineli tabancasını kapıp başımızın üzerine doğru havaya ateş etti hışmla. Willi korkuya kapıldı, alelacele içeri girdi.”

“Domuz herif,” dedi Proska. “Bana da böyle yapmaya kalkışırsa gebertirim onu. – Papazı sırtından vurduğunda orada mıydın?”

“Dışarıdaydım, adamın hendeğe nasıl düştüğünü gördüm.”

“Stehauf ceketinin cebinde dinamit olduğunu söyledi.”

“Bilmiyorum. Olabilir.”

Proška yavaşça ayağa kalktı, sıırsıklam olup vücuduna yapışan pantolonunun arkasını çekiştirdi.

“Bir ay daha burada kalırsam, normal biri olamam artık,” dedi. “O zaman beraberce çalılıklarda alırız soluğu. Neden burada olduğumu ben de bilmiyorum. Acılara son verecek öldürücü darbeyi kime vurmak gerekir? Kız kardeşime mi? Maria’ya? O gayet iyi. Belki şu anda eniştemle birlikte kaz tüyü yatağına girip kalçalarını onun ellerine teslim etmek üzeredir. Rogalski’ye mi? Rogalski benim eniştem. Ben burada olmasam da Rogalski şimdi nasılsa yine öyle olacak. Ya Hilde? O kadın benim ara sıra... Neyse, bilirsin işte. Kim bilir bu gece kimin için soyunacak... Almanya için mi? Almanya ne, kim bu?”

“Doğru,” dedi Sütllüsandviç heyecanla, “kulaklarımızı tika basa doldurdukları Almanya kim? Danton ahkâm kesiyordu, vatan bu, yanına alıp götüremezsın ki diye. Ben götürebilirim! Anlıyor musun? Almanya’nın dokusu buhur gibi uçucu değil, Almanya dediğin tadına bakabileceğin, dokunabileceğin, kesebileceğin bir şey. Anavatanımı içimde taşıyabilirim, ama hayatımı elimden almaya kalkarlarsa, artık Almanya diye bir şey olmaz benim için. Yanlış anlama: Elbette ki doğduğum ve özel bir sevgi duyduğum bir ülke var. Her köşesine, her yoluna alışkın olduğum için seviyorum onu, kalbimde bir yeri olduğu için. Ama ben babam gibi bu köşeler, bu yerler uğruna beni öldürmelerine izin vermeyeceğim. Babam ‘görev’den, ‘hazır olmak’tan, başka her neyse adı, insanın içine sızan bu retorik zehirden söz ediyordu. Anlıyor musun, Walter: Bizler de Almanya’yız, sadece onlar de-

ğil! Ve bizlerin, Almanya olan bizlerin, kendilerini Almanya için kurban etmesi sadece delilik. Bir ayının bacağını kesip acılar içinde onu yerken, bir yandan da kendini kurban etmek zorunda olduğuna inanmaya çalışmasıyla aynı şey.”

“Haklısın Wolfgang. Ne ara düşündün bunları?”

“Bizim evin bahçesinde ya da bir konserde değil herhalde, burada tabii. İnsan bunu sadece burada düşünebilir. Ben her zaman yalnız bir köpektim, ama kendi kendime yetiyor olmaktan mutluydum. Parfüm kokan bakımlı vücuduyla yolumu gözleyen bir sevgilim olmadı hiç. Bir tek kendimin sahibiydim, başka hiçbir şeyin değil. Ama kim kendini bıçak altına yatırır, bu bıçağı asla elinden bırakamayacağını da bilmelidir. İnsanın yaşadığı süre boyunca kendini ameliyat etmesi gerekiyor. Peki, en iyi cerrahların kimler olduğunu biliyor musun? Teşhislerini sakince kendileri koyan ve içsel yalnızlıklarına sığınan ve orada acımasız bir dürüstlikle kendi nabızlarını dinleyenler.”

“Söylediklerini tam olarak anlamıyorum Wolfgang. Tıp mı okudun sen?”

“Bak Walter: Her zaman iyi olana yönelmeliyiz. Basit geliyor, biliyorum. Ama kötülüğün çeşitli görünümle-ri olduğu için, hastalık bulaşmış amaçların gözden geçirilip değiştirilmesi, zararlı taraflarının ortaya çıkarılması ve bilgi birikimiyle varılan sonuçlardaki açıkların kapatılması gerekiyor. Bunu yapabilmek ise çok büyük bir analitik yetenek ve insanın kendine karşı tamamen açık olmasını gerektiriyor. Yirmi yıl boyunca peşinde koştuğun bir şeye, sadece yanlış olduğunu anladığında değil, aynı zamanda basit, kötü niyetli, tehlikeli ve öldürücü olduğunu sezdiğinde de tekme atabilecek güçte olmak lazım. Ne kastettiğimi biliyorsun belki. Kendimizi milliyetçi insan avcılarından korumalıyız. Duymazdan gel-

mek, kulağını tıkamak, işitme yollarını balmumuyla kapatmak! Benim için özgürlük kadar şüphe de övgüye değer. Kalplerimizi özgürlük toprağıyla doldurmalı ve üzerinde şüphe yetiştirmeliyiz. Beni anlıyor musun? Biraz heyecanlıyım galiba, değil mi? Şaşılacak bir şey yok. Güvendiğim ilk insansın Walter. Dile getirmem gereken o kadar çok şey var ki... – Anneme teselli mektupları yazıyorum. Onun bu mektuplara ihtiyacı var, ama teselliye dair her kelimedenden iğreniyorum; ihanet olarak görüyorum. Benden bunu beklemezdin, değil mi?”

Proska iri elini ensesine götürdü. Dar alnının arkasında düşünce çarkları tüm enerjileriyle harekete geçmişti, bu devinim o zamana dek hissettiği korkunç bir kasılmayı çözüyordu sanki. Kendini bir girişimde bulunmak için özgürleşmiş hissediyor, bir yol görüyordu. Biraz çekinerek kolunu uzatıp yavaşça Sütlüsandviç’in omzuna koydu.

“Ben kendimi senin gibi ifade edemiyorum Wolfgang,” dedi sonra, “ama her zaman yanında olacağımı söylemek isterim. Biri sana eziyet etmeye kalkarsa bana gel. Buralarda birbirimize ihtiyacımız var.”

“Hayır,” dedi Wolfgang coşkuyla, “birbirimize duyduğumuz ihtiyaç sadece buralarda değil. Bizim gibi düşünenler her yerde bir arada olmalıdır. Anlayışlı insanlar küçük bir topluluk. Çünkü biz hepimiz...”

Tak, tak, tak! Aniden silah sesleri duyuldu, vızır vızır yağan mermiler ağaçlara saplanıyor, bazıları öfkeli böcekler gibi vınlayarak üzerlerinden geçiyordu.

“Yere yat,” diye bağırdı Proska, “ağacın arkasına.”

Sütlüsandviç kendini yere, Proska’nın yanına attı.

“Nereden ateş açıldığını gördün mü?”

“Evet. Demiryolunun arka tarafından. Nasıl olup da... Ah, sigara yakmışsın! Hemen söndür Walter, adamları tahrik etmeyelim.”

Proska yanan sigarayı fırlatıp attı. Bir ağaca çarpan sigaradan kıvılcımlar yükseldi. Aynı anda tekrar üzerlerine ateş açan bir makineli tüfeğin takırtıları duyuldu. İki adam yüzlerini nemli toprağa bastırdılar. Otların keskin kokusu genizlerine doluyor, çiy ellerini ıslatıyordu.

“Karşılık verecek miyiz?” diye sordu asistan.

“Anlamı yok,” dedi Wolfgang.

“Ne yapacağız öyleyse? Bütün geceyi burada yatarak geçirirsek yarına zatürree oluruz.”

“Galiba bugün köprü için bir planları var.”

“Oraya gitmemiz gerek.”

“Gerek mi? Bu tedbirsizlik olur, Walter. Yakalanırsak işimiz biter. Rutin güvenlik nöbetleri tutuyorlar.”

“Ya köprüyü havaya uçururlarsa?”

“Önceden fark ederiz.”

“Gelmek istemiyor musun?”

“Gelirim tabii. Haydi öyleyse. Ormanın kenarından ilerleyeceğiz. Çayırdan geçerken, ay fazla meraklı olmaz umarım. Sürünerek geçmemiz gerek Walter. Ayağa kalktığın anda ateş başlar.”

Kalktılar ve ağır adımlarla ormanın kenarından yürümeye başladılar. Hareketlerinde telaştan da endişeden de eser yoktu. Yaprakların yoğun gölgesinde kendilerini iyi hissediyorlardı, yaşamla ölüm arasındaki fark ortadan kalkmıştı onlar için. Böylece ormanın birdenbire sona erip çayırılık alanın bir körfez gibi içerilere uzandığı yere kadar geldiler; orman tam burada körfezden bir darbe almıştı sanki. Ay ışığı iki askerin üzerine düşüyordu, onları yakalıyor, yakında olduklarını ilan ediyordu. Ama Proska ve Sütlüsandviç bunu hesaba katmışlardı; dışarıdan bakıldığında tehlikede olmadıklarını düşündürecek kadar rahat ilerlemiyorlardı artık. Hiç konuşmadan, aralarında anlaşmak ya da birbirlerini uyarmak için tek kelime bile etmeden yere yattılar, tüfeklerinin namluları

sol kollarının üzerinde beklediler. Beyinlerine nasıl kazındıysa, öyle.

Sütlüsandviç, “Haydi!” diye fısıldayınca, çimenlerde sürünmeye başladılar: diz, ayakucu, dirsek, diz, ayakucu, dirsek. Ter bezleri faaliyete geçme talimatı almıştı. İleri, ey umudun oğulları, sürükleyin kendinizi bataklıktan yukarı! Pantolonların sırlıslık olmasının, meme uçlarının leş kokulu, çürümüş suyun tadına bakmasının ne önemi var? Burun kanatları titriyordu. Bırakın titresin! Bir daha asla böyle yüce kokular duymayacaklardı, ölümcül ataletin, topraktan yükselen buharın, uğruna yaşam ve ölümün mücadele ettiği kokular. Bu küçük bataklık çifte onura ve yüceliğe sahipti: Biri renkleri solmuş başka bir dünyaya, diğeri onlara ait... Bunu unutmayın, nefes alın, nefes alın! Ciğerlerinizi açın, toprağa bu kadar yakın olmanın tadını çıkarın! Annenizin yumuşacık yumruğuyla fiçinin dibine bastırıldığı ekşi lahana gibi vıcık vıcık gerçi, ama sonunda ne olacak, ona bakın! Ve vıraklamaya ara verip dinlenmek isteyen bir kurbağa dizinizin dibine geldiğinde ne sizi yolunuzdan alıkoyar ne de yolunuzu değiştirir. Ama ne yazık ve ne kadar üzücüdür ki, toprağın o kadim gevezeliğini dinlemeye vakit yoktur.

“Birazdan,” dedi Sütlüsandviç nefes nefese, “birazdan bitecek.”

Önlerinde yükselen çalılıklar, görünmemelerini sağlıyordu şimdi. Aynı anda doğruldular.

“Köprü orada. Kimseyi görüyor musun?”

“Onları asla göremezsin.”

“Devam edecek miyiz?” diye sordu Proska.

“Ya sonra?”

“Onları yakalarız belki.”

“Ya da onlar bizi.”

“Ne yapacağız?”

“Bekleyeceğiz.”

“Peki ama neyi?”

“Bir şey olmasını.”

“Olacak olan ne?”

“Bunu önceden söylemek mümkün değil.”

“Korkuyor musun?”

“Saçmalama, ya sen?”

“Ben oraya gideceğim,” dedi Proska.

“Sen burada kalıyorsun, ben gideceğim.”

“O zaman birlikte gidiyoruz.”

Eğilerek köprüye doğru yürüdüler. Gizlenmek için çalıları kullanmayı ihmal etmiyorlardı. Köprüyü, önünde nehrin küçük girdaplar yaptığı dört beton kaidenin güçlü omuzları taşıyordu. Sahil tarafı ayrıca göğüs genişliğinde desteklerle emniyete alınmıştı. Kısacası bu köprü zamana karşı direnen bir kale gibi görünüyordu.

Askerler çevreye boş yere kulak kabarttılar, hiçbir ses yoktu. Köprüye yaklaşmak isteyen kimseyi görmediler.

“Ölü gibi,” dedi Proska ifadesiz bir sesle.

“Mezarlıklarda çok çiçek açar.”

“Görüyor musun peki, bunlardan biri...”

“Sus,” dedi Wolfgang.

“Bence fazla hassassın. Burada biri olsaydı, çoktan fark ederdik.”

“Cephede başka türdür.”

“Tıpkı buradaki gibi. Bunu anlayan için sigara içeceğim şimdi.”

Proska bir sigara yaktı, büyük bir şevkle içmeye başladı.

“Bak gördün mü, kimsenin itirazı yok. Bu bölgedeki devriye nöbetlerini artırdığımızı sanıyor olabilirler. İhtiyarı da burada enselemiştin. Bu da onlarda saygı uyan-dırmış olmalı.”

“Onlar saygı nedir bilmez. Korkuyu da bilmezler. İçlerinden birinin elini bir kütüğün üzerine koyup balta-

yı sallayabilirsin: Hiçbir sırrı açığa vurmazlar. Baltayı indirebilirsin: Sararmış, acı dolu yüzleriyle yüzüne bakıp susacaklardır. Öteki elini de doğrayabilirsin: Acıdan deliye dönerler, sıçarlar, inlerler, haykırırlar – ama bilmek istediğin şeyi öğrenemezsin. Gözlerinin önünde çocuklarını, karılarını vurabilirsin: Konuşmayacaklardır. Ölmekten korkmayan, bizden hiç korkmaz; çünkü yapabileceğimiz en son iş öldürmektir.”

“Sabaha kadar köprüde mi kalacağız?”

“Hayır. Nehirde bekleriz. Biraz yukarıda korunaklı yerler var, oraya gidelim mi?”

“Anlaştık.”

Köprünün gölgesinden tereddütlü ayrıldılar, ayın aydınlık, sarı arenasında bata çıka ilerlediler. Ateş yoktu, çığlık yoktu, düşme yoktu, hırıltı yoktu, kan yoktu.

Nehir pusu kurmuş bir fare gibi sahili dikkatle kemirmiş ve istediğini elde etmişti. Adamlar alçak tepenin üzerinden sürünerek geçerlerken, için için gülüyordu.

“Gel,” dedi Proska, “buraya oturabiliriz. Nasıl olsa pantolonlar ıslandı. Çalılıkların arasına. Köprüyü de görebiliriz buradan.”

Yere oturdular, miğferlerini çıkardılar. Gece rüzgârı alınlarında geziniyor, serinlik getiriyordu. İkisinin de bakışları nehirdeydi.

“Kahrolası açlık,” diye düşündü Proska.

“Saçları bir Çingene kadıninki gibiydi,” diye düşündü Sütlüsandviç.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu Proska.

“Eva’yı.”

“Elmalı olanı mı?”¹

“Hayır. Mavi-siyah saçları vardı.”

1. Havva'nın cennetten elmayı çalmasına atıf. Eva'nın Türkçedeki karşılığı Havva'dır. (Ç.N.)

Proska sordu: “Çingeneler gibi mi?”

“Evet, tıpkı öyle. Teni ise mayısböceğinin kanatları kadar koyuydu.”

“O da seni düşünüyor mudur?”

“Hayır.”

“Emin misin?”

“Evet. Sekiz yaşındayken yakalamaca oynadık, on dördümüzde dondurma yemeye gittik. Balıkçılar karaya kocaman sepetler taşırken, biz limandaydık; bir gemi düdüğü çaldığı sırada bakışıyorduk. Aynı yaştaydık, her an birlikteydik. Sütçü kadına gittiğimizde, hoş bir çift olacağımızı söylemişti bize; manava gittiğimizde ikimize de birer elma vermiş, o da aynısını tekrarlamıştı: Hoş bir çift olacaksınız. Ve annem, pencereden bakarken, sokaktan el ele geldiğimizi gördüğünde şöyle demişti: Hoş bir çift gibi görünüyorsunuz. On yedinci yaş günümde bir öpücük verdi bana – ilk öpücüğüydü. Arkadaşlarımızı atlatıp gizlice bahçede buluştuk. Kolumu omzuna doladım, sonra öylece kaldık. Yüzüme baktı; tenindeki yangını hissediyordum, sonra bana yaklaştı ve gözlerimizi kapattık.”

“Ve kendinizden geçtiniz,” diye kıkırdadı Proska.

“Ağzı kırmızı, küçük bir mıknaş gibiydi, bir mercek gibi, anlıyor musun? Ve sonra –tekrar konuşabilecek hale gelmemiz uzun sürmüştü– evlilik hakkında konuştuk. Ağır ağır geri döndük, ama yine de yeterince ağır değildi bence. Arada bir duruyor, birbirimize sarılıp öpüşüyorduk. Evin girişinde son kez öpüşürken, bedenini bedenime bastırıldığını hissettim, kararlı ve özlem doluydu. Duyduğu isteği anlıyordum, onu boynundan öptüm. O anda bana suç ortağım gibi baktı ve eve girdi.”

Sütlüsandviç sustu, parmakları tüfeğin sapında trampet çalıyordu. Uzun saçları dağılmış, kulağının üzerine düşmüştü.

“Ten rengi tüm vücudunda mı mayısböceğinin ka-

natları kadar koyuydu? Bunu keşfetmen uzun sürmemiştir herhalde.”

“Yaş gününden iki gün sonra onu yüzmeye davet ettim. Bir plan yapmıştım, güzel, ümit vaat eden, güvenilir bir plan. Oder Nehri’nin yan kollarından birine gidecektik, çok az insanın gittiği, hatta kimsenin gelmediği تنها bir yerdi. Suyun hemen kenarında, gözden ırak olmak isteyenleri gizleyen anlayışlı fundalıklar vardır orada. Anladın, değil mi Walter?”

Proska başını salladı.

“İyi öyleyse. Eva’ya nereye gideceğimizi söylemeyecektim, sadece şöyle dedim: Saat üçte, istasyonda. Mümkünse fazla bekletme beni. – Tam zamanında oradaydım; fakat o gelmedi. Saat dört olup hâlâ gelmeyince tek başıma yola çıktım. Önce çok kızgındım, ama sonra, gitmeyi planladığım ıssız yere vardığımda bağışladım onu. Beklenmedik bir işi çıktığı için gelemediğini sanıyordum. Böylece mutsuzluğa kapılmadan, ama biraz hayal kırıklığıyla öğleden sonranın keyfini çıkardım. Akşam hava karardığında, şu anda olduğu gibi, çalılıkların arasına oturdum. Harika bir akşamdı, dönmeyi düşünmüyordum henüz. Oder Nehri’nden geçen gemilerin ışıklarına bakıp cırcırböceklerinin minik konserlerini dinlemekten memnundum. Kendi kendimle sohbet ettim, neredeyse kendimi alkışlama isteğiyle henüz yaşamadıklarım, gelecekte beni bekleyenler için kendime iyi dileklerde bulundum. Büyük mutluluğun gelmesi ne kadar gecikirse, verdiği acı, yarattığı istek de o kadar... Ne kastettiğimi biliyorsun zaten.”

“Biliyorum,” dedi Proska.

“Ama tam bu hayallere dalmışken, iki ses duydum aniden, bir erkek bir de kadın sesi. Beni görmemeleri için ses çıkarmamaya karar verdim. Fakat merak yakama yapışmıştı bir kez, seslerin geldiği yöne de bu merak yü-

zünden baktım. Sigara içen bir adamla giysilerini düzelten bir kız gördüm. Akşam karanlığı çökmüş olmasına rağmen, profilinden tanıdım onu. Oydu. O. Gülüyordu, mutluydu. Bir goril kadar iriyarı olan adam onu kollarının arasına aldı, dudaklarını ensesindeki ayva tüylerine bastırdı. İniltilerini duydum, kulaklarım beni yarı yolda bırakmamıştı. İşte, daha ne söyleyebilirim ki! Hareket edemiyordum, bağırıyordum – oydu! Vedalaştılar, goril öteki tarafa gitti, o ise benim olduğum çalılıkların önünden geçti. Ne seslendim ne de yerimden kıpırdadım. Onu tanımıştım artık.”

“Tekrar görüştünüz mü?”

“Hayır.”

“Hımm,” diye mırıldandı Walter.

Sustular. Proska’nın midesi giderek daha sabırsız oluyordu.

“Daha ne kadar kalacağız buralarda?” diye sordu.

“Gün ağarana kadar,” dedi Sütlüsandviç.

Nehrin üzerinden geçen bir su kuşunun hızlı kanat çırpma sesleri duyuldu.

“Acelesi var,” dedi Proska.

“Sessiz ol!”

“Ne var?”

“Orada biri var galiba.”

“Köprüde mi?”

“Şşşşt!”

Yere uzandılar, tüfeklerinin dipçiklerini kavradılar. İşaretparmakları tetiğin üzerindeydi.

“Orada Walter, orada!”

İkisi de nefesini tutmuştu, birbirlerinin kalp atışlarını duyuyorlardı. Yumuşak bir eğimle uzanan bayırdan yavaşça yaklaşan biri vardı, bir kadındı. İkisi de silüetinden anlamışlardı bunu. Sahildeki çalılıkların arasından geliyor olmalıydı.

Sütlüsandviç tüfeğini doğrultarak kızı hedefledi, fırsat bulduğu anda tetiğe basmaya kararlıydı, ama Proska'nın iri, sert eli tüfeğin namlusuna uzanarak onu aşağıya indirdi. Kız sessizce yaklaşıyordu. Şimdi iki adım önlerindeydi, şimdi aynı hizadaydılar ve şimdi geçip gitmişti. Uzaklaşıp artık görülemez olduğunda Wolfgang sordu:

"Neden onu vurmama izin vermedin? Burada kızlar erkeklerden daha tehlikelidir genellikle."

"Oydu," diye cevap verdi Proska. Kesik kesik konuşuyordu. "O, demiryolunda planlarımı altüst eden kız. Gökyüzünün karanlığına rağmen, profilinden tanıdım onu. Adı Wanda ve saçları bir sincabın kürkü gibi kıvılcık."

6. Bölüm

“Sessiz olun! Bırakın ikisi de uyusunlar!”

“Demek istediğim sadece...”

“Burada ne denileceğini ben belirlerim. Anlaşıldı mı?”

“Evet. Ama ziyaretçimiz var. Sanıyorum ki...”

“Burada hiçbir şey sanılmaz. – Ziyaretçi?”

“Evet.”

“Nerede? Yine dinamitçi bir Mesih değildir umarım?”

“Hayır.”

“Neler oluyor? Anlatın artık.”

“Galiba posta görevlisi.”

“Tamam, posta görevlisi. Neden hâlâ burada değil? Yüzünü tekrar göstermesi ne büyük lütuf! Onu buraya getirin.”

Kocakafa dışarı seyirtti, Willi sandıkta muhafaza edilen sigaraları sayıyordu.

Sabahın ilk ışıkları büyük yaatlarla korugana kadar ulaşmış, askerleri uyandırmıştı. Otların üzerine yerleşen çiy göz kırıyor, bulutsuz gökyüzü umutsuzca etrafına bakınıyor ve güneş tüy kadar hafif yaşlı bir kadın gibi sessizce ayaklarını sürüyerek ağaç tepelerinde geziniyordu. Proska uyuyordu, Sütlüsandviç uyuyordu. Karınlarını doyurmuşlar, üniformalarını kurutmak üzere asmışlar ve kendilerini rüya döşeklerine atmışlardı. Baldır geri

dönmemişti henüz. Ama bu kimseyi tedirgin etmemişti, onun gibi birinin kolay kolay kaybolmayacağını biliyorlardı. Kaybolmak için fazla dikkatli, fazla uyanıktı ve kulakları fazla keskindi.

Poppek ve Zacharias devriyeye gitmeden önce ihtiyarı hendekten çıkarmış, ceplerini kontrol etmişlerdi. Hiçbir şey bulamayınca Willi'ye gidip durumu anlattılar.

"Demek ki yanılmışım," dedi Willi, şimdi ne yapılacağı sorusunu ise bağırarak cevapladı:

"Belki de fitilleri kaşla göz arasında yutmuştur. Gün içinde patlarsa, hemen buradan uzaklaştırın onu."

Kocakafa posta görevlisini içeri çekti. Sağ omzunda paketlerden bir demet, solda ise mektuplarla dolu deri bir çanta taşıyan çarpık omuzlu bir adamdı. Makineli tabancasını çaprazlamasına göğsüne asmıştı. Gözlerindeki ifadeyi yakalayabilmek kolay değildi, çünkü kalın, kaba kesimli gözlük camlarının arkasına saklanmışlardı.

Gürültüyle ahlayıp oflayarak sobadan bozma masaya yaklaştı, paketlerle mektupları masanın üzerine fırlattı, silahını tabureye dayadı. Sonra Willi'nin yanına gitti.

"Posta, posta! Posta geldi!"

Çavuş homurdandı: "Her zaman böyle şakacı mısınız?"

Bu söz postacının nefesinin boğazına kaçmasına neden oldu, mahcubiyet tükürüğünü yuttu ve çavuş kendisine dönene kadar bekledi. Willi hazine sandığını kapattı.

"Neden bu kadar uzun zaman göstermediniz kendinizi?"

"Benden kaynaklanmıyor," dedi posta görevlisi.

"Hâlâ Tamaschgro'da mı yaşıyorsunuz?"

"Biraz dışında."

"Tamam. Başka bir sıkıntınız yok yani."

"Nasıl?"

"Düşündüm sadece. Siz de düşünür müsünüz? Bu-

rada çok düşünülür. Her gece iki çuval dolusu düşünce. İple bağlanır ve hendeğe atılır. Bunları, düşünceleri yani, hepimiz postayla eve göndermeye kalksak ne olur sizce? O zaman bizim için bir tabur postacının çalışması gerekir. Evdekiler de işi gücü bırakıp sadece bunlarla ilgilenmek zorunda kalırlar. – Çok postamız var mı?”

“Dört haftada bir hayli birikiyor, kık kık kık.”

“Niye böyle alık alık gülüyorsunuz?”

“Alık alık mı gülüyorum komutanım?”

“Gıdıklanmakta olan iğdiş edilmiş at gibi gülüyorsunuz.”

“Kırk mektup var burada.”

“Tahmin edebiliyorum. Yirmi tanesi mide hastası içindir mutlaka.”

“Mide hastası?”

“Kürschner için.”

“Evet, ona epey var.”

“Benim için de...”

“Bildiğim kadarıyla iki mektup.”

“Tamam, şu sürprizleri görelim bakalım. Ateşiniz var mı?”

“Evet.”

“Sigaranız da var mı?”

“İki tane kaldı.”

“O zaman ikisini de bana verebilirsiniz.”

Çavuş üç-dört nefes çekti ve masaya gitti. Mektup yığınıni kendi adını görünceye dek karıştırdı, zarfı alıp göğüs cebine koydu.

“Hemen okumayacak mısınız?”

“Neden okuyayım?” dedi Willi, “Harfler bir yere kaçmıyor.”

“İnsan bilemez ki, bazen çok hızlı karar vermek gerekiyor. Kık kık kık.”

“Böyle alıkça gülmekten vazgeçin, kulaklarımın ödünü patlatıyorsunuz! Babanız espri kralıydı galiba.”

“Lokomotif sürücüsü komutanım.”

“Gördünüz mü, aynı şey sayılır.”

Willi konuşurken mektupları ayırıyor, adresleri ve kartpostalları okuyordu, Zacharias’a gelen bir gazetenin paket kâğıdını çıkardı, yatağına attı.

“Tek bir mektup mu varmış sadece?” dedi, onu izleyen postacı. “Üç hafta için az. İki mektup vardı diye hatırlıyordum, yanılmış olmalıymış...”

“Fazla düşünmeyin,” dedi astsubay ona bakmadan, “bu işi bana ve amirlerinize bırakın. Sizlerin sorumluluğu bizde. Anlaşıldı mı?”

“Evet.”

“Duymak istediğim buydu.”

Çavuş birden duraksadı, elinde bir kartla hızla pencereye gitti, kartı ışığa tutarak ikinci kez okudu. İnce dudakları aralandı, dudaklarının kesiştiği noktaya alışılmadık bir gülümseme yerleşti, âdemelması köseleyi andıran kırmızı boynunda aşağı yukarı hareket etti. Yarım bıraktığı sigarasını yere atıp çizmesinin tabanıyla ezerken dalgındı. Sonra dişlerini göstererek yüksek sesle gülmeye başladı, bir öksürük krizi gelip onu iki büklüm yapana kadar gülmeye devam etti. Gözleri yuvalarından fırlamıştı, etrafına tükürükler saçıyor, tutunacak bir yer arıyordu. Güçlkle postacıya işaret etti, postacı durumu hemen anlayıp astsubayın sırtına sertçe vurdu.

“Yol oksijen için serbest, ciğer artıklarını sağa çek,” diye hırıldadı Willi biraz toparlandıktan sonra. Az önceki aşırı zorlanmadan yaşaran gözlerini elinin tersiyle silecek kuruladı, yılgın, başını salladı, kartı tekrar yukarı kaldırdı ve kahkaha atmanın riskini bir kez daha almak istemediği için ayyaş yüzünde beliren iyi niyetli bir sırıtma ifadesiyle yetindi.

“Çok eğlenceli galiba?”

“Ne?” diye sordu Willi.

“Şu kart. Komutanım karta gülüyorlar.”

“Eh yani! Gerçekten gülünesi. Buna siz de gülebiliyorsunuz, şu alıkça kık kık kık gülüşünüzle. Bir defa daha yapın, haydi.”

“Güleyim mi?”

“Siz gülemiyorsunuz ki, kık kık kık yapın işte.”

“Neye?”

“Kendinize. Fakat neden yapmıyorsunuz? Size emir verdim.”

Postacı ses tellerini kontrol eder gibi susuyordu.

“Hah, şimdi oluyor!”

Çarpık omuzlu adam yüzünde hiçbir ifade değişikliği olmadan çavuşa baktı ve istenileni yaptı: “Kık kık kık, kık kık kık...”

“Kes şunu, be adam! Bu kadarı yetti, kulak zarıma işkence ediyorsunuz. Ayrıca ortadan kaybolabilirsiniz artık. Ama üç hafta sonra gelerseniz, bozuşuruz. Anladınız mı?”

“Evet.”

“Silahınız burada, unutmayın. Ordu malıdır. Gözünüz gibi bakmanız gerekir. Ama görüyorum ki sizin gözleriniz... Her neyse. Herhalde hiçbir şey göremez olana kadar kendi şakalarınıza gözleriniz yaşarak güldünüz! Durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Yani dört gözle bakınca? Her şey plana uygun, değil mi? İyi. Gidebilirsiniz. Ama bu mektubu da yanınıza alın. Bir kaybımız var. Umarım annesi Almanca okuyabiliyordur. – siz de Yukarı Silezyalı mısınız acaba?”

“Arka Pomeranya¹,” dedi posta görevlisi.

“Ha, Arka Pomeranya,” diye tekrarladı Willi, “orada herkes böyle mi güler?”

“Evet.”

1. Günümüzde Polonya'nın kuzeybatısındaki Batı Pomeranya Voyvodalıği'na dahil edilen tarihî bölge. (Y.N.)

“Sizin oralarda kurtların neden çok olduğunu şimdi anlıyorum.”

Willi, posta görevlisi ormanda gözden kaybolana kadar onun arkasından baktı, sonra kartı dördüncü kez okudu ve seslendi: “Kocakafa!”

Koca kafalı artist yemek tenceresinden başını kaldırdı ve ördek gibi yürüyerek çavuşa yaklaştı.

“Dinle bak, Kocakafa! Zacharias’a nasıl bir kart gelmiş!”

Willi okumaya başladı:

Sevgili babacık,

Bir oğlumuz oldu, umarım kızmazsın. Yedi buçuk libre ve çok yaygaracı. Herkes sana benzediğini söylüyor. Doğum kolay oldu. On gün içinde hastaneden çıkarım. Biraz yüzün gülsün artık. İstedığımızı yapmayı başardık. İzin alabilecek misin? Hepimiz seni bekliyoruz. Erna, kocasının Amerikalılara esir düştüğünü öğrenmiş, onun öldüğünü sanıyordu, uzun süre mektup almamıştı. Sen de daha sık yazmalısın. Asker kartpostalı da yeter. Ufaklığa Willi adını mı koyalım, yoksa Lothar mı? Erna, Lothar olsun diyordu. Karın Liesel'den kucak dolusu sevgiler.

“Şükürler olsun,” dedi artist, rahatlamıştı. “Artık her sabah bize rüyalarını anlatmasına gerek kalmadı. Akli fikri karısının yatağındaydı hâlâ.”

“Adı Willi olsun, benim gibi,” dedi çavuş, “bir bu eksikti. Yavrunun mesleği de belli, astsubay olacak.”

“Bence,” dedi artist, “Zacharias’ı şaşırtmalıyız.”

“Hem de nasıl? Her sabah aynı terane: ‘Rüyamda karım doğurmuştu.’ Bekle delikanlı, biz sana münasip bir dille anlatacağız.”

“Gitmem gerek, yoksa lahana yanacak.”

“Yine mi lahana?”

“Ama domuz derisi üzerinde pişiyor.”

“Sevgili Alma’nı soyup tencereye onu koysan daha iyi! Bu kahrolası derilerden daha lezzetlidir.”

“Emeklilik yaşına gelince,” dedi şişko ocağa koşarken, “emekli olunca.” Kapağı kaldırdı, biriken buharın dağılmasını bekledi, tahta bir kaşık alıp yemeği karıştırmaya başladı. Bunu yaparken başını tencereye iyice uzatmıştı. Fokurtular tekrar başladığında, ateş yemeğin suyunu kırbacın tadını almış bir topaç gibi sıçramaya zorladığında, küçük kabarcıklar doğar doğmaz sıcak ve kısıcak hayatlarını yaşamak üzere yüzeye çıkıp patlayarak öldüklerinde, Kocakafa tahta kaşıkla kenarlardaki lahaneları kuvvetle sıyrarak tekrar aşığı itti. Ateşin saldırısı yeniden başlayabilirdi.

Artist, Poppek’in zevkle temin ettiği odunlardan birini alıp tencerenin altına sürmek için bakmadan elini uzattı. Ama ulaşamayınca dönüp baktı ve donakaldı. İki metre ilerisinde iri bir sıçan sakın, kara gözleriyle onu izliyordu. Uzun kuyruğu bir odunun üzerindeydi. Hayvan burnunu oynatmakla yetinip büyük, sarı dişlerini gösterdi. Merakla ve dikkatle aşığı bakıyordu.

Kocakafa elindeki kaşığı tüm gücüyle hayvana doğru savurmak niyetiyle yukarı kaldırdı, ama bunu yapmaya fırsat bulamadı; hayvan yıldırım hızıyla dönüp odunun yanından, toprağın altına inen bir deliğe girerek gözden kayboluverdi.

“Tekrar gelecek,” diye düşündü ateş yutucu. Dışarıdaki bankın üzerinden karabinasını aldı, doldurdu, diz çöküp namluyu deliğe yöneltti.

Fazla beklemesine gerek kalmadı. Önce sarı dişler, sonra parlak kara gözler görüldü. Fare gizlendiği yerden tamamen çıkmamıştı, gövdesi ve kuyruğu görünmüyordu.

Kocakafa hiç titremeden, kuralına uygun biçimde gözlerden birini hedef aldı ve tetiği çekti. Saklandığı yer-

den vahşice dışarı fırlayan sıçan havaya sıçradı, can havliyle az ileride, odun yığınının ayrı bir yerde duran kütüğe tutundu, titredi ve arka ayaklarıyla debelenirken yere düştü.

Kocakafa hayvanın bir kulağıyla başının bir kısmının koptuğunu o zaman fark etti. Tüfeği yeniden doldurup ateş etti. Sıçan yeniden havaya savruldu, tüyleri kırmızı, taze kana bulandı. Çılgınca daireler çiziyor, otları eşele-yerek deliğini arıyordu.

Kocakafa sıçanın ne yapmak istediğini sezdi ve hâlâ acı içinde debelenerek otları eşele-yen hayvanı hedef almak-tan vazgeçti. Odunların önündeki yuvarlağımsı, ka-ranlık deliği nişan aldı, böylece sıçan deliği tekrar bulabi-lirse onu ıskalamayacaktı. Kana ve toprağa bulanmış deri parçasının, atış standındaki hareketli bir hedef tahtası gibi gez ile arpacığın önünde görüneceği an için yanıp tutuşuyordu. Sadece tetiğe basması yeterli olacaktı. Düşünüyordu: “Hep bu kadar kolay olsa... Sadece tüfeği dol-dursan ve tetiği çeksen... Hedef mermiyi arasa, mermi hedefi değil... O zaman daha kolay... Böyle bir şey icat edilmeli... Bu durumda Willi şöyle der sadece: Haydi dışarı, kurşun aramaya... Şu kahrolası sığır nerede kaldı?”

Sol tarafa göz attı, hayvan epey sakinleşmiş olarak otların üzerindeydi. Yan yatmıştı, küçük ayakları hafifçe kıpırdıyor, kuyruğu, içinden minicik bir elektrik akımı geçen pilli bir oyuncak gibi titriyordu.

Artist sıçana iyice yaklaştı, namluyu aşağı çevirerek nişan aldı ve ateş etti. Mermi hayvanı paramparça edip fiskiyeye çevirdi; yattığı yerde huni biçiminde, deri ve bağırsak artıklarıyla bezenmiş bir delik kaldı geriye.

“Hey şişko, neler oluyor?” diye bağırdı Willi aniden. “Ayak tırnaklarındaki kirden mi kurtulmaya çalışıyorsun?”

“Hayır. Sıçanların bazen insan gibi baktığını biliyor muydunuz astsubayım? Az önce bir tanesini vurdum.

Tam siyaha isabet! Hayvan bana öyle bir baktı ki, lahana tarifi vermek istiyordu sanki.”

“Bu da lazım. Anlatmasına izin vermeliydiniz. Dört ayaklı leş nerede?”

“Pek görülüyor. Pat! Ve yok oldu! Karpit şişesi gibi patladı.”

“Ama bağırsakları hâlâ yakanızda. Bir ara yıkayıverin şunu. Lahananın içinde sizin koyduklarınızın dışında et bulmayız umarım. Kapak kapalı mıydı?”

“Evet. Tencere sıkıca kapalıydı. Emin olabilirsiniz.”

“Ben ancak konu kapandığında emin olurum, anlaşıldı mı?”

Çavuş bacaklarını iki yana açmış, elleri pantolon ceplerinde, sıçan kalıntılarının önünde durdu. Yavaşça bir ayağını kaldırdı ve küçük deliğin üzerine ot ve toprak bastırdı.

“Zacharias’ı nasıl şaşırtacağımızı buldum,” dedi sonra Kocakafa’ya. “Bu haberi ona tereyağlı ekmek paketinde vereceğim. Tamam işte! Parmağında oynatacağım onu.”

“Kartı kâğıda mı saracaksınız?”

“Bu koca kafanızın içinde ne var sizin? Herhalde benzinle dolu. Demek istediğim, onu meraktan çıldırtmak. – Konuyu lezzetiyle sunmak lazım. Sizin artist olduğunuzu sanıyordum! Daha seçkin bir toplulukla ilişkiniz olmadı mı hiç?”

“Oldu tabii.”

“Bakın gördünüz mü? Ateş yutucular yarı aristokrat sayılır. Kendinize böyle hakaret ediyorsunuz, değil mi? Astsubaylar toplumun omurgasıdır. Bunun farkında mısınız?”

“Kesinlikle.”

Çavuş döndü, banka gidip oturdu. Hapsoldüğü sıcak tencerenin kapağını zorlayan lahana, usul usul tıkırdamaya başlamıştı. Artist tencerenin üzerine bir odun koydu, lahana tekrar sakinleşti hemen.

“Hey,” diye seslendi Willi birden, “nerede şu senin Alma?”

“Helada.”

“İyi eğitilmiş.”

“Sanırım altın arıyor.”

“Başarılar dilerim.”

“Yeterli miktarı bir araya getirdiğinde külçe altın dökeriz artık.”

“Tekrar ne zaman yumurtlar acaba?”

“Önce şarjörün dolması lazım.”

“Güzel söyledin. Kolay öğreniyor mu?”

“Bir köpekten daha iyi.”

“Tavukların en aptal yaratıklar olduğunu sanırdım.”

“Diğerleri öyle, ama benim Alma’m değil.”

“Ona dua etmeyi de öğretmelisiniz, o zaman gıdalar olarak Tevrat’tan parçalar okur bize.”

“O da olur zamanla, şimdilik tırmanmayı öğreniyor.”

“Alma’yı ileride posta uçağı olarak da kullanabiliriz belki. Mesela on yıl sonra.”

“Burada o kadar uzun mu kalacağız?”

“Biz hep burada kalacağız Kocakafa. Geri döndükten sonra da başka bir yere alışmamız mümkün olmayacak. Rokitno bataklıklarının tadına bakan, bir daha asla kurtulamaz. Bu havayı bir kez soludun mu, ciğerlerine ebediyen yerleşir o hava. Asla özgür olmayacağız, asla. Nereye gidersek gidelim bu ülke peşimizi bırakmayacak. Çavuşunuza inanın, bu konuda uzun uzun düşündü. Kafasını...”

Willi konuşmasını kesti, koruganın önünde Zwiczosbirski belirmişti aniden. Kimse onu gelirken görmemişti, birdenbire gizli bir kuyudan çıkıvermişti sanki. Beklenmedik bir anda görünmesinin herkesi şaşırttığını fark eden Sırık, sevecen gülümsedi. Aşırı yorgun görünüyordu, pantolonunun paçası yırtılmış, üniformasının göğsü ıslanmıştı. Karabinası çaprazlamasına sırtında ası-

lıydı. Bir elinde çelik miğferi, diğerinde Rus yapımı bir makineli tüfek vardı. Saçları kafasına yapışmıştı.

“Buraya gelin,” diye buyurdu Willi.

Baldır itaat etti. Banka yaklaştı ve makineli tüfeği çavuşun ayaklarının önüne bıraktı. Bunu yaparken, sahibinin fırlattığı bir tahta parçasını ona geri getiren uysal, ama teşekkür bekleyen bir köpeğe benziyordu.

“Nerelerdeydiniz?” diye sordu Willi.

“İşte yine buradayım,” dedi Sırık güleryüzle.

“Nerede olduğunuzu bilmek istiyorum. Bu yaptığınız, birlikten izinsiz uzaklaşmak. Farkında mısınız?”

“Ama getirdiğim...”

“Kapayın çenenizi, yoksa ciğerlerinize sinek kaçacak. Stani’nin ölümünden çok etkilendiğinizi biliyorum. Ama bu, on iki saat ya da daha fazla korugandan uzaklaşmanıza mazeret değil. Herkes böyle yaparsa ne olur sanıyorsunuz? Bilmeniz için söyleyeyim: Sizi Tamaschgrod’a ihbar edeceğim. Gerçi kesin kararımı vermedim henüz. Eğer düzgün davranırsanız, sonuç çok kötü olmayabilir. Bu defalığına kurşuna dizilmezsiniz. – Şimdi anlatın bakalım, bunca zaman nerelerde dolaştınız? Bu makineli tüfek, Rus yapımı. Nereden buldunuz bunu?”

“Ganimet, ganimet.”

“Ganimet olarak mı aldınız?”

Kocakafa sorgulamayı daha iyi duymak için kimseye çaktırmadan paytak yürüyüşüyle yaklaştı.

“Evet. Makineli, ganimet. Zavallı Stani gömülirken, hissettim ki sanki gömdüler beni.”

“Öyle,” dedi Willi, “hissettiniz.”

“Birden *schwistko jedno*, önemsiz oldu her şey. Ayaklarım götürüyordu beni, ama bilmiyordum nereye. Başımın içinde büyük bir sirk, aldım tüfeğimi gittim büyük nehre.”

“Kendinize gelip ayrılmak için suya girdiniz herhalde?”

Baldır eliyle itiraz eder gibi bir hareket yaptı.

“Öyle değil,” dedi, “suya kulak kabarttım, suyun sesini dinlemeyi bıraktığımda gece olmuştu çoktan. Evet, sonra ne yaptım? Sürinerek demiryoluna ilerledim. Her taraf çok karanlıktı, kimse beni göremezdi. Demiryolunun orada uzanmışken yere, makineli tüfek konuştu: tak tak. Biraz sonra tekrar tak tak. Bekledim, bekledim. İki adam yaklaştı makinelileriyle. Sesleri çıkmıyordu, ama onları görmüştüm. Tam yanıma geldiklerinde... Evet, işte o zaman ben de iki kere... Tak tak ve her şey bitti böylece. Tüfek burada.”

“Karnım çok aç,” dedi Sırık, Kocakafa’ya bakıp gülümseyerek, “iki somun asker ekmeği yiyebilirim. Dizlerim titriyor hâlâ. Yumuşadılar mayalı hamur gibi.”

“Ona yiyecek bir şeyler verin,” diye buyurdu çavuş başını sallayarak.

Kocakafa ve Baldır içeri girip gözden kayboldular.

“Posta geldi mi?” diye sordu Sırık, masaya doğru yürüyerek.

“Senin için bir şey var,” dedi artist.

“Nerede? Ver bana. Okumam lazım hemen.”

“Bekle biraz. Son haberi biliyor musun?”

“Ben burada yokken, nasıl bilirim Gleiwitz’de ne olmuş?”

“Zacharias’ın karısı doğurdu.”

“Ah, *moi Jesus*, ne büyük mutluluk. Artık görmez sık rüyasında. Hayal etti hep, minik çocuk dünyaya gelecek diye. Ne güzel, değil mi? Duydu mu büyük haberi?”

“Hayır. Willi iyi bir şeyler ayarlıyor. Ona sürpriz yapacak.”

“Ne düşünmüş?”

“Ne düşündüğünü bilmiyorum, ama iyi bir şey olmalı. – Peyniri sana veremem, o yarın akşam için.”

“Sus, gürültü yapma. Yeni gelenle Sütlisandviç uyuyorlar.”

“Duymazlar.”

“Nereden biliyorsun? Hani nerede bana gelen posta?”

“Burada, küçük bir paketle bir mektup.”

“Mektubu babam yazmış; paket, paket de babamdan.”

Önlerinden geçerken, uyuyan iki askerin yüzlerine baktı, yatağına oturdu ve paketi açmaya çalıştı. İpe dişleriyle asıldı, olmadı, düğümü çözmeyi denedi, yine olmadı. Sabırsızlanan Baldır cebinden çakmağını çıkardı, yakarak düğüme yaklaştırdı. Alevin yaladığı düğüm gerildi, incelendi ve liflerine ayrıldı, hızla çekilince iki parçaya bölündü. Baldır ipi çekip paketi açtı. Önce Osram marka ampul kutusunu çıkardı, bu kutuyu da açıp içindekileri örtüye boşaltınca o kadar keyiflendi ki damağını şaklattı. Fiyat etiketi üzerinde, sapasağlam iki turnabalığı misinası duruyordu önünde. Kırmızı-beyaz renkli iki olta mantarı, hiçbir küçük yemlik balığın harekete geçiremeyeceği kadar büyük ve miskindi. Baldır, misinayı germek için dört kurşun ağırlık, üçlü kancası kırmızı tüylerle kamufle edilmiş bir sahte balık ve işine yaramayacağına hemen emin olduğu sinek biçiminde bir de suni yem buldu pakette.

“*Pozekai lo*,”¹ diye geçirdi içinden. “Tavanın sevinme zamanı geldi. Bu misinayı koparamazsın, kopmaz bu misina. Kim daha güçlü, çıkacak ortaya. Ben senden daha yaşlıyım ve daha kurnazım. Bekle beni Bay Turnabalığı! – Babam beni *dobschä*² anlamış. Sadece suni yem işe yaramaz, kancalar fazla küçük. Ama sahte balık iyi. Onu ağzına attığında, tava ısınmış olacak çoktan.”

Osram kutusundaki av malzemelerini toparlayıp

1. (Lehçe) Bekle bakalım. (Ç.N.)

2. (Lehçe) İyi, güzel. (Ç.N.)

yastığının altına koydu. Sonra ayağa kalktı, pantolonunu çıkardı, yırtılan yere baktı ve öğle yemeğinden önce dikmeye karar verdi.

“Dur!” dedi Poppek. “Yeterince sürükledik onu, bırak!”

“Biraz ileriye bırakacağız,” dedi Zacharias, “böğürtlenlerin altına.”

“Ama o zaman özel yola çok yakın olur.”

“Önemi yok. Nehre çok seyrek gidiyoruz zaten.”

“İyi öyleyse. Bundan sonra kaybolmayız. Komik bir kilometre taşı, değil mi?”

Dinamitçi papazın cesedini bir açıklıktan sürüyerek böğürtlen çalılıklarının yanında yere bıraktılar. Yüz hatlarında sakin, neşeli bir ifade vardı, başına gelenlerden hoşnut görünüyordu. Göğsündeki kurşun yarası kanamıyordu artık, gözleri kapalıydı; hendekten ağzına dolan su, damlalar halinde dudaklarının arasından yumuşak çenesine sızmıştı. Kasılmış elleri dışında ölümü tepkiyle karşıladığını gösteren hiçbir belirti yoktu. Parmakları öylesine bükülmüştü ki, papazın o anda aklından geçen bir şeyi sıkıca kavramaya çalışmışlardı sanki. Bu yüzden de elleriyle yüzü birbiriyle çelişiyordu; elleri hâlâ yaşamı hatırlatırken yüzünde yüce bir sükunetin işareti vardı, ölümsüzlüğün tesellisi.

Poppek’le birlikte ölüye bakarlarken, “Elleriyle bir dala tutunmaya çalışıyor sanki,” dedi Zacharias, “baksana.”

“Cebinden fitilleri çıkarmak istemiştir,” dedi Poppek.

“Ama dinamit yoktu ki üzerinde.”

“Emin misin?”

“Willi yanılmış olabileceğini söyledi.”

“Öyle de olsa... Kimsenin sağ kalması istenmiyor. Mermi şakaya gelmez. – Üzüldün mü?”

Zacharias eğildi, papazın ellerini göğsüne koyarak bitiştirdi.

“Yapabileceği hiçbir şey yok belki de,” dedi.

“Ölüme karşı mı demek istiyorsun?”

“Evet.”

“Doğumuna bir katkısı olmuş muydu sence? Nasıl ki dünyaya gelmek elimizde değil, hayatımızı kendi isteği-mize göre uzatmak da öyle. Bu yüzden ölenlere henüz doğmamış olanlardan daha çok üzölmeyi anlamıyorum. Bu adama merhamet duyuyorsan, karının sana vereceğı çocuk için de üzölmelisin – baksana şuna! Eline bastığın-da hiçbir acı hissetmez; dişlerini çekebilirsin, iğne yapma-dan, uyuşturmadan; kımıldamayacaktır. Bu adam teorik olarak yok artık, anlıyor musun, yok oldu, kayboldu. Pat-lak bir lastik parçasına balon diyebilmek imkânsız.”

“Elbette imkânsız. Seni anlıyorum, ama yine de

“Ama yine de ne demek? Bazı düşüncelerden kur-tulmalıyız. Ölü bir kuş gördüğünde, onun bir zamanlar nasıl ötmüş olabileceğı gelmiyor mu aklına? Oysa o anda gördüğün, işe yaramaz bir parça deriden başka bir şey değil. Ve ölmüş babanın yüzüne baktığında...”

“Hayır,” dedi Zacharias, “kes artık! Ben farklı düşü-nüyorum. Söylediklerin kanımı donduruyor. Haydi tut şu adamı, çalılıkların altına koyalım.”

“Karını çok fazla hayal ediyorsun,” dedi Poppek ve eğildi.

Ölüyü çalılıkların arasına çektiler, sırtüstü yatırdılar ve dallarla üstünü kapattılar. Üzerine doğru sert bir rüzgâr esip yeşil sığınağını altüst etmezse, oradan geçen-ler hiçbir şey göremezdi.

Sonra özel diye tanımladıkları dar yola girdiler. Bir kez daha arkalarına baktıktan sonra nehre giden yönde, ateşlemeye hazır tüfekleri kalçalarında peş peşe yürü-meye başladılar.

Öğleden sonranın ilk saatleri her şeyden habersiz, bataklığın üzerine kurulmuştu, budalaca bir keyifle bölgeyi canlandırıyordu.

Sil, aptal çocuk, sil
Gözlerinden sabahı;
Yakındır gecenin sopası,
Ve suyun yeniden akması.

Bir gün sadece madde olmak, su ya da toprak, buna rağmen kendi varlığının madde olduğunu bilmek. Su olmak: gemileri sabırla taşımak, erkek kardeşini sırtında taşımak; bin vatana tek bir vatan gibi sahip olmak; madde olmak, ama kendini sadece su gibi hissetmeyip tüm uzlaşmazlık köprülerini yıkmak; sürüklemeye devam etmek, gitgide büyümek ve sessizleşmek; sessizliği denize, dünyaya taşımak. Susmak iyidir, tevazu iyidir. Suya git kardeşim, git ve bak. Madde olmaya zorla kendini. Paranın dilini unut, hilelerin değişmez kelimelerinden, kibrin merhem sürülmüş jestlerinden kurtul. Sıkan bir ayakkabıdan kurtulur gibi fırlatıp at önyargıyı. Buluşacağız kardeşim, sen ben olduğunda ve ben sen olunca, yükü omuzlarımızda taşıdığımızda, sen benim gözlerimle ve ben seninkilerle gördüğümüzde, sen benim kulaklarımla ve ben seninkilerle duyduğumuzda, sen ve ben ortak bir kalbe sahip olduğumuzda buluşacağız kardeşim, madde olunca, su ya da toprak, ne olduğumuzu bildikten sonra.

Poppek bir kayın ağacının önünde durdu aniden.

“Ne güzel büyümüş,” dedi. “Onu bacaklarımın arasında hissetmek istiyorum.”

“Şimdi mi? Kocakafa’nın yine mi yakacak oduna ihtiyacı var? Daha iki yığını olmalı.”

“Onlar bekleyebilir.”

“Genç ağaçlar için üzülüyorum,” dedi Zacharias. “Hep tepelerini kırıyorsun.”

“Farkında değiller ki.”

“Buna gerçekten inanıyor musun?”

“İstersen yaralarını sargı beziyle sarabilirsin.”

“Kayın ağacını rahat bırak Helmut.”

“Ama neden?”

Zacharias’ın sesinde tehdit edici bir tını vardı. Birkaç adım geriye gidip tekrarladı:

“Bu ağaca dokunma diyorum. Ona bir şey yaparsan karşında beni bulursun.”

“Beni öldürür müsün?”

“Ellerini ağaçtan çek!”

“Benim için ne anlamı olduğunu biliyor musun?”

“Beni ilgilendirmez. Eğer kayın ağacını öldürürsen, sana garanti veremem,” dedi Zacharias kararlı.

Poppek ona yaklaştı, ruhsuz bir ifadeyle sırtıttı.

“Duygusal olduğunu biliyordum,” dedi, “ama bu kadar duygusal olduğunu tahmin etmemiştim. Herhalde sık sık karının ve bir çocuğun hayalini kurmandan kaynaklanıyor. Duygusallık en iyi evli bir çiftin yatağında gelişir. Yatağınız çok yumuşak olmalı, öyle mi değil mi?”

“Bir kelime daha –”

“Kim kime kızacak acaba? Haydi gel, ağacı bırakıyorum yaşaması için. Nehre gitmeliyiz. Belki çabucak suya girip çıkarız, bugün korkunç sıcak.”

Helmut kendisinden daha yaşlı olan adamın omzuna hoyratça vurdu, başını salladı ve ani bir kararla yürüdü. Zacharias onu belli bir mesafeden takip ediyordu.

Nehre geldiler ve konuşmadan yan yana durdular. Daha fazla devam edemediler, bir şeyler değişmişti sanki. Sessizce suya bakarken, birbirlerinin sudaki yansımalarını izliyorlardı.

“Nasıl da çarpık görünüyor,” diye düşündü Zacharias.

“Sudaki suret,” diye düşündü Poppek.

Nefes nefese yere çöküp çelik miğferlerini çıkardı-

lar. Zacharias mendiliyle yarı dazlak kafasındaki teri sil-di, henüz dökülmemiş saçlarını parmaklarıyla düzeltti.

“Barışalım mı?”

“Neden, ne oldu ki?”

“Sigara ister misin?” diye sordu Poppek.

“Evet. Kendi sigaramı almayı unutmuşum. – Kahre-dici bir sıcak var.”

“Daha da beter olacak. Belki biliyorsundur, kel olan birini saç ektirmiş birinden daha önce mi güneş çarpar?”

“Benim saksıyı ima ediyorsun galiba?”

“Tanrı korusun! Cidden merak ediyorum. Kelliğe meyilli olduğum kesin. Bu nereden kaynaklanıyor, bili-yor musun?”

“Yooo.”

“Bilemezsin zaten. Bir yerde okumuştum, birisi kel kafasını reklamlar için kiralamayı teklif etmiş.”

“Yani?”

“Bununla ilgileniyorum. Savaş bittiğinde –bir ara bi-tecek elbet– bazı işler yapılabilir. Biz ikimiz mesela, iyi iş yapabiliriz birlikte. Ben senin reklam şefin olurum.”

“Peki ben ne yapacağım?”

“Dinle! Savaştan sonra tekrar reklamlara ihtiyaç ola-cak. İlk elden hurdalar için, RIF sabunları için –çok bü-yük stoklar– ve tabii yeni savaş için. İleride kel kafana şunu yazmayı düşünmez misin? Kan bağışı yapanlara açık öğretim kursu. Ya da şöyle: Kanepede genç kızlara nasıl muamele edilir? Ya da: Hempel el bombalarını kul-landıkça vicdanınız temizlenir. Deneme numunesi ve prospektüs talep edin. Tabii birkaç firmayı bu plana ısın-dırmamız gerekecek. Her şey yolunda giderse, bir servet kazanabiliriz. Sadece trafiği yoğun bölgelerde olman ye-tecektir.”

“Sen de paraları toplayacaksın.”

“Ben rakipleri saf dışı bırakacağım.”

Zacharias gülümsedi, erkeksi bir tavırla parlayan kelinin sıvazladı.

“Fena değil, fena değil. Her şeyden önce bu aleti sağlam eve götürmemiz lazım. Şu anda tek isteğim kısa bir banyo. Gün boyu zinde oluruz. Sen de katılır mısın?”

“Elbette. Ama birimiz yıkanırken öteki dışarıda beklese? Tedbirli olmak iyidir.”

“Fazla vaktimiz yok. Buradan kim geçer ki şimdi? Gel, soyun haydi. Bir kere dalsak yeter.”

Bir kere suya dalmak!

İki adam aceleyle giysilerini çıkarıp çıplak kaldılar, boyunlarını uzatıp çevreyi kolaçan ettiler, birbirlerini tepeden tırnağa süzdüler ve küçük adımlarla suya doğru yürüdüler.

Bir kere suya dalmak!

“Şlap!” dedi kadim nehir, ayaklarını soktukları anda. Güneş biraz fazlasını vaat etmişti: Su tahmin ettiklerinden daha soğuktu. Sonraki adım: diz boyu. Dipten gelen hava kabarcıkları bacaklarını yalayarak yüzeye çıkıyor ve yok oluyorlardı.

“Bırrrr!” dedi Poppek suya fiskeler atarken.

“Dip çamurlu,” dedi Zacharias, “biraz aşağılar daha kumluk.”

Yüzünü buruşturdu, kafa derisi gerildi. Su ona da soğuk gelmişti. Yavaşça ellerini suya soktu, çırparak suyun yüzeyini hareketlendirdi, çömeldi; ayağa kalkabilecek kadar serinlediğinde titreyerek doğruldu. Kendini zorlayarak tekrar suya girdi, sıçradı ve ellerini öne uzatıp dalarak suyun altında kayboldu. Tekrar görüldüğünde sırtüstü yatarak ayaklarını çırpmaya başladı, küçük bir motorun gücüyle hareket ediyor gibiydi. Nehrin yaklaşık üçte birini enlemesine geçtikten sonra durdu, bir eliyle söğüt dalını tutmuş, diğer eliyle temkinle göğsünü ıslatan Poppek’e baktı.

“Ne zaman gireceksin?” diye seslendi. “Girdikten sonra alışıyorsun.”

Poppek cevap vermedi.

“Gelip seni almam mı gerekiyor?” diye tekrar seslendi Zacharias, ama hemen arkasını dönüp nehrin ortalarına kadar yüzdü.

Karşı kıyıda bir makineli tüfeğin kuru, metalik sesi yükseldi ansızın. Mermiler çevik su kuşları gibi vınlayaarak suyun yüzeyinde küçük, öfkeli fıskiyeleer oluşturuyordu. Tatatata – çiyuv – tısss...

Bir kere suya dalmak!

Helmut hızla karaya çıktı ve kendini yere, giysilerinin yanına attı. Başını kaldırarak bağırdı:

“Dal! Suyu dal!”

“Tatatata,” dedi yankı.

“Kafanı koru Zacharias!” Helmut tüfeğine uzandı, dipçığı çekti. Nasıl da yağlı, sert ve inatçı hissini veriyordu tüfeğin kabzası! Ateş sesleri sazlıktan geliyordu. Tüfeği indirmek. Zorlanan ciğerler:

“Su-ya dal! Za-cha-ri-as!”

Sazlığın orada. Ateş et. Şarjörde daha yirmi sekiz kurşun var. Kesintisiz ateş. O tarafa. Yirmi sekiz mermiyi oraya gönder. Bir hedef bulsunlar. Dipçığı çıplak omzuna daya. Tetik. Çek. Oradan, sazlıktan. Yirmi sekizin tamamı. Daha hızlı, tetik sabırsız, ölüm ateşi. Poppek tetiği çekti, mermiler karşı kıyıdaki sazlığı taradılar.

Bir hamle daha. Yirmi sekizin tamamı. Neyi bekliyorsun? Mermiler namluyu terk etti, sazlıkları biçti.

“Za-cha-ri-as!”

Helmut tüm cesaretini toplayıp ayağa fırladı, bir çalılığın arkasında durdu.

Zacharias’tan hiçbir iz yoktu, suya dalmıştı, iz bırakmadan, geride bıraktığı giysiler hariç, bir zamanlar var olduğunu gösteren hiçbir şey yoktu.

“Suyun altından yüzecek, söylediğimi yapacak – ne dediğimi anladı – birazdan burada olması lazım – ateşten korunmak – yeni bir şarjör sürmeli – orada, sazlıklarda – ayak parmaklarımın arasında bir mermi kovarı – fırlatıp at – neden hâlâ gelmiyor – çoktan burada olmalıydı – umarım akıntı çok uzağa sürüklemes onu –”

Poppek bakışlarıyla akıntıyı takip etti ve hayli uzakta bir elin görünüşü hemen ardından suyun altında kaybolduğunu gördü. Bir süre sonra da çıplak bir şey fark etti, ama yine yıldırım hızıyla. Büyük bir acıyla dişlerini sıktı, çünkü arkadan gördüğü çıplaklık Zacharias’ın reklamlarda kullanılacak dazlak kafasını hatırlatmıştı ona. Başını eğdi, açtığı ateşin suyun üzerinde gitgide azalan yankılarını dinledi.

Bir kere suya dalmak!

Karşı kıyıda hiçbir kıpırtı yoktu. Nehir, ikiyüzlü, suyunu sessizce denize götürüyordu, çayırların ve dik ormanların içinden, köprülerin granit göğüslerinin arasından, irili ufaklı kentlerin önünden geçip giderek.

Bir adam karısını hayal etmişti.

Geçip gitti.

Bir çocuk hayal etmişti, ipeksi saçlarını kocaman elleriyle okşayacağı, minik yumruğunu burnuna ve yanaklarına çarpacak bir çocuk.

Geçip gitti.

Bir adam kayın ağacı için mücadele etmişti, ciddiyetle, tehditler savurarak.

Her şey geçip gidiyor: dudaklardan ateş, gözlerden arzular; şefkat, kaya gibi sağlam sadakat ve kalpteki korku. Sadece vicdan kurumuyor, adaletin bu onurlu, keskin bölgesi, pişmanlığın karşısındaki bu kale.

Helmut hızla giyindi, pantolonunun ve ceketinin düğmelerini yarım yamalak ilikledi, bir an duraksadı, neye karar vermesi gerektiğini bilmiyormuş gibiydi, sonra eği-

lip Zacharias'ın giysileriyle silahını aldı ve korugana dönmek üzere mümkün olduğunca hızlı koşmaya başladı.

Zorlanmaktan yüzü kızarmıştı. Bataklık zeminini tabanlarının altında homurdanıyordu.

Sadece koş, onlara koş, gördüklerini ve duyduklarını anlat. Kayın ağacının önünden geçerek, bacaklarının arasında olmasını özlediğin, boynuna asılmasını istediğin, etin sonsuz macerasının boşluğunu dolduracak kayın ağacının. Papaz orada yatıyor olmalı, dinamitçi ölü peygamber! Baksana, kilometre taşı olarak işe yarıyor hâlâ. Yanılmaz yön gösterici.

Yaşama sevincinin ölümünden sonra 2,4 kilometre.

Kimse kaybolamaz, yanlış yollar, dolambaçlı yollar ya da yan yollar yok burada. Tüm yollar aynı yere çıkar; kimi güçlü adımlarla, kimi tereddütlü.

Poppek koruganın önündeki kızılağaçtan yapılmış köprünün üzerindeyken, çavuş gördü onu.

"Ne oldu size?" diye seslendi, "Hey, Poppek! Neden kışınıza petrol yağı sürülmüş gibi koşuyorsunuz? Niyetiniz havaya uçmaksa, hendeğin arkasında kalın lütfen! Adamlarımı tehlikeye atmayın. Çıldırılmış ata dönmüş bu herif! Neler oluyor?"

Helmut bayırı geçmeyi başardı, yorgun argın Willi'nin karşısında durdu ve Zacharias'ın üniformasına baktı.

"Bu da ne demek? Herifcioğlu çıplaklar kulübüne mi girdi? Çocuğunu daha fazla bekleyemedi herhalde! Zacharias nerede? Bu onun üniforması. Ya tüfeği?"

Helmut bir şey söylemek istiyordu; ağzını açtı, derin bir nefes aldı, kolunun altındaki giysilere baktı ve sustu.

"Dilinizi mi yuttunuz? Zacharias'ın nerede olduğunu bilmek istiyorum. Buharlaşmış olamaz, değil mi?"

"Komutanım," dedi Helmut güçlkle.

"Yedi yıldır böyle zaten. Yeni bir şey söylemiyorsunuz bana."

“Zacharias – öldü.”

“Kulağınıza bataklık suyu kaçmış olmasın?”

“Zacharias öldü: Vuruldu, boğuldu.”

“Ne, ne, ne? Vuruldu, boğuldu, öldü. Kocakafa!”

“Evet.”

“Buraya gelin, çözülmesi gereken bir sır var burada.”

“Bir dakika, önce lahanayı –”

“Bırakın şu sersem lahanayı, isterse yağı alınmış süte dönsün! Hemen buraya gelin.”

“Geldim zaten.”

“Evet Poppek: Şimdi mantıklı bir insan gibi anlatın. Sizin çavuşunuzum ne de olsa. Zacharias’a ne oldu?”

“Zacharias öldü.”

Willi işaretparmağıyla Poppek’in göğsünü nişan alarak, “Bekleyin,” dedi, “bunu herkes duymalı.”

Sonra koruganın girişine yöneldi ve içeriye seslendi:

“Sütlüsandviç ve Prospekta – ya da adınız her neyse! Dışarı çıkın! Çabuk çabuk! Rüyalara son. Kadınları rahat bırakın!”

İsmi söylenenler kısa bir süre sonra Helmut’un iki tüfekte Zacharias’ın üniformasını koyduğu bankın önünde belirdiler, biraz sonra Baldır da geldi.

“Dinleyin!” diye buyurdu çavuş, ardından, “Anlatın!” diye ekledi.

“Hava korkunç sıcaktı,” dedi Poppek.

“Uzun zamandır ölmek için yeterli sebep sayılmıyor bu,” dedi Willi.

Poppek devam etti: “Hava sıcaktı, serinlemek istedik. Zacharias hemen yüzmeye başlayıp açıldı.”

“Tam ona göre.”

“Daha nehrin ortasına bile gelmemişti ki, karşıdan makineli tüfekte ateş açtılar. Zacharias birden ortadan kayboldu, suyun altından yüzüp karaya çıkacağını sandım. Sonra onu gördüm. Akıntı sürüklemiş. Ölmüştü.”

“Yanılıyor olamaz mısınız?”

“Hayır. Elini gördüm, dazlak kafasını da.”

“Kel kafasına bakarak birinin sağ olup olmadığı bu kadar çabuk anlaşılır mı?” dedi çavuş. “Siz ne dersiniz Kocakafa?”

“Şimdiye kadar karşılaştırma fırsatım olmadı.”

“Peki bu gözler ne işe yarıyor?”

O âna dek konuşmaları ağzı açık dinleyen Sırık Zwiczosbirski söze girdi:

“O *moi Jesus!* Hep minik bir çocuğun hayalini kurdu, şimdi minik çocuk var, Zacharias yok. Okuyamadı bile sürprizi. O *moi Bose!*! Tüfekleri kapmalı ve...”

“Kapayın çenenizi!” dedi çavuş. “Ne yapılacağına ben karar veririm burada. Anlaşıldı mı? Şimdi Tamaschgrod’a telefon edeceğim. Artık böyle devam edemez. Bu bataklık tavuklarının kafalarına sıkılmazsa, yedi gün içinde hiçbirimiz sağ kalmayız. Dün Stani, bugün Zacharias. Kocakafa!”

“Evet sayın –”

“Dünya kaç günde yaratılmıştı?”

Proska ve Sütlüsandviç bakiştılar.

“Bildiğim kadarıyla,” dedi artist, “yedi günde.”

“Siz kültürlü bir insansınız, hep söylemişimdir. Ama yedi gün içinde bizim yaşayabileceğimiz bir dünya kalmayacak. Burada öylesine hızlı çalışılıyor. Yedi günde yapmak – yedi günde yok etmek. Bize yapacakları şey, yok etmek. Hepiniz anladınız mı? İyi öyleyse. Şimdi telefon edeceğim.”

Willi içeri girdi, ötekiler ses çıkarmadan ahizeyi kaldırışını, numarayı çevirişini, dikkatle ve gergin, kulak kabartışını izlediler. Telefonda ses gelmedi. Numarayı

tekrar çevirdi, ahizeyi sıkıca kulağına yapıştırdı, ama sonuç yine başarısızdı.

“Sayın albay uykuda galiba,” dedi Kocakafa.

Çavuş ahizeyi sertçe yerine koydu, arkaya döndü. “Kafayı yediniz herhalde!” dedi öfkeyle. “Amirleriniz uyumazlar, sadece dinlenirler. Esas uyuyan sizlersiniz, lanet olası uyku çetesi. Sizi daha fazla çalıştırmam gerekiyor. Nasıl? Siz Ello, cumartesi günü helaları düzleyeceksiniz. Ateş yutabildiğiniz için amirlerinizle alay edebileceğinizi sanıyorsunuz. Biri yanlış akıl vermiş olmalı size. – Hat kesilmiş. Kabloda hiçbir çıtırtı yok. Bu kahrolası kurbağalar istedikleri gibi oynuyorlar bizimle. Şimdi de bağlantımız kesildi. Opekta! – evet, size söylüyorum.”

“Adım Proska.”

“Ya. Opekta olduğunu sanıyordum. Opekta’yı tanıyor musunuz? Neyse, fark etmez. Şimdi Proska: Telefon kablosunu tamir edebilirsiniz herhalde?”

“Evet.”

“İyi. Hemen toparlanıp bu işi halledin. Gitmeden önce Kocakafa lahana versin size. Ve sizler, Kürschner, Poppek ve Baldır, devriyeye takviyeli çıkacaksınız. Sakın ola ki yıkanmak ya da kendinizi vurdurmak geçmesin aklınızdan! Kim vurulursa cezalandırılacaktır. Vurulmak ahmaklıktır ve ahmaklık ceza almaktan kurtarmaz insanı. Anlaşıldı mı? Siz de anladınız mı, Sıviçsiviç? Anlayıp anlamadığınızı bilmek istiyorum.”

Baldır çavuşa düşmanca baktı, birdenbire yanına o kadar yaklaştı ki, diğerleri çavuşa saldıracağını sandılar. “Çok iyi anladım,” dedi sonra, yüzünde aynı ifadeyle. “Savaşırsam içinde mermi olan küçük delikle, gelir ölümle selamlarım sizi. Belki sizin için de küçük bir paket verir bana. Beklememiz lazım. Kimse bilemez ne olacağını.”

Çavuş sırtarak karşılık verdi: “Çok şakacısınız bira-
der. Yolda postacıya mı rastladınız yoksa?”

“Rastlamadım,” dedi Baldır, “ama kokusu geldi burnuma.”

“İyi, rahatladım şimdi! Ama dişlerinizle koklayıp burnunuzla ısırmağa başladığınızda bana haber verin. Şimdi yemeğe gidebilirsiniz. Benim bir şeyler yazmam gerekiyor – Zacharias’ın karısına.”

Askerler tabaklarını kaşıklarını aldılar, kaplarını koca kafalı artistin koyduğu lahanayla doldurduktan sonra oturacak yer arandılar – Poppek banka oturdu, Baldır aşağıya, hendeğe doğru gitti, Proska’yla Sütlüsandviç ocağın yanında kaldılar ve tabaklarını et bulma arzusuyla uzun uzun karıştırdıktan sonra içinde posası çıkmış lahana liflerinin yüzdüğü bulanık suyu höpürdetmeye başladılar.

Telefon hattının nereden kesildiğini bulabilmek, Proska’nın dört saatini aldı. İki ucun arasında en az yirmi metre mesafe vardı, aradaki parçayı alıp götürmüşlerdi muhtemelen.

Ama Proska her ihtimale karşı bir rulo kablo getirmişti yanında. Ruloyu açtı, eksik parçayı ekledi, uçlarını birbirine bağlayıp izole etti, sonra fırtınada kırılmış bir ağaç kütüğüne oturup sigara içerek dinlendi. Yeşil ve nemli bir suskunluk sarmıştı çevresini, zamanla insanı yoran ve sükûnete davet eden bir suskunluk. Bu suskunluğun yavaş yavaş kendisini de uyuşturacağını hissediyordu. Hiçbir şey düşünmek istemiyordu; adaleli boynu tüm gücünü kaybetmiş, başını taşıyamayacak kadar yorğun düşmüştü sanki. Damarları şişmiş, kızılımsı eli gevşemiş ve daha da irileşmişti. Dar alnında biriken teri silindiği anda yeniden terliyordu. Ayak tabanları yanıyor, dizleri titriyordu; pantolonu kalçasına yapışmıştı.

Boş gözlerle tüfeğinin dipçiğine baktı, ağırlığıyla yumuşak toprağa gömülmüş, metal plakanın yanında gö-

r nmeyen bir su birikintisini taşırmıştı. Namlunun masumiyetle bakan g z  g ky z ne  evriliydi.

 n nde iki tarafı  alılıklar ve a a larla sarılı b y cek bir sazlık alan uzanıyordu, onun arkasında ise yaşlı ve dayanıksız g r nen kıızıla a larla b g rtlenler vardı. Proska amansız sıcağın ve yorgunluğın etkisiyle  ylece otururken, eniştesi Kurt Rogalski, Lyck'te, Sybba'daki evinde tamir g rm ş yakın g zl ğ n  sarı t ylerle kaplı, etli burnuna yerleştirdi, k   k bir jambon par asını ağızına attı, kahvesinden son bir yudum aldı ve *Boten aus Masuren* gazetesinin arkasında kayboldu. Tek bir satırını atlamadan, kelimesi kelimesine okudu. Hi bir şeyi ka ırmıyordu, kocaman kafasında hepsine yer vardı. B ylece *Boten aus Masuren*'in hakkını verdi. Boş yere para harcanmaz, insan karşılığında bir şey almak ister, dana ve domuz olmasa da birkaç yeni haber en azından.

Kapı a ıldı.

"Maria," diye homurdandı adam gazetenin arkasından.

"Evet?"

"Sanırım durum iyiye gitmiyor."

"Yarın yağmur yağacağın  mı s yl yorsun? İneklerin dışkılar  kat  h l ."

"Hayır," dedi adam gazeteden başını kaldırmadan, "savaş iyi gitmiyor. Gitgide yaklaşıyorlar. Kazlar ve atlar i in şimdiden  z l yorum."

"Hangi kazlar? Bizimkiler mi?"

"Eh, herhalde. Schliebukat'ınkiler olacak değil ya! Silahlarıyla daha da yakına geldiklerinde, hayvanları kesmemiz gerekecek."

"Ah," dedi kadın, kahve fincanını aldı, "dert etme. Daha o duruma gelmedik. Walter de geri d nmedi zaten. O gelirse yeterli zamanımız olur. Bize yardım eder."

"Kesmeye evet, ama yemeye hayır."

“Etleri konserve yaparız, daha uzun süre dayanır o zaman.”

Adam gazeteyi demode bir köşe masasının üzerine attı, ayağa kalktı. “En iyisi, gazete aboneliğini iptal etmek. Dünyanın parasını veriyorsun ve bizim gibiler için sadece kötü haberler var – atlara su vermeye gidiyorum şimdi.”

“Tamam, git. – Walter geri dönebilecek mi acaba, kim bilir...”

Kırık ağaç gövdesinin üzerinde oturan Walter Proska, kafasının kopacağına dair bir duyguya kapıldı aniden, hem de çok uzun ve eziyetli bir yöntemle. Sıcak, ince bir şeyin ensesini kavradığını hissetti, bu kısa boynunu gitgide daha fazla sıkıyor, ama nefes almasını da engelle-miyordu. Hareket etmeyi göze alamadı önce, çünkü kısa-kaç daha da güçlenirse, ne olduğunu anlamaya fırsat bulamamaktan korkuyordu. En küçük bir kıpırtı bile buna yol açabilirdi.

Sonra tekrar yaşadığı âna geri döndü; kasları gerildi, ayak tabanlarındaki yanma geçti. Aynı anda, yarı uyku halindeyken boğazını sıkıp onu böylesine korkutan kıs-kacın gerçek bir insan elinden başka bir şey olmadığını da anladı. Gözucuyla tüfeğine baktı, yanında duruyordu hâlâ. Güçbela ayağa fırladı, silahını çekti, sıçrayarak 180 derece döndü, namluyu doğrulttuğunda karşısında –

“Tekrar görüşeceğimizi sana söylemiştim, Walter. Beni tanımadın mı? Treni de hatırlamıyor musun? Arkadaşın beni vurmak istemişti, nöbetçi. Bana pek iyi davranmamıştı, o nasıl şimdi?”

“Sincap...” dedi Walter kıza boş gözlerle bakarak.

“Seni çok mu şaşırttım?”

Adam silahın namlusunu aşağıya indirdi.

“Sürprizlere her zaman hazırlıklı olmak gerekir, Walter.”

“Seni hain canavar,” dedi kendini sıkarak.

“Canavar mı?” diye sordu kız gülümseyerek. Trende de üzerinde olan yaprak yeşili elbisesini giymişti, memeleri hâlâ çekici, beli bir saat camı kadar inceydi.

“Treni havaya uçuracaktın. Ağabeyinin dişleri küle dönüşmemişi, dinamit lokumlarına benziyorlardı.”

“Yanılmış olmalısın,” dedi kız.

Proska hareketsiz, hiç kıpırdamadan kıza bakıyordu.

“Şu anda kürkünü taramam gerekirdi Sincap,” dedi, “ama mermilerle.”

“Beni de mi vurmak istiyorsun?” diye sordu kız.

“Hayır. Bana ne faydası olacak ki?”

Kız bir adım yaklaştı.

“Orada kal!” diye emretti Proska. “O gün neden geri gelmedin? Jandarma hemen gitmişti. Seni bekledim.”

“Çok korkmuştum.”

“Testide dinamit olduğunu biliyor muydun?”

“Trene bir şey mi oldu?”

“Sanmam,” dedi Proska alaycı, “yoksa şimdi burada olmazdım. Kasabanızda konuşuldu mu bu olay?”

“Evet.”

“Herhalde ağabeyini arıyorsun.”

“Hayır.”

“Öyleyse kimi?”

“Seni!”

“Burada olduğumu nereden biliyorsun?”

“Bir kızkuşu gammazladı. Seni görmüş.”

“Gerçekten mi?”

“Alın yazını bir kez daha okuyabilir miyim?”

“Barışa güvenim yok. Burada yalnız mısınız?”

“Hayır.”

Proska telaşla dört bir yana baktıktan sonra sordu: “Başka kim var?”

“Sen,” dedi kız. Walter’in az önce oturduğu ağaç

gövdesine oturdu, dizlerini büktü ve gülümseyerek ona baktı.

“Belki gerçekten masum...” diye düşündü Proska. “Dinamitleri başka biri de koymuş olabilir kabın içine... Muhtemelen hiçbir şeyden haberi yoktu... Ondan bunu bekleyemem... Wolfgang’ın burada olmaması ne kötü... Bir yandan da çok iyi...”

Bakışları iki kurşun gibi hedef almıştı kızı.

“Burada beni mi bekliyordun?”

“Evet.”

“Geleceğimi biliyor muydun?”

“Hayır.”

“Kabloyu sen mi kestin?”

“Evet.”

“Peki ama neden?”

“Tamir etmen için seni buraya gönderebileceklerini düşündüm.”

“Gerçekten böyle mi düşündün?”

“Evet. – Ama kabloyu onarmana gerek yoktu. Tamaschgrod’daki askerler gitti.”

“Hangi yöne?”

“Batıya.”

“Hepsi mi?”

“Hepsi.”

Güneşten bronzlaşmış bacaklarını gerdi, göğsünü dikleştirdi ve başını savurarak saçlarını arkaya attı.

“İşte bu gülünç,” dedi Proska.

Kız omuzlarını silkerek yanına gelmesini işaret etti. Proska söz dinledi. Bakışları yerde kızın yanına gitti, ağaç gövdesine oturup iyice yaklaştı.

“Kaygılanmana gerek yok,” dedi kız.

“Kaygılanmıyorum zaten. Yakında her şey bitecek.”

“Ne?” diye sordu kız, parmaklarını Proska’nın güçlü ensesine koyarak.

"Buradaki sahtekârlık, bu alçaklıklar, bu korku, bu hayal kırıklıkları."

"Yanında olmam hoşuna gidiyor mu? Benim hoşuma gidiyor, Walter."

Proska dalgın, başını salladı, bir sigara çıkarıp yaktı.

"Bana iyi davrandın." Kızın işaretparmağı başının arkasında bir oraya bir buraya gidip geliyordu. Walter'in bakışları önündeydi, kız endişeyle baktı ona.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Sütlüsandviç'i."

"Nedir o?"

"Arkadaşım."

"O da burada mı?"

"Evet. – Testinin içinde gerçekten ağabeyinin külleri mi vardı?"

"Sanırım öyle. Üzgün müsün?"

"Hayır, hayır."

Walter'in yüzü birden gevşedi. Kıza dönerek onu yanağından öptü, iri elini yuvarlak omzuna koydu. İnce kumaşın altından tenini hissediyordu.

"Seni burada bir kez daha görmüştüm," dedi.

"Biliyorum," dedi kız, "nehirde."

"Nereden biliyorsun? Sen gerçekten bir kâhin olmalısın, Wanda."

"Sesini duydum. Tamaschgro'dun papazını kim vurdu?"

"Willi."

"Willi kim?"

"Bizim astsubay. – Beni bulduğuna seviniyor musun?"

"Evet. Söyledim ya zaten."

"Daha sonra tekrar buluşabilir miyiz? Yarın ya da öbür gün? – Görüyorsun, sana söylediğim her şey gerçek olacak şimdi: Uyanacaksın, güneş parlayacak, siyah ar-
dıçkuşu ötecek, her şey geride kalacak, dün bize acı ve-

ren her şey. Toprağın yüzü tekrar sağlığına kavuşacak ve bana onun kabuk bağlayamayan yarası gibi gelen şu bataklık bile daha sevimli görünecek. – Ne zaman buluşalım Sincap? Bu gece?”

“Ben henüz buradayım ama,” dedi kız. Sevecen bir sitem vardı sesinde.

“Bu defa ölmüş büyükbaban mı var yanında tesadüfen?” diye sordu Proska kestirmeden. Sert bakışlarını kızın gözlerine dikmişti. Kız susuyordu.

“Beni daha kaç kez şaşırtacaksın?” diye sordu. “Yeni bir kapana mı kıştırıracaksın bu defa?” Gözleriyle sazlık alanın çevresini tarıyordu.

“Neden bana güvenmiyorsun?” diye sordu kız usulca.

“Seninle bazı tecrübelerim olduğu için.”

“Yirmi yedi yaşımdayım,” dedi kız.

“Güzel bir yaş,” diye homurdandı Proska, izmaritini bir fiskeyle yere fırlattı.

“Haydi,” dedi kız, “zamanı geldi, gidelim.”

“Nereye? Geri dönmen mi gerekiyor?”

“Gün bitiyor. Gel haydi, ayağa kalk, elini ver bana. Silahını unutma. Benimle gel.”

“Beni bir testiye koyup demiryolunda gezmeye mi götüreceksin?”

“Böyle konuşma, dayanamıyorum. Hatırlatma artık ve asla sorma, ne olur.”

Proska’nın şişmiş, sıcak elini tutarak çekti.

“Nereye götürüyorsun beni?” diye sordu Proska.

“Wanda seni sessiz ve kimsenin uğramadığı bir yere götürüyor.”

Gülümsedi.

Sazlık alanın önüne geldiklerinde kız durdu, gözlerini kapadı, derin bir nefes aldı ve eğip araladığı kamışların arasından yürümeye devam etti. Proska hızla geri çarpan sazlardan korunabilmek için boшта olan elini yü-

zünün hizasında tutuyordu. Üzerlerinde yorgun bir rüzgâr esiyor, hışırtılar ve çıtırtılar duyuluyordu. Bir bataklık kuşunun uyarıcı ki-ki-ri-kileri, yakınlarında yankılandı. Yeşilliklerin arasındaki ağır, nemli hava, kan için tehlikeliydi.

“Dur!” dedi adam aniden.

Kız emre uymadı ve sazlığın daha da içlerine yöneldi.

“Biraz dur Sincap, nefes alamıyorum.”

“Az kaldı,” dedi kız, “birazdan oradayız.”

Birkaç adım sonra küçük, sakın bir göle ulaştılar. Ağır ağır, zahmetle yükselmeye başlayan akşam bulutları, temkinli, göle bakıyorlardı.

“Burada yaşayabilirdim,” dedi Proska. Üniformasının ceketini çıkardı, yere serip üzerine oturdu.

“Ayakta mı duracaksın, Wanda? Burada ikimize de yetecek yer var.”

Gömleğinin kollarını yukarıya katladı ve kaslı kollarındaki teri sildi.

Kız yanına ilişti. Proska elini onun güneşten yanmış dizine koydu. Kızın itiraz etmemesine şaşırmıştı.

“Sen,” dedi kız.

“Evet,” dedi Proska.

Uzaklardan fırtına seslerini andıran gürlemeler duyuldu.

“Senden hoşlanıyorum, Sincap.” Kızın bedenini geriye doğru bastırarak onu yere yatırdı. Üzerinde gezinen bakışları, dudaklarında sabitlendi.

“Güzelsin,” dedi. “Bunu ta o zaman, trendeyken fark etmiştim. Sana benzeyen başka kızlar da var mı burada?”

“Bilmem,” dedi kız, “ben yetmiyor muyum?”

“Fazla bile sayılırsın,” dedi, eğilip kızı çenesinden öptü.

Kızın bakışları Proska’nın dar alnında atmaya başlayan kalın, şişkin damardaydı. Titriyordu.

Proska güçlü kollarıyla kızı kucakladı, kaldırıp kendine doğru çekti ve öpücüklerine onun da karşılık verdiğini hissettiğinde boynunu, taze ot kokan boynunu ısır-
dı. “Neden beni beklettin Sincap?” dedi kesik kesik solu-
yarak.

İkisi de ayağa kalktılar, soyundular, sonra adam kıza sokuldu, saat camı inceliğindeki belini kavradı ve öylesi-
ne sıktı ki, kırılmasından korktu.

Cılız kayın ormanında, iç çekişleri arasında
Kırmızı böceklerin, sıcak kaygıları
İçinde saklı küçük kızın.
Yağmurlarda iyi hisseder kendini.
Yağmur yağdığında tüm istekler
Fıskırır horozmantarı misali
Ve yarı fiyatına döner
Umudun devasa çarkı.
Ve güneş ışıkları acı çeker
Yağmur yağdığında.
Yosunların ortasında özgürlüğün evi,
Ve yumuşak sırtına düşer
Şimşeklerin külleri.
Hey küçük kız, hey, bu yağmur
Paramparça edecek senin de kalbini,
Meçhul bir çiçek olacaksın
(Gövdesi suya hasret)
Ama vaktinden önce boğulma sakın!
Ve gece, yaşlı bir kedi gibi
Yalamakta pütürlü diliyle
Bacaklarını ve ellerini.
Hey küçük kız, fırtınaya kulak ver!
Her savaş kan kırmızısı pençelerinde
Büyük bir saat tutar;
Ve akreple yelkovanından

Askerlerin son saatleri damlar.
Ve sonra toprağa düşer sessiz, yankısız
Yaşamın onuru,
Ve rüzgâr kaçırır isimleri usulca
Unutma salıncağına.

Proska kablo rulosunu kemerine bağladı, tüfeğinin emniyetini yokladı. “Öbür gün?” dedi kıza bakmadan. “Seni burada bekleyeceğim.”

Kız başıyla onayladı.

“Üzgün müsün, Sincap?”

“Hayır, Walter.”

“Belki de savaş bitmiş olur. Burada kalırım, senin yanında. Kimsenin buna karşı çıkacak hali yok. Küçük bir evde yaşarız, ben çalışırım, eve döndüğümde bahçede beni bekliyor olursun. – Ağabeyine selamlarımı söyle. Yakında onunla konuşacağım. Haydi git, Wanda, bir saat içinde hava kararır, Tamaschgrod’a kadar uzun bir yol yürüyeceksin. Sağlıkla kal! Öbür gün, burada.”

Bir süre uzaklaşan kızın arkasından baktı. Nasıl da genç ve tasasız görünüyordu! Onu tekrar çağırma isteği duydu, ama vazgeçti, çünkü aklı koruganda ve genç suç ortağı Sütlüsandviç’te kalmıştı. Wanda sazlıkların ardından gözden kaybolunca bir sigara yaktı; huzurlu, biraz yorgun, ama içini saran yoğun bir hoşnutluk duygusuyla ayaklarını sürüyerek korugana doğru yürümeye başladı. Dingin ve güzel bir akşamdı, kimsenin uzun uzadıya kafa yormayacağı sessiz, dürüst bir vatandaşı hatırlatıyordu. Bu halka açık akşamda, Proska’ya böyle geliyordu en azından, kuşku uyandıracak bir şey yoktu. Gökyüzündeki bulutların sadeliği, otlayan bir sürüyü andırıyor, dilsiz sürü savaşı unutturuyordu. Savaş, evet: kanın bile sıkılıp suyunun çıkarıldığı zaman. Savaş: demirin büyük öfkesi, panzerlerin sakın ısırıklarla tabiatı katletmeleri.

Savaş: haddini bilmeyen erkeklerin cinneti, acımasız-gülünç serüven, herkesin kendi kronometresinin çalıştığı ve bu yüzden hoşgörü ve sabrın çok seyrek görüldüğü günler – ve kimse korkutucu zaman hakemini tanımıyor! Savaş, savaş, savaş: kalplerin sırça gibi parçalanması, kırmızı sıvının kabarması, özlemin kısa devre yapması. Savaş! Kimsin sen? Sen uyku kaçıran! Bizi sefaletin keskin nefesiyle vuran!

Proska kendini bir odun parçası gibi yere attı, hiç kıpırdamadan tepenin üzerinde, bir kızılağaç gövdesinin arkasından genç bir adamın bayırdan çıkışını izlemeye başladı; makineli tüfeği çaprazlamasına omzunda asılı, rahat ve her şeyden habersiz bir sivildi. Adam bir böğürtlen çalılığının önünde durdu, dallardan birini kendine doğru çekti ve henüz olgunlaşmamış meyveleri uzun uzun inceledi. Savaşa ve savaşa ilişkin her şeye çok uzak görünüyordu. Savaş onun yanından bile geçmemişti sanki, Proska'nın savaşa dair düşüncelerine o kadar uzak görünüyordu ki, yaklaşarak menzile girdiğinde Proska sabırsızlandı, hatta öfke duydu adama.

Genç sivil tuttuğu dalı bırakarak gökyüzüne baktı. Akşam onu mutlu kılmış gibiydi.

“Hiç normal değil,” diye düşündü asker. “Savaş onun için duygusal bir gezinti sanki! Arkadaşım, kendini sakın! Böyle bir şey nasıl olabilir? Savaşta insan dikkatli olmak zorundadır, öldürmek ya da ölmek zorunda, bunları yapamıyorsa da çeksin evine gitsin! Böyle. Burada olmam ve namlumun senin göğsünü işaret etmesi benim suçum değil. Ama buradayım ve savaş var ve biz ikimiz, sen ve ben, ona göre davranmak zorundayız. Savaşta nefret etsek de, vebadan tiksindir gibi tiksinsen de, ona itaat etmemiz lazım. Nihayetinde ikimiz de yaşamak istiyoruz, sen ve ben, savaşta sağ kalmak isteyenin, kendi canından başka hiçbir şey düşünmemesi gerekir. Git bu-

radan, başka bir yöne git, geri dön ya da yat uyu. Ama sakın bana daha fazla yaklaştırmaya kalkışma. Yoksa... Yoksa ateş etmek zorunda kalırım. Yerimde olsan, eminim ki sen de aynısını yapmak zorunda kalırsın. Git arkadaşım, daha fazla dayanamıyorum. Otlara neden böyle bakıyorsun? Savaşta'yız, sen de öyle. Şu anda tetiği çekersen elimden hiçbir şey gelmez, birbirimize bağlı olduğumuzu anlamalısın; namlumun işaret ettiği sen, bağışladığım ilk kişi olmak zorundasın, sadece sen; çünkü beni arılayabilecek tek kişi sensin. Neden beni de düşünmüyorsun? Benim için kolay mı sanıyorsun? Daha fazla yaklaşma, ikimizi bağlayan bir sır var. Neden geriye dönmüyorsun! Seni sevmiyorum ama senden nefret de etmiyorum. Seninle konuşamam, konuşursam her şeyi kaybedebilirim. Sen neler yaptın kim bilir!"

Partizan bakışları yerde, ağır ağır yaklaşıyordu. Yüzünde rahatlamış bir ifade vardı. Proska sol gömlek cebinde sarı, yorgun bir bataklık çiçeği olduğunu gördü.

"Hah! Ne dedim sana? Neden bana bu işkenceyi yapıyorsun? Başka bir yöne git, daha vaktin var. On adım veriyorum sana, daha cömert olamam, olmamam lazım. Sen dikkatli olmaktan vazgeçtiysen, senin suçun. Çok geç olduğunda anlayacaksın bunu. Orada kal delikanlı ya da defol git! O zaman beklemem gerekmeyecek artık. On adım boyunca senin hayatının efendisi benim, on adım. Kendime nasıl eziyet ettiğimi, nasıl öfkeleneneğimi hissetmiyor musun? Evlerin önlerinde bekleyen kadınlar görüyorum. İnanmaz bakışları, savaştan dönen erkeklerin üzerinde. Kocaman, alışılmışın dışında sakın gözleriyle görüyorlar onları, tek kelime çıkmıyor ağızlarından. Ve erkekler onlara el sallıyor, şakalar yapıyorlar. Ama her şey boş, her şey boşuna, çünkü kadınların hiçbirisi gülmüyor. Sen, delikanlı: Senin anneni de görüyorum orada ve karını da –bir karın olup olmadığını bilmi-

yorum, ama onu görüyorum— ikisi de askerlere bakıyor. Belki bana inanmayacaksın dostum, ama kadınların hiç-biri kocasını, oğlunu aramıyor. Walter ya da Jan ya da Günter ya da Stani diye seslenmiyorlar; çığlık atmıyor, feryat etmiyor, ağlamıyorlar, çünkü gözleri tek bir kişinin değil, geri dönen herkesin üzerinde. Erkekler şaşırıp kalıyor, eve dönmüş olmalarına kadınlar neden sevinmiyorlar diye, şaşıyor ve anlayamıyorlar, ama sen nedenini biliyorsun, değil mi? Kadınlar bizi asla yalnız bırakmazlar, onlar her zaman ve her yerde yanımızdadırlar, lahana yerken, yıkanırken, tüfekleri doldururken, yollar-dayken. Ve aramızdan biri yere yığıldığında ve sonsuza kadar öylece kaldığında, karısı da oracığa yığılıp kalır. Görüyorsun, yine de bazı erkekler geri döndüklerine kadınların gülmemesine ve büyük bir sevinç duymamasına şaşırlar.”

“Üç adım daha. Artık çok geç. Gömleğinin cebindeki yorgun çiçeği hedefliyorum. Biri beni bağışlayacaksa, bu sen olmalısın. Beni savunmak zorundasın, çünkü beni nasıl zorladığını biliyorsun.”

Proska parmağını büktü, tetiği çekti; tetiği çekerken gözlerini kapatmıştı. Tüm mermileri hızla boşalttı; şarjör boşalmıştı. Genç adamın afallamış, neye uğradığını şaşırmış bir yüz ifadesiyle sol göğsünden vuruluşunu, dizlerinin bükülüşünü, arkaya, otların üzerine düşüşünü, kendi etrafında bir kez dönüp yattığı yerde kalışını görmedi. Proska'nın işaretparmağı, artık şarjörden ölüm ikmal malzemesi gelmez olduğunda tetikten ayrılabilirdi. Sonra yerinden doğruldu, bir süre çevreye kulak kabarttı ve ortalığın temiz olduğunu anladıktan sonra eğilerek ölü partizanın yanına gitti. Makineli tabancasını aldı, onu sırtüstü çevirdi.

7. Bölüm

Balıkların öğleden sonranın ilk saatlerinde, akşama ya da gündoğumuña göre daha zor yakalandıklarını biliyordu. Çok iyi bildiği bir şey daha vardı ayrıca; hava sıcak ve su berraksa, en iyi yemlerle bile onları yakalamak neredeyse imkânsızdı. Hepsini çok iyi bilmesine rağmen miskin, semirgin nehre gitmesinin tek nedeni, babasının ona Yukarı Silezya'dan gönderdiği yeni olta takımını denemeyi bekleyecek sabrı olmamasıydı.

Zwiczosbirski korugandan ayrılırken, ateş yutan şişko artist karşına dikilmiş, "Hey, Baldır!" diye seslenmişti ona. Sesinde öyle bir küçümseme vardı ki, alınmamak imkânsızdı. "Turnabalığı bu sefer oltaya vurur da onu çekemezsen, artık sana güvenim kalmayacak. Bir balığın Zwiczosbirski'den daha akıllı olduğuna inanacağım bundan böyle."

"Ensenden bir parça yağ kesip at şimdiden tavaya, *pjerunje!*" diye dostça gülümseyerek cevap vermişti Sırık. "Turnabalığı oltaya gelirse biter bu iş ya da yerim kafayı. Bu misinayı koparamaz. Bu turnabalığı misinası Stalingrad cephesinden daha dayanıklı."

Şişko, Baldır'ın omzuna bir şaplak indirip tiz sesiyle, "Alma, Alma!" diye seslenerek helalara doğru gözden kaybolmuştu.

Baldır nehre on metre kala, gölgesinin suya düşmediği bir mesafede durdu, cebinden Osram kutusunu çıkardı ve içinden misinayla sahte balık biçimindeki kaşığı aldı. Sahte balık yaklaşık on santim uzunluğundaydı, kırmızı tüylerle gizlenmiş üçlü kancasının önünde yapay gözlerin tutturulmuş olduğu iki firdöndü, suda çekilirken her büyük balıkta merak ve iştah uyandıracak gibi görünüyordu. Baldır'ın misinayı saracağı bir makarası yoktu; kamış kırılacak olursa, balığın misina ve sahte balıkla beraber kaçıp gitmesini önlemek için misinanın tamamını kamışa sarıp ucunu kamçı gibi elinde tutarak oltayı emniyete aldı. Oltayı atmak üzere hazırlandıktan sonra nehri kolaçan etti, sahte balığın asılı olduğu misinanın ucunu iki parmağının arasında tutarak parlak, metalimsi sahte balığı havada birkaç kez çevirdikten sonra misinayı fırlattı. Sahte balık vınlıyarak suya girdi. Baldır akıntıya karşı yavaşça, kesik kesik hamlelerle misinayı çekip bırakmaya başladı. Arada bir akıntının içindeki parıltıları görüyordu; ölümcül baştan çıkarma oyunu başlamıştı. Sırık ilk olarak bir çapak balığı yakaladı, patlak gözlü, enli, epey naif bir balık. Sahte balığı dişlemiş, orada kamufle edilmiş iğneye takılmış olmalıydı. Fazla direnmedi, sudan çıktığında oltanın ucunda hareketsiz duruyordu, Zwiczos'un kafasına indirdiği iki sopa darbisiyle tamamen kendinden geçti. Sırık misinayı tekrar suya atmadan önce çakısını açıp hayvana öyle derin bir kesik attı ki, hayvanın bir daha kendine gelmesine imkân kalmadı.

Olta havada tekrar tekrar vınlıyor, adam sürekli yer değiştiriyor ve köprüye gitgide daha çok yaklaşıyordu. Önce bir levrek çekti, sonra küçük bir turnabalığı ve iki yeşil sazan, hatta bir de sudak. Tüm balıkları yanında götürmek üzere kullanılmış bir un torbasına koydu. Ama yakalamak istediği, kendisini tanıdığına inandığı ve

elde etmeyi aklına koyduğu yaşlı akıllı turnabalığını henüz görmemişti. Öfkeleniyor ve aradığı balığı küçük gölde ya da hendekte bulacağını, önünde bu denli başarısız geçmeyecek daha çok günler olduğunu düşünerek kendini avutuyordu.

Köprünün altında son ve daha zor bir deneme yapmak istedi; zor olacaktı, çünkü kamışı sadece dikey olarak tutabilecek ve yeterince güçlü savuramayacaktı. Köprü ayaklarından birinin yanında durdu, kararsız, oltayı nereye fırlatacağını düşünürken ve bakışları en dıştaki beton ayağın altındaki suda dolaşırken, birdenbire irkildi. Betonun hemen yanında uzun bir gölge belirmişti; sessizce beklemede, kıpırtısız bir hazırlık içinde.

Zwiczosbirski oltayı atmak için uygun bir pozisyon arıyordu, ama vücut ağırlığını bir bacağından ötekine aktarmak ve elini köprü ayağına dayamak dışında bir şey yapmadı. Ancak yaşlı turnabalığı onu hemen fark etti ve sessiz bir roket gibi suyun derinlerine daldı.

Baldır bir küfür savurdu, ama kaybedilmiş bir şey yoktu henüz. Sahte balık havada daireler çizip vınlayarak büyük balığın yüzdüğü yere daldı. Zwiczosbirski heyecanla çekti: Hiçbir şey yoktu. Bir daha: yemi çıkararak ve bir daha ve tekrar; Bay Turnabalığı sonunda sinirlenecek, öfkelenecek ve...

Olta şiddetle sarsıldı, misina gerildi ve kamış eğildi. Saniyeler içinde yüzeyde iri bir gölge göründü, suyu dalgalandırarak gözden kayboldu. Kıyıdaki adam onu tanı-mıştı, kendi deyişiyle güçlü, ıslak şeytanı; terden sırılsıklam olmuş, sevinç ve mutluluktan inliyordu.

“Vardır otuz libre,” diye geçirdi içinden, “sadece sakın olmalı; teslim olacak – debelenecek yorulana kadar, sonunda anlaşılacak kim daha büyük ve daha akıllı –dört olta kopardı, bir sepet parçaladı– şimdi yakalanma zamanı.”

Turnabalığı oltayı çekiştiriyordu, Baldır kopma ris-

kine karşı misinayı gevşetti ve hayvanın bir anlığına sakinleştiğini hissederek hissetmez dikkatle tekrar çekti.

Mücadele en az yarım saat sürdü; sonunda balığın ağzı sahile yakın bir yerde görüldü. Sırık müthiş bir tatmin ve zafer duygusu içinde, iğnelerden birinin hasmının altçenesine takılmış olduğunu gördü. Rakibinin gözlerine baktı, korkunun etkilemediği sakin, kayıtsız balık gözleriydi; ne acının ne ölümün ne de tehlikenin yansıdığı, kendi gizemli sükuneti içinde karanlık ve aynı zamanda sevimli, insanı dinlendiren gözler. Baldır misinanın balığın ağırlığını taşıyamamasından korktu, bu yüzden onu sudan dışarı çekmek yerine kıyıya iyice yaklaştırdı, öyle ki balığın sırt yüzgeçleri suyun üzerinde dalgalanırken, karnı dibe değiyordu. Bir eliyle çakısını açarak nehre girdi, misinayı turnabalığına fazla hareket imkânı bırakmayacak kadar kısaltmıştı. Gözünü hayvanın ağzından ve kuyruğundan ayırmadan eğildi, büyük bir leyrek adımı attı, turnabalığını bacaklarının arasına sıkıştırdıktan sonra çakıyı boynuna sapladı – yirmi beş libre çektiği kesin gibi görünen ağır, koyu yeşil çizgili şeytanı hemen öldürmese de en azından yere bastırmak, deyim yerindeyse toprağa çivilemek için. O sırada hiç beklemediği bir şey oldu. İri hayvan sakin bakışlarla havaya sıçradı, kaygan gövdesiyle umutsuz bir çabayla çırpınarak takla attı ve bu esnada ağzı Baldır'ın pantolonunu sıyırdı. Turnabalığı öfkeyle yukarı doğru fırlarken, bıçak onu ıskaladı. Sırık, balığın serbest kaldığını ve kancanın pantolonuna takıldığını dehşetle fark etti. Ayağını kaldırıp var gücüyle çırpınan hayvanın kuyruğuna basarak bıçağı sırtına saplamak istedi, ancak hayvan büyük bir hamle yaparak sıçradı ve Baldır'ın asla beklemediği bir güçle yaylanarak kurtarıcısı olacak derin sulara atladı, nehrin ortalarına yaklaşırken bir kez daha yüzeye çıktı ve ebediyen kayboldu.

Olta kopmamıştı, sahte balığın kancalarından birine turnabalığının boynuzu andıran çenesinden kopan bir parça takılmıştı.

Zwiczosbirski alnına onluk çivi çakılmış gibi kalakalmıştı. Zangır zangır titriyordu, tüm bedeni öylesine şiddetle, kesik kesik sarsılıyordu ki, yaşam enerjisinden geriye kalanlar vücudunu terk ediyordu sanki. Olta takımını fırlatıp attı, pantolonuna takılmış olan sahte balıkla ilgilenmedi, başını ellerinin arasına alarak feryat etmeye ve Lehçe küfürler savurmaya başladı. Ömrü boyunca tasaruf yapan ve bir sandıkta biriktirdiği paralarla ev almak üzere emlakçıya gittiğinde tüm parasının sahte olduğunu öğrenen bir adam gibi karanlık duygulara kapılmıştı.

Öğleden sonranın geç saatleriydi.

Zwiczos birdenbire ağlamayı kesti, ellerini gözlerinden çekti. Çehresi değişmişti. Kaygı uyandıran, alışılmamış bir canlılığın belirtilerini, çılgın bir cesaretin işaretlerini taşıyordu yüzünde. Tabiat kendi macerasını nasıl meydan okuyan bir cesaretle yaşıyorsa, Baldır'ın bundan sonra yaşayacakları da böyle olacaktı. Çakısı elinde açık olarak demiryoluna doğru koştu, etrafına bakmadı, bir an olsun durup soluklanmadı. Beyninde bataklık nöbetinin uğultuları vardı. Bu uzun boylu, zayıf adam aksayan adımlarıyla kan ter içinde, inleyerek rayların arasından Tamaschgro'd'a koşuyordu. Ağzı, eski kitapların arasından çıkan bir ıhlamur yaprağı gibi kupkuru olmuştu.

Tamaschgro'd İstasyonu'nda görünürde kimseler yoktu. Elinde bıçağıyla istasyon binasının önünden soluk soluğa geçen iki bacaklı lokomotifini durdurmak için dışarı çıkan kimse de olmadı. Hiçbir görevli onu kolay kolay durduramazdı zaten.

Katettiği uzun yolun ardından hayli yavaşlayan adımları, kasabanın sokaklarında boğuk ve yapayalnız çınılıyordu. Çocuklarla tavuklar bağrış çağrış kaçışıyor, kadın-

lar pencerelere üşüşüp arkasından bakıyorlardı. Bazı evlerin girişlerinde önlerinden geçen askeri afallamış, inanmaz bakışlarla izleyen ve yolun iki tarafında durup başlarıyla işaretleyerek vahşi üniformasının gelmesini bekleyen erkekler vardı. Önünden geçip gittiği evlerdeki kadınlar korkudan sinmiş bir yığın çocukla birlikte kapının önüne çıkıyor, arkasından bakıyor, bakıyorlardı. Tamaschgro'da yaşayan herkes, bu askerin böyle beklenmedik bir anda, tüm arkadaşları çoktan çekip gittikten sonra, üstelik tek başına ve başına gelebileceklerden en çok korkması gereken bir zamanda nereden çıktığına şaşır kalıyordu.

Baldır, başını hiç kaldırmadan kasabanın anacadde-sinden ayrıldı, çalı çırpıdan yapılmış bir çitin üzerinden atlayarak saman kaplı kirli, salaş bir kulübeden içeri girdi. Derisi meşin gibi olmuş ihtiyar ev sahibi onu görünce haç çıkarttı.

*“Zo Pan chzän?”*¹

Baldır cevap vermedi. İhtiyarı kenara iterek ter, Mahorka tütününü ve keçi peyniri kokan kulübeye daldı. Karşısına çıkan tencereyi tekmeledi, içindeki keçi sütü yere döküldü.

İhtiyar sızlanmaya başladı: *“Moiä mlıka,”* diye mırıldandı, *“o moiä mlıka.”*²

*“Tschicho, bunsch lo tschicho ti diablä,”*³ diye bağırdı Sırık tiz bir sesle. İsterik kahrkahr atarak yere, dökülen sütün üzerine çöktü, tencereyi yanına çekti, kaldırıp ağzına götürdü. Kalan sütü içerken, ağzının kenarlarından süzülen damlalar üniformasına dökülüyordu.

“O moi Jesus,” diye inledi ihtiyar.

1. (Lehçe) Ne istiyorsun? (Ç.N.)

2. (Lehçe) Sütüm, ah sütüm. (Ç.N.)

3. (Lehçe) Sus lanet olası, sus. (Ç.N.)

Asker ayağa kalktı ve elinde çakısı, topallayarak dışarı çıktı. Çalı çırpıdan yapılmış çitin yakınlarında Zwiczos'u takip eden adamlar bekliyordu, dışarı çıktığında gerilere doğru kaçıştılar. Onlara hiç bakmadı, bazılarının elinde sopalar olmasını umursamadı.

O sırada adamlardan biri bağırdı: "Hey! İçeride ne yaptınız? Tamaschgro'da ne işiniz var?"

Baldır durdu ve bağıran adama döndü.

"Burada ne aradığınızı soruyoruz. Sabrımız taşıyor artık!"

Sırık cevap verdi:

"İsa Peygamberimi burada kaybettim. Düşürmüş cebimden!" Ardından öfkeyle güldü, sırtını adamlara döndü ve aksak yürüyüşünün elverdiği kadar hızlı koşmaya başladı. Bu davranışı, adamları tahrik eden bir işareti oldu. O zamana kadar askerleri sadece kuşkuyla, kurşun ağırlığında bir suskunluk içinde izlemiş olan bu insanlar şimdi onun arkasından koşmaya, sopalarını sallayarak el kol hareketleriyle bağırp çağırmaya başlamışlardı. İçlerinden biri evlerdeki aramalardan kurtardığı revolveriyle Zwiczos'a ateş de etti, ama vuramadı. Zwiczos kurşunlar vınlayarak üzerinden geçerken, bir an dönüp arkasına, peşinden gelenlere baktı ve aralarındaki mesafenin açılmadığını, tam tersine gitgide azaldığını anlayınca, öncelikle sığınacağı, gerekirse kendini savunabileceği bir yer aramaya başladı. Bu zorlu telaş içinde iki küçük kulesi ve dar, uzun pencereleri olan, büyükçe, ahşap bir bina ilişti gözüne.

"Bulamazlar burada beni kolay kolay... Bir süre için burada saklanabilirim... Dönme yeter... Küçük eve gidersem ânında kuşatırlar beni... Ha ha ha! Siz oltalı beyler... Gelin bakalım... Yaşlı turnabalığını yakalamaya kalkın hele..."

Kapıda kocaman bir anahtar takılıydı, Baldır elini

uzattı, anahtarı çevirip kendine doğru çekerek kapıyı açtı ve içeriden tekrar kilitledi. Nefes nefese duvara yaslanıp bekledi. Kısa bir süre sonra adamlar kapıyı yumruklayarak bağırmaya başladılar:

“Dışarı çık kurbağa, bak nasıl şişireceğiz seni! Bekle de gör!”

Zwiczos kulak tırmalayan tiz bir kahkaha attı:

“*Chotsch lo!*”¹ diye haykırdı. “Ne bekliyorsunuz hâlâ?” Adamlar onu duydular, ne demek istediğini anlayınca şaşkınlıkla başlarını salladılar.

“Kimsin sen?” diye seslendi biri tahtaların arasından.

“İhtiyar turnabalığı,” diye bağırdı Baldır dehşet saçan bir taşkınlıkla. Kapıya tekrar vurulmasını bekledi, ama ses çıkmadı. Sırtını duvardan çekti ve evin içini görmesini engelleyen gri, basit perdeyi geriye itti. Bir köy kilisesinin havasız salonu vardı karşısında. Rahatsız, sert ahşap sıralarda birkaç kişi oturmuştu, altı-yedi kadınla güçlü kuvvetli bir delikanlı – ki kadınların arasında çok gülünç görünüyordu. Dar kürsüde Tanrı sevgisiyle dolu kalbi ve tecrübeli diliyle papaz duruyordu. Cemaatinin karşısında yavaşça konuşuyor, bazen parmaklarını açarak ellerini kendisini dinleyenlere doğru uzatıyordu. Ama Zwiczos söylediklerinden hiçbir şey anlayamıyordu; yukarıdaki adam fazla sessiz konuşuyordu.

Papaz kolunu kaldırdı, Cadılar Bayramı’na özgü badem ezmelerini andıran serçeparmağına baktı ve söyleyeceği söz için güç toplamak üzere derin bir nefes aldı. O sırada askeri gördü, kolunu indirmeyi unuttu – görünmez bir ip ile bağlanmış gibi yukarıyı işaret ediyordu.

Asker bir elinde bıçak, öteki elinde anahtarla topallayarak ahşap sıraların yanından geçip kürsüye yaklaştı.

1. (Lehçe) Haydi! (Ç.N.)

Kadınlarla delikanlı dönüp ona baktılar, hepsinin başları bir mıknatıs tarafından çekiliyormuş gibi aynı yöne hareket ediyordu. Kimse ayağa kalkmadı, kimse tek kelime söylemedi. Siyahlar giyinmiş yaşlı bir kadın –bazı yaşlı kadınlarda rastlandığı gibi, on yıldan daha fazla zamandır giyildiği etkisi yapan bu giysilerle kendi ölümünün yasını önceden tuttuğu izlenimini yaratıyordu–, siyahlı kadın gizlice haç çıkardı. Zwiczos kürsüye uzanan temiz, dar merdivenlerden çıkarken, bir dakikalığına bakışlardan uzak kaldı. Salonda oturanlar sadece adım attıkça çivili ayakkabılarından çıkan sesleri duydular, papazın kendilerine sırtını dönüp yanına gelen adama baktığını gördüler. Sonra parmaklığın üzerinden Zwiczos’un başı, boynu ve göğsü göründü.

“*Rub, zo sgingest,*”¹ dedi birden. Papaz hemen kürsüden uzaklaştı.

O anda asker gülmeye ve haykırarak küfretmeye başladı. Bıçağı önündeki parmaklığa sapladı, anahtarı yanına koydu. Yüzü seğiriyordu. Aşağıya inmiş olan papaz ilk sıraya geçip oturdu.

Zwiczos haykırdı: “İsa büyük turnabalıdır. – Kim yakalarsa oltayla onu, dikkatli olması lazım. – Yoksa kopar ip. – Ama ne söylüyorum ben? Kimse turnabalığını kıyıya çekemez. – Hepimiz fazla zayıfız. – Yeterince güçlü olan yeterince akıllı değil. – Ve akıllı olanın yeterli gücü yok. – Biz ne yapacağız, *pjerunje?*” Bıçağı çekip çıkardı –bıçak havada parıldadı– tekrar tahtaya, daha derine sapladı.

“İsa’nın dişleri var,” diye haykırmaya başladı yeniden, “ısırabilir – karşısında herkesin titremesi lazım – ısıramayan bir İsa’yı ne yapalım, ha? Ne yapalım? – Benim İsa’nın dişleri var, sivri ve keskin – olmak zorunda! Doğ-

1. (Lehçe) Ne istiyorsan onu yap. (Ç.N.)

rudur bu – dünya kötü, çürümüş – dünya lokomotif gibi: Pirinç parlak, kazan pis – İsa ısırmayı bilmek zorunda – eğer büyük aşk varsa sadece kediler için hepsi – çok küçük kediler için – ısırılmayan, acıyı bilmez – ve hayatı boyunca hiçbir zaman acı çekmeyen, büyük aşk nedir, bilemez – benim İsa'm büyük turnabalığı, dişleri var, ha? – Ha ha ha! Takma dişlerle sevgi vaazı verilemez – aşk saf değildir! Aşk su gibidir. – Orada her şey yüzer – ha ha ha! Yüzmek nedir, siz bilmezsiniz şimdi: Aşkın sularında korku ve acı ve umut ve güzellikler yüzer ve başka şeyler, ha ha ha! Ve daha da fazlası sizi gidi ihtiyar turnabalıkları! Orada ölüm de yüzer, ölüm büyük aştır – İsa da ölümdür, kolera. Bir gözünden hayat gelir, tatlı ve harikulade – öbür gözünden ölüm – sessiz ve uysal. Beklemek yeter. Şimdi size büyük bir vaaz vereceğim. Şarkı da söyleyebilirim, nasıl söylediğimi dinlemek ister misiniz? Böyle işte, böyle.”

Ağzını açtı, göğsünü tüyler ürpertici bir şarkı söylemeye hazırladı. Bir yandan elindeki bıçağı sallayıp duruyordu. Zwiczos'un sesi, taş kesilmiş gibi oturanların kulaklarında güçlü bir ivmeyle patladı.

Güçlü delikanlı papaza baktı, papaz delikanlıya, sonra delikanlı gri boyalı ahşap sıradan kalktı. Askerin ortalığı inleyen şarkısının eşliğinde kürsüye doğru ilerledi ve merdivenlerden çıktı. Şarkı kesildi, ses kurumuş, sert dalların parçalanması gibi dağılıverdi.

Zwiczos, yüzünde sakın, ancak kararlı bir ifadeyle yaklaşan genç adamı düşmanca bakışlarla süzdü. Bıçak, delikanlının boynu için yanıp tutuşuyordu.

“Gel,” dedi asker, “gel haydi. Korkma. Ben yukarıdayım, sen aşağıda. *Chotsch lo, moi Schwintuletzki, ja jestem Krul.*¹”

1. (Lehçe) Haydi, benim küçük domuzum, kral benim. (Ç.N.)

Kadınlar delikanlının saçlarını parmaklığın üzerinde gördüler, askerin kendisini aşağıya indirmek isteyen gence vurmak üzere elini kaldırıp çivili ayakkabısıyla mide boşluğuna tekme atmasını şaşkınlıkla izlediler. Zwiczos sağ gösterip sol vurmuştu: bir tekme, iki tekme. Darbeyi yiyen gencin yüzü çarpıldı, soluğu kesildi ve elleri tutunduğu parmaklıktan çözüldü. Yere yığıldı, ağır ağır, ama tehlikesiz, kürsünün merdivenlerinden aşağıya kaydı. Baldır salonda yükselen seslere, feryatlara, korku dolu çığlıklara ve acil yardım isteyen dualara karşı haykırdı:

“İsa ısırmalıdır! Âmin! İsa’nın dişleri olmalı! Âmin! Âmin, âmin, âmin!”

Bıçakla anahtarı alıp kürsüden ayrıldı. Baldır soğukkanlı ve canlı adımlarla tahta sıraların önünden dimdik geçerken, cemaat korkudan sinmişti. Bir şey eksilmişti Baldır’dan, kanında kabaran köpük sönmüş, özgürleşmişti.

Kapıyı hiçbir şey düşünmeden açtı. Adamların hâlâ dışarıda bekleyip beklemediğini öğrenmeye kalkışmadı. Onun için fark eden bir şey yoktu. Kiliseden çıktı, caddede ellerinde sopalarla karşısına çıkmalarına hiç şaşır-mamışa benziyordu. O anda, kısa bir zaman önce kesinlikle yapmayacağı bir şey yaptı: Gülümsedi, aldırışsız, körü körüne bir güvenle, kayıtsız. Dili tutulmuş adamlara gülümseyerek baktı, bazıları gülümseyerek karşılık verdi, üzerine uzanan hiçbir sopa olmadı.

Heykellerin önünden nasıl geçilip gidilirse, Zwiczos da adamların arasından öyle geçti. Ama biraz uzaklaştığında adamlar tekrar bir araya geldiler ve belirli bir mesafeyi koruyarak onu takip ettiler. Akşam inerken Zwiczos’un adımları kasabanın sokaklarında tok ve kendinden emin çınılıyordu. Yalnız bir adamın bir kasabadan geçmesi her zaman görkemlidir.

Zwiczos gelirken yürüdüğü yoldan geri döndü. İstasyondaki görevli kulübesinden bir adam çıktı koşarak.

“Nereye?” diye sordu. “Ne oluyor?”

Sırık cevap olarak bir gülücük verdi ona.

“Tren – trenler yok,” diye kekeledi nöbetçi.

“*Schwistko jedno*,” dedi asker.

Demiryoluna çıkınca, ağır bir tempoyla koşmaya başladı. En arkada, artık hiçbir gözün ulaşamadığı yerde gökyüzüne doğru uzanan rayların arasından koşuyordu. Peşinden gelenler sette durdular ve arkasından baktılar. Uzaklaşıp giden bir mucizenin ardından bakar gibi baktılar, şaşkın ve aynı zamanda kederle baktılar. Zwiczos küçüldü, küçüldü, uzaklaştıkça daha da küçüldü, batmakta olan güneş sırtına vurdu, kasılmış parmaklarının arasında tuttuğu bıçak bir anlığına parladı. Bir selam gibiydi.

8. Bölüm

“Birazdan hava kararacak, Walter. Daha hızlı okumam gerek. Hâlâ dinlemek istiyor musun?”

“Evet,” dedi Proska. Alnına vurarak bir böceği ezdi.

Sütlüsandviç tekdüze bir sesle ağır ağır okumaya başladı:

“Ve sen ölümün, uykunun sonuncu ve muhtemelen de en gizemli şeklinden başka bir şey olmadığını düşünerek kendini her zaman teselli edebilirsin. Bir sivilin uykusu –ki ölümden farkı burada– süresi belli bir tatildir, amacına uygun bir işlev. Ama bu yüzden ölümün bize eşlik etmesinin hata olduğunu düşünme. Yanı başımızda olmasının nedenini o biliyordur. Bizler bunu bilmiyoruz tabii, hiçbirimiz de asla öğrenemeyeceğiz. Ölüm bizimle görüşmeye tenezzül etmez, mağrurdur haklı olarak. Sırrını çözmek için onunla ilişkiye giren biri, edindiği tecrübenin yeni bir bilmece olduğunu görür. Ona sadece korkuyla baktığımı ve o bakışlarını bana, yanı başındakine diktiğinde acı çektiğimi sanma. Çünkü o zaman bu bakışların yanımda olan bir başkasına yönelik olabileceğini hatırlatıyorum kendime. Etrafım hep o kadar kalabalık ki! Onu aldatmaya kalkmanın, bakışlarından kaçmaya çalışmanın hem faydası yok hem de cinnete sürükler insanı. Ölüm bir erkek olmalı,

mağrur ve güçlü. Kendini hiç zorlamadan, benim iki ya-
şındaki bir kız çocuğunu alt etmek için göstereceğim
çabayla gücünden kuşku duyulmayan pederin hakkın-
dan geliverdi. Tuhaf gelebilir belki, ama beni ölüm ka-
dar güçlü bir erkeğin alt etmesini isterdim. Harikulade
ve mertçe bir yenilgi olmalı! Kendini savunuyorsun,
yeniliyorsun ve mücadele ettiğin rakibinin senden bin
kat daha kudretli olduğunu hissediyorsun. Kimin dala-
vere çevirecek, kararı birkaç gülünç saniye boyunca ge-
ciktirecek hain savunma planları yapmaya gücü yetebi-
lir ki o anda? Hayır, erkek olmak isteyen, ölüme gider-
ken de dimdik durmalıdır. Yetenekleri kıt olan biri dik
duramaz.

Ölüm bir erkek, anne. Varsın kibirli olsun, varsın in-
safsız olsun, hatta cömert olmasın. Ama kendi yalnızlığı
içinde gururlu, sert, güçlü, kendinden emin ve cesur ol-
duğunu da kabul etmelisin. Sadece işinin ne kadar zor
olduğunu, onun yerinde olsaydık ne kadar kolay umut-
suzluğa kapılacağımızı görmelisin: Önünde bu olağanüs-
tü, kararlı hayat, bu kanlı sığınak, etten ve nefesten olu-
şan bu dağ – ya o? Tek başına, itaatkâr ve erkekçe. Hepi-
mizin cesaretini kaybettiği anda da cesur olmaya devam
ediyor, çünkü katlanma cesareti yok. Hiçbir şey hayata
katlanmaktan daha zor değil, anne. Yine de hayata karşı
direnen biri, sanma ki boyun eğmiş demektir. Katlanmak
ve boyun eğmek farklı şeyler çünkü.

Ölüm, demiştim, ölüm uykunun esrarengiz bir şek-
li. Aynı zamanda en zararsız olanı. Onaylaması mümkün
olmasa da peder bunu bilir. Esasen uyku huzur değildir;
kasıtsız, nihai huzur ölümdür ancak. Kendinde – olan –
şey,” –Sütlüsandviç yazdıklarını okumakta zorlanıyordu–
“zararsızdır. Fakat – bir-likte – artık bırakalım, Walter,
hava karardı. Ne demek istediğimi anladın mı?”

“Evet, hem de nasıl,” dedi Proska. “Tek sorun sinek-

ler. Canıma okuyorlar, zar zor dinleyebildim. Annen bu mektubu kaç gün sonra okuyacak?”

“On iki gün. Ya seninki?”

“Bazen dört gün, bazen on beş.”

“Neye bağlı?”

“Hiçbir fikrim yok.”

“Umarım bu mektup aynı sürede eve ulaşır. Öbür gün Tamaschgroğ’a gitmem gerek. Giderken yanıma alırım. Senin için de yapabileceğim...”

“Sanırım işe yaramaz.”

“İşe yaramayan ne?”

“Tamaschgroğ’a gidemezsin.”

“Peki ama neden? Mektubu oradaki askerî karakola vermek istiyorum.”

“O zaman uzun süre araman gerekecek. Karakol yok artık, gittiler.”

“Bunu Willi mi söyledi sana?”

“Hayır. O bilmiyor henüz.”

“Kim anlattı öyleyse?”

“Bir sincap.”

“Dalga mı geçiyorsun benimle?”

“Hayır, Wolfgang. Wanda söyledi. Wanda’yı sen de tanıyorsun, kısa bir süre önce buraya geldi, tam buraya. Onu vurmaya kalkmıştın, hatırlıyor musun? Eğer vursaydın, bunu öğrenemeyecektik.”

“Buluşup konuştunuz mu?”

“Evet.”

“Karakolun başka bir yere taşındığını mı söyledi?”

“Ayrılmışlar. Kayıp vermeden. Tamaschgroğ’da hiç asker yok artık.”

“Öyleyse hapı yuttuk, Walter. Öyleyse bu mektubu...”

“Yırtma onu,” diyerek Sütlüsandviç’in sözünü kesti Proska. “Bana ver. Saklayacağım. – Biz zaten hapı yut-

muştuk Wolfgang. Bu bataklıkta süründüğümüz sürece, işimiz bitik.”

“Ben merakla son aksiyonu bekliyorum.”

“Buna gerek yok delikanlı! Seni yere serecekler, düşüğün yerde kalacak, bir daha asla kalkamayacaksın. Son aksiyon dünyanın en basit işi.”

“En azından silahım var hâlâ.”

“Yani? Ne demek istiyorsun? Haydi mektubu bana ver.”

Wolfgang mektubu uzattı, Proska katlayıp cebine koyarken çıkan hışırtıları dinledi.

“Beni bu kadar kolay alt edemeyecekler, Walter. Babam alnından vurulmuştu, bu onun meselesi. Ben sırtımdan vurulmak istiyorum.”

“Kaçmayı mı düşünüyorsun?”

“Evet, hem de mümkün olduğu kadar çabuk.”

“Bunun yararı yok.”

“Önce hep böyle denir.”

“İnan bana, Wolfgang. Kaçmak çok anlamsız. Nereye gideceksin? Nehir şurada, iki tarafı bataklık, peşinde adamlar. Fazla uzaklaşamazsın.”

“Fark etmez. Ama daha önce aralarından bazıları kurşunun gücüne inanmak zorunda kalacak.”

Proska iri elini arkadaşının omzuna koydu ve köprücük kemiğine bastırdı. Köprünün beton ayaklarını yalayan nehrin sesini dinlediler, boyunlarını uzatarak sazlığın öteki kıyısından gelen yorgun hışırtılara kulak kabarttılar.

Sütlüsandviç ayağa kalkmaya yeltendi.

“Otur,” dedi Proska, “şu anda çok öfkelisin, yoksa söylediklerinin ne kadar saçma olduğunu kendin de anlardın.”

“Bir sigaran var mı, Walter?”

“Sigara içmediğini sanıyordum.”

“Denemek istedim.”

Sigaralarını yaktılar.

“O kadar da zor olmayacak,” dedi Proska. “Bize yardım ederler sanırım.”

“Kime?”

“Sana ve bana.”

“Peki kim yardım edecek?”

“Wanda.”

“Buluştüğün kız mı?”

“Evet, onun iyi ilişkileri olduğunu biliyorum.”

“Ölümle mi?” diye sordu Wolfgang alaycı.

“Bu da bir şeydir,” dedi Proska. “Biliyor musun, sızlıkta beraberdik, o ve ben. Tek kelime söylemeden soyundu.”

“Vay vay... Ama bu durumda ne yapabilir ki o?”

“Sigara hoşuna gitti mi?”

“Peh! Hayır, lanet olası. Şimdi söndüreceğim. Ne anlıyorsun bundan? Al, daha sonra tekrar içersin belki. Boğazımı korkunç tırmalıyor. Seni hiç rahatsız etmiyor mu?”

“Asla.”

“Senin solunum yolların tenekeden herhalde.”

“Panzer çeliğinden.”

“Kurşun geçirmez mi?”

“Kurşun geçirmez.”

“Hakikaten, mektubumu ne yapacaksın, Walter? Neden yırtmamı istemedin? Saklamanın gereği yok. Bir daha asla posta kutusu bulamayacağız.”

“Bundan emin misin?”

“Emin sayılırım.”

“Sana bir şey söyleyeceğim, Wolfgang. Şimdilik buradayım. Bana her açıdan güvenebilirsin, daha önce de söylemiştim sana. Kaygılanma, buradan kurtulacağız. Bu işi bana bırak, yeter.”

“Bir planın mı var?”

“Henüz yok. Şu âna kadar ne olacağı konusunda hiçbir fikrimiz yoktu.”

“Savaş bitince Walter, o zaman...”

“Daha bitmedi. Yakında özel olarak bizim için biter belki, senin için, benim için.”

“Esir düşmek mi geçiyor aklından?”

“Mesela.”

“Diğer seçeneğin adı ölüm.”

“Ama bir seçenek daha var.”

“Nedir?”

“Sus,” dedi Proska aniden. Yerden hafifçe doğrulup çömeldi.

“Hiçbir şey duymuyor musun?”

“Hayır. Köprüde biri mi var? Bakayım mı?”

“Otur oturduğun yerde. – Orada, işte yine orada. Rayların arasından koşan biri var.”

“Ona perende atmayı öğreteceğim,” diye mırıldandı Wolfgang, tüfeğinin emniyetini okşayarak.

“Neler oluyor sana? Eskiden böyle değildin. Korkuyor musun? – Şuraya bak! Orada biri var. Şimdi yamaçtan aşağıya iniyor.”

“Ona yardımcı olacağım,” diye homurdandı Wolfgang, tüfeğini doğrultup.

“Sakın ateş etme, çıldırdın mı sen! Eğer...”

“Çiyuv çiyuv çiyuv,” diye ıslık çaldı Sütlüsandviç’in tüfeği. Kurşunların isabet ettiği adam yamaçtan aşağı yuvarlanarak gözden kayboldu.

“Bir kişi daha eksildi,” dedi Wolfgang. Aynı anda Proska’nın tokadı tüm ağırlığıyla yüzünde şakladı. Tüfeği yere düştü, sızlanarak çenesini yokladı.

Asistan parmağı tetikte, sürünerek demiryoluna doğru gitti. Yerde hiç kıpırdamadan yüzükoyun yatan bir adam vardı.

“Fakat bu Baldır!” diye bağırdı Proska, afallamıştı.
“Aman Tanrım...”

Sırık, bacağını çekip doğruldu. “Selam Proska!” dedi sırtarak sağ kolunu sıvazlarken.

“Yaralı mısın?”

“Evet, eklemimi koparttım. Neden ateş edersiniz arkadaşınıza?”

“Sana isabet etti mi?”

“*Pjerunje*, sevinebilir miydim vurulsaydım eğer? Sen mi ateş ettin?”

“Hayır. Tanrım, şansın varmış.”

“Ne şans? Aklımı kullandım, o kadar. Yatmasaydım orada öylece, bir daha ateş ederdin.”

“Ben ateş etmedim Baldır.”

“Kim öyleyse? Turnabalıkları alengirli tüfekleri kullanamıyor.”

“Sütlüsandviç ateş etti,” dedi Proska. “Oğlanın sinirleri altüst.”

“Ah, yine de fena sayılmaz durum. Vursaydı, o zaman kötü olurdu.”

Geriye, nehre doğru ağır ağır yürümeye başladılar.

“Nereden geliyorsun?” diye sordu Proska.

“Tamaschgrod’dan,” dedi Baldır.

“Orada ne yaptın?”

“Ne mi yaptım? Papazcılık oynadım. Kilisedeydim, vaaz verdim.”

“Vaaz mı? Ne söyledin?”

“Şunu bunu – Sütlisandviç nerede?”

“Birazdan yanında oluruz. Söylesene: Tamaschgrod’da askerler var mıydı?”

“Askerler? Hayır. Sadece toz, kadınlar ve sopalar.”

“Başka bir şey? Ya askerî karakol?”

“*Pjerunje*, özel olarak gittim Tamaschgrod’a, görevle değil. Siz ne bekliyorsunuz burada?”

“Ayın çıkmasını.”

“Suya mı girdi yoksa? Yeleğiyle pantolonunu nasıl çıkardığını seyredeceksiniz herhalde.”

“Nasıl sızlandığını duyuyor musun?” dedi Proska.

“Ayın mı?”

“Sütlüsandviç’in. Elime çarptı.”

“Ona vurdun mu?”

“Evet. Nedenini kendisi söyler sana. – Hey Wolfgang, kime ateş ettiğini biliyor musun?”

Cevap gelmedi.

Proska, Sırık’ın kolunu çekiştirerek usulca mırıldandı: “İncinmiş olabilir. Onun yaşında biri için anlaşılır bir durum.”

Sırık durup biraz düşündükten sonra asistana yaklaştı. “Uzaklaşayım hemen buradan,” diye fısıldadı kulağına. “Wolfgang beni görmesin. Görürse kime ateş ettiğini üzülür, kapılır umutsuzluğa. Anlıyor musun? Suçlar kendini.”

“Bana sorarsa?”

“O zaman dev bir bataklık ayısını devirmişsin dersin ona.”

“Şimdi nereye gideceksin Baldır?”

“Korugana! Neresi olacak başka? Çavuş kızacak. Haydi, *schwistko jedno*.”

“Silahın yanında mı?”

“Silah mı? Ah, kolera, bir de bu mesele var. Bırakmışımdır buralarda, nehirde bir yerlerde. Yarın sabah büyük patırtı kopacak bu yüzden. Belki de bulurum tüfeği. Sabah erkenden aramalı. Güneş yardım eder.”

Proska’dan ayrıldı ve topallayarak geriye, köprüye doğru yürüdü, koyu gölgelerin arasında kayboldu.

Wolfgang yerde oturuyordu. İki parmak uzanıp kulaklarının arkasındaki birkaç tutam saçı çekerek yüzüne bıraktığında da başını kaldırmadı.

Kekeleyerek sordu: “Onu – vurmuş muyum – Walter?”

“Evet.”

“Yaşlı biri mi?”

“Evet.”

“Ölmüş mü? Ya da...”

“Gökyüzü çayırılarında otlamaya başlamıştır bile! Sakin ol, sana darılmış değil.”

“Bana vurduğun için sana kızmadım, Walter. Böyle sanma sakın. Biliyor musun, bazen kendime şaşıyorum.”

“Bana da oluyor aynısı.”

“Oturmayacak mısın? Sabah olmasına çok var daha.”

“Umarım.”

“Demiryolunda mı? Oraya gitmek istiyorum. Fakat zor geliyor. Korkunç. Tetiği çekmek çok kolay, Walter, pek düşünmüyorsun, en azından ben tetiği çekerken birinin ölebileceği aklıma bile gelmedi. Tetik, olduğundan daha masum görünerek bizi kandırıyor. Bu tetik bir şeytan, baştan çıkarıcı. Av ulaşılmaz ve sağ olduğu sürece, delice bir hırsla onu ayaklarının dibinde görmek istiyorsun. Ama ne zamanki yerde yattığını, kıpırdamadığını görüyorsun, işte o zaman bir öfke kaplıyor içini. O anda tekrar yaşaması için tekme tokat girişebilirim ona. – Demiryoluna gitmeyeceğim, Walter. Ya sen?”

Proska içini çekerek yere çöktü.

“Oraya gitmene gerek yok,” dedi, “kimse senden bunu istemiyor. Sinirlerin iflas etmiş senin. Ama bunu bir daha asla yapmamalısın. Yakınlarda yirmi adam olsaydı, şimdi ölümün eşiğindeydik. Şansın varmış. Rayların arasında yatan ise bir ayı.”

“Buralarda ayı var mı?”

“Genelde pek yok.”

“İçlerinden biri demiryolunda mı şimdi?”

“Hayır.”

“Öyleyse bir ayıyı vurduğumu nereden biliyorsun?

“Korkmuş bir ayının ter kokusunu duydum.”

Proska kaçamak gülümsedi, Wolfgang’a gerçeği söyleyecekti neredeyse. Ama Baldır’ın kaygılarına hak verdiğinden bunu yapmaktan vazgeçti. Sütlüsandviç düşünüyordu:

“Şükürler olsun ki ıskalamışım. Babam da yumruk atmıştı bana. Walter’le bazı benzerlikleri vardı. Adalet yumrukta değil, kafadadır. Adalet anlayışı her birimizin aklına bağlı değil. Akıl ölümsüzdür. – aklıyla yaşamış bir insan için ölümün anlamı nedir öyleyse? Olsa olsa bir hiç! Her halükârda dünyevi dertlerden kurtulmak. – Ahlaki olanla mı daha fazla ilgilenmek gerekir, yoksa bize yararı dokunanla mı? Ahlaki olan, her yerde işe yaramıyor. İşe yarayan, her zaman ahlaki değil. İspatı: devletin teorisi. Kötülük, yanlışlık ve zalimlik acımasızca kullanılıyor. Ve bunu yapan bazı devletlerin hazırda tuttukları şaşırtıcı bir cevapları var, lafebeliği de diyebiliriz bir bakıma. Tüm insanlar melek olsaymış, devletin bu tür araçlar kullanmaya ihtiyacı olmazmış! Şeytana özgü bir ironi. Despotların diyalektiği. Tutkular aklın hücrelerinde hapsedilebilir mi? Yasalar nedir aslında? Düzenlenmiş, dizginlenmiş vahşet. – Neden buradayım? Neden karşı koymadan buraya geldim? Neden? Beni öldürecekleri için mi? Devlete karşı görev, kuru kuruya bir coşku. Konserve kutularına doldurulmuş heyecan, dayanıklı, gönderime hazır, depolama süresi sınırsız. Küçük, basit iki darbe yeter, hemen sızıntı başlar. Bir devlet ahlaklı olmalı, tıpkı tabiat gibi. Herkes sadece ahlakın ve vicdanın uyruğunda olmalı. Anayasa olarak tevazu, ilk madde merhamet. Milletvekili olarak rüzgâr ve toprak. – Demiryolunda yatan kim gerçekten? Düşüğünü görmüş-tüm. Artık kime ateş edeceğimi biliyorum.”

Proska düşünüyordu: “Wanda”nın nasıl bir rolü var

kim bilir? – İlişkileri iyi. Memeleri de iyi. – Korunmadım, ya hamile kaldıysa? – Onunla birlikte yaşayabilirim. Rogalski şaşırır belki. Ve Maria! Günün birinde Sincap’la beraber oraya gidersem ne derler acaba? Eniştem Rogalski iyidir. – Mazurya’lı kalın kafalı. Ne istediğini biliyor, hakkını vermek gerek. Sybba’daki diğer çiftçiler beş-altı atlarını feda etmek zorunda kalırken, Rogalski iki atını verdi sadece. Lene’nin ölmesi onun suçu değildi. Muhteşem bir kısraktı, sadece biraz vahşiydi. Yanaşması, adı Schlimkat mıydı neydi, canına okudu onun. Adi herif hayvanın başında kaç kırbaç parçaladı kim bilir! Tanrım, bu yanaşma nasıl da eziyet etmişti ata. Özellikle tımar etmeden önce. O zaman Rogalski öfkелendiği için sevinmiştim. – Tatar Gölü’nde¹ Schlimkat’ın hayvana nasıl vurduğunu, çizmesiyle başını nasıl tekmelediğini görmüştü. Eniştem Rogalski efendi bir insan sayılır yine de. Yanlarına gitmiş, kırbacı adamın elinden alıp onu öldüresiye dövmüştü. Ama Lene sık sık hastalanıyordu. Schlimkat’ı iki defa ısırmıştı. Aslında kendisini o kadar çok döven parmakları koparması gerekirdi. Lene’nin bunu yapabilmek için yeterli fırsatı vardı. Yazık ki hayvanlar fırsatları değerlendirmeyi bilmiyorlar. Bizler çok daha iyiyiz bu konuda. –Buradan tüymek için tek bir fırsat bulabilsek!– Görevleri nedeniyle savaşı teşvik eden herkes suçlu. Tepedekiler yapıyor bunu. Ve biz burada, bataklıktayız. Onları yok etmeli, o zaman huzura kavuşuruz. O zaman hepimiz evlerimize döneriz. Ama ‘klik’² ulaşmak mümkün değil. Nöbetçilerin arkasına gizlenmişler. Nöbetçiler arkadaş, tamam. ‘Klik’e ulaşabilmek için nöbetçilerin önünden geçmek lazım, ama onlar her-

1. Lyck kenti in güneyinde, adını Tatarlarla ilgili bir efsaneden alan göl. (Ç.N.)

2. “Klik” sözcüğü, yazarın orijinal metindeki tercihiine bağlı kalınarak değiştirilmeden alındı. (Ç.N.)

kesi geri çeviriyor. 'Klik'in ortadan kalkması gerek! Birkaç nöbetçiyi buna ikna etmek gerekse bile. Ben bu işi üstlenirim. Hem de iyi niyetle. – Özgürlükle yatıp kalkan, onu savunmak için her yolu denemek zorunda. Bu uğurda her şeyi yapılabilir. Bakalım, burada nasıl olacak. – Kahretsin, dizimin arkasını böyle kaşındırıp duran da ne?"

"Uyuyor musun?" diye sordu Wolfgang ansızın.

"Henüz tam olarak değil."

"Düşündüm ki..."

"Yanlış."

"Onu gördün mü, Walter? Demiryolunda olduğuna eminim."

"Git ve ikna ol. Kimse yok orada."

"Ortadan kaldırdın, değil mi? Sakladın!"

"Git bak öyleyse be adam!"

"Hemen geri dönerim, Walter, beş dakika içinde."

Sütlüsandviç için için gülen alaycı, kadim suyun yanından sürünerek nehir boyunca ilerledi, gözlerini zorlayarak köprünün altına baktı, karanlıktı; sazlığa baktı, karanlıktı; çalılıklara baktı, doğuya ve batıya baktı, karanlıktı. Her yerde gece ve onun dilsiz müttefiki karanlık hüküm sürüyordu. Bataklığın üzerinde, yükseklerde, yıldızların melankolik yüzleri azimle titreşiyordu. Wolfgang gökyüzüne, yıldızlara baktı.

"Çocuklar," diye mırıldandı.

Eğilip iki parmağını suya soktu. Su sıcaktı. Uzaklarda, Tamaschgro'dun arkalarında bir yıldız kaydı, az sonra ikincisi pırıltılar saçarak onu izledi. Zenginlik gösterisi. Para. Sivrisinek ordusu yükselip alçalıyor, boğuk, tekdüze bir müzik yapıyordu. Kulağının dibinde vızıldayan sinekten yayılan ses kötü niyetli ve haindir, minik bir sirenin öfkeli sesini andırır.

Proska uykuya daldı. Çalılarının arasına boylu boyunca uzanmak gibi bir hata yapmıştı. Oturmaya devam et-

seydi, böyle olmayacaktı. Uykunun düşsel hafifliğiyle mağaraların ve çukurların arasında dolaşırken, beş dakikanın çoktan geçtiğini, cepsaatinin tam tamına dört saat kaydettiğini ve Sütlüsandviç'in hâlâ gelmediğini fark etmedi. Böyle olduğunu nehir nefes almaya başlayıp serin sabah sisini bataklığa gönderdiğinde anlayabildi ancak. Proska'nın elleri ve sırtı üşümüştü. Gündoğumuna karşı kaygısızca gözlerini kırıştırdı, dizinin arkasını kaşdı, esnedi, çelik miğferiyle tüfeğini yokladı ve – devriyeye iki kişi çıkmış olduklarını hatırladı. Hemen yerinden fırlayıp etrafa bakındı.

Sütlüsandviç'ten hiçbir iz yoktu. Köprünün altında değildi, demiryolunda değildi.

"Nereye kayboldu bu oğlan yine? Bir dakikalığına bile gözlerini kapatamıyorsun, hemen bir olay oluyor. Demiryoluna gidecekti sadece, hangi deliğe girdi şimdi?"

Proska yavaşça seslendi: "Wolfgang!"

Wolfgang cevap vermedi.

"Wolfgang, nerelerdesin? Hey! Neden cevap vermiyorsun? Uyan artık, haydi!"

Bir yabanördeği kanatlarını çırparak üzerinden uçup gitti.

"Gitmemiz gerek!" diye seslendi Proska. "Hey, duymuyor musun beni?"

Huzursuz oldu, çevresindeki tüm çalılıklara bakındı, demiryoluna ve köprünün ayaklarına gitti, yavaşça seslenerek her yeri aradı, ama Sütlüsandviç'ten hiçbir iz yoktu.

Asistan tüfeğini dizlerinin arasına sıkıştırdı, Wolfgang'ın yarım bıraktığı sigarayı bulup yaktı. Esnedi ve küfretti.

"Belki de korugana gitmiştir. Fakat ne yapmaya çalışıyor? Willi onu tekrar dışarı postalar. Bunu kendisi de biliyor."

"Wolfgang! Hey Wolllf – gaang!"

Olup bitenler seni de alıp götürecektir, değil mi Proska? Bu dehşet senden bir girdap yaratacak, seni öylesine hızlı döndürecek ki, elin ayağına dolaşacak. Gördüğün gibi seslenmek işe yaramıyor. Sütölüsandviç çağrına karşılık vermedi. Bataklik, sabah kahvaltısının ilk lokması olarak yuttu onu. Dünyada görünmez olmak için kaç yol var? Bataklik bir insanı çeşitli yollarla yok edebilir, bir tavuk gibi gagasıyla didikleyerek de yapabilir bunu. Tabiat nasıl ikiyüzlü ve nasıl da soğukkanlı... Arkanı dönmeye gör! Sütölüsandviç burada kayboldu ve bataklik susuyor, sayısız doğumda olduğu gibi her an gerçekleşen binlerce ölümden de susuyor. Bataklığın bize öfke duyup duymadığını, varlığımızın onun umurunda olup olmadığını bir kez olsun anlayamadığımız için nasıl da âciziz. Sütölüsandviç kaybolmuş olarak kalacak.

Proska tüm aramaların ve seslenişlerin boşuna olduğunu anladıktan sonra, delikanlının başına kötü bir şey gelmemiş olmasını umarak ağır ağır korugana döndü. Arada bir duruyordu; ormandaki körfezin önünde, böğürtlen çalılıklarının ortasında ve son olarak hendeğin önünde – hep Wolfgang'ın ortaya çıkmasını bekleyerek. Proska boş yere umutlanıyordu.

Soğuktan titreye titreye, kıızılağaç köprüden dengesini kaybetmemeye çalışarak geçti, yorgun adımlarla koruganın bulunduğu bayırı tırmandı. Girişte Zwiczos-birski'yle çarpıştılar. Sırık bir göz işaretiyle onunla dışarıda konuşmak istediğini ifade etti.

“Ne istiyorsun Baldır? Ölesiye yorgunum. Ayrıca hemen Stehauf'la konuşmam gerek.”

“Saklanmış sıcak yorganın altına yine,” dedi Sırık.

“Ne oldu ki?”

“İhbar edecek beni.”

“Neden?”

“Uzun süre ortadan kaybolduğum için.”

“Nasıl yani?”

“Silahımı kaybettiğimi duyarsa, çifte ihbarda bulunacak. Beni uçuracaklar!” Baldır işaretparmağını alnına götürdü. “Bu defa telefon edecek, biliyorum. Evler sadece insanlara değil, tahtakurularına da ait. Ve Zwiczosbirski’nin hayatı da sadece kendisinin değil, sayın astsubaya da ait. Hayatımı kiraya verdim, ne aptalım ben. Ne geçecek elime?”

“Saçmalık,” diye araya girdi Proska. “Bu komik lafları neden geveleyip duruyorsun? Korugan nöbetinde kim var?”

“Poppek.”

“Nerede o?”

“Ne bileyim nerede. Yakınlarda bir yerdedir. Belki helada.”

“Silahını bir yerde mi bıraktın?”

“Yere koydum ya da kaybettim. Tam olarak bilmiyorum.”

“Bilmiyorsun.”

“Bilmiyorum.”

“Aramayı düşünmüyor musun? Bulursan her şey yoluna girer.”

“Ben de tam sana soracaktım, yardım eder misin aleti aramama diye. Ya da Sütlisandviç. Kime ateş ettiğini söyledin mi ona?”

“Hayır.”

Baldır başını uzatıp ormanın başladığı yere baktı. Proska bakışları onun iki kez hızlıca inip çıkan âdemelmasında, gergin, hafif çarpık ve çatlamış gibi görünen dudaklarındaydı. İnce derili kulaklarında küçük damarlar parlıyordu.

“Sütlisandviç nerede?” diye sordu Zwiczosbirski.

“Kayboldu.”

“Ne? Öldü mi?”

"Kayboldu. Nerede olduğuna dair hiçbir fikrim yok."

"O *moi Jesus*. Vuruldu mu?"

"Hayır. Silah sesini duyardım. Kime ateş etmiş olduğunu ona söyleseydim, şimdi burada olurdu. Birini öldürdüğünü sandı ve demiryoluna gitti. Orada kimseyi bulamayacağını söylememe rağmen içi rahat etmedi. Demiryolundan geri dönmedi."

"Suç bende mi, Walter?" Baldır başını çevirip kaygılı, yorgun gözleriyle Proska'ya baktı. Cılız parmaklarını ovuşturuyordu.

"Saklanmıştı," dedi sonra. "Dolaşmaya çıkmış da olabilir. Belki geri gelir yakında. Ne diyorsun, mümkün mi sence?"

"Hayır. Wolfgang bu kadar uzun süre ortadan kaybolmazdı. Başına bir şey gelmiş olmalı."

"Kaza mı?"

"Olabilir. Şimdi Stehauf'u uyandırıp ona söyleyeceğim."

"Ah, ya benim tüfeğim? Ne yapacağım, Walter? Bırak biraz daha uyusun çavuş, tamam mı? Sadece daha çok öfkelenecek, uyandığında telefonu çevirecek ve Tamashgrod'la konuşacak."

"Tamam, Baldır."

"Yardım edecek misin sefil aleti aramama?"

"Evet, ama acele etmeliyiz. En son ne zaman sende olduğunu hatırlıyor musun?"

"Nehirde galiba. Sırtımdaydı tüfek ve hep ağırlık yaptığı için –"

"Gel öyleyse."

"Çok teşekkür, Walter, *moi Schwintuletzki*. Zwiczos-birski için yaptığını unutmayacağım. Bir gün gelir, ben de..."

"Konuşma artık, sessiz ol. Yoksa çavuş uyanacak."

Sırık, Proska'ya sarıldı, başını omzuna çekti ve çenesini onun dalgalı saçlarına yasladı.

“Tamam tamam,” diyerek onu uzaklaştırdı Proska, “beni kız sandın galiba!”

“Öyle olmadığın belli. Ama iyi insansın sen.”

Sessiz ve bakışları yerde, iki kayın ağacının arasından yürüdüler, yaşlı, sert böğürtlen çalılığından –ölü dinamit peygamberinin yattığı yerin kenarından– geçerek nehre doğru ilerlediler.

“Pis kokular geliyor burnuma,” dedi Zwiczos.

Proska başını salladı. “Benim de,” dedi, “çürüyen biri var sanki.”

“İnsan toprak olurken kokuşur mu?” diye sordu Sırık.

“Evet, Baldır.”

“Astsubaylar da mı?”

“Evet, astsubaylar da. Ancak binbaşından sonra gelenler kokuşmaz.”

“Ya diğerleri?”

“Beyefendiler kokar. Kokmakla kokuşmak arasındaki farkın ne olduğunu biliyor musun?”

“Şimdi sapmamız gerek. Sağa gitmiştim. Şurada, bu çalılıklardan ve sonra – hayır, bilmiyorum fark nedir.”

“Bilmen de gerekmiyor. Fazla bilgi baş dönmesi yapar.”

Güneş bacaklarını açtı ve ufka tırmandı. Beraberinde sıcacık ışıklar getirdi, pek çok hayatı uyandırdı. Günlük gürültüler bataklığın üzerinde gezinmeye başladı: fokurtular, cıvıltılar, şırıltılar, hışırtılar, çıtırtılar, vıraklamalar, gıcırtilar, gurultular – yağlı su çukuru geçiriyor, engerek yılanı güneşleniyor, kara ormantavuğu vahşi gözleriyle en sevdiği tüyünü inceliyor, balıklar dipten yüzeye doğru yükselerek gökyüzüne bakıyordu. Gökyüzü sinekler, yorgun böcekler, bazen de vızıldayan bir kızböceği atıyordu önlerine – sadece yukarıya bakıyorlardı, bir şey bekledikleri ve beklediklerini aldıkları için.

Baldır ve Proska, çiy düşmüş otların arasından yürü-

düler, bakışları yerdeydi. Çizmelerinin derisi ıslanıp yumuşamıştı, kafalarının üzeri beyaz beyaz parlıyordu. Sırık nehre yaklaştı, pantolonunun düğmelerini açıp işerken sevinçli bir zafer edasıyla bağırdı:

“Walter! Burası! Onun evine işiyorum! Yaşasın! Şaşkına dönecek yüzgecine sıcak geldiğinde aniden. Kahvaltı sürprizi böyle olur.”

“Hasta mısın sen?” diye sordu Proska somurtarak. “Kimden söz ediyorsun?”

Sırık düğmelerini ilikledi.

“Bay Turnabalığı’ndan,” dedi. “Şeytan! Elimden kurutuluyor her defa. Galiba bizden daha akıllı ve daha güçlü.”

“Aletini bulmak için bana yardım etsen daha iyi olacak!”

Zwiczos’un yönlendirmesiyle kıyıda silahın olabileceği her yeri aradılar, ama bulamadılar. Hava ısındıkça Proska daha sinirli, daha sabırsız oluyordu. Artık tüfeği aramıyor, bakışları koruganın bulunduğu tarafla saati arasında gidip geliyordu. Köprü ve demiryolunun çelik ensesi uzaktan görüldüğünde durdu. “Yeter artık,” dedi taviz vermeyen bir ses tonuyla, “bulamıyoruz işte. Artık geri dönüyoruz.”

“O *moi bosä*,” diye hıçkırmaya başladı Baldır. “Çavuş telefonu çevirecek ve...”

“Çevirmeyecek, bana güven.”

“Ama telefon sandığın üzerinde, Walter.”

“Stehauf telefon etmeyecek diyorum sana. Hat arızalı.”

“Nereden duydun bu haberi? Yoksa sen mi, kırt kırt?”

Eliyle makasla kesme işareti yaparken Proska’ya göz kırptı.

“Haydi gel be adam. Stehauf edepsizlik yaparsa, başına geleceklere hazır olsun.”

En kestirme yoldan korugana dönmek üzere yürü-

meye başladılar. Tepelerinde yanan güneşin ışıkları eğik düşüyordu üzerlerine, ateşli bir meydan okuma. Söğütlerde gerinen rüzgârın en iyi zamanıydı şimdi, çünkü ufuk çizgisinde ilk bulutlar görünüyordu artık. Harekete geçerek yükseldi, mesaisi başlamıştı.

Proska ve Zwiczos ormandan ayrıldılar, Stani'nin mezarının etrafından dolaştılar, korugana yan taraftan girmek üzerelerdi ki, toprağa çakılmış gibi kalakaldılar. Proska tüfeğini yere bırakarak ellerini kaldırdı, kafasının arkasındaki kükremeleri ve homurtuları hissedenden Sırık'ın dizleri çözöldü, ağzı tükürükle doldu. Yukarıya kaldırdığı elleri titriyordu. Bir küfür savurmaya bile mecali yoktu. Proska'nın çenesi, ensesine düzenli aralıklarla sertçe vuruluyormuş gibi seğiriyordu. Dilinin şiştiğini hissediyordu, kalbi yerinden fırlayacaktı sanki, bir defasında Wallach'ta eniştesi Rogalski'ye de olmuştu böyle. Proska'yla Zwiczos'un bu olayı önceden tasarladıkları şekilde –tehlikeden uzak oldukları bir zamanda elbette– karşılamaya ve yönetmeye ne cesaretleri vardı ne de hızlı karar verebilecek güçleri. Koruganın arkasında, dil-siz sıcaklığın içinden bir saati durduracak kadar ani, bir düzineye yakın sivil belirmişti. Çoğu onlardan daha yaşlıydı –bazılarının yüzleri And Dağları'nın haritasını andırıyordu–, adamlar susmuş, güneşten bronzlaşmış kocaman ellerinde tuttıkları Rus yapımı makineli tüfeklerin namlularını iki askere çevirmişlerdi. Bir süre hareket etmeden karşılıklı durdular, sonra sivillerin arasından en yaşlı olanı gruptan ayrılarak Proska'ya yaklaştı.

“Gel,” diye emretti kısaca, “sen de,” dedi Baldır'a.

Proska'nın tüfeğini alıp gruptan birine attı. Yakalayan adam, koruganın ahşap duvarına yasladı tüfeği. Bankın önünde Willi ve artist vardı, ikisinin de elleri yukarıdaydı.

“Şuraya!” dedi ihtiyar.

Askerler sıraya dizildiler, on tane namlu birbirleriyle temas etmemelerini sağlıyordu. İhtiyar, adamlarından birini yanına çağıldı, fısıldayarak bir şeyler söylerken birkaç kez tükürdü. Geniş, enerjik bir yüzü vardı. Sol kulağının üst kısmında bir parça eksikti. Saçları siyah ve gürdü, çenesiyle boynu en azından bir haftadır tıraş edilmemişti. İhtiyar fısıltıyla konuşurken eliyle Proska'yı işaret ediyordu. Sonunda başını salladı ve konuştuğı adam ormanda gözden kaybolduktan sonra tekrar askerlere döndü.

“Sen, oradaki,” diye emretti Proska'ya, “ve sen,” –Baldır'ı kastediyordu– “siz de şuraya. Ve çavuş ve şişko – Kto...” konuşmasını kesti ve Proska'yla birlikte kenara geçtiğinde onun kulağına bir şeyler fısıldayan Baldır'ı küçük gözleriyle süzdü.

Sonra makineli tüfeğini elinde oyuncak gibi tutan devasa sivile işaret etti, Sırık'ı göstererek, “*Dai!*”¹ dedi yavaşça.

Yakasız gömlekle pantolon giymiş olan devasa sivil, tabancasını eline aldı, sessizce Zwiczosbirski'ye yaklaştı ve bir anda yumruğunu öylesine şiddetle suratına indirdi ki, Sırık hırıldayarak yere devrildi. Proska hareket etmeye yeltendi, ama ihtiyarın kendisine baktığını ve devasa herifin tekrar “*Dai*” denmesini beklercesine orada durduğunu görünce, sükûnetini korudu.

“Kim Lehçe biliyor?” diye sordu ihtiyar sertçe, “Ya da Rusça?”

“Şuradaki,” dedi Willi, yerden güçlkle kalkan Zwiczos'u göstererek. Sırık, kan ve salya tükürerek sertçe başını sallarken ağırlarını da silkip atıyor gibiydi.

“*Ti rosumngäs Popolski?*”² diye sordu ihtiyar.

1. (Lehçe) Ver! (Ç.N.)

2. (Lehçe) Lehçe biliyor musun? (Ç.N.)

Baldır başıyla onayladı.

Birden telaşlı gılgımlar duyuldu, kayın ağaçlarının birine tünemiş olan Alma pençelerini açarak aşağıya doğru uçu, adamların ortasına indi, birkaç adım attıktan sonra durup şaşkınlıkla etrafına bakındı. Tüylerini kabarttı, başını öne arkaya uzattı, otları eşelemeye ve gagalamaya başladı. Herkesin gözü eğitimli tavuğun üzerindeydi. Kocakafa dudaklarını uzatıp onu tahrik etmeye çalıştı:

“Gel bili bili bili, Alma!” – “Muç muç.”

Alma başını kaldırdı, kulak kabarttı ve eşelenmeye devam etti.

“Bili bili,” diye ıslık çaldı şişko artist elleri havada.

Ama tavuk, ateş yutan efendisinin sesine kulak asmadı. İhtiyar, devasa sivile sabırsız bir işaret yaparak emretti:

“*Dawai! Chiepkol*!”¹

Dev makineli tüfeğini yere bıraktı, elini açarak tavuğa yaklaştı.

“Muç muç muç,” dedi. Her “muç” deyişinde Kocakafa’nın kışına iğneler batıyordu sanki. Tavuk başını uzattı ve herkesi şaşırtarak sivilin eline sıçradı, omzuna, başına ve öteki omzuna atladı. Orada kaldı, silkindi. Dev’in sırtına yeşil-beyaz minicik bir topak düştü.

Tüm siviller güldü.

İhtiyar sıtma görmemiş sesiyle haykırdı: “*Chiepkol*!”

Dev hemen tavuğu tutmak için bir hamle yaptı, ama tavuk adamın omuzlarında pençelerini hissettirerek elinden kurtuldu, gıklayarak o zamana dek kimseye görünmeden tünemiş olduğu kayın ağacına doğru uçu.

Siviller kahkahayla gülerken, tüfeklerinin namluları sarsılıyordu.

Zwiczosbirski bir mendille çenesindeki kanı sildi.

1. (Lehçe) Haydi! Tavukçuk! (Ç.N.)

İşaretparmağıyla başparmağını ağzına sokup sallanan dişlerini yokladı. Astsubay Stehauf korku ve dehşet içinde gülümsedi. Dev öfkeyle yere eğildi, tüfeğini aldı ve Alma'nın tüneyip merakla aşağıya baktığı kayın ağacına gitti.

Nişan aldı – tavuk çok uzaklardan bakar gibi baktı ona.

“*Chiepkö!*” diye bağırdı ihtiyar yeniden.

Dev sivil, tetiği çekti ve Alma kurşun seslerinin yankıları arasında bir taş gibi ağaçtan aşağıya, otların arasına düştü. Bir-iki kez ayakları seğirdi, sonra hareketsiz kaldı. Kocakafa gözlerini kapattı, ölen tavukla birlikte tüm umutları yerle bir olmuştu sanki. Hafifçe sallandı, yüzünün rengi değişti.

Willi şaşkınlıkla onu izliyordu. İçin için gülmeye başladığında bir öksürük nöbetine tutulunca ellerini aşağı indirmek zorunda kaldı.

“Hey!” diye bağırdı ihtiyar.

Stehauf itaat etti.

İhtiyar dört askeri yüksek sesle saydı: “*Iedn, dwä, trschi, stiri.*”¹

Çavuş öksürük nöbetinin gözyaşlarıyla, “İki kişi eksik,” dedi.

“Hımm. *Zo un chzä?*”² diyerek Baldır'a döndü ihtiyar.

“İki kişinin – eksik olduğunu – söyledi,” dedi Baldır, sinmiş.

“Bunu söylemesine gerek yok, biliyoruz! Herkes çenesini kapatsın, anlaşıldı mı? Kim konuşur ya da hareket ederse vurulur. Her biriniz teker teker götürülecek. – Proska?”

1. (Lehçe) Bir, iki, üç, dört. (Ç.N.)

2. (Lehçe) Ne dedi? (Ç.N.)

“Burada,” dedi asistan.

“Sen orada kalacaksın.”

Üç sivil, astsubayı aldılar, bir süre sonra diğer üçü Kocakafa’yı, onlar ortadan kaybolduktan sonra Zwiczos-birski’yi ormana götürdüler. Proska birazdan silah sesleri duyulacağını düşünerek var gücüyle etrafa kulak kabarttı, ama öğle üzerinin sıcak saatlerini parçalayan bir ateş sesi duyulmadı.

Geriye sadece ihtiyar ve Proska kalmıştı. Devasa sivil önünden geçerken eğilip tavuğu almıştı. Düştüğü yerdeki otların rengi koyu kırmızıydı.

Kalan son sivil de Proska’yı şaşırtarak aniden döndü, tüfeğini omzuna astı ve yürüyüp gitti. Proska sağı solu belli olmayan bir hortlağa bakar gibi adamın arkasından bakakaldı, ama ellerini indirmeye cesaret edemedi. Bir yerlerden gözetlendiğini hissediyor, içgüdüleri ona ellerini indirmenin ölüm anlamına geleceğini söylüyordu. Genellikle beklenen hareket sadece buydu.

Yüzü kızılağaç köprüye, sırtı korugana dönük duruyordu. Burada daha ne kadar dikileceğine karar vermeye çalışıyordu ki, arkasından adının söylendiğini duydu. Bir kadın, “Walter!” diye seslenmişti, beynini alev gibi yalayan korkuya rağmen bu sesi duymuştu.

Yıldırım hızıyla arkasına döndü.

Koruganın girişinde Wanda duruyordu, bacaklarını iki yana açmış, ciddi, kararlı bir ifadeyle. Elindeki makinelî tüfeğin namlusunu Proska’nın göğsüne doğrulttu.

“Sincap...” diye kekeledi Proska afallayarak. Ellerini vücudunun iki yanına salıverdi.

“Eller yukarı!” diye emretti kız, yüzünde hiçbir değişiklik olmadan.

Proska aynı şaşkınlıkla emre itaat etti.

“Buraya gel,” dedi kız, “iyice yaklaş. Gözlerine yakından bakmak istiyorum. Buna gücenmezsin herhalde.”

Konuşurken dudaklarını neredeyse hiç açmıyordu. Koyu mavi bir pantolonla kapattığından daha fazlasını ifşa eden dar, koyun yününden renksiz bir kazak giymişti. Saçlarını, yıpranmış siperliğini yukarıya kaldırdığı bir kasketin altında toplamıştı. Biraz kısa olan pantolonuyla ayakkabılarının arasından bacakları görünüyordu.

Proska önünde durduğunda, tüfegün namlusunu göğsüne dayadı.

“Emniyeti açık,” dedi. “Ellerini indirirsen tetiği çekeirim.”

Kızın yüzündeki büyük değişiklik Proska’yı öylesine şaşırtmıştı ki, emrine karşı çıkmaya cesareti yoktu. Söylediklerini yapmadığı anda kendisini vuracağından emindi.

“Sen,” dedi kız usulca.

Proska gözlerini ona dikmişti.

“Ceketini çıkar,” diye buyurdu kız.

Çekinerek söyleneni yaptı.

“Gömleği de – şimdi biraz daha yaklaş.”

Siyah namluyu Proska’nın çıplak tenine bastırdı, adam sendeleyerek iki adım geriye gitti. Kolları titriyor, koltukaltlarından sızan ter beline kadar iniyordu. Alnındaki kalın damar şişmişti ve daha önce çok seyrek başına geldiği gibi, ayakları yanıyordu. Güneş tüm şiddetiyle ensesindeydi sanki.

“Çek şu tetiği,” diye mırıldandı sersemlemiş bir halde.

“Neden bu kadar çabuk?” dedi kız.

“Benden ne istiyorsun? Neden burada kaldım? Bana rahat rahat eziyet etmek için mi gönderdin diğerlerini?”

“Sana bir şey öğretmek istiyorum,” dedi kız.

“Senden nefret etmeyi mi?”

“Nefret ve aşk, aynı annenin çocuklarıdır – sana bir duyguyu öğretmek istiyorum; bir silah sana uzandığında neler hissedeceğini. Bak, silahım seni gösteriyor. Aynı şekilde arkadaşlarından birini de gösterebilirdi, ama

belli ki bunu istemedi. Sanırım senin için özel bir planı var.”

“Tüm bunların anlamı ne? Tetiği çek ve bu tiyatroya son ver. Şükürler olsun ki Wolfgang...”

“O iyi,” diye sözünü kesti kız. “Sana selam gönderecek fırsatı olmadı gerçi, ama...”

“Yaşıyor mu?”

“Yaşıyor. Dediğim gibi, iyi sayılır.”

“Benden ne istiyorsun Wanda?”

“Ağabeyimi vurdun, vedalaşmamızdan hemen sonra. Silah seslerini uzaktan duydum. Yirmiden fazla mermi isabet etmiş. Onu bir tepede bulduk, böğürtlen çalılığında. – Sen yaptın bunu.”

“Ağabeyin mi?” diye sordu.

“Evet, ağabeyim.” Proska’nın göğsüne dayadığı nam-luyu biraz daha bastırdı.

Proska kekeledi:

“Birini – vurdum – doğru. Buluştuğumuz – gün – doğru. Çok iyi hatırlıyorum. Ona – kızmıştım.”

“Neden?” diye sordu Wanda kısaca.

“Sanki savaşta değilmişiz gibi – öylesine dikkatsiz – gidiyordu – böğürtlenleri gözden geçirdi – bir çiçeği vardı – sarı – ağabeyin. Senin ağabeyin miydi?”

“Evet.”

“Tanrım – bilmiyordum. – Nereden bile-bilirdim? Bana – söylemedin. Hep olduğu yerde kalmasını diledim – ağabeyin – düşündüm – geri dönsün – düşündüm. Ama o – yaklaştı. Vurmak zorundaydım, Wanda, yoksa o beni – aman Tanrım – bilseydim eğer – ağabeyin. –”

“Sus,” diye emretti kız. “Giyin.”

Kız bataklığa bakarken Proska dediğini yaptı, sonra yine ellerini yukarı kaldırarak karşısına geçti.

“Seni vurmayacağım,” dedi kız.

“Ne yapacaksın bana? Tetiği çek, nasıl beklediğimi görmüyor musun?”

Kız yere baktı, bir örümceğin umutsuzca ayağının yanından geçmeye çalıştığını gördü. Ayağını kaldırıp hayvan geçene kadar bekledi.

“Haydi git,” dedi, “seni bir daha göremeyeceğim bir yerlere git. Beni yalnız bırak, çabuk, kaybol! Bataklığa ya da nereye istiyorsan oraya. Benden uzaklaş yeter!”

Proska koruganın bulunduğu bayırdan aşağıya inerken, kız yüzünü çevirmiş, hıçkırıyordu. Proska kızılağaç köprünün önüne geldiğinde dönüp ona baktı, kasketini çıkarıp başını ahşap duvara yasladığını görünce bir an için sendeledi.

“Geri dönmeli miyim? Bunu mu bekliyor? Hayır. Gitmeliyim. Burada kalamam.”

Yürümeye devam etti, küçüldü, giderek küçüldü; ormanın yeşil omzundan saptığında karşısına bir sivil çıktı, ellerini yukarı kaldırmasını emretti.

9. Bölüm

Proska sivilin emrini yerine getirdi; önden yürüdü, arkasına dönmeye kalkışmadı, sakın ve soğukkanlı, her komuta uydu. Sivil sağa dediğinde sağa saptı, art niyet-siz, bu fırsatın kaçmak için bir imkân olup olmadığını irdelemeden. Asık suratlı, uzun boylu hantal gardiyanını alt edebilecek numaraları vardı elbette, ama bunun hiçbir anlamı olmadığını da farkındaydı.

Yumuşak toprağın üzerinde gürültü çıkarmadan yürüyorlardı. Sivil Proska'yı nehre götürecek gibi görünüyordu, çünkü onu nehirden gelen serinletici, taze kokunun duyulduğu yere yönlendirmişti. Uzun boylu hantal sivil, kalitesiz içki kokuyordu. Sol gözü kördü, böylece nişan alırken bir gözünü kapatması gerekmiyordu. Makineli tabancası ceketine sürtünüyordu.

Proska nehrin kenarında durdu ve suya baktı, yüzünün ve gökyüzünün sudaki aksini gördü. O sırada omzunun üzerinden, sudaki yansımasını izleyen partizanın başı göründü.

“Sen,” dedi.

Proska başını yana çevirdi.

“Ne var?” diye sordu.

“Devam, hep nehrin kenarından.”

“Bana ne yapacaksın?”

Uzun boylu hantal sırtarak sustu. Bir çoban köpeği sürünün etrafında nasıl dönerse, Proska'nın etrafında öyle döndü. Sağlam gözünü ondan ayırmıyordu.

"Susadım," dedi asistan.

Partizan nehri gösterdi.

"Orada," dedi, "iç, su, bol su."

Proska yere uzandı, gövdesinin üst kısmından destek alarak su içti. Kolları titriyordu, gözlerini kapadı, soğuk suyu yudumlarken derin derin nefes alıp verdi. Suyun pek tadı yok gibiydi.

Aniden ensesinde bir çizmenin baskısını hissetti, baskının artmasıyla yana dönünce bir omzu ıslandı. Sivil tepesinde durmuş, kalkması için işaret ediyordu.

"Sen! Yeter içtiğin. Devam."

Proska yerden kalktığı anda sivil istemsizce geriye doğru birkaç adım attı. Müdahale etmesini gerektirecek bir durum olduğunda, kendisine zemin ve zaman sağlayacak mesafeyi oluşturabilmek amacıyla, içgüdüsel olarak yapmıştı bunu. Ormandan silah sesleri duyuldu. Birbirini izleyen küçük patlamalar bataklığı uyandırmıştı sonunda. Kuşlar korku içinde yuvalarından uçuştular, ağaçların tepelerinden kara kıvılcımlar gibi yükseldiler. Nehir yeşil ve sakindi. Kıyıya çarpan dalgalar yoktu.

"Devam," dedi uzun boylu, Proska yürümeye devam ettiği halde. Bunu öne eğilerek söylemişti, Proska önden gidiyordu, kocaman kafasıyla, elleri arkasında, bedeni hafif öne eğikti. Uzaktan demiryolu köprüsü göründü. Payandalar donuk donuk parlıyordu. Köprüye doğru gittiler. Demiryolu rampasına güçlkle tırmanırken kayarak yuvarlanan çakıltaşları ayaklarının altında gıcırdayordu. Bir sinyal, güvenliğin darağacı, geçiş serbestti. Tren beklenmiyordu.

"Devam," diye emretti gardiyan, Proska'nın adımları yavaşlayınca. Proska acıkmıştı. Şimdi bir sigara içseydi, başı dönerdi. Sigara içmeden de dönecekti gerçi, ama

henüz o raddeye gelmemişti. Dizlerinde hafif bir güçsüzlük hissetti. Sivilin de aç olabileceği Proska'nın aklına bile gelmedi, elbette ki bir şeyler yemiş olmalıydı gün içinde. Tutsaklar hep aynı hataya düşerler: Gardiyanların daha iyi durumda olması doğaldır onlar için.

“Dur,” diye buyurdu partizan. Tamaschgroğ İstasyonu'ndaki bekçi kulübesinin önünde durdular. Tek kattan ibaret kulübeye uzun süredir badana yapılmamıştı. Tek katlıydı. Pencerenin arkasında yusuvarlak, sempatik bir yüz belirdi, komik görüldüğü için çocukları peşinden koşturan, onları eğlendiren bir yüz. Derken yüzün dudakları kıpırdandı, dışarıya hiçbir ses gelmediği halde Proska'nın gardiyanı söylenenleri anlamışa benziyordu. Tutsağını dürttü.

“İlerle.”

Kapı içeriden açıldı, eşikte beliren yüz aniden ortaya çıkan ay gibiydi. Yine dolunay şeklindeydi, ama bu kez pek keyifli değildi. Alkol bulutu Proska'nın başını döndürdü.

“Gel,” dedi Aysurat.

“Devam,” diye buyurdu öteki.

Proska'yı, çıplak bir odaya soktular. Dört sandalye vardı burada, her köşede bir tane duruyordu. Sandalyelerin oturma yerleri istasyon bekçisiyle yardımcılarının kışları tarafından tertemiz cilalanmıştı. Birinde Zwiczos'u yere devirip Alma'yı vuran Dev oturuyordu. Dev, ağzında çiğnediği bir şeyi guruldayarak yuttu. Makineli tabancası sandalyesinin altındaydı.

Dev, büyükçe bir parça ekmek koparttı ve çelik işçilerinin fırına kömür atması gibi ağzına attı. Proska hayatı boyunca bu kadar iri yapılı birini görmemişti. Aysurat oturdu, Proska'yı getiren adam da oturdu. Bir sandalye hâlâ boştu, ama Proska oturmaya cesaret edemeyip ayakta durdu.

Odanın ortalarında bir yerde dikiliyordu. Önce kimin konuşacağına dair hiçbir fikri yoktu. Proska açısından en iyisi Dev'in söze başlamasıydı. Gerçeğin ışığında dünyaya geldiği duygusunu yaratmıştı Proska'da, riyakârlık, yalancılık, kötülük beklemiyordu ondan. Dürüstlükle pazıların, makul bir saflıkla ayı gücünün karışımıydı.

Proska bekledi, ayak tabanları yanıyordu. Sabırsızlığın hiçbir yararı yoktu. Sabırsızlık asla yarar sağlamamıştı ona. Proska zamana saygılıydı, daha çocuk yaştayken, bilinçsizce zamana karşı bir tevazuyu benimsemişti. Meşru müdafaa için sabretmek. Boyun damarları seğiriyordu. Çenesini uzattı, boyun adaleleri gerildi, seğirmeler sona erdi.

Aysurat bir sigara kâğıdını yaladı, Dev makineli tabancasını kucağına aldı. Proska'nın gardiyanı tek gözünün görme gücünü penceredeki bölmelerde tüketiyordu. Proska odanın içindeki şnaps kokusunun yanı sıra at kokusu duyar gibi oldu. Belki de Dev'den geliyordu bu koku. Proska onu uzun uzun inceledi. Bu kocaman varlığı, tek bir döllemenin akıl ermez sonucunu. Evet, bu adamın at gibi kokması mümkündü.

Aysurat sigarasını yaktı, dumanı Proska'ya doğru üflledi.

"Yarın," dedi beklenmedik bir anda. "Bugün değil. Yarın erkenden, sis dağılınca. Anlaşıldı mı?"

"Hayır," dedi Proska. Ellerini ceplerine soktu, aralarında tek kelimelik de olsa bir konuşma geçmesi, teklifsizleştirmişti onu. Yumruk yaptığı ellerini pantolonunun ceplerine sokabilmiş, bu cesareti gösterebilmişti. Yumruklarını düşmanlarından saklıyor ve neden böyle yaptığını çok iyi biliyordu. Tekrarladı:

"Hayır, anlamadım."

"Tamam," dedi Aysurat. Karnıyla Proska'ya öyle şiddetli çarptı ki, onu yaralamak istiyordu sanki.

“Tamam. Tekrar: Sabah erken, çok erken yüzün demiryoluna dönük duracaksın. Diğerleri de yüzleri demiryoluna dönük durmuşlardı. İnsan kendi ölümünü görmemeli. – Anlaşıldı mı?”

“Evet,” dedi Proska. Kupkuru ve öylesine bir “evet”, bir mektubu alıp almadığı sorusuna cevap veriyormuş gibi bir ses tonuyla.

Aysurat’ın içtiği tütün berbattı. Proska’nın ciğerlerine dolan duman midesini bulandırıyordu.

“Biz gidiyoruz. *Iutro*¹.” İki adam odadan çıktılar.

Şimdi bir köşede Dev oturuyor, diğer köşede Proska duruyordu.

“Sen. Sandalye,” dedi Dev dostça.

Asistan oturdu ve bacaklarını uzattı. İyice arkaya kaykıldı, gözlerini kapadı, sonra aniden ayağa sıçradı.

“Sen, sandalye,” dedi gözetimcisi, naif, ona cesaret vererek.

Proska çekinerek tekrar sandalyeye oturdu, oturduğu yeri sıkıca kavradı.

Dev kendi köşesinde sağa sola kayıyordu. Proska’ya kısa, ümitsiz bir gülücük attı. Asistan bu gülüşü karşılayıp ona iade etti. Bir süre gülücük yakalamaca oynadılar.

“Bana ne yapacaksınız?” diye sordu Proska.

“Yapmak? Yapmak iyi. Ben çok yaptım.”

“Bana!” dedi Proska. “Beni anlıyor musun? Bana ne yapacağınızı bilmek istiyorum.”

“Bilmek,” diye tekrarladı Dev, odayı çınlatarak güldü. Kapı açıldı, içeriye yalınayak bir oğlan girdi, çevresine bakındıktan sonra Proska’nın oturduğu sandalyenin önüne bir parça ekmek bıraktı. Ardından dışarı çıktı, bir süt güğümüyle geri geldi ve onu da asistanın ayaklarının dibine koydu.

1. (Lehçe) Yarın. (Ç.N.)

“Yemek,” dedi Dev. “Yemek, yapmak, bilmek.”

Proska eğilip ekmeği aldı. Hızla yedi, sütü içti. Tekrar güçlendiğini hissediyordu. Yiyip içmesi bitince sordu: “Bir sigaran var mı?”

“Burada,” dedi Dev. Elini cebine soktu ve yumruk yaparak Proska’ya uzattı. Proska elini Dev’in yumruğunun altına uzattı, Dev avucunu açtığında Proska’nın eline bir makineli tüfek mermisi düştü.

“Yapmak,” dedi Dev gülerek. “Ben Bogumil,” diye ekledi bir süre sonra.

İki adamın söyleyecek başka bir şeyleri kalmamıştı artık. Birbirleri hakkında hiçbir şey, hemen hemen hiçbir şey bilmiyorlardı. Konuşmayı kestiler. İkisinin de karşındakine açılmak için bir nedeni yoktu. Belki bunu yapmaları da mümkün değildi ya da bir prensibi göz ardı etmemek için kalkışmıyorlardı buna.

“Uyumak” diye düşündü Proska, “uzanmak ve uyumak. Zamanı kimse tutamaz. Tutamayınca en iyisi uyumak. En kolayı. Stratejik ödlelik. Ama işe yarar bazen.”

Pencereden dışarıya baktı, güneş öğle vaktini arkasına almıştı, büyüktü ve onun için imkânsız olan hiçbir şey yokmuş gibiydi. Proska sigara içmek istiyordu, sessiz bir öfkeyle doluyordu içi. En iyisi, Dev’i yere serebilmek olurdu. Elindeki mermiyi sıktı, avucunun içi sıcak ve nemliydi. “Demiryolunda. Beni kurşuna dizecekler. Elbette, başka ne yapacaklardı ki! Sabah erkenden beni oraya götürecekler. Birisi tetiği çekecek. Kimin vurduğunu görmeyeceğim.”

Proska ayağa fırladı, Dev ürkerek yattığı kuluçkadan doğruldu.

“Sen! Sandalye!” dedi.

Proska onun sözlerine aldırmadı. Pencereye yaklaşarak uzayıp giden raylara baktı. İki güçlü yumruk onu gerçeklere geri döndürdü. Sendeleyerek yere düştü. “Hey

sen, beni rahat bırak. Beni rahat bırakırsan ben de seni rahat bırakırım. Ben sana ne yaptım ki?" – Yüksek sesle bağırdı:

"Benden ne istiyorsun? Sana ne yaptım, köpek? Bekle bakalım."

Ayağa kalktı, pantolonunu silkeleyip Dev'e döndü tekrar. "Sakın böbürlenme. En güçlü olduğunu sanma. Senden daha güçlüler de var."

"Sandalye, yapmak," diye buyurdu Dev.

Asistan itaat etti. Biricik ve son imkânı itaat etmekti çünkü. İtaat etmezse yapacak hiçbir şeyi kalmayacak, son nefesini Dev'in elinde verecekti.

Öğleden sonranın geç saatlerinde bir şarkıyla uyan-
dı Proska. Başını pencereye çevirip kulak kabarttı. Sandalyede otururken uyuyakalmış, kulağının dibinde duy-
duğu şarkı onu kısa ve sağaltıcı bir bilinçsizlik halinden koparıp yaşadığı zamana geri getirmişti. Ensesi kaskatıy-
dı. Bakışları pencereye yönelik, dışarıda şarkı söyleyen
adamların içeri girmesini bekleyerek dikkatle ensesini
ovdu. Bitmek bilmeyen, neşeli olduğu anlaşılan bir şarkı
söylüyorlardı, tek nakarattan ibaret olmalıydı, çünkü
Proska sürekli olarak aynı sözleri duyuyordu. Sesler ya-
vaş yavaş azalıp şarkı duyulmaz olduktan sonra da Pros-
ka pencereye bakmaktan vazgeçmedi, şarkı söyleyenle-
rin yüzlerini görmeyi umuyordu hâlâ. Hiçbirini göreme-
di. Demiryolundan bir kadın geçti, elinde yeni bir gü-
ğüm vardı. Açık mavi eşarp takmıştı başına. O da şarkı
söylüyordu, ama duyulmuyordu.

Pencereden sızan alacakaranlık, boş odaya çöktü.
Hava soğumuştı. Proska tekrar arkasına döndüğünde
Dev babacan bir tavırla başını salladı. "Bak gördün mü?"
diyordu ya da "Dışarıdaki dünyada senin için hiçbir şey
olmadığını anladın mı nihayet?"

Sonra yerinden kalktı, devasa cüssesiyle gerinerek

esnedi. Konuşmadan oturmak onu yormuştu. Birkaç adım attı, döşeme tahtaları gıcırdadı. Makineli tabancasını kısa, mavimsi namlusundan tutup çevirirken, odada bir hava akımı oluşuyordu. Aniden Proska'nın karşısında durdu. Gülümsedi ve bir elini cebine soktu.

"Sandalye," dedi çocuksu bir sevinçle, cebinden bir bira şişesi çıkardı, açtı ve yere koydu. Şişeden çıkan şnaps kokusu odaya yayıldı. Proska ne yapması gerektiğini kestiremiyordu.

Dev şişeyi gösterdi. "Yapmak, yapmak," dedi.

Proska başını hayır anlamında iki yana salladı. İçemeyecekti, alkolün kokusu bile iğrendirmişti onu. Şişeyi devirmeden kendinden uzaklaştırmak için ayağının ucuyla yavaşça itti. Şişe kumlu zeminde kayarken, Proska'nın sırtındaki tüyler diken diken olmuştu.

Dev yere eğildi, şişeyi alıp tekrar eski yerine koydu. Proska gömleğinin aralığından bol kıllı göğüs kafesinin hızla inip kalktığını gördü. Ensesindeki saç kökleri, sayısız küçük, siyah noktacıklar halindeydi. Dev'in yüzü ayaklarına bu kadar yaklaşmışken, çizmesiyle çenesine vursa, neler olacağını düşündü Proska. En azından bir makineli tabancası olurdu ve bir tabanca, iki şarjörle iyi bir yol alınabilirdi.

Bogumil, Proska'nın aklından geçenleri sezmiş olmalı ki, birden geriye doğru sıçrayarak Proska'yı güvensiz, kuşkulu bakışlarla süzdü. Çömeldiği yerden kalkmadan tekrar bira şişesini gösterdi.

"Yapmak," dedi kesin bir tavırla.

Proska başını sallayarak reddedince, makineli tabancasının emniyetini açtı. Proska bir süre bekledi, hiçbir şey olmadı. Başını cama çevirdi, ufukta güneşin batışını gördü. Hiçbir şey olmadı. Bogumil silahını sandalyenin üzerine bıraktı, tutsağına yaklaştı ve şişeyi eline tutuşturdu. Proska içiyordu şimdi. Sert sıvıdan içti, geçirdi,

yutkundu, ağzını şapırdattı, içini çekti ve tekrar içti. Yüzü çarpılmıştı. Başını arkaya attı ve içti. Gözlerini belertti ve içti. Boğazından aşağıya sıcak kurşun akıtılıyordu sanki, öğğ, böğğ ve böahh diye sesler çıkararak öğürüyordu. Öte yandan içmek, hiç bilmediği bir hazzın bahşedilmesi gibi geliyordu ona. İçmekle bir borcu ödeyerek iyi bir şey yaptığını sanıyor, aldığı her büyük yudumun ardından nöbetçisinin yüzüne bakarak mimiklerini kontrol ediyordu. Bogumil çok sevinmişti, her türlü kuşku ve öfkesi ortadan kalkmıştı. Gözlerinde basit bir mutluluğun pırıltıları vardı. Ağzı yarı açık, çenesi gevşek, her an açılıp kapanmaya hazır, görev bekleyen bir ceviz kırıcısı.

O kazanmıştı.

Sonra Proska'nın omzuna vurdu, onu kendine çekerek sandalyeye doğru öyle bir itti ki, sandalyenin ayakları kırılacakmış gibi gıcırdadı. Proska şaşkın, güldü. Ucuz snaps onu acıya karşı duyarsızlaştırmıştı.

"*Ti,*" diye bağırdı Dev, "*ti, jidschis, zo ia mam.*"¹ Neyim var burada. Ne yapabildiğimi gör. Burada neyim var. Bıçak, küçük temiz bıçak. Küçük bıçak büyük adamı öldürebilir. Bu iyi değil. Ve burada, burada neyim var? Kas! Kas ve bıçakla ne yapıyorum şimdi? Dikkat et, ne yapıyorum. *Ti paetsch lo,*² buraya baksana kaz tüyü, gör bak."

Bogumil soba borusu kalınlığındaki kollarından birini açtı, pazısını sertleştirdi. Kaşlarını kaldırdı, Proska'nın kendisini izlediğinden emin olunca küçük bıçağı havaya kaldırdı. Bıçak, bir tepeyi andıran pazısının üzerinde, yaklaşık bir metre yukarısında geziniyordu şimdi.

Dev adam bıçağın gitmesi gereken yönü son kez kontrol etti –bakışları kol kaslarıyla bıçağın sivri ucu ara-

1. (Lehçe) Ne var, görüyorsun. (Ç.N.)

2. (Lehçe) Sadece bak. (Ç.N.)

sında gidip geliyordu—, sonra gülümsedi, yersiz, doku-
naklı bir gülümsemeydi, parmaklarını açtı. Bıçak yıldır-
ım hızıyla indi, başarının ünlem işareti, Dev'in pazısına
çarptı, yaylanarak sekti ve yere düştü. Dev doğrulup sı-
rıtı. Proska'nın dili dolaşıyordu.

“Şahane, birader. Bogumil, sen bir sanatçısın. Bravo!
Seni alkışlıyorum. Duydun mu? Ateş de yutabiliyor mu-
sun? Ateş yutan birini tanımıştım. Galiba dünyada epey
sanatçı var, ne dersin? Her yerde, bizde sizde. Sigaran var
mı? Haydi burnundan çıkarıver bir tane. Daha neler ya-
pabileceğini göster. Bir saat içinde içecek sigara bula-
mazsam, dünya zevklerinden uzak kaldığım için ölece-
ğim. Of! Beni anlıyorsun, değil mi? Söyle Bogumil, bu
kadar aptal mısın ya da aptal rolü mü yapıyorsun? Sabah
erkenden beni alacaklar. – Kocakafa'yı tanımalıydın, şu
ateş yutmaktan az çok anlayan arkadaşı. Ne anlatıyorum
ki! Gel sevgili kardeşim, seni kucaklamak istiyorum.”

Proska sallanarak ayağa kalktı, ellerini havaya kaldır-
dı, yapmayı düşündüğü şeye tanıklık etmesi için gökyü-
zünü aşağıya indirip odaya almak istercesine umutsuz
hareketler yaptı. Kolları açık, sendeleyerek Dev'e yakla-
şıp ona sarılmaya çalıştı. Ama başaramadı, Dev kendini
geri çekiyor, Proska ona her yaklaştığında göğsüne inen
bir darbeyle savruluyordu.

“Bogumil,” dedi Proska dili dolaşarak, “buraya gel be
adam, bırak seni bir kez kucaklayayım. Biz kardeşiz, sen
ve ben. Birbirimize ihtiyacımız var. Ben burada olduğum
için sen buradasın ve sen burada olduğun için ben bura-
dayım. Sen bana ucuz şnaps ikram ettin, birbirimize asla
bir şey yapmayacağız! Ben seni vurmayacağım, sen beni
vurmayacaksın. Oyun bitti, neden beni geriye itip duru-
yorsun, ha? Bu ne demek oluyor? Kardeş olduğumuzu
söyledim sana. Kardeşim, Bogumil. Benim adım Walter,
kardeşim. Sana ter bantlarımı armağan edeceğim. Her

şey boşunaydı – Stani ve Zacharias ve Yüzbaşı Kilian. Buraya gelin! – Seni hırçın köpek seni, bunların hiçbiri senin için önemli değil, öyle mi? Yoksa kardeşim olmak istemiyor musun?”

Dev onu sertçe geriye itti. Proska duvara çarptı, dizüstü düştü ve kederle yukarıya baktı. Bogumil ağır ağır, ciddi ve soğuk, konuşmaya başladı:

“Yenildiğiniz anda kardeş olmak istiyorsunuz. Çok tanıdık. Ne zaman ki merhamete ihtiyaç duyuyorsunuz, kirli hayatınız değerli oluyor, korkuya kapılıyorsunuz, ancak o zaman kardeşlikten söz ediyorsunuz. Sizler efendi olduğunuz sürece, tevazu ve merhametin içine sı... Evet, çok tanıdık. Benim aptal olduğumu sanıyorsunuz. Ne dediğini anlamadığımı düşünüyorsun. Her şeyi çok iyi anlıyorum, her kelimeyi, her düşüncüyü. Ama senin düşüncelerin o kadar acınası, o kadar kısır ki. Boyununu kırmam gerekirdi aslında. Kardeşlik: Kaybedenler hep böyle söyler. Dünyada kefarete ödemenin daha iğrenç, daha ucuz bir yolu yok. Kardeş dersin ve her şey unutulur, öyle mi? Silah senin elinde olsaydı da kardeş diyecek miydin bana? Ve sen bana gözcülük yapmak zorunda olsaydın? Eminim ki söylemezdin. Aklına bile gelmezdi, asla. Bana dün kardeşim deseydin ve beni kucaklamak isteseydin, sevinerek karşılık verirdim, ama bugün yapamam. Sen burada olduğun için ben buradayım gerçi ve ben burada olduğum için sen buradasın, ama istersem seni demiryoluna götürüp öldürebilirim. Senin bana ihtiyacın var, doğru, ama benim sana hiç ihtiyacım olmadı. Köşende otur ve yerinden kıpırdama, aksi takdirde beni öfkeliendirirsin ve kaybeden sen olursun. Burada yokmuşsun gibi davran, şu anda senin için en akıllıcası bu.”

Dev yere tükürdü ve pencereye gitti. Proska tek bir darbeyle ayılmıştı. Duydukları rüya değildi. Ucuz şnaps,

Bogumil'in burğu gibi delip geçen sözlerinin etkisinden kurtulması için, duyduklarını ciddiye almamaya, unutmaya ikna etmeye çalışıyordu onu, ama alkolün yarattığı soğukkanlılık akımı fazla zayıftı. Proska duvarın önünde kalakaldı, utançtan başı dönerek, elleriyle yüzünü kapatarak – böyle yaparak ötekinin varlığını ortadan kaldıracak gibisi. Dev'deki değişimden, onun kendisiyle konuşma biçiminden korkmuş, yolunu şaşırmişti.

Odada sadece iki adamın nefesleri duyuluyordu. Hava kararmıştı. Üzerlerine çöken karanlık birbirlerinin gözlerini görmelerini engelliyordu. Böyle olması iyiydi. Karanlık, alınlarını okşayarak çevrelerini sardı. Karanlık, günün son bulut kümesinin karşısına ıktı. Arazi ağır ağır alaldı, arkaya doğru çekilerek sessizliğe gömüldü. Ağaçlar siyahlığın içinde donup kaldı, gökyüzü tüm izlerini sildi. Her yer karanlıktı artık. Ve uzaklar yakınlaştı, herkese yaklaştı. Ay her zamanki gibi zincirdeki yerini almıştı, sarı bekçi köpeği.

Rayların arasındaki akıltaşlarında ayak sesleri duyuldu. Hemen ardından soldaki duvarın arkasında, sonra da girişte aynı sesler işitildi, kapı açıldı ve içeriye bir adam girdi.

“*Dobr noz,*” diye fısıldadı, “*Bogu, zo ti tem petschis? Bogu, hei.*”¹

Bogumil yavaşça kapıya döndü, dışarı ıktı.

Proska başını kaldırdığında havanın kararmış olduğunu gördü. Koridorda sohbet edenlerin sesleri kapıya kadar geliyordu. Proska konuşmaları ayırt edememesine rağmen, kendisinden söz edildiğini hissetti. Yattığı köşeden ayrılmak istemiyordu. Burada Bogumil'in bakışlarından az çok korunduğuna inanıyordu.

1. (Lehçe) İyi geceler Bogu, ne bakıyorsun? Hey, Bogu. (.N.)

Aniden birisi Proska'ya çarptı, bir diz kulağını sıyırdı, bir çizmenin sivri ucu baldırlarına çarptı, Proska tırtıl gibi b   ld  . Ona takılıp d   mek   zere olan adam durdu, kulak kesildi. Proska hiç kıpırdamıyordu.

“Orada biri mi var?” diye sordu yabancı. Proska irkildi, sesi tanı mı tı. Sessizce yerinden doğruldu.

“Evet, burada biri var,” dedi.

“Walter, sen misin?”

“Evet, Wolfgang.”

“Aman Tanrım, sen nasıl geldin...”

“Yavaş, bu kadar y  ksek sesle konu ma. – S  tl  sandvi, delikanlı, gel buraya, gel otur. Ben duvarın yanındayım, bana elini ver. Dikkat! Orada bir sandalye var. Sessiz ol, yoksa hemen   u...”

“O içeri girmez artık.”

“Nereden biliyorsun?”

“Gitti.”

“G  rd  n m  ?”

“Evet, gitti buradan. Beni getiren oturuyor   imdi kapının   n  nde. Kapı kilitli.”

“Nerelerdeydin, Wolfgang? Seni her yerde aradım. Sana çok kızgındım,   nk   kendi isteğinle gittiğini san mı tım. Daha sonra seni   ld  rd  klerini d    nd  m.”

“Sarho  musun, Walter?”

“Sarho tum! Burası   naps kokuyordur herhalde. Tahmin edebiliyorum. Bogumil bir   ey verdi bana,   u... İçmek zorunda kaldım.”

“Nerede olduğumuzu biliyor musun?”

“Elbette,” dedi Proska, “tabii ki biliyorum.”

“Ve bize dair planlarını biliyor musun?” diye sordu Wolfgang. Ciddiydi.

“Nereden bileyim?” dedi Proska. “Bana hiçbir   ey anlatmadılar. Sen bir   ey biliyor musun?”

“Hayır, ama tahmin edebiliyorum.”

"Peki, ne tahmin ediyorsun? – Demiryolu? Yüzün demiryoluna dönük?"

"Belki."

"Sigaran var mı? Bir izmarit de yeter, Wolfgang. Sigarasızlıktan mahvoldum, dayanamıyorum artık. Şu anda bir sigara karşılığında, bana her şeyi yapabilirler. Kan yoğunlaşıyor, her yerimde tıkanmalar oluyor. Var mı? Kırıntısı da olsa razıyım."

"Sigaram yok," dedi Wolfgang, "olsaydı da vermezdim sana. Kendini sigarasızlığa yavaş yavaş alıştırmaman gerek. Ve burası en iyi fırsat senin için –kimse senden hiçbir şey istemiyor–."

"Sus artık, bu cevapları ben de tek başıma verebilirim kendime."

Wolfgang, Proska'nın yanına uzandı ve çenesini dizine dayadı.

"Sen," dedi Proska bir süre sonra.

Sütlüsandviç susuyordu.

"Artık her şey bitti, Wolfgang, her şey geçip gitti. Korugana döndüğümüzde bizi bekliyorlardı. Alma öldü, diğerlerine –Kocakafa'ya, Zwiczos'a, Stehauf'a ve Poppek'e– ne olduğunu bilmiyorum. Artık hayatta olmayaabilirler. – Biz ikimiz henüz yaşıyoruz, ama neden, bilmiyorum. Bu bir tesadüf mü? Şans mı? Neden bana cevap vermiyorsun? Hey, sağır mısın? Seninle konuşuyorum."

"Seni dikkatle dinliyorum," dedi Wolfgang.

"Ağaçlar da senin kadar dinler."

"Yetmez mi?"

"Böyle yapma, buraya nasıl geldiğini anlat en iyisi."

"Tamam," dedi Wolfgang, "anlatacağım sana. Her şeyi öğreneceksin, hiçbir şey saklamayacağım. Sonra beni öldürmek istersen öldürebilirsin. Sanırım kendimi korumak için uğraşmam."

Proska güldü. Wolfgang'ı dürterek güldü, ama bunu yaparken çok da rahat değildi.

“Kaçtım, çünkü sizin yanınızda daha fazla dayanamayacaktım,” dedi Wolfgang. “Her birinize tek tek katlanabilirdim, ama görevine bağlı, organize Almanlar olarak bir arada olduğunuzda katlanmam mümkün değildi artık. Hemen hepinizin koruganda gönülsüz kaldığınızı biliyordum, sıra hasreti çektiğinizi, sizi buraya gönderenlerden ve sizden önce burada olanlardan nefret ettiğinizi de. İnsan taraflardan birinden açıkça nefret edebilir, ama iki taraftan da nefret etmek zorunda kalıyorsa, bu çelişkide kendisinin suçlu olduğunu kabul eder. Almanlar haklarından kendi istekleriyle vazgeçmeyi o kadar ileri götürüyorlar ki, uçurumu sadece başkaları için tehlike olarak görüyorlar.”

“Nerede olduğunu anlat artık,” diye araya girdi Prosa sabırsızca.

“Nerede miydim? Kaçtım, senin artık beni görmemen, aranızdan hiç kimsenin beni durduramaması için hızla kaçtım. Doğrudan onların kucağına koştum.”

“Kimlerin?”

“Kimi kastettiğimi pekâlâ biliyorsun, neden soruyorsun öyleyse?”

“Sivillere, partizanlara gittin.”

“Evet. Siviller beni bir subaya götürdü. İşleri uzun süredir onun yürüttüğü belliydi. Üniformalıydı, Almanca konuşuyordu. Hepimizin isimlerini biliyordu, bana biraz acıdı da galiba. Bunu iddia edemem elbette. Hemen senin hakkında bir şey bilip bilmediğini sordum ona, tanımadığı tek kişinin sen olduğunu söyledi. Beklemediğim kadar iyi davrandı bana.”

“O yüzden mi buraya kapattırdı seni?”

“Sabah erkenden çıkarttıracak belki. Bundan söz etmişti. – Onlar da bizim gibi adamlar, kundura tamircisi, çiftçi, marangoz. Onların arasında da zavallı köpekler var, tıpkı bizdeki gibi. Bizim gibi arada bir tıtrediklerini,

bizimkiler gibi arzuları olduğunu gördüm. – Neden hiçbir şey söylemiyorsun Proska? Susarak mutlu oluyorsun, öyle mi? Suskunluğunla beni ezmek istiyorsun, değil mi? Ben saf değiştirdim, domuzun tekiyim, vatan hainiyim, bunları söylemek gelmiyor mu içinden? – Sadizmin en acımasız şekli susmaktır.”

“Devam et,” dedi Proska.

“Anlatacak pek bir şey kalmadı artık. Sanırım ben...”

Wolfgang sustu. Pencerenin önünde bir kafanın gölgesi görünmüştü. Kafa ağır ağır soldan sağa doğru hareket etti, sanki bir törende, bir çubuğa takılmış, taşınıyor gibiydi.

“İkinci devriye,” diye fısıldadı Proska. “Sanırım gözleri üzerimizde. Diğeri kapının önünde oturuyor.”

Kafa tekrar göründü, sessiz ve düzenli, yolunu tamamladı.

“Ona alışmamız gerekecek. – Ne söylemek istiyordun Wolfgang?”

“Beni duyabilir.”

“Bu kafatasından korkuyor musun?”

“Hayır.”

“Eh, öyleyse?”

“Onlara kendimi teklif ettim. Belki kabul ederler.” Wolfgang yutkundu. “Eylemsiz, pasif bir pasifizm, iktidarsız bir hayaletten farklı değil. Sürekli olarak ben savaşa karşıyım diyen ve bunu yeterli görüp savaşın kökünü kazımak için başkaca hiçbir şey yapmayanın yeri, pasifizm müzesi. Aktif pasifizmin bir biçimine ulaşmamız, çok ciddi ve öfkeli bir eyleme hazır olmamız gerekiyor bu durumda. Sadece düşünsel çabalarla hiçbir şey yapılmış olmuyor. Bayram havasında yaşanacak bir hayata ulaşmak istiyorsak, aktif olmayı göze almalıyız. Dünyanın değerlerini kim kontrol ediyor? Sen, sadece sen. Her şey birey bilincinin ışığında değerini buluyor ve bu

değeri koruyor. Ahlaki değerler her zaman bireyin meselesi. Bizim de gücümüzü, kendimizi güvende hissedeceğimiz bir gelecek hazırlamak için kullanmamız gerekiyor artık.”

“Yani çark ettin,” dedi Proska. “Döneklik ettin. Bu ne demek, biliyor musun?”

“Ben hep en eziyetli yollardan yürüdüm.”

“Şimdi de eziyet ediyorsun kendine, değil mi?”

Wolfgang bir rayın üzerinden kayarcasına tekrar pencerenin önünden geçen kafaya baktıktan sonra cevap verdi:

“Eziyet hiçbir zaman bitmeyecek, hep benimle olacak. Ama günün birinde bize, sana, bana ve hepimize özlemini duyduğumuz büyük hedefe ulaşmak için ne yaptığımız sorulursa, köşe bucak saklanmam gerekmeyecek.”

“Özlem duyulan büyük hedefle ne kastediyorsun? Sindirim sorunları olmayan bir hayat mı?”

“Yaptığın ucuz bir şaka Walter, ama bulaşıcı değil. Ancak milliyetçiliğin mayasındaki hınç, bulaşıcı. Alman kibrinin kökleri ve lanet olası seçilmişlik bilincinin kaynağı da bu hınç işte.”

“Ya, ya, ya.”

“Şüphen mi var?”

“Sen çark ettin. Kaşla göz arasında arkadaşına sırt çevirdin.”

“Arkadaşıma? Şunu bil ki merhamet duygusu olmadan arkadaşlık olmaz. Bu konuda tek kelime konuşmak bile vakit kaybı.”

“Beni dinle Sütlüsandviç. Kafanda bilgiç bitler dolaşıyor, biliyorum, ama şunu da söylemiş olayım sana: Arkadaşlar arasında bir anlaşma yapılmışsa, buna sadık kalınır. Sen beni köprüde tek başıma bıraktın ve kaçtın. Bir anlaşmamız olduğunu düşünmedin. Sen bir hainsin.”

“Evet,” dedi Wolfgang, “ben bir hainim. Hain olmamın nedeni de sensin. Kaçtım, çünkü seni etkilemek istemedim. İhanetimle başkalarına zarar verdiğim düşünülse de günün birinde bunu onların mutluluğu uğruna yapmış olduğum anlaşılabilecek. Beni tanıyorsun Walter, attığım adımın zarardan çok yarar getireceğine inanmalısın. Diğerlerine merhamet duyduğum için onlara ihanet ettim. Ve sen – senin suratıma tükürme hakkın var.”

“Tükürseydim, kızgın bir taş gibi cızırdardın. Acıdan kor haline gelmişsin be adam. Kışında konserve ısıtılabilir.”

“Elinde konserve varsa, hiç durma.” Wolfgang’ın cevabında hüznün ve acı vardı. Bu gecenin hiç bitmemesini, hep karanlık olmasını istiyordu.

Odadaki suskunluklar birbiriyle kesişti, onları görünmeyen bir ortak noktaya getirdi.

“Walter,” dedi Wolfgang ansızın, “dürüst ol şimdi: Biz de burada, bataklıkta doğsaydık, bugün biz de partizan olmuştuk. – Ama biz hep partizan değil miydik zaten? Hepimiz illegal olanın içinde legal olanı görmeye eğilimli değil miyiz? Bazı durumlarda yasaların çifte standardı olduğuna inanmadık mı her zaman? Ve günahlardan arınmanın iki yolu olduğuna?”

“Yarın sabah bizi demiryoluna götürecekler,” dedi Proska.

“Bizi öldürmeyecekler.”

Birden nöbetler halinde onları yoklayan bir korku çöktü üzerlerine. Oturdular ve beklediler. Birbirlerini görmüyor, ama birlikte olduklarını, gecenin görkemli karanlığında birbirlerine yakın olduklarını biliyorlar, bir tür korunma duygusu hissediyorlardı. Uyumayı denemediler. İkisi de ölesiye yorgundu, ama uyumaya, uzanmaya ve büyük acı veren zavallı düşüncelere dalmaya kalkışmadılar, umutsuz bir deneme olacaktı çünkü. İki asker,

iki külçe hayat, bir saat kulesinin ibrelerine konmuş güvercinler gibi yan yana ve suskun, bağdaş kurmuşlardı. İbreler yavaş hareket ediyordu gerçi, belli etmeden, ama hareket ediyordu ve deneyimli iki adam verecekleri kararların darboğazına düşmeye hazırlıyorlardı kendilerini. Kararlara, oluşabilecek her şeyin başlangıcına hazırlanıyorlardı. Birbirlerine yakındılar. Daha önceleri olsa önemsemezlerdi, daha önceleri asla aynı duyarlılıkta olmamışlardı, ama şimdi kirli gri gömlek bile ayırmıyordu onları. Öylesine yakındılar ki, biri ötekinin yerinde olabilirdi. İyi arkadaşlar.

Gece geç vakit Proska konuşmaya başladı. Fazla bir şey söylemedi. El yordamıyla Wolfgang'a yaklaştı, onun dar, düşük omzunu hafifçe okşadı, bunu tarifsiz bir sevecenlikle yaptı ve ardından şöyle dedi:

“Beraberiz, Wolfgang. Bana güvenebilirsin. Buna dayanabilirim. Yarın subayla konuşursan –olabilir, değil mi?– ‘Klik’i bu dünyadan silmek için size yardım edeceğimi söyle ona. Bana görevler versin, böyle söyle subaya, tamam mı Wolfgang?”

10. Bölüm

Öğleden sonra yağmur yağmaya başladı. Yağmur damlları çadır bezlerinin üzerinde trampet çalıyordu. Her adımda ayaklarını var güçleriyle öne atarak tabanlarının kenarlarında biriken çamur topaklarından kurtulmaya çalışıyorlardı. Yavaş ilerleyebiliyorlardı, öne doğru eğilerek yürüyor, nefes almakta zorlanıyorlardı. Hiç konuşmadan bir tarladan, içlerinde bataklık suyunun ince bir tabaka halinde biriktiği eski çukurların önünden geçtiler, Proska önde, subay arkada. Subay genç bir adamdı, yeni tıraş olmuştu. Savaş onun tüm umutlarını karşılamamıştı henüz, belli oluyordu bu. Proska subayın verdiği ilk görevi yerine getirmişti. Saf değiştirmişti.

Açlık canlarına okuyordu. Derin bir vadinin kenarında durdular. Arkalardan fırtınanın boğuk, kurşun gibi ağır sesi yükseldiğinde birbirlerine baktılar. Yüzlerine çarpan yağmur, gözlerini kapatmak zorunda bırakıyordu onları. Ufuk dokunabilecekleri kadar yakınlaşmıştı sanki. Vadideki sık, gencecik kayın ağaçlarının gövdeleri nemli havada donuk donuk parlıyordu.

“Gel,” dedi subay.

Sazlarla örtülü bir yapıya dikkatle yaklaştılar –sazdan kasketini dünya umurunda değilmişçesine aşağıya çekmiş bir binaydı– ve subay kemerinde taşıdığı çantadan minik bir revolver çıkardı.

Bir yanı ana binayla öteki yanı yıkık dökük bir ahır-
la çevrili avluda üst üste konulmuş iki el arabası, bir pul-
luk, paslanmış bir tırmıkla üzerine bir baltanın saplı ol-
duğu alçak bir odun kesme kütüğü vardı. Ahırın çatısı
hasar görmüştü, yağmur kolayca içeri giriyordu. Ana bi-
nanın duvarındaki eğri büğrü pencereler içeriden kireçle
sıvanmıştı. “Şu nesneyi al oradan,” dedi subay, baltayı
işaret ederek.

Proska baltayı çekip odundan çıkarmaya çalıştı ama
başaramadı. Onu izleyen subay yanına gitti, çizmesiyle
baltanın sapına sertçe vurdu, baltanın üzerine düşme-
mesi için geriye sıçradı.

“Baltayı al ve gel. Burada jambon buluruz sanıyo-
rum. Eski ocaklar hiçbir zaman boş değildir.”

Subay aralık duran kapıyı itti, menteşeleri gıcırdayan
kapı açılarak duvara çarptı. Örümcek ağları parçalandı ve
bir tabutun ancak iki misli büyüklüğündeki koridorda bir
toz bulutu yükseldi. Bir çengelde yırtık pırtık koyu mavi,
cepleri dışarıya çevrilmiş bir ceket asılıydı. Ceketin altın-
da, koridorun üzerine basıla basıla düzlenmiş toprak ze-
mininde kâğıtlar, ekmek kırıntıları ve tütün artıkları vardı,
bir zamanlar ceketin ceplerindeydiler muhtemelen. Du-
varlardan birine parçalanmış bir sedye dayalıydı.

“Bir koku alıyorum,” dedi subay.

Koridordaki iki kapıdan birini açtı. Berbat bir koku
dalgası çarptı yüzlerine. Subayın omzunun üzerinden
bakan Proska ilk anda kireçle sıvanmış pencere camla-
rından başka bir şey göremedi.

“Gel,” dedi subay ifadesiz bir sesle.

Proska odayı kolaçan etti ve dehşet içinde boğuk bir
çığlık attı. Baltayı yere düşürdü, ellerini kendini korurca-
sına yüzüne doğru kaldırdı. Subay burnunu kapattı,
mendilini çıkarıp kasketini ensesine doğru iterek ıslak
alnını sildi.

İçinde bulundukları oda, kısa bir süre önce geçici

ameliyathane olarak kullanılmış olmalıydı. Duvara dayalı iki masadan aşağıya kayışlar sarkıyordu. Bu kayışlarla acil ameliyat edilmesi gereken yaralılar bağlanıyordu. Acı dolu çığlıklar, iniltieler tavan kirişlerinin altından hâlâ duyuluyor gibiydi.

“Orada, köşede!” diye bağırdı Proska. “Kesik bir ayak, iki el ve şurada birkaç ayak daha ve birinde...”

“Birinde çizme var,” diyerek cümleyi tamamladı subay. Bir anda yaşlanmıştı sanki.

Yağmur, yorgun bir makineli tüfek gibi camlara vuruyordu.

Akşam olduğunda mideleri etle doluydu. Yağmur dinmişti. Sis çayırların ve tarlaların üzerine çökmüş, terk edilmiş çukurlarla mezarların içine sızmıştı, acımasız akşam sisi. Soğuktan donarak yoldaki yağmur suyu kanalında oturdular. Karınları toktu. Subay patlamış bir tankta konserve ve peksimet bulmuştu. Konuşmadan yemişler, sonra sigara içmişlerdi. Sigaranın ardından konuşmadan anlaşılarak üzerinde yemek yedikleri ve güç topladıkları ağaç gövdesinden aynı anda kalkıp tekrar yola koyulmuşlardı.

Fırtına dinmiyordu. Ufuk batıya doğru kızılılaşmıştı. Askerler arada bir başlarını o yöne çevirip etrafa kulak kabartıyorlardı.

Saniyeler, dakikalar üzerlerinden damla damla akıyordu. Arkalarda, fırtınanın olduğu yerde, toprağa bombalar yağıyordu, orada ağaçlar paramparça oluyor, orada çelik topraktaki yaşamı tıraş ediyordu. Orada mermi parçaları havada vınlıyor, orada havaya savrulan toprak kütleleri su birikintilerini tokatlıyor, orada vücutlar boşluğa devriliyordu. Orada ölüm, konveyörün üzerinde işbaşındaydı. Orada, arkalarda, fırtınanın altında.

Proska düşünüyordu: “Wolfgang şimdi uyuyordur

belki, yarın öğlen göreceğim onu, yemek alırken. O bu subaydan genç, daha genç. Daha mı genç? Burada kimse genç değil artık. Herkesin mesleği aynı, artık herkesin tek bir işi var, öldürmek ve ölmek. – Bu akşam ne yapacağımızı hâlâ söylemedi bana. Daha vakit de var zaten. – Ayaklarımız sıırılsıklam. – Zwiczos hangi delikte olabilir? Şimdilik ateş etmem gerekmiyor, şimdilik. Kendimi savunmak zorunda kalırsam savunacağım. Bir kez başlayınca devamını getirmek gerekiyor. Ben başladım...”

Subay yerinden sıçradı. İki farın ışıkları, kavşağı aydınlatmıştı. Işıklar yükselip alçalıyor, düzensiz aralıklarla caddeyi çevreleyen ağaçların arasında geziniyordu.

Subay kanaldan yukarıya tırmandı. Bacakları iki yana açık, caddede durdu ve hızla yaklaşan arabaya baktı.

Yavaşça elini kaldırdı. Farların ışıkları azaldı, tümüyle söndü. Frenler devreye girdi, araba durdu. Proska kapılardan birinin sessizce açıldığını ve subayın sürücüyü konuştuğunu seçer gibi oldu.

“Gel,” diye seslendi subay.

Asistan ayağa kalktı, tüfeğini aldı, arabanın arkasına sıkışarak tüfeğini dizlerinin üzerine koydu. Motor gürültüyle çalıştı, farlar kısılarak yola devam edildi.

Proska önünde çelik bir kutu olduğunu fark etti. Telsiz cihazına benziyordu. Öne baktığında silüet halinde iki kafa gördü, subay ve sürücü sessizdiler. Yol aldıkça fırtına sertleşiyor, arabanın oynak camları havanın basınçıyla titreşiyordu. Sürücü farları kapattı, hızı azalttı. Bu arada yükselmiş olan ay, yan taraftan arabanın içine bakıyor, soluk bir parıltıyla Proska’nın yüzünün sağ yarısını aydınlatıyordu.

Araba aniden durdu. Ön kapılardan biri dışarıdan açıldı, bir kafayla geniş bir omuz içeriye uzandı.

“Ha,” dedi yabancı, subay ona bir şeyler fısıldayınca. Alçak sesle konuştular. “Devam,” dedi sonra subay.

Cadde boyunca sessizce kayarak görünüp kaybolan gölgeler vardı. Yol üzerindeki bir su kanalından çıkıyor ya da bir ağaç gövdesinde beliriyorlardı. Sağa sola kaçışan gölgelerden bir girdap, başka bir dünyaya ait bir ha-yalet oyunu.

“Daha yavaş,” diye emretti subay.

Proska sürücünün vites değiştirdiğini duydu, motor vınladı, ardından daha düşük devirlere geçti.

Proska’nın yanında bir bavul duruyordu, kare şek-
linde bir plak bavulu.

Yakınlarda bir yerde arabayı şiddetle sarsan bir pat-
lama oldu. Kapılardan biri açıldı, yere düşmekten güç-
lkle kurtulan subay kapıyı tekrar kapattı. Proska titri-
yordu. Kullanamayacağını, kendisini hiçbir şekilde ra-
hatlatamayacağını bilmesine rağmen tüfeğini sıkıca kav-
radı. Yolun iki tarafında uzanan tarlalardaki alevler gitgi-
de sıklaşıyordu. Serbest kalan çelik, hayatın, son bir ne-
fesin peşindeydi. Askerler çeliğe özgürlüğünü geri veri-
yorlardı. Nefes nefese çılgınlık atarak yenilerini sürüklü-
yor, topların gırtlığına tıkıyorlardı. Askerler toprağa ça-
kılıyorlardı – çelik korkusu, çelik umudu.

Bir çiftliğin önüne geldiklerinde subay durmalarını
emretti. Arabanın içi her top atışında öylesine aydınlanı-
yordu ki, Proska nişangâhın üzerindeki rakamları seçebi-
liyordu. Sadece nişangâha bakıyor, dışarıya bakmıyordu.
Üzerlerinde çalan orglar, ölüme selam gönderiyordu.
Dikkate alınmaması, göz ardı edilmesi mümkün olma-
yan ağır selamlar.

Çelik yumruklar, ufku atlıkarıncaya çevirmişti.

“On bir,” dedi subay, saatine baktıktan sonra. Atışlar
daha seyrekti şimdi, şurada burada bir ışık topu yükseli-
yordu sadece. Cehennem alışılmamış biçimde sessizleş-
mişti. Çelikten borular sustuktan sonra da devam eden
uğultu, yavaş yavaş dinmişti. Çiftliğin epey arkalarında

uzun aralıklarla bir makineli tüfek vızıldıyordu ara sıra, ama bu ses ağustosböceklerinin cırcırları kadar tehlikesizdi.

“Avluya,” dedi subay.

Sürücü arabayı avluya doğru sürdü, son anda fark edebildiği bir pompanın kenarından geçti, uzun ve boş bir samanlık boyunca ilerleyerek tahta çitin önünde durdu.

“Tamam,” dedi subay.

Arkaya dönerek Proska’nın telsiz cihazı olduğunu düşündüğü kutuyu açtı. Kapağı tutan kolu yerine oturttu. Düğmelerle tuşları çevirdi, cızırtıların ve tıkırtıların ardından başlarının üzerindeki tavandan düzenli, güçlü bir vınlama yükseldi.

“Bavulu aç,” dedi subay yavaşça, “bana bir plak ver, ilk plağı ver en iyisi. Koltuğun altında küçük bir ampul var, fark edebiliyor musun?”

“Evet.”

“Öyleyse onu sağa çevir ve plağın ne olduğuna bak.”

“Aşk – yu-va-ma – gel,” diye heceledi Proska, plağı ampulün tam altında tutarak:

“Ver buraya.”

Subay plağı çelik kutuya yerleştirdi ve iğneli kolu plağın üzerine getirdi. Takılı olduğu yerden çıkardığı mikrofonu eliyle üç-dört kez vurdu, çıkan sesler birkaç misli güçlenerek tavandan üzerlerine yayıldığında mikrofonu ağzına götürüp konuşmaya başladı:

“İyi akşamlar!”

Proska on kat güçlenen sestен ürktü.

Subay devam etti:

“Şimdi sizi selamlayabilmem için her şey sustu. Altıncı alayın askerleri: Bir kardeşiniz konuşuyor sizinle! Savaşa son verin, bize katılın – ya da evlerinize gidin! Sivil hayatta kimdiniz siz? Çilingir, terzi, marangoz, memur! Kimi vurduğunuzu biliyor musunuz? Çilingirleri,

terzileri, memurları! Üniforma kalpleri değiştirmez. Deliklerinizden ıkın ve silahlarınızı atın. Sadece gökyüzüne bakın, bu akşamın barışıl gökyüzüne. Aklınıza bir şeyler gelmiyor mu? Soğuktan donuyorsunuz, yiyecek lokmanız, içecek sigaranız yok. Ama alay komutanınız Yarbay von Schlachtitz, istediği kadar yiyip iebiliyor. Münih'teki karısı geçen hafta dokuz paket aldı – sizin sigaralarınızla. – Yeterince konuştum. – Size küçük bir gece konseri dinletmek istiyoruz. Müzik dinlerken evinizi daha iyi hatırlayacağınıza eminim. Kurşun kemikleri dağıtır, müzik ise rahatlatır. şimdi ilk plak: Aşk yuvama gel. İyi akşamlar, iyi dinlemeler!"

Subay mikrofonu tekrar yerine koydu ve iğneyi plağın kenarına getirdi. Plak dönmeye başladı, gramofon pusuda bekleyen yükünü almış sessizliğe, bahar gecesi-nin olgunlaşmış, tıka basa dolmuş, patlamak üzere olan sükunetine bir şarkı gönderdi. Altıncı alayın askerleri çamurların içinden başlarını uzatıp kulak kabarttılar. Ellerin tersiyle kirli sakallarını sildiler, mesanelerini huzur içinde boşaltmak için bu molayı fırsat bildiler ya da bitli paltolarının arkasında bir izmaritten hırsla birkaç nefes çektiler. Oradaki adamlar buna alışıktı.

Subay mikrofondaki konuşurken Proska yeni bir plak çıkardı. Subayın konuşması daha kısıydı bu kez. "Bildiklerinizi unutmamak için kardeşlerim, şigaralarınızı söndürmenizi öğütlüyorum size. Bir sonraki plağımız biraz daha uzun sürecek. Tanrı'nın kendi stüdyosundan belgesel bir kayıt: on beş dakikalık ağır top ateşi. İyi dinlemeler," dedi sadece.

Sürücü arabanın açık penceresinden bir aydınlatma fişeği fırlattı. Yeşile çalan bir renkte ışıldayan ateş, eğik olarak yükseldi, toprağa mat bir ışık gönderdi ve yere düşerken söndü. Hemen ardından doygun sessizlik yırtıldı; birbirini izleyen top atışlarıyla, sert ve güçlü patlamalarla,

sessizliğin damarlarındaki kan boşalıyordu sanki. Top mermileri atış menzili boyunca hızla yola çıkıyor, toprağa çarpıyor, gömülüyor ve çevrelerindeki her şeyi patlatarak savuruyorlardı: Otları, dalları, pislikleri, samanları, taşları, ağaç köklerini, suları ve askerleri. Top mermilerinin korkutucu bir kararlılıkla havaya savurduğu askerlerin bazıları bütün halinde olmasa da onlara ait parçalardı; organlar, patlayan metalin bedenlerinden zahmetsizce koparıp aldığı parçalar. Altüst olan tarlalarda bulanık fıskiyele hızla harekete geçti. Mermi parçaları, hain ve çevik, toprağın üzerini süpürdü. Oradan ya da şuradan bir çığlık yükseldi, bir hırıltı ya da inleme. Birdenbire elsiz kalıverdi biri, ağzına kan doldu birinin, bir damarı bağladı birisi ve yüzünün yok olduğunu anlamaya fırsat bulamadı biri.

“Sonraki plak,” dedi subay. Proska plağı uzattı.

“Birleşin arkadaşlar, bize katılın! İsterseniz hemen şimdi yapabilirsiniz bunu. Biz bu arada son plağın ardından halen hayatta olanlar için yeni bir şarkı çalacağız: ‘Alte Kameraden!’ Yakında görüşmek üzere iyi dinlemeler.”

İğne, ince oluklar boyunca tırmalarcasına ilerledi ve sentetik maddeye kazınmış melodiyi uyandırdı. Hoparlör onu dışarıdaki sessizliğe taşıdı. Aniden çıkan serin rüzgâr, şarkıyı beraberinde sürükleyip götürdü.

Proska başının arkasında başlayan ve sol tarafından alnının yarısına kadar uzanan ağrıyla meşguldü. Elini alnına bastırdı, ağrı azalacak gibi değildi. Eziyet veren zonklaşmanın burun köküne ulaşmasını ve orada çoğalarak hafifçe başını döndürmesini takip ederken düşünüyordu.

“Bu plak bittikten sonra bir dakikalığına arabadan çıkabilir miyim diye soracağım ona... Daha fazla dayanamam... Maria da şiddetli baş ağrısından yakınırdı bazen... Bu ağrı aileden geliyor olmalı... Neden insanlara bu kadar üst perdeden hitap ediyor?.. Nihayetinde bizim arkadaşlarımız onlar.. Aşağılayarak kimseyi ikna et-

mek mümkün değil... Ve biz ikna etmek dışında hiçbir şey istemiyoruz... İlaçlar bana asla çare olmadı..."

Proska daldığı düşüncelerden sıyrıldı, elini alnından çekti, baş ağrısı yıldırım hızıyla kaybolmuştu.

Doğruldu ve çevreye kulak kabarttı.

Bir duvar, seslerden oluşan bir ufuk, hızlı ve kararlı, onlara yaklaşıyordu. Binlerce noktada silahların ağzında şimşekler çakıyordu. Mikrofon, silahların şiddetli takırtılarını bastırmaya yetecek güçte değildi.

"Gidelim!" diye bağırdı subay. "Çabuk kaçalım!"

Motor çalıştı. Yakınlarda bir makineli tabancanın çekiç gibi döven sesi duyuldu, mermiler çatırtılarla arabanın kaportasını sıyırdılar, iki cam paramparça oldu. Çitin hemen yanında bir el bombası patladı, patlamanın yarattığı burgaç arabanın içinden hissediliyordu. "Oradalar," diye inledi subay. Proska makineli tüfeğini pencereden dışarıya uzattı ve bir şarjörü boşalttı. Karşılığı hemen geldi! Sürücünün sırtını yumruklayarak bağırdı:

"Haydi be adam! Bu lanet olası arabanın nesi var?" Aracın hızını artırabilecekmiş gibi öne eğilmişti. Yakınlarda bağrışmalar oldu. Proska sesleri çok net duyuyordu. "Devam!" diyordu ses ve, "Durmayın!" ve, "Buraya!" ve, "Avluda domuzlar olmalı."

"Haydi sür," dedi Proska umarsızca.

Araba şiddetle sarsılarak bir hamle yaptı, sürücünün zorlamasıyla pompanın etrafında bir kavis çizip nefes nefese dar yola girdi.

"Daha hızlı," diye bağırdı Proska, "yolumuzu kesecekler ve sonra..."

"Çiyuv, çiyuv, çiyuv!" sesleri konuşmasını böldü. Mermiler kaportaya çarpıyordu.

Araba geniş arazi yoluna çıktı ve hızlandı. Yolun iki tarafındaki tarlalarda vahşi ateşler yanıyordu; barikat yangınları.

Bağrıışlar ve karabinaların öfkeli takırtıları yavaş yavaş azaldı. Araba birkaç dakika daha yol aldıktan sonra Proska sadece doygun mırıltılarla org seslerini duyuyordu tekrar. Sürücü bir robot gibi direksiyonun başındaydı, konuşmuyor, dönüp bakmıyordu. Proska arkasına yaslandı, yorgundu. Baş ağrısı beyninin arkasını yeniden oymaya başlamıştı. Kırık pencereden içeriye dolan gece ayazı, onu rahatlatmıyordu. Subay oturduğu yerde büzülüp kalmıştı. Plağın sarsıntılarla boşa dönüp durması umurunda değildi.

Sürücü bir köy evinin önünde arabayı durdurdu. Sürücüyle Proska indiler. Subayın oturuşunda hiçbir değişiklik yoktu. Proska arabadan birkaç adım uzaklaştı, sürücünün subayın oturduğu taraftaki kapıyı açmak için var gücüyle uğraştığını gördü. Ateş sırasında kilit hasar görmüş olmalıydı.

Proska subayın diğer taraftan inmemesine şaşırmıştı, onun yerinde olsa hemen böyle yapardı.

O sırada sürücü kilidi kırıp kapıyı açmayı başardı. Aynı anda subay arabadan aşağıya devrildi, başını yere çarptı ve düştüğü tuhaf pozisyonda, öylece kaldı.

“Sen!” diye seslendi sürücü.

Proska adama yaklaştı, yerde yatan subayın üzerine eğildiğinde, başına ve boynuna çok sayıda merminin isabet etmiş olduğunu gördü.

“Tut,” dedi sürücü.

İkisi birlikte subayı sürükleyerek eve kadar taşıdılar, koridorda yere bıraktılar.

“Kibritin var mı?”

“Evet,” dedi Proska.

Kibritleri karanlığa doğru uzattı, bir başka elin onları parmaklarının arasından alışını hissetti. Bir kibrit yandı. Sürücü onu elinden bıraktı. Yanan kibrit, ölü subayın göğsüne düştü.

11. Bölüm

Samanlık sessizdi, ara sıra askerlerden biri uykusunda ters döndüğünde samanlar hışırdıyordu gerçi, ama başkaca hiçbir gürültü yoktu. Proska kapının hemen yanında yatıyor, ilk görevinin yorgunluğunu çıkarıyordu. Uykuya dalamıyordu bir türlü. Yattığı yerdeki samanlar ıslaktı, üzerine örtmek istediği çadır bezini yere sermişti. Kapıdaki çatlaktan nemli, sisli gece ayazı samanlığın içine doluyordu. Proska başını kaldırınca çatlağı görüyordu, başını kaldırmasa da elini soğuk esintiye doğru uzattığında hissedebiliyordu onu. Samanlık dışarıdan daha sıcak değildi, ama yağmurdan koruyordu hiç olmazsa.

Ötekilerin katlanması gereken hayat, buydu işte. Aynı grilikteydi, hiçbir şey daha iyi değildi. Yine de biraz daha iyi sayılabilirdi, bunu Proska da fark etmişti. Karşılaştığı yaralılar, acılar içinde başarılarını kutluyorlardı mesela. İlerlediklerini biliyorlardı, görmüşlerdi. İkmal sınıfindakiler, şakalar yaparak sesleniyorlardı onlara. Ufuk griydi, yüzler griydi, imha gri ve toprak griydi; ama moral-ler iyiydi.

Hâlâ ayakta kalan ağaçlardan yapraklar dökülüyordu. Örtülerini çıkaran dallar çıplak ve tertemiz, gökyüzüne uzanıyordu. Sonbahar. Düşüncelerin ve vicdanın sonbaharı.

Samanlığın arkasındaki tarlada duran parçalanmış bir panzerin kapağından dışarı bir el sarkıyordu: sonbahara bir mesaj.

Kapı yavaşça açıldı ve bir cep feneri yandı. Işık Proska'nın yanından geçti, ama fazla uzaklaşmadı, Proska'nın üzerine geldiği anda da söndü. Ardından Proska yaklaşan ayak seslerini duydu. Bir asker üzerine eğildi, nöbetçiydi, Suebyalı aksanından tanıdı. Proska onu.

"Şen Proska'sın, değil mi?" diye sordu.

"Evet. Ne oldu?"

"Şana bi şey söylemem lazım. Dışarı gelir mişin?"

Proska ayağa kalktı ve nöbetçiyi takip ederek samanlıktan çıktı.

Dışarıda sert bir rüzgâr vardı; Proska yakasını kaldırdı, ellerini ceplerine soktu ve olduğu yerde birkaç adım attı.

"Şimdi," dedi nöbetçi, ağzını Proska'nın kulağına yaklaştırarak. Alçak sesle, ağır ağır konuşuyordu. Proska'yla konuşmayı ne kadar uzatırsa, samanlığın dışında kalacağı saatler o kadar çabuk geçecekti. Dilsizler de nöbetçiyken konuşmayı özler. Nöbetçinin konuşması uzadıkça, Proska'nın sabırsızlığı artıyordu. Bakışları ilerideki sağlık merkezinin ıssız parkındaydı, nöbetçiyi yarım kulak dinliyordu. Sonra oradan ayrıldı, tarla boyunca yürümeye başladı. Baş eğik ve bacaklarından biraz daha öndeydi yürürken, öyle ki bacakları başını takip etmekte güçlük çekiyordu sanki. Bir tarla yolundan caddeye çıktı, caddeyi boydan boya geçerek sağlık merkezinin parkına geldi. Parktaki ağaçlar mağrur duruşlarından vazgeçmişlerdi. Top atışlarıyla yaprakları dökülüp yara alanlar, bir daha asla iyileşemeyecek gibiydiler. Bakımsız yollara yığılmış kırık ağaç dalları, dev çalı süpürgelerine benziyordu, buraları mesken edinmiş yabani güvercinlerin geri dönmeye cesareti yoktu artık. Parkın içindeki sağlık

merkezi kalıntıları hâlâ is kokuyordu. Çatıyla iki duvar yıkılmış, geniş dans pisti altında ve üstünde olan her şeyle birlikte yıkıntıların altında kalmıştı. Sadece küçük verandadaki boyası yer yer dökülmüş açılır kapanır beyaz lake sandalyeler, eski yerlerindeydiler, ama uzun süredir kimse oturmaya gelmemişti buraya.

Proska yıkıntıların çevresinden dolaştı ve yanından geçtiği küçük verandaya göz attı. Heyecandan alnındaki kısa damar atmaya başladı: Açılır kapanır sandalyelerden birinde sırtı dönük oturan biri vardı.

Kararlı adımlarla verandaya girerek seslendi: "Hey!"

Figür doğruldu ve bu sözün çekim alanına kapılmışçasına Proska'ya yaklaştı.

"Walter!"

Ses sakın, kuşkulu ve şefkatli bir çağrı gibi çınladı. Proska geriye sıçradı.

"Wanda!" diye bağırdı şaşkınlıkla, "Tanrım, sen misin gerçekten?"

Kızın yanına gitti, onu kendine çekti, başını iri ellerinin arasına alarak göğsüne bastırdı. Nemli havadan ıslanmış saçlarını sürekli öpüyordu.

Rüzgâr, sağlık merkezi yıkıntıları arasında bir şeyler arıyor gibiydi, bir taş yığınının arasından aldığı teneke kutuyu savurdu, hızını kesmeden çatlaklardan içeriye daldı. Umutsuzlukla uğuldayarak hâlâ yıkılmamış olan bir yan duvara tırmanıp duruyordu.

Adam kızın beline sarıldı, mantosunun kaba kumasını sıkı sıkı bastırarak onu sarıp sarmaladı.

"Gel," dedi, "hava soğuk, şu duvarın arkasına oturalım. Üşümüyor musun?"

"Hayır," dedi kız, kendini ona bırakarak.

Duvarın rüzgâr almayan kuytusunda, kuru iki taşın üzerine oturdular. Wanda dizlerini göğsüne çekti ve mantosunun eteklerini ayak uçlarına sardı.

“Artık sabaha kadar dayanabilirim,” dedi.

“Beni nasıl bulabildin?” diye sordu Proska.

“Kolay olmadı.”

“Peki, buraya nasıl geldin?”

“Geri dönecek misin?” diye sordu kız.

“Nereye?”

“Benim yanıma, Tamaschgrod’a. Oradakilere senden çok söz ettim. Hepsi iyi insanlardır. Yoksul insanlar. Sen o zaman demiştin ki, biz... Bunu hâlâ düşünüyor musun?”

“Evet Wanda, böyle olacak. Ama şu anda dönemem henüz.”

“Peki neden?”

“Bazı işler üstlendim Sincap, belgeler imzaladım. Wolfgang da böyle yaptı. Artık sizin taraftayım. Ama savaş bitmedi daha. Her an birilerinin ölmesi gerekiyor, namuslu, yoksul delikanlılar. İnan bana, onlara kalsa yaşamayı tercih ederler. Ama buna izin verilmiyor, sadece iğrenç bir klik yüzünden, onlar...”

“Klik nedir?” diye sözünü kesti Wanda.

“Kötüler zayıf düştüklerinde, başka kötüler aramaya başlar. Dünyanın en iyi anlaşması kötüler arasındadır, çünkü kötülük yanlış anlamaya meydan vermez. – Gerçek tartışılabilir, Wanda, Wolfgang’ın bir defasında dediği gibi, ölüm de. Ama kötülük sadece kötülüktür, başka da bir şey olamaz. Bu yüzden kliktekiler bu kadar iyi anlaşıyor, bu yüzden hiçbiri onlar için ölmek zorunda olanlara merhamet duymuyor.”

“Tamaschgrod’a ne zaman döneceksin?”

“Kötüler toprağın altına girdiğinde.”

“Peki ne kadar sürecek bu?”

“Bunu öngörmek mümkün değil. Ama biz ne kadar güçlenirsek, o kadar çabuk yok olurlar.”

“Ya kötüler sizin adamlarınızdan daha güçlüyse?”

“Kötülerin gücü sadece dışarıya karşı. Onları öldürmek istiyorsan, içeriden vuracaksın.”

“Söylediklerini anlamıyorum.”

“Ama yakında anlayacaksın.”

Sustular. Proska izmaritini bir fiskeyle fırlatıp attı, Wanda’nın elini tuttu ve ellerinin arasında ovuşturarak ısıttı. Ay kısa bir süre için kendini gösterdi, isteksiz, onları izledi. Gökyüzünde hızla birbirini kovalayan ağır, alçak bulutlar izin verdiği sürece görünebiliyordu ancak.

“Unuttun mu?” diye sordu Proska bir süre sonra.

“Neyi?”

“Ağabeyinin başına geleni – korugandan ayrıldığımda nasıl ağladığını görmüştüm.”

Kız cevap vermedi.

“Poppek ve çavuş,” dedi Proska, “onların nerede olduklarını biliyor musun?”

Wanda hayır anlamında başını salladı.

“Seni üzmemek istemiyorum, Sincap. Bunu sorduğum için bana gücenme, ne olur.”

Kız gözlerini kapattı, elini Proska’nın karmakarışık saçlarının arasından geçirdi. Dudakları titriyordu.

“Sen,” dedi.

“Ağlamıyorsun, değil mi Wanda?”

“Hayır.”

“Beni bekleyecek misin? Bir gün geri döneceğim.”

“Ah, sen! Bekleyeceğim, bekleyebilirim. Her gün seni düşüneceğim.”

“Sincap’ım benim.”

“Sen.”

“Döndüğümde uyuyor olacaksın belki. O zaman seni hemen uyandırmayacağım, yatağına, yanına uzanıp yüzünü seyredeceğim ve sen birisinin sana baktığını hissedecek, gözlerini açıp beni karşında görünce şaşıracak-

sın. Sonra gülümseyerek sıcacık kollarını yorganın altından çıkaracak, beni kucaklayacaksın.”

“Böyle mi olacak?” diye sordu kız.

“Evet,” dedi Proska, “böyle olacak. Geldiğimde uykuda olmazsan, Prowursk İstasyonu’nda bekleyeceksin belki de beni. Sevinçle el sallayacaksın. Ve sana soracağım: Ben de gelebilir miyim? Sadece bataklıklara kadar. İsterseniz ücretini ödeyebilirim. – Sen ne diyeceksin o zaman, Sincap?”

“Seni korkutacağım.”

“Şimdi buradan kalkabilir, seninle birlikte Tamaschgrod’a gelebilirdim.”

“Ya da yürürdün,” dedi kız.

“O uzun yolu yürümek hiç önemli değil benim için.”

“Yollar vıcık vıcık...”

“Yani? O zaman biz de kayarak dosdoğru eve gideriz.”

Bir daha hiç ayrılmayacakmış, asla vedalaşmayacakmış gibi sımsıkı el ele tutuştular.

“Şey...” dedi kız çekinerek.

“Evet.”

“Sana sigara getirmiştım Walter, ama pek fazla değil. Tamaschgrod’da bulabildiklerimin hepsi bu kadar. Bizim oralılar yoksul insanlar, çoğu pipo içiyor. Birkaç tane de olsa, seni sevindireceğini düşündüm, elinde hiç kalmamışsa...”

“Sincap,” dedi Proska, kızın elini göğsüne bastırdı.

“Burada,” dedi kız. “Sigaraları bir parça çadır bezini dikerek içine koydum. Önce nöbetçiye vermeyi düşünmüştüm.”

Proska kızın başını kucağına yaslayarak karanlığa baktı.

“Sincap,” dedi bir süre sonra.

“Evet?”

“İleride bir çocuğumuz da olur, belki de iki?”

“Hayır. Yakında bir çocuğumuz olacak, Walter.”

“Geriye dönmem kesinlikle çok uzun sürmeyecek,” dedi Proska.

“Daha da önce bir çocuğumuz olacak,” dedi kız, elini Proska’nın başına koyarak. “Bunu söylemek için geldim buraya. Pek çok kişiye sordum seni, bulmam kolay olmadı. Kış bittiğinde bebeğimiz doğmuş olacak. Tamaschgrod’dakiler senden daha önce öğrendiler bunu. – Bu kadar erken çocuk sahibi olacağımız için üzülüyor musun? Neden hiçbir şey söylemiyorsun?”

Parmakları Proska’nın yüzünde dolaşıyordu.

Proska doğruldu, kekeliyordu.

“Anlamıştım, senin söylemeni bekliyordum. Şimdi seninle birlikte gelmeyi ne çok isterdim. Ah, yapabilseydim keşke! – Ama beklemek artık bu kadar zor gelmeyecek sana. Uzaklarda da olsam yanında olacağım. Nasıl sevindiğimi bilemezsin! Yarın tekrar buluşacağız Wanda, tamam mı? Belki tüm bir hafta boyunca samanlıkta kalırız. – Eskisinden farklısın, seni yeniden tanıyor gibiyim. Bunun sebebi ne?”

“Sensin,” dedi kız. “Üşümüyor musun? Palton yok.”

“Üşümüyorum,” dedi Proska.

“Ama üşütebilirsin.”

“Hayır. Kolay kolay üşütmem ben, alışkınım. Burada kalacak mısın, Wanda? Bir gün olsun kalabilsen.”

“Evet, Walter.”

“Yarın tekrar görüşecek miyiz?”

“Evet.”

“Burada, sağlık merkezinde?”

“Nerede istersen, Walter. Buraya gelmemi istersen buraya gelirim ya da nereyi istersen, oraya.”

“Yolculuk zor muydu?”

“Hayır, değildi. Askerler yardım etti bana.”

“İleride,” dedi Proska, “birlikte yolculuklar yapacağız, ama yürüyerek değil.”

“Nereye?” diye sordu kız usulca.

“Sybba’ya. Bu kasabanın nerede olduğunu bilmiyordur tabii. Sybba büyük bir yer değil, bir gölle yaşlı bir karaçam ormanı arasında. Gölün adı Lyck, ormanın adı ise Sybba Ormanı. Oraya gideceğiz Wanda, eniştem Kurt Rogalski’nin yanına. Eniştem çiftçi, biraz malı mülkü var. Kız kardeşim Maria’yla evli. Maria’dan hoşlanırsın. Ve Sybba’dan trenle Magdeburg’a gideriz. Orada amcam var, babamın kardeşlerinden biri. Bankada çalışıyor. Banka nedir, biliyor musun?”

Birbirlerine sokulmuş oturuyor, ısınıyor, susuyor ve susarak mutlu oluyorlardı. Birbirlerinin varlığı tüm arzuları dindiriyordu; Walter ile Wanda derin, sade bir huzur içindeydiler, duydukları hoşnutluk, zor elde edilen bu törensel zenginlik yüreklerine kök salıyordu. Uzaklardan bir uçağın homurtuları duyuluyordu, düzenli, monoton, modern bir ninni.

“Burada daha fazla kalamam,” dedi Proska. Kız bacıklarını uzatarak kalkmaya yeltendi.

“Dur,” dedi Proska, “bir sigaralık daha vakit var.”

Sigarayı sonuna kadar içti, sonra ayağa kalktılar, kucaklaştılar, Proska kızın elini tutarak onu sağlık merkezinin yıkıntıları arasından, unutulmuş sandalyelerin durduğu küçük verandadan ve ıssız parktan geçirdi.

“Yarın gelecek misin, Wanda?”

“Evet.”

“Sekizde?”

“Evet, eğer istiyorsan.”

“Uyuyabileceğin bir yer bulabilir misin?”

“Bir yerim var zaten.”

“İyi öyleyse.”

Kıza sarılarak onu öptü, el sallayarak uzaklaştı.

Proska gittikten sonra kız yıkıntılara geri döndü, az önce birlikte oturdukları yere oturdu, mantosunun eteklerini ayaklarının altına sıkıştırdı ve çenesini dizlerine dayadı.

Proska nöbetçinin yanından hiç konuşmadan geçti, kapıyı yavaşça açtı ve çadır bezinin üzerine uzandı. Hemen uykuya daldı. İki saat sonra uyandırıldı. Bir kamyonet, motoru çalışır durumda onu bekliyordu.

12. Bölüm

Keskin nişancılar gergindiler. Nişan dürbününden bakmak yerine göğüslerini siperin kenarına dayamışlardı, eldivenlerinin içindeki parmakları, çizmelerinin içindeki ayakları kıpır kıpırdı. Bazıları sol gözlerini kapatarak donmuş çalılıkların arasında bir hedef bulmaya çalışıyordu. Nişancılar günden güne daha az takdir görüyor, daha az önemseniyorlardı ve kimse, eskiden olduğu gibi, kaç kişiyi vurduklarını sormuyordu onlara. Tüfeklerinin dipçikleri çentiklerle doluydu gerçi, ama bu çentikler eskiden kalmaydı, parlamıyorlardı artık. Nöbetlerin sıkça değiştiği, eğlenceli mevzi savaşlarının yapıldığı zamanlara özlem duymayan tek kişi yoktu nişancıların arasında. Kimileri hücumlar arasındaki molaları, geçmişi coşkuyla anmak için değerlendiriyor, o “eğlenceli hedefler”i anıyorlardı karşılıklı. Sibiryalılar iyi nişancıydılar. Proska onları tanıyordu, bir defasında karşı karşıya gelmişlerdi. Ama şimdi beraberdiler; komutanın özel danışmanı olarak onları her gün yakından izleyebiliyor, kanaatkârlıklarına, yabancıl, masum yüzlerine hayran kalıyordu. Gizlice kendisini hedef aldıklarını zannettiği de oluyordu bazen; bir tüfeğin namlusuyla bir nişan dürbününü üzerine doğrultulmuş bulacağını sanarak arkasına dönüyor, ama her seferinde hoşgörölü bir gülümseme ya da gizemli bir bakışla karşı-

laşıyordu. Onları Batı'ya her gün biraz daha yaklaştıran günlük hücumlar da olmasa, kendisine yeni bir güç ve güven sağlayacak hiçbir şeyi olmayacaktı Proska'nın. Ama ilerliyorlardı ve öne ilerliyor olmaları, Proska'nın verdiği kararın uygunluğunu apaçık ortaya koyuyor, onun haklıların tarafında olduğunu da onaylıyordu ayrıca, çünkü nihai başarı –Proska böyle düşünüyordu– daima haklıların olurdu. Kafasında “klik”in daha ne kadar dayanabileceğini ölçüp biçiyor ve özgürlüğe kavuşmasına en kötü şıkta kaç ay kaldığını hesaplıyordu. Proska verdiği kararın sonuçlarına katlanıyordu. Ama otomatik tüfeğini asla eski arkadaşlarına doğrultmamıştı.

Öteki tarafta hiçbir şey bilinmiyordu henüz.

Kırk dakika!

Saate tabi olmuşlardı, kılı kırk yaran, çelimsiz zaman memuruna. Saatlerini ayarlamışlardı.

Kırk dakika.

Beklemek, sabretmek, itaat etmek. İbrenin her saniyeyi okumasını, onaylayıp mühürlemesini, imzalamasını izlemek. Bir saniyelik hayatın, göstergenin minicik bir hareketiyle onaylanması. Zamanın tek bir damlası belirlenen ölçünün dışında akıyor, hiçbir şey kaybolmuyor. Zaman asla aldatılamaz.

Yirmi bir... yirmi iki... yirmi üç...

Kim bu zaman? Eski bir saat kulesine yuva yapmış bir alakarga mı? Gözlerinin çevresi kırmızı, öfkeli bir horoz mu?

Sabırlı, bulanık bir nehir?

Proska düşünüyordu:

“Patlama öteki taraftan gelirse, sıçra. Dereye kadar otuz adım, zıpla, fırlat. Patlamadan sonra kafalarını ve silahlarını siperin kenarından uzatacaklar, bir şarjör, yaylım ateşi, ayağa kalk, koşmaya devam et. Tepede tekrar

yere yat. Siper yok. Ölmüş numarası yap. Devam etmek mümkün olmazsa ölü gibi yat, kıpırdama.”

“Ne kadar var daha?” diye sordu Wolfgang.

“Yirmi beş dakika.”

Bu dakikalara herkes tek başına dayanmak zorunda, bu dakikalar boyunca herkes korkunç bir yalnızlık içinde; herkes sadece kendi aklıyla düşünüyor, kolektifliğin belirsiz sığınağından dışarı atılmışlar. Birdenbire herkes bir saati olsun istiyor, ibreyi iş başındayken gözetlemek, ibreyle beraber sayarak kandırılıp kandırılmadığını görmek istiyor. İbre sınırları kemiriyor, daha hızlı, daha hızlı. Bu seni etkilemiyor. Sen sağlamsın, sana istediğim her şeyi teklif edebilirim. Senin sınırların yok. Daha yavaş değil, daha hızlı değil – cehennemin soğukkanlılığı.

“Wolfgang?”

“Ne var?”

“Devam edemez olursak, kendimi yere atıp ölü taklidi yapacağım. Güpegündüz sağ çıkamayız bu vadiden.”

“Evet.”

“Üşüyor musun?”

“Evet.”

“Arkadaki şu yarımadayı görüyor musun? Wittko derdik buraya.”

“Bunu neden anlatıyorsun?”

“Wittko’nun arkasında Sybba var, eniştemle kız kardeşim Maria, Sybba’da oturuyorlar.”

“Evet.”

On altı dakika.

Kar, mavimsi parlıyordu. Her şeyden habersiz güneş, ufkun üzerine geçti.

Öteki taraftakiler ara sıra düzensiz, tek tük ateş ederek oyalanıyorlardı sanki. Proska cepsaatini siperin kenarına koydu.

“Burada mı bırakacaksın?” diye sordu Wolfgang.

“Evet, ama sadece on beş dakika.”

“Ya sonra?”

“Sonra tekrar cebime koyacağım.”

Beş dakika.

Susuyor ve kurtarıcı işareti bekliyorlardı, ilk atışı ve düşüşü. Sonra yapıştıkları topraktan kalkacaklardı, kısa ve güçlü adımlarla bayırdan aşağı inecek, el değmemiş kar tabakasını ezeceklerdi. Gözlerini kapattılar, dişlerini gıcırdattılar ve onlara kimsenin yardım edemeyeceğini, yapayalnız olduklarını hissettiler. Proska nefesinin çarptığı yerde küçük bir kar kütlesinin erimeye başladığını gördü. Parıldayan buz tabakası gevşemiş, kırılanlaşmıştı; Proska'nın art arda nefes darbeleriyle gitgide inceleyerek kırıldı.

Uzun süredir beklenmesine rağmen şaşırtan sıcak ateş saldırısıyla irkilerek yerlerinden sıçradılar, ilerideki, donmuş toprak tabakasının tahtalarla iç içe geçtiği öteki sipere baktılar, açılan ağızlarından yükselen çığlıklar, bir-biri ardına düşen obüslerin arasında patladı.

Proska donmuş bir derenin üzerinden atladı. Tüfeğine yeni bir şarjör taktı ve tüm mermileri siperin duvarına boşalttı. Sonra cebinden iki el bombası çıkardı, doğruldu, devam etmek niyetindeydi. Bir sanrı gibi, tepeye daha önce tırmanmış bir adamın makineli tabancasıyla dört bir yana vahşice ateş ettiğini gördü. Birdenbire tabancası elinden düşen adam iki eliyle birden göğsünü tuttu, yere yığılıp bayırdan aşağıya, Proska'nın ayaklarının dibine kadar yuvarlandı. Adama takılıp tökezleyen asistan hızla onun yanına düştü.

“Devam, devam, toprağa yapışıp kalma sakın, unutulur gidersin, devam, öne devam. Gözler neden öndedir Proska? İki el bombası, işaretparmağını pime götür, çevir, çek. Bir kez hızlı, bir kez yavaş, saniye ibresi hiçbir

şeyden etkilenmez. Standart tempo. Yanımda biri yatıyor, düştüğü yerdeki kar kıpkırmızı, kırmızı damlalardan bir hat, kırpıntı avı oyunu¹ Maria, yüzü hâlâ sıcak, Wolfgang'ın mektubu.”

Proska üzerine takılıp düştüğü adamın inlediğini duydu. Sürünerek yanına sokuldu, hemen yanına yattı. Adamın sıcaklığını vücudunda hissediyordu.

“Neyin var?”

Yaralı susuyordu.

Proska adamı bacağından dürterek tekrarladı: “Neyin var be adam? Seni arka tarafa götüreceğim.”

Doğrulup etrafına bakındı.

Tam önünde karlar havaya püskürdü, Proska kendini tekrar yere attı hemen. Karın üzerinde oluşan, fantastik dev köstebek yuvalarına benzeyen biçimsiz kahverengi topakları sayamıyordu. Çığlıkları da duymuyordu artık, ortaya koydukları gücün, bekleyişleri sırasında sinirlerinin onları hazırladığı eziyetin anlamsız ve faydasız olduğunu biliyordu. Hedefe ulaşamamıştı. Öyle olmasaydı, bu kadar yakınında patlamalar olmadan yerinden doğrulabilirdi.

Proska ikinci bir deneme yaptı. Ayağa kalkmak ve hiç durmadan geriye doğru koşmak istiyordu. Ama yaralının üzerinden doğrulduğu anda, sırtının keskin bir konserve kapağıyla kaşındığı duygusuna kapıldı.

Yaralıdan hırıltılar yükseldi.

“Sana yardım edemem, seni buradan nasıl çıkarabilirim ki? Sadece hareket etmek bile – her kıpırtıda ateş ettiklerini görmüyor musun? Ölü taklidi yapmak, yatıp kalmak. Karşı saldırıya geçmelerinin de hiçbir yararı yok,

1. Açık havada oynanan, varış noktasındaki ödülün ya da kişinin önceden yerleştirilen kâğıt kırpıntılarının izlenerek bulunduğu bir oyun. (Ç.N.)

burada donarız, sen ve ben. Böyle inleyip durma – seni duyabilirler ve duyarlarsa ateş ederler, anlıyor musun beni? Ölü taklidi yapmak zorundayız. Şimdi sana yardım edemem, Tanrım, yine inledin. Sus diyorum sana. Beni dinle, bağrına taş bas ve sus, yoksa...”

Ağır, gri bulutlar güneşin önünde toplanmıştı. Birazdan kar yağacak gibi görünüyordu. Proska yenlerini iç içe geçirerek parmaklarını ovuşturdu. Kendi siperini görme umuduyla başını yana çevirdi; görüş açısı çok dardı.

Yaralı sırtüstü yatıyor, kendi kendine kekeliyordu.

“Sessiz ol,” diye yalvardı Proska.

“Sen – kim-sin?”

“Neden bilmek istiyorsun?”

“Kim – oldu-ğunu – söy-le – bana.”

“Proska. İsmimin acılarını dindireceğini mi sanıyorsun?”

“Ben – öle-ce-ğim.”

“Hava kararınca geri götüreceğim seni.”

“Hava kararınca, ben – öl-müş – ola-ca-ğım. Be-ni – şim-di geri götüremez misin?”

“Hayır.”

“Adını ak-lım-da tutacağım.”

“Ayağa kalkarsam, beni...”

“Neden bu ka-dar so-ğuk?”

Yaralı kelimeleri güçlkle söylüyordu.

“Sana paltomu veremem,” dedi Proska. “Hareket edersem hemen ateş açarlar.”

“Kim a-teş – a-çar?”

“Bu kadar soru sorma, yavaş konuş.”

“Bunu bilmem – gerek – Proska – hava – karardığında – ölmüş – olacağım.”

“Konuşmak seni zorluyor. İyileşmek için konuşman gerek.”

“Bu – bölgeyi – biliyor musun?”

“Evet. Burası benim memleketim.”

“İki defa – vurdular – beni.” Yaralı inledi: “Sen?”

“Ne istiyorsun?”

“Saat – kaç?”

“On buçuk olacak. Saatim var, ama çıkaramıyorum.”

“Neden?”

“Hareket etmemem gerektiği için.”

“Korkmana – gerek – yok – Proska. Yavaşça – hareket – edebilirsin – benim – arkamdasın – sen. Ateş – ederlerse – bana – isabet – eder. Ben – iyi – bir – kalkan – değil miyim? – Sen?”

“Sus,” diye emretti Proska, “eğer hemen susmazsan, ben susturacağım seni.”

Öteki adam, Proska’nın anlayamadığı bir şeyler kekeliyordu.

Bir süre sonra yalvardı:

“Beni – geri – götüreceksin – değil mi? Hayır mı? Böyle – yattığım – yerde – bırakmayacaksın. – Bırakmazsın – Ben Schmiedeberg’liyim. – Schmiede-berg’i biliyor musun?”

“Hayır,” dedi Proska.

“Karım – hâlâ – orada ve Christel. Noel’de – dört – yaşında – olacak. 24 Aralık’ta – iki kez – hediye – alması – lazım, biri – doğum günü için – öteki –”

Proska’nın yanında karlar havaya savruldu.

“Kapa çeneni!”

“Ne oluyor?” diye inledi yaralı. Şiddetli ağırlar içinde kıvranıyordu.

“Bize ateş ediyorlar,” dedi Proska.

Yaralı tekrar inledi ve yalvardı.

“Saatini – çıkaramaz mısın?”

“Neden yapayım ki bunu? Saat on buçuk. Sen beni anlamıyor musun?”

“Tam – saati – bilmek – istiyorum.”

“Tanrı aşkına, ama neden?”

“Hava – kararana – kadar – geçecek – zamanı – hesaplayabilmek – için. O zaman – ölmüş – olacağım.”

Öğleye doğru kar yağmaya başladı. İri kar taneleri toprağa düşerek fantastik köstebek yuvalarının üzerini örtüyordu. Yaralı kendi kendine mırıldanıyor, bu ses Proska’ya bir şarkı gibi geliyordu. Sonunda sustu ve üstünü örten kar tanelerinin altında sakinleşti. Proska bacaklarının soğuktan kasıldığını, buna karşılık yüzünün ısındığını, gitgide daha sıcak olduğunu hissediyordu. Vücut ısısı soğuk karşısında geri çekilirken yüzünde toplanıyor gibi geliyordu ona. Dudakları şişmiş, kan dar alındaki damardan daha hızlı akmaya başlamıştı. Yorgundu, açlık hissetmese tüm tehlikelerine rağmen uykuya dalar-
dı. Ateş edilmiyordu artık.

Proska sırtındaki kar tabakasının kalınlaşıp ağırlaştığını fark etti, ama yerinden kalkmasını engelleyecek kadar ağır değildi henüz. Wolfgang’ı, cebinde taşıdığı mektubu ve kar başladığında yüzükoyun dönmemiş olan yaralıyı düşündü. Uzun Zwiczosbirski’yi de düşündü. Bulanık bilincindeki anılarda Wanda belirdi, yeşil elbise-ciğiyle, saat camı inceliğindeki beline sıkıca taktığı kemeriyle. Onun hemen yakınında bir duvarın üzerine oturduğunu sandı, birkaç saniyeliğine elini tutar gibi oldu. Proska birdenbire Wanda’ya mektup yazmamış olduğunu, en azından buradaki kuralları ve imkânları araştırmak için bir girişimde bulunmadığını fark ederek şaşır-
dı ve ilk fırsatta bir şeyler yapmaya karar verdi. Bu konuyu ihmal ederek Wanda’yı uzun süre belirsizlikler içinde bıraktığı için kendine kızıyordu şimdi.

Alacakaranlık indiğinde, yaklaşan ayak seslerini duydu Proska.

İki adam aralarında konuşuyordu.

“Şurada da iki kişi var galiba,” dedi biri usulca.

“Bazen ölü taklidi yapıp karların altında kalırlar,” dedi öbürü. “Moğollardan öğrendiler bunu. Kar altında zarar görmeden yirmi dört saat hareketsiz kalabiliyorlar.”

“Mesanem bu kadarına dayanamazdı.”

Proska nefesini tuttu. Konuşmalar tam üzerinden geliyordu. Ayak sesleri kesilmişti.

“Şimdi beni bulurlarsa,” diye düşündü. “El bombaları – beni yakalarlarsa – pimi çekmeli – belki de çekip giderler.”

Adamların bakışlarını sırtında hissediyordu, bir sıcaklık dalgası bacaklarına doğru akıyordu sanki.

Adamlardan biri yaralının üzerindeki karları eşeledi, yaralı tam o anda sızlanmaya başladı.

Proska ayağa fırlamak istediye de kendine hâkim olarak kıpırdamadan yatmaya devam etti.

“Bu hâlâ yaşıyor,” dedi adamlardan biri şaşkınlıkla.

“Şimdi – hava – karardı, orada,” diye kekeledi yaralı, “o geldi...”

“Ateşi var,” dedi öteki.

“Onu geri götürüyoruz.”

“Bunu?”

“Kim varsa, hepsini götürmemiz gerek.”

“Acılarından kurtaralım onu.”

“Delirmişsin sen. Sakın vurma, çek şu revolveri! Çabuk! Arka tarafa taşıyoruz, adam yaşıyor hâlâ.”

“Pros-ka,” diye inledi yaralı.

“Ne dediğini anladın mı?” diye sordu biri.

“Hiçbir fikrim yok,” dedi öbürü, “bir isme benziyor. Kendi ismidir muhtemelen.”

“Bu bir saf değiştiren.”

“Onu geri götürüyoruz.”

İkisi birden yaralının üzerine eğildiler, biri ayakla-

rından öbürü omuzlarından tuttu, kalın kar yığınlarının arasından ağır ağır uzaklaştılar.

Proska yavaşça başını kaldırdı.

Doğruldu, ellerini göğsüne soktu. Ardından donmuş derenin üzerinden kayarak geçti, bir tepenin çevresinden dolaştı. Karların altında çok sayıda ceset olmalıydı, çünkü tepe doğal olmayan biçimde yüksekti. Yarıya kadar tırmandıktan sonra soluklandı. Ayak parmakları karıncalanıyordu, donmuştu. “Oraya ulaşınca karla ovarım,” diye geçirdi içinden.

13. Bölüm

Bir makineli tüfeğin ateş demeti, başlarının üzerini yalayarak geçti, öylesine sindiler ki, dudakları kara değişiyordu. Mermilerin kopardığı söğütten bir kamçı Proska'nın ensesinde şakladı ve kırbaçlanmış gibi öne eğdi onu. Toprak da onlara karşıydı artık: Geceleyin dört kişinin ağır yaralanma nedeni, mermiler ya da bomba parçaları değil, donmuş toprak kütleleriydi. Her patlamayla birlikte kar fıskiyesi oluşuyor, mermiler vınlayarak geçtikten sonra da havada asılı kalıyordu bu fıskiyeleler. Çukurlar küçülüyor, belirginleşiyor, kenarları düzleşiyordu.

"Şimdi!" diye bağırды Proska. Ayağa fırladı, harekete geçti, bir söğüt çalılığının arasından koştı, nefes nefese boş bir alanı aştı ve kendini bir hendeğe attı. Hemen ardından boğuk bir düşme sesi daha: Wolfgang. Arkalarından açılan ateş, acımasız ve tehditkâr, devam ediyordu.

"Yavaş," dedi Proska, "birazdan oradayız. İki hamle daha."

Makineli tüfek tekrar takırdadı. Hedefe odaklı mermiler hendeğin donmuş eğimine çarparken kısa ve tok çatırtılar duyuluyordu.

"Onu bir görebilseydim... Walter... Hemen ateş ederdim... Sen göremiyor musun? Arka çaprazımızda olmalı..." Wolfgang'ın sesi güçlü bir patlamayla boğuldu. Top-

rak parçaları uçararak sırtlarından aşağıya indi – dikey düşükleri için tehlikeli değildiler. Bir sonraki patlamanın ardından doğruldular ve makineli tüfek tekrar takırdamaya başlamadan öne atıldılar. Proska çevresine bakınarak Wolfgang'ı aradı. Sütüsandviç'in de atlayıp atlama-dığını görmek için telaşla arkasına döndüğü sırada tökezledi, otomatik tüfeği metrelerce uzağa, karların içine düştü, parmakları beyaz örtüye sıkıca tutundu. Göğsüne sert bir ağırlı saplanmıştı. Dilinin üzerinde kar tadını hissetti, gözlerinin önünde ateşten halkaları belirdi. Kan beynine hücum etmişti, kulakları uğulduyordu. Proska inleyerek iki büklüm oldu, diğer tarafa yuvarlandı. Ağırlı hâlâ göğsündeydi, kalbinin çok yakınlarında. Titreyerek düğmelerine uzandı, birini açıp elini içeri soktu. Sonra geri çekti, korkuyla baktı. Kan göremedi, kırmızı sıvı belki de cekete bulaşmamıştı henüz. İniltiler içinde güç-bela ceketinin önünü açtı, parmak uçlarını sıcak göğsünde gezdirerek kanayan yeri aradı. Fakat hiçbir şey bulamadı. Neresinin ağırdığını tam olarak tespit edebiliyordu, ama ne kadar bakınsa da başka bir şey göremedi.

Wolfgang sürünerek geldi.

“Walter!” diye bağırdı.

“Hemen gitmen gerek,” dedi Proska güçlkle. “Yürüyemiyorum. Sen yolu bulabilirsin. Fazla uzak değil. Hiç uzak değil, iki-üç hamle ancak.”

“Sana ne oldu böyle? Yanımda sargı bezi var.”

“Artık işe yaramaz,” dedi Proska.

“Sus şimdi. Haydi, dön bakalım. Paltonu keseceğim ve sonra devam edeceğiz, iki-üç hamle daha.”

Makineli tüfek tekrar takırdamaya başladı, bu kez mermiler başlarının üzerinden vınlayarak geçiyordu, çok yüksekten, fazla yüksekten.

Proska'nın paltosunu sırtından kesen Wolfgang, ceketini ve gömleğini de keserek açtı. Yara görünmüyordu,

kurşunun ne girdiğine ne de çıktığına dair bir iz vardı. Ama Proska vurulmuş olmalıydı. Metal parçası hangi yoldan girmişti içeriye?

“Nerede olabilir?” diye sordu Wolfgang.

“Gitmen gerek,” dedi Proska, “çabuk ol. Beni öldürmeleri için son bir kurşun yeterli, ama seni görececek olurlarsa...”

“Burada mı?”

Üç uçak, köyün üzerinden ateş açarak geçip gitti, öylesine alçaldılar ki kanatları yere değiyordu neredeyse. Makineliler susmuştu.

“Şimdi devam edebiliriz,” dedi Wolfgang.

Proska aniden ayağa kalkıp tüfeğini aldı. Yüzükoyun yere düşerken göğsüne sivri, donmuş bir toprak parçası batmıştı sadece. Acısı gitgide azalıyordu.

Zikzaklar çizerek köye ulaştılar.

Rogalski’nin kulübelerinin arkasında durup ne yapmaları gerektiğini konuştular. Proska’nın eniştesi kaçmış mıydı, yoksa hâlâ burada mıydı, bilmiyorlardı, çiftlik terk edilmiş görünüyordu. Fazla oyalanmamaları gerekiyordu, önemli bir görev üstlenmişlerdi ve bu görevden dolayı yolları tesadüfen Rogalski’nin evinin yakınlarına düşmemiş olsaydı, buraya gelmeyeceklerdi. Proska’ya bu işin verilme nedeni, bölgeyi avucunun içi gibi bilmesiydi yalnızca. O da yanına Sütlüsandviç’i almıştı, dört göz iki gözden daha iyi gördüğü için, iki silah tek silahtan daha üstün, iki kişilik bir ekibin başarı şansı tek kişiden kesinlikle daha yüksek olduğu için.

İğne keskinliğindeki rüzgâr yüzlerini ısıırıyordu, yanakları alev alev, parmakları kaskatıydı. Konuşurken dudaklarını hiç kıpırdatmıyorlardı neredeyse. Kar bulutları ufukta toplanmıştı, gölün üzerindeki buz arada bir kırılıyor, her seferinde fırtına çıkmış gibi gürlemeler duyuluyordu. Proska köpeğin ortaya çıkmasını bekledi, ama

köpek görünürde yoktu, kulübesinde, kafası ön patilerinin üzerinde, zinciri vücudunun altında tortop olmuş, uyuyor olmalıydı. Rogalski onu da yanında götürmüş olabilirdi; kulübenin arka tarafını kimse göremiyordu gerçi, ama oradan da çevreyi görmek imkânsızdı.

“Ne yapıyoruz? Bekleyecek misin burada?” diye sordu Wolfgang.

“Arkadan avluya gidelim.”

Kulübenin çevresinden dolaştılar. Avlunun kapısı, Proska açarken gıcırdadı. Wolfgang, Proska’nın hemen arkasındaydı.

Tam o sırada bir silah sesi duyuldu, ses avluda yankılandı. Nereden ateş edildiğini bilmiyorlardı. “Yere yat!” diye seslendi Proska, ikisi de kendilerini karların üzerine attılar, evin pencerelerine, çatı pencerelerine baktılar dikkatle. Oradan ateş edildiğini düşünüyorlardı.

“Samanlığa gitmeliyiz, Wolfgang. Önce sen fırla. Oraya vardığında, ben de ardından geleceğim.”

Sütlüsandviç sıçrayarak kalkıp büyük adımlarla samanlığa ulaşmaya çalışırken, Proska çatı pencerelerinden gözünü ayırmıyordu. İkinci mermi patladı, samanlığa çarptı, tahta barakaya doğru gitti, oradan da eve. Proska kulaklarındaki ince, kesintisiz vınlamanın kaybolması için ağzını açtı.

Kurşun tam atlarken isabet etmişti Wolfgang’a. Kısa, sert bir darbeye onu arkaya devirdi. Kolu hızlı bir daire çizdi, ayakları büküldü.

Proska donakalmış, onu izliyordu. Sonra bakışlarını Wolfgang’dan ayırdı ve eve çevirdi. Giriş kapısının yavaşça hareket ettiğini, soğuk beton zeminin üzerinden bir av tüfeği namlusunun kendisine çevrildiğini o zaman gördü. Çaresizlik içinde, içgüdüsel bir hareketle dipçiği kavradı, bir zamanlar kim bilir kaç kez girip çıktığı kapıyı nişan aldı ve tetiği çekti.

Bir anda gözleri karardı.

Mermilerin şiddetiyle kapı yana çarpmıştı, taze tahta parçacıkları berrak havada parıldıyordu.

Proska bir süre sonra başını kaldırıp eve doğru baktı. Girişteki beton zeminde bir adam yatıyordu, mermiler onu tahta kapının arkasında yakalamıştı.

Proska yerinden fırlayarak Wolfgang'a koştu, onu kaldırıp samanlığa taşıdı. Yere indirerek sırtını tahta duvara yasladı. Yaralının yanına diz çöktü.

"Wolfgang, Tanrım, ne oldu sana? Neyin var? Duy-muyor musun beni? Bir şey söyle." Bu arada kızılımsı iri elleriyle Wolfgang'ın göğsünü yokluyor, başının düşme-sine engel olmaya çalışıyordu. Kafasına bir sıcaklık dal-gası hücum etti. "Hey," diye bağırdı, "neden cevap vermi-yorsun bana?"

Proska iki elini birden alnına bastırdı, Wolfgang bir anda yana devrildi. Proska gırtlığının sıkıldığını hissetti, tüm tükürüğü ağzında toplanmıştı sanki. Wolfgang'ın vücudunu tekrar doğrulttu. "Konuş lütfen Wolfgang, lütfen bana bir cevap ver, gözlerini aç." Şefkatle yanak-larını okşarken, paltosunun göğüs kısmının gitgide koyu bir renge büründüğünü görmezden geliyordu. Wolf-gang'ı omuzlarından tutup sarstı, başı öne arkaya savru-lurken bağırdı:

"Neden cevap vermiyorsun? Neden böyle yapıyor-sun? Ne olduğunu söyle bana!"

Wolfgang'ın gözleri kapalı, yüzü, çektiği acıya da-yanmaya çalışıyormuş gibi gergin ve çarpıktı. Kolları iki yana sarkmıştı, nefes almıyordu artık. Proska kendini karların üzerine, arkadaşının yanına attı ve bacaklarına sarıldı. Sırtı sarsıldı, hıçkırıyordu.

Bir süre sonra sakinleşti, yerinden kalktı ve Wolf-gang'ı karla kaplı alana sürükledi. Biraz daha çekerek tarlanın üst tarafına götürüp dikkatle yere yatırdı, Wolf-

gang hâlâ zarar görebilirdi sanki. Sonra yavaşça yanına diz çöktü.

“Hoşça kal Wolfgang, hoşça kal!”

Parmaklarını usulca onun alnında gezdirdi, huzursuzluk içinde avluya geri döndü.

Kuşku ve tereddütle evin kapısını itti, mermilerin kapının arkasından isabet ettiği adamın eniştesi Rogalski olduğunu gördü.

Proska, ayaklarının dibine yanan bir direk devrilmiş gibi kalakaldı. Yüzüne sert bir kor parçası çarpmıştı sanki. Aniden sersemlemişti. Eliyle yoklayarak uzandığı duvar, Proska’yı zor durumda bırakmadı, ona bir destek sundu. Yaslanmasına izin veriyor ve bu yüzden yıkılmıyordu. Gerçi yıkılsa da Proska’yı şaşırtmazdı zaten.

Bunlar da vicdanın umulmadık meyveleri, Proska.

Uzak hedefler yerine en yakınında olanı hedeflemek daha kolay. Uzaklar için yaratılmışız, ama oraya erişmek istiyorsak, yakındakiyle başa çıkmak gerekiyor, baykuşun gündüz körlüğüyle bunları es geçiyoruz. Şimdi ne yapacaksın?

Proska yerdeki adama baktı, sonra duvardan ayrılıp sendeleyerek eve gitti.

“Maria!” diye seslendi kısık sesle, “Maria? Neredesin Maria?”

Cevap alamayınca dışarı çıktı, Rogalski’nin girişte duran av tüfeğini çizmesiyle kenara itti.

Samanlığa döndü, kapıyı açıp içeriye kulak kabarttı.

“Maria!” diye bağırdı, “Burada mısın? Saklanıyor musun? Benim, Walter!”

Samanlarda bir hışırdama olduğunda dışarı çıkmak üzereydi.

“Maria?”

Saman yığınının üzerinde bir kadın görüldü. Korkuyla Proska’ya bakıyordu.

"Tamam, gel artık," dedi Proska ifadesiz bir sesle.

Kadın aşığıya kaydı ve çekinerek yaklaştı.

"Benden korkuyor musun?" diye sordu Proska, gülümsemeyi deneyerek. İkisi de birbirlerine ellerini uzatmıyordu.

"Neden ateş edildi?" diye sordu kadın şaşkınlık içinde.

"Samanların arasına saklanman doğru değil. Samanlık ateş alsaydı, sen de yanmış olacaktın."

"Tanrım, nereden geliyorsun Walter, neler oldu? Avluda ateş edildiğine eminim, birkaç kez. Apaçık duy-dum. – Sen mi ateş ettin?"

"Çok az vaktimiz var," dedi Proska.

"Kurt'la konuştun mu?"

"Evet."

"O nerede?"

"Gitti."

"Gitti mi?"

"O güvende."

"Bensiz mi gitti?"

"Seni bekliyor."

"Eve gideceğim."

"Burada kalıyorsun. Çok az vaktin var. Seni güvenli bir yere götüreceğim. Barany Koyu'na gitmemiz gerek."

"Peki Kurt?"

"O da orada. Onu tekrar göreceksin, gel haydi."

"Fakat eşyalarım? Walter, çoğunu toplamıştım. Her şey öylesine ani oldu ki, biliyorsun. Bodrumda kaz eti konserveleri var hâlâ."

"Çabuk," diye emretti Proska, ciddiye. "Bir dakika bile oyalanırsak çok geç olur."

Maria'yı bileğinden tutup çekti.

Onu karlı tarlanın üzerinden bir karaçam ormanı-na götürdü, suskun, yüzündeki mimiklerde hiçbir deği-

şiklik olmadan. Maria sertçe kavranmaktan rahatsız, inliyordu, ama Proska onu bırakmıyordu. Kadın soru sormaktan vazgeçmişti, kardeşinin kararlı halinden korkuyordu. Bir caddeye ulaşp oradan yürümeye devam ettiler.

Bir motorun gürültüsü duyuldu, Proska, Maria'yı bir ağaç gövdesinin arkasına çekti. Az ileride bir kamyonet gördüler, yan yolda kara saplanmış olmalıydı, şimdi Proska ve Maria'nın bulunduğu daha yüksek caddeye çıkmaya çalışıyordu. Proska boşa dönen arka lastiklerin altına dal ve karton sıkıştıran askerlere dikkatle baktı. "Şimdi onların yanına gideceksin," dedi, "seni alacaklar. Tekrar görüşeceğiz. Git artık."

"Ya sen?" diye sordu Maria.

"Ben daha sonra geleceğim."

Kadın şaşkınlıkla bakarak uzaklaştı. Proska bulunduğu yeri değiştirerek bekledi, kısa bir süre sonra araba gürültüyle caddeden geçip gitti. Maria arkada, kasadaydı, Proska'nın az önce durduğu yöne bakıyordu dikkatle.

Araba gözden kaybolduktan sonra Proska yere çöktü. Olup bitenleri yavaş yavaş idrak ediyordu. Şiddetli bir baş ağrısı alnının arkasında harekete geçmişti.

"Gitmeli buradan... Bu ülkeden... Bu dünyadan... Terk edilmiş, yapayalnız, böyle devam etmek mümkün değil... Neden dünya hâlâ nefes alıyor?.. Neden kargalar tarlaların üzerinde uçuyor?.. Kimse neler olduğunun farkında değil mi?.. Hayatın kesintiye uğrayacağı bir an yok mu?.. Saygıdan mı?.. Neden bu kadar kayıtsız, bu kadar sabırlı ve bu kadar siniksiniz?.. Çektiğim acılara karşı bu kadar hissiz?.. İstırabımın karşısında susmasanız?.. Ben bir hiç miyim?.. Her şey fark edilmeden kalmak zorunda mı?.. Neden kalbiniz çarpmaya devam ediyor?.. Acılarım bu kadar mı değersiz sizinkilere göre?..

Proska sendeleyerek arkaya doğru yürüdü. Ağır bu-

lutlar üzerinde süzölüyordu, lapa lapa kar yağmaya başladı. Kar taneleri eline düşüyor, eriyordu.

Yürüdüğü cadde çatallanmadan devam ediyordu. Proska caddeye güvendi, yürüdü. Tavşanların taze ayak izleri yavaş yavaş siliniyordu. Proska gökyüzünü kolaçan etti.

Cansız, metalik bir renkteydi, çok kar saklıyordu içinde.

Proska bir daha arkasına bakmadı. Gözleri önü gösteriyordu. Ve önünde batıya, akşam kızılılığına doğru, yayılmasına Proska'nın da katkıda bulunduğu çelikleşmiş ufuk vardı. Bu çelikten duvar birdenbire yıkılacaktı, tıpkı sis gibi, rüzgârın marifetli elleriyle dağılacaktı günün birinde.

Ama şimdilik insanlar tarafından korunuyor ve kararlılıkla destekleniyordu. Asla sonu gelmeyecek miydi?

14. Bölüm

“*Na zdroye, Prost*¹ ya da her neyse!” dedi Proska. Tereddütle iki askere doğru yürüdü, ellerine birer bardak tutuşturdu ve birlikte içtiler. Sonra Moğol askerler yatağın üzerine oturdular, Proska ise bir sandalyeye. Sandalyesini yatağa o kadar yaklaştırmıştı ki, dizleri birbirine değiyordu neredeyse. Dışarıda, pencerenin önünde Proska’yı buraya getiren kamyonetin motoru uğulduyordu. Oda büyük, duvar kâğıtları yeniydi, yatak bulunduğu köşede biraz kaybolmuş gibi görünüyordu. Zemin düzgün, sandalyeler yeni ve rahatsızdı, insanı dik oturmaya zorluyorlardı.

Proska tahta bir kutuyu karıştırıp sigara buldu, askerlere ikram etti. Biri geri çevirdi, öteki aldı. Sigara ve içki içildikten sonra askerler aniden ayağa kalktılar ve hiçbir şey demeden dışarı çıktılar. Proska pencereye koştu, arabaya binip uzaklaşmalarını izledi.

Geri gelecekleri umuduyla bir süre daha pencerenin önünde kaldı. Sonra döndü, yorgun ve hayal kırıklığı içinde yatağına gidip uzandı. Moğolların yatakta bıraktığı sıcaklığı hissediyordu. Pencere açıktı. İlkbahar tüm

1. (Rusça ve Alm.) Şerefe, sağlığa! (Ç.N.)

iyimserliğiyle içeriye doldu. Bir çitin üzerinden sevimli kuş cıvıltıları yükseldi; cesur kuş toprak rengindeydi ve çok küçüktü.

Proska'nın gitgide artan bir istekle beklediği sona ulaşılmıştı artık. "Klik" yok olmuş, adaletin ateşinde eriyip gitmişti; bir Gürcü atasözünün dediği gibi, dağ aşılmıştı. Savaşın perişan, kavruk topraklarında ince duman bulutları yükseliyordu, geçmiş bir yangının izleri, yeni başlayan durgunluğun işareti. Çelikten ve ateşten oluşan duvar çökmüştü, savaştan sağ çıkanlarda tuhaf bir hastalık yayılıyordu: suçluluk duygusu.

Tarlalarda parçalanmış tanklar yatıyordu, hendeklerde, rayların yakınlarında karınları deşilmiş güçlü lokomotifler; caddeleri koruyan binalar yoktu artık, kılı kırk yararak tasarlanmış evler, bombaların amansız darbele riyle yıkılmıştı çünkü.

Proska uyumaya çalışıyordu. Sağ kolunun üzerine yatmıştı. Güçlü ve düzenli nefesi duvar kâğıtları yenilenmiş duvara çarpıyor, oradan dağılarak odaya yayılıyordu. Sağ kolu yavaş yavaş ağırlaştı, bir yerde kan toplanmıştı. Şakağında bir uyuşma hissetti, kırmızı sıvıda minicik bir bariyer. Proska kendini sırtüstü bıraktı ve hızlı hızlı soludu. Dışarıda aydınlık bir gün vardı. Düğmelerini açtı, gömleğinin aralığından elini uzattığında göğsünün ıslak olduğunu fark etti. Alnı da ter içindeydi, sırtı ve kalçası da.

"Uyumam gerek," diye düşündü. "Yıllardır bu âni beklemiştim. Uyumak, dalmak, bilinç dışına çıkmak. – Artık her şey geçti. İki hafta içinde Wanda'dan cevap gelebilir. Wanda, Wanda! Sağlık merkezinin parkında karşılaştığımızda, nasıl da değişmişti. – Moğollar neden bu kadar çabuk gittiler? Beni tanıyorlardı oysa. – Wanda bana gelecek, buraya. Wanda."

Uyurken hep yan yatmaya alışkın olduğu için, sol tarafına döndü. Kalp atışlarını öfkeli bir çekicin vuruşla-

rı gibi dirseğinin üzerinde hissediyordu. Kalbi sıkışıyor, tahammül edilemez hale geliyordu.

“Böyle devam edemez,” dedi kendi kendine duyulacak şekilde, kelimelerinin odanın içinde küçük şamandiralar gibi yüzdüğünü görüyordu sanki. İnleyerek bedenini sırtüstü çevirdi, derin derin soludu, bacak kaslarını gerdi, yumruğunu duvara dayadı ve gözlerini kırıştırdı. Umutsuzluğu, gitgide büyüyen bir amaçsızlıktan kaynaklanıyordu. Hafifçe doğruldu, boş gözlerle çevresine bakındı ve yatağın yaylarını gıcırdatarak kendini tekrar yatağa attı. Kolunu kaldırıp boşluğu kavramaya çalıştı birkaç kez. Sonra bir elini dikkatle alnına koydu. Sol şakağının atışını parmak uçlarında hissediyordu. “Yararı yok. Böyle uyumayı unutmuşum. Buna tekrar alışmam gerek.”

Proska bacakları iki yana açık, pencerenin önünde durdu. Açık pencereden gelen esinti sıcak bedenini serinletiyordu. Öğleden sonranın yalnızlığı, bahçenin ve caddenin üzerine çökmüştü.

Kendisini terk edilmiş hissediyordu, yeryüzünde tek başına kalmış gibiydi; Proska, vicdanın asistanı kendisine merhamet duyuyordu. Dolaylı yollardan günlerden pazar olduğunu hesapladı. Yarın ilk kez bürosuna gidecekti, herhangi bir çaba göstermediği halde ona verilen göreve. Ayrılmadan önce yaptıkları son konuşmayı hatırladı. Swerdlow adında genç, entelektüel bir albay çağırtmıştı onu. İnce bacaklarıyla, titrek adımlarla yürüyerek karşılamıştı Proska'yı, dostça selamlamış, koluna girerek koltuğa götürmüştü, sonra da sigara ikram etmişti. Yazı masasının arkasında pek de zayıf görünmüyordu albay. Cilalı ahşabın uzantısı gibi duruyordu, masanın pençe biçiminde kesilmiş sağlam ayakları onu da taşıyordu muhtemelen.

“Bana belgeleri gösterin,” dedi albay.

Proska göğüs cebinden birkaç kâğıt çıkardı. “Burada,” dedi ve cebinde olan her şeyi masanın üzerine bıraktı.

Albay belgelere dokunmadı, onları okumadı da; bir kenara itti ve üzerlerine ağırlık olarak bir cetvel koydu.

“Hepsi bu kadar mı?”

“Evet.”

Albay aksansız Almanca konuşuyordu, ama çok alçak sesle konuştuğundan, Proska söylediklerini anlayabilmek için ona doğru eğilmek zorunda kalıyordu. Albayın yüzü konuşurken hemen hemen hiç değişmiyordu. Sözlerini mimiklerle desteklemekten vazgeçmişti.

“Bütün kâğıtlar buradaysa, tamamdır,” dedi.

Proska ayağa kalktı. Onun açısından konu kapanmıştı, kapıya yönelmek üzereydi.

“Dur Proska. Sana bir şey söylemem gerekiyor. Otur ve beni iyi dinle.” Albay sigarasını söndürdü ve mırıldandı:

“Dünyadaki tüm güçler, kendilerini emniyete almak isterler. Bunun bir yöntemi de, tehlikenin olduğu yerlerde ileri karakollar tesis etmektir. Bu karakollar dalgakıran, paratoner ya da membran görevi yaparlar. Ne işe yaradıklarını sen de bilirsin. Akıl çağında ileri karakolların yeri yok. Şu âna dek dediklerimi anladın mı?”

“Evet,” dedi Proska.

“İyi öyleyse. – Sen bizim tarafımızda savaştın.”

“Evet.”

“Şimdi savaş bitti.”

“Evet.”

“Ama savaşma zorunluluğu –farklı bir savaş biçimi tabii– bitmedi. Sosyalist toplumlar durulmadı. Durgunluk, burjuva dünyasında var sadece, bu yüzden her burjuvanın sfinkter kaslarına kramp giriyor. Beni takip edebiliyor musun?”

Proska başını salladı.

Albay kısa bir ara verdi, uzun kafasını ince ince ka-

şıdı, kısa kesilmiş siyah saçlarını kafasına yapıştırmak için boş yere uğraştı. Sonunda cılız bir gülümsemeyle bu çabaya son vererek tekrar konuşmaya başladı:

“Sen kendini kanıtladın Proska, duygusal bir gelenekçi olmadığını gösterdin. Genelde devrimci bir devletin herkese ayrı ayrı teşekkür etmesi gerekmez, çünkü her birey ortaklaşa çalışmasına karşılık olarak geleceğe yönelik bir garanti almıştır aslında. Yine de senin özel durumunu takdir ettiğimizi belirtmek isterim. Bugün buradan ayrılıyorsun. Bölgemizde senin gibi insanlara ihtiyaç var. Yapılacak iş çok. Şimdi eşyalarını topla ve tekrar bana gel. Bir büroyu devralacaksın, bir odan olacak, şimdiden hazırlandı senin için. Artık git, gerekli talimatları daha sonra vereceğim sana. – Hepsini anladın mı?”

“Evet,” dedi Proska ve ayağa kalktı.

Gerekli talimatları aldı, yeni kimliklerini ve hiç beklemediği gıda maddelerini de aldı. Albay Swerdlow’la vedalaştıktan sonra iki Moğol asker onu alıp yeni evine getirmişti.

Pazar gününün sessizliği onu dışarıya davet ediyordu – iki asker bir daha geri dönmeyecekti nasıl olsa, neden oturup onları bekleyecekti?

Proska pencereyi kapattı, üstüne başına şöyle bir çekidüzen verdi ve ön bahçeye çıktı. Arkasına dönüp getirildiği eve baktı. Ev hoşuna gitmişti, kesinlikle, ancak ev sahiplerinin her an karşısına çıkıp burada ne aradığını, yabancı bir yerde böyle teklifsizce dolaşma hakkını kimden aldığını soracakları duygusu vardı içinde. Ev sahibini düşünmek gereksizdi gerçi, ama Proska yeni durumuna bu kadar çabuk alışamıyordu, bu yüzden de istemsizce pencerelerin altından iyice eğilerek, içeriden görülemeyecek şekilde geçmeye çalıştı. Ancak bir ara tedbiri elden bırakıp doğruldu, dimdik yürüdü, sonra yenemediği

bir dürtüyle başını yana çevirdi, hatta camdan içeriye göz attı. Odasını ilk kez dışarıdan görüyordu: Bir köşede yassı, gri bir hayvan gibi büzülüp kalmış yatak, sert sandalyeler, yatağın önünde eşyalarının durduğu tahta sandık. Ürkekçe gülümsedi ve gözlemlemeye devam etti. Bu evde kendisinden başka kimlerin yaşadığını bilmiyordu, bilmek isterdi kuşkusuz ve öteki pencerelerden birinde kimi görse tanışmaya da hazırdı, ama burada başkalarının da yaşadığına dair hiçbir ipucu bulamadı. Ulaştığı tek sonuç da buydu, ama ona yetiyordu, bilginin kesinleşmesinden memnundu. Böyle olmasaydı, bahçe kapısını açık bırakabilirdi; oysa şimdi kapıyı dikkatle kapatmış ve herkesin kolayca ulaşabileceği, işe yaramaz sürgüyü çekmeyi de ihmal etmemiştir.

Proska caddede durdu. Uzakta, caddeyi çaprazlamasına geçmeye çalışan iki yaşlı kadın gördü. Çok yavaş yürüyor olmalıydılar, çünkü onlara doğru ilerleyen Proska kayda değer bir mesafeyi ardında bırakmışken, kadınlar aynı süre içinde birkaç adım yol almışlardı ancak. Proska hızlandı, kadınlara selam vermeye ve birkaç soru sormaya karar vermişti. Birileriyle konuşmaya dayanılmaz bir ihtiyaç duyuyordu, sağlam kalmış bir evin önünde –ki kadınlar buraya gireceklerdi muhtemelen– onları yakalamak için adımlarını daha da hızlandırdı. Seslenebileceği kadar yaklaştığında kadınlar da hızlandı ve Proska ağzını açtığı anda beklenmedik bir çeviklikle, siyah eteklerini savurarak evin girişinde kayboldular.

Proska arkalarından koştu, kolay kolay vazgeçmeye niyeti yoktu, ama girişte durduğunda, içerinin boş olduğunu gördü. Duvardaki bir nişin içine saklanıp beklemeye karar verdi. İki kadının, önündeki kapının hemen ardında nefeslerini tutmuş, dışarıya kulak kabarttıklarından kuşkulanıyordu. Kalp atışlarını duyar gibiydi.

Merdiven boşluğu, yalnızca kartonla örtülmüş mi-

nik bir pencereden ışık alıyordu, ortalığı pişmiş yeşil lahana kokusu sarmıştı. Proska nişin içinde, her an ağzından çıkmaya hazır bir kelimeyle pusuda bekliyordu, başını fayans döşeli duvara yasladı. Hiçbir hareket olmadı, kapı açılmadı.

“Belki de burayı dinlemiyorlar... Neden öyle olsun zaten?.. Ben onlara hiçbir şey yapmadım ki... Ama insan bir nedeni olmadan kaçmaz... Burada kimse beni tanımıyor... Benden kaçtılar... Bu eve neden geldim?..”

Biri kapıyı kurcaladı. Proska korkarak duvara iyice yaslandı. Sonra bir çocuğun, küçük bir kız çocuğunun yüzünde ciddi bir ifadeyle içeri girmesini, çevresine bakınıp son bir nasihat almış gibi başını sallamasını ve kolundaki bebekle nişe gelip yanına diz çökmesini izledi.

Çocuk, Proska’yı fark etmemişti henüz, bebeği kendinden uzaklaştırdı, ölgün ışığın altında evirip çevirdi ve onunla konuşmaya başladı. Proska yan gözle kıza baktı, kendisini görüp korkmasından ürktüğü için başını çevirmeye cesaret edemedi.

“Burada güzelce dur,” dedi kız, bebeğe, “sakın düşme. Eğer düşersen, karşılığını alırsın. Önce bir bacak ve sonra –”

Bebek beton zemine düştü, başı basamağın kenarındaki demire çarptı.

“Gördün mü, söz dinlemezsen – şimdi tekrar. Önce bir bacak –”

Bebek tekrar düştü, kız öfkeyle küçük bir çığlık attı, bebeğin kareli eteğini kaldırdı, minik külotunu çekti ve iki parmağıyla poposuna vurdu. Proska bıyık altından gülümseyerek biraz tedbirsizce nefes aldı.

“Haydi,” dedi kız. “Son defa. Uslu durmazsan seni istemiyorum. O zaman bir başkasını bulurum kendime. Bunu söylemek zorundayım: Seni sevmiyorum artık.”

Büyük bir dikkatle bebeğin bacaklarını iki yana ayır-

dı, bıraktı – sessiz bir öfkeyle doğruldu. Bebek tekrar devrildi. Kız ona aşağılayarak baktı, birkaç santim yaklaştı, sonra ayağını kaldırıp bebeğin kafasına bastı. Sert bir çatırtı. Proska bu sese dayanamadı, içini çekti, nişten çıktı, kıza hafifçe çarparak birkaç basamağı hızla indi, caddeye ulaştı. Bir yan sokağa girdikten sonra yavaşlayabildi ancak.

Defalarca arkasına bakıp peşinden kimsenin gelmediğine emin olduktan sonra rahatlayarak yola devam etti. Evlerin ne kadar hasar gördüğünü tahmin etmeye çalışıyor, ara sıra bahçe çitlerine göz atıyor, önünden geçtiği pencerelere bakıyordu. Neşeyle sırtına vuran güneşin altında yürümek hoşuna gittiği için, içindeki arkadaş keyiflenmeye başladı ve bir şarkı istedi. Ve Proska kendi kendine bir şarkı söyledi. Ah, evet. Bacakları ağır değildi artık, omuzlarını bir kayış sıkıştırmıyordu, ellerinde hiçbir şey yoktu. Hiçbir şey. Şarkı söylüyordu: Rooosemarie. Tanrım, keyifler iyi, değil mi? Et fabrikaları topluca kapalı. Öpüşmek ve sarılmak ne güüüzel. – Ne gün ama. Bacaklarını ger, baldırlarını ger. Ah, evet. Şarkıya devam et: Yine yine gel. – Tanrı en çok otuz yaşında, yünden kravatu boynunda. – Gelirsem, gelirsem, elbette oradayım ben.

Bir saksofon Proska'yı kolundan çekiştirdi – bir saksofonun üflediği melodi yani. Deme ya! Neredesin sen? Deliklerden ve kapakçıklardan oluşan şaheser. Proska durdu. Farkında olmadan saatlerce yürümüştü. “Yakında geliyorum,” diyordu karanlık.

Proska tavernaya girdi ve dosdoğru dans salonuna geçti. Saksofon onu baştan çıkarmıştı. Dans pisti hemen hemen kare şeklindeydi. Orkestra *slow foxtrot* çalıyor, yaklaşık sekiz çift dans ediyordu. Ortalık kuru ot, tütün ve ter kokuyordu. “Buyurun!” diye bağırdı bir garson, tekrarlardı: “Buyurun!” Masalara bira dağıtıyordu. “Bir –

seksen. Ve siz, evet, durun, iki kişiyi de siz mi ödüyorsunuz? Üç – altmış lütfen.”

Proska bekledi. Elleri boştu, hep bir şeyler taşımaya alışkındı oysa. Yaklaşık dört kilo. Ellerini ceplerinde sakladı. Orkestra *foxtrot*’u bitirdiğinde dans pistinden ayrılan beş adamın da ellerinin ceplerinde olduğunu gördü. Onlara yakınlık duydu, benzer duygularda olduklarını hissediyordu. Birbirlerini tanıyorlardı sanki – herhangi bir yerden. Kim bilir nereden.

“Kapıdan çekilin,” dedi garson Proska’ya. “Bir masaya oturun. Yeterli sandalyemiz var. Sizin için de. Bir şey içer misiniz?”

“Evet, bir bira. Helles.”

Proska sıkışık, dolu masaların arasından geçerken birden irkilerek bir kıza bakakaldı. Kız açık yeşil bir elbise giymiş, saat camı kadar ince beline dar bir kemer takmıştı. Proska uyuşmuşçasına gözlerini kapadı, titredi. Masaların arasında çamaşır direği gibi kaskatı dikiliyordu.

“Wanda,” diye düşündü. “Wanda, Wanda. Burada mı? Bu imkânsız. Wanda, şimdi, dans, burada.”

Gözleri hâlâ kapalı, iki küçük adım attı, bu arada bacağını masanın kenarına çarptı.

“Hey, dikkat etsene be adam. Kör müsün? Biraları deviriyordun neredeyse. Yeterince yer var.”

Proska daldığı düşüncelerden sıyrıldı ve kıza baktı. Kız onunla ilgilenmiyordu. Kimdi bu kız? Onu hiç tanı-mıyordu. Wanda’ya biraz benziyordu, sadece benzerlik, o kadar. Orkestra bir *foxtrot* parçası çalıyor, kız tek elli bir adamla dans ediyordu. Adamın hakkını vermek gerekirdi, kızı sıkı tutuyor, elinden kayıp gitmesine fırsat vermiyordu.

Proska’nın masada oturma isteği kalmamıştı. Yavaşça yürürken garsona seslendi:

“Ben bira istemiyorum.”

Garson başını salladı.

Proska yaşadığı evin üst katında ışık yandığını uzaktan fark etti. Ya kendisinden önce orada oturan biriydi ya da yokluğunu fırsat bilen biri taşınmıştı hemen. Bahçe kapısının sürgüsü kapalı değildi. Proska kapattığını hatırlıyordu. Odasına girdi, karanlıkta üstünü değiştirdi ve uzunca bir süre üst kattan herhangi bir gürültü ya da ayak sesi duyma umuduyla boş yere bekledikten sonra uykuya daldı. O gece rüya görmedi.

15. Bölüm

Proska'nın bürodaki çalışma arkadaşları önceleri çok hızlı değişiyordu. Sürekli olarak sessizce birileri geliyor, birileri gidiyordu. Geliyorlar, bir süre işlerini yapıyorlar, sonra uzaklardan üzerlerine düşen bir gölgeyle bir gecede ortadan kayboluyorlardı. Sadece Proska oradaydı hep, onun kalmasına izin veriliyordu. Akşamları çift kapının önüne çıktığında, herkese teker teker uğruyor, ertesi sabah kimin yerinde olup kimin olmayacağını bilmediğinden, her biriyle vedalaşmaya özen gösteriyordu. Bu durumu değiştirme yetkisi yoktu, bu döngüden kimin sorumlu olduğunu bile bilmiyordu, ama böyleydi, emirleri veren biri olmalıydı. Proska zamanla kaybolma sırasının kime geldiğini kestirebilmeye başladı, bu insanlar kaderlerini bir damga gibi, apaçık yüzlerinde taşıyorlardı. Proska çok az yanılıyordu ve yanıldığında, kendi öngörüsünün yanlış olduğuna değil, değişiklikleri yapan mercinin son anda karar değiştirdiğine inanıyordu. Hangi nedenlerle, bilmiyordu elbette. Olup bitenleri önemsemiyor değildi, ama bilgi edinmesi imkânsızdı. Bazen albayın bu işlerde rolü olduğunu düşünse de kanıtı yoktu. Proska çift kapının arkasında oturuyor ve düşünüyor. Tuhaf kombinasyonlara kafa yorarak kendisine eziyet ediyor, ama daldan dala atlayan düşünceleri onu hiç-

bir sonuca ulaştırmıyordu. Bunları kanıtlayan hiçbir řey yoktu ve Proška'nın huzursuzluğu artıyordu. Kendi açısından şikâyet edeceği bir durum olmamasına rağmen artan bir huzursuzluk. Çift kapı içeri girmek isteyen herkesi haber veriyor, böylelikle Proška'nın herhangi bir sürprizden korkması gerekmiyordu. İlk mandalın hareket ettiğini duyduğunda, yüz ifadesini değiştiriyor, iřle ilgili olmayan her řeyi çabucak gizleyerek her an hazır oluyordu.

Ona imzalaması için bir řey getirenler ya da bir rapor isteyenler her türlü yakınlaşma denemesinden kaçınıyor, Proška karar verene kadar donuk bir tevazu içinde karşısında bekliyorlardı. Ona tavsiyelerle yardımcı olma hakkını kendilerinde görmüyorlardı, gerçi Proška da bunu beklemiyordu zaten. Yalnız kaldığında tekrar düşüncelere dalıyordu, umutsuzca Wanda'yı düşünüyor, ona yazdđı tüm mektupların neden cevapsız kaldığını soruyordu kendine. Belki de bir çocuğu olmuştu, neye benziyordu acaba? Bataklıkta olduğunun hayalini kuruyor, koruganın ve kadim nehrin yavaş yavaş bastıran özlemi sarıyordu içini. "Wolfgang, Zwiczosbirski, Maria... Maria bilseydi... Öğrenseydi Rogalski'yi benim... Günün birinde öğrenecek... Geçmiş o kadar merhametli değil... Maria tekrar gelecek... Geldiđi anda sırrımı çözecek... Her řey silinip gidecek... Yađmura fısıldadığımız kelimeler, hareketlerimiz, bakışlarımız, düşüncelerimiz, hepsi... Hiçbir řey zamanın tersine çevirebileceği kadar derin değil... Oturmak ve nefes almak ve beklemek... Nefes almak... Beklemek... Hemen herkesin yerine başkaları geldi... Beni de değiştirecekler... Sonra ne olacak peki?... O zaman gitmeme izin veremezler... Neden biri tercih ediliyor ve öteki ortadan kayboluyor?... Perřembe günü Mospfleger'i tutukladılar, bir lokalde seferberlik karşıtı bir organizasyonun propagandasını yaptığı için... Bu sa-

bah Jupp yoktu... Onunla adamakıllı vedalaşmıştım... Wanda'ya yazdığım mektuplara el koyuyorlardır belki... Albay ileri karakollardan söz etmişti..."

Proska ani bir kararla çekmeceyi açtı ve masanın üzerinde duran her şeyi içine attı.

Atkısını boynuna doladı, paltosunu giydi ve çift kapıyı açtı. Ön bürodakiler şaşkınlıkla başlarını kaldırdılar, Proska'yı daha önce hiç böyle görmemişlerdi; kararlılığı kaygı uyandırmış, kafalarını karıştırmıştı. Önlerinde duran kâğıtlara gömüldüler hemen. Proska ilk defa mesai saatleri içinde bürodan ayrılıyordu. Büro çalışanları Proska'nın yakın geçmişini biliyor, bu yüzden ona saygı duyuyorlardı. Ama içlerinden hiçbiri çift kapının arkasında ne iş yaptığını bilmiyordu. Nasıl bir rolü olduğuna dair hiçbir fikirleri yoktu, çünkü Proska ne eğitimlere katılıyor ne de toplantı ya da mitinglerde boy gösteriyordu. Buna rağmen görevde kalmasına biraz şaşırıyorlardı elbette. Bunu sadece Proska'nın geçmişiyle açıklayabiliyorlardı.

"Kunkel," dedi Proska, "telefonla ilgilen, çalarsa aç ve benim yakında döneceğimi söyle."

"Tamam," dedi Kunkel, "burada iki imza işim..."

"Sonra," dedi Proska, "hepsini sonra hallederiz."

Böylece bürodan ayrıldı.

Fayans kaplı koridorda banklar, banklarda Proska'nın bölümüne gelmek üzere oturan insanlar vardı. Proska hafif öne eğik, cınlayan adımlarıyla önlerinden geçerken fısıldaşmalar kesildi, tüm bakışlar ona yöneldi. Bu insanlar Proska'ya bağlıydı ve bunun farkındaydılar. Uçuşan paltosu birinin dizine sürttü, bir başkası nefesini tuttu, Proska hiçbirine dönüp bakmadı. O zamana dek ön büro sayesinde kimseyle doğrudan görüşmek zorunda kalmamıştı, daha önce dolu koridor boyunca yürümemişti. O anda kendine bir söz verdi, bekleyenlerle bizzat görüşe-

cekti bundan sonra. Gerçi bu durum şimdiye kadar yaptığı gibi derin düşüncelere dalmasını engelleyecekti, ama öte yandan oyalanmaya da ihtiyacı vardı.

Proska paltosunu iliklemek üzere bir anlığına merdivenlerde durduğunda, koridordaki fısıldaşmaların tekrar başladığını duydu – isimsiz bir akarsu. Uzaklardan gelen bir trampet sesi gibi kulaklarında uğulduyordu. Basamakları hızla indi, dev plaketlerin, taahhüt ve ikaz levhalarının önünden yürüdü, kapıcının cam kafesini başını çevirmeden hızla geçti ve sokağa çıktı.

Dışarıda yağmur yağıyordu. Proska yakasını kaldırıp ıssız bir meydandan geçti.

Puslu ve soğuk bir sonbahar öğleden sonrasıydı. Güneş günlerdir yüzünü göstermiyordu. Hava tuhaf biçimde ağırdı, ciğerler bu havayı içlerine gönülsüz çekiyorlardı sanki. Genellikle fabrikaların üzerinde bir süre kalıp sonra rüzgârla dağılan duman, inatla şehrin üzerinde duruyordu. Gözeneklere, burun deliklerine doluyor, damaklarda tadını hissettiriyordu.

Proska fabrikaların arasından yürüdü. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Adımlarını yavaşlattı, biri onu izlese, aynı anda her iki yöne gitmeye çalıştığını sanırdı, çünkü birkaç metre ilerliyor, birden ters yöne dönüyor ve yolu uzatmış olarak başladığı noktaya geri geliyordu. Fabrikaları ardında bırakana dek böyle devam etti, bu arada istasyona varmıştı. “Paydos saati yaklaşırken gidersem, albayın en keyifli zamanına denk gelirim... Şimdi önemli işlerinin arasında rahatsız edebilirim onu... Umarım Ladoga Gölü’nün oralarda bir yerde tatilde değildir... Galiba o bölgede yaşıyordu... Bir saat içinde yanında olursam iyi olacak... Daha önce değil... Kesinlikle daha önce değil...”

İstasyonun bekleme salonunda dikkat çekecek kadar çok kadın vardı, bazıları çocuklarının ellerinden tutmuştu. Bakışları yukarıdaki saatle dışarıdaki yolcu pero-

nu arasında gidip geliyordu. Peron, yağmurla birlikte gitgide büyüyen su birikintileriyle doluydu. Gişe memuruyla bastonuna dayanmış bir ihtiyar dışında salondaki tek erkek Proska'ydı. Dudaklarının arasına bir sigara yerleştirip yakarken, herkes ona bakıyordu. Farkına varmamış gibi davranan Proska, siyah yazıları okuma bahanesiyle kırmızı bir levhanın yanına giderek kurtulmayı umdu, ama yakıcı bakışların, aynı şiddette paltosunun sırtında olduğunu hissetti. Arkasına döndü, "Neden hepiniz burada bekliyorsunuz? Bir toplantı mı var?" diye sordu en yakınındaki kadına. "Neden bu saatte evlerinizde değilsiniz? Kocalarınız işten gelince akşam yemeği ister. Ben olsaydım karıma..." Sesi güvensizleşti, inceldi. Yersiz neşesinin yakışık almadığını fark etmişti, fakat nasıl toparlayacaktı şimdi? İhtiyar kuşkuyla gözlerini kırptırdı, biletçi boynunu uzattı, kadınlar belli etmeden yaklaştılar ve bir çember oluşturarak çevresini sardılar.

O sırada sürme gişenin oradan biri seslendi: "Geliyor! Sangsdorf'tan haber verdiler!"

Kadınlar cereyana kapılmış gibi kulak kesildiler, sonra da çocuklarıyla birlikte paldır küldür bariyere hücum ettiler. İhtiyar topallayarak arkalarından perona geliyordu.

"Neler oluyor burada?" diye sordu Proska biletçiye.

"Dışarı çıkın, o zaman görürsünüz ne olduğunu."

"Sanki O geliyormuş gibi görünüyor."

"Kimi kastediyorsunuz?" diye sordu biletçi.

Proska bu arada adamın önünden geçmiş, perona gelmişti. Başını herkesin baktığı yöne çevirdi. Buraya gelmişti bir kez, diğerlerinin yaşayacağı neyse, o da aynı-sını yaşayacaktı. Onun da bakışları, kadınların hipnotize olmuş bakışlarından farklı değildi. Gözleri, arkasında rayların donuk donuk ışıldadığı, iki çelik bandın kaybolduğu bir tepenin dönemecindeydi. Korkutucu sürpriz

oradan geliyordu. Korkutuyor muydu? – Proska emaye bir tabelaya doğru eğildi: “Söz konusu gözlerinizse, gidin hemen Ruhnke’ye.” Yağmur onu rahat bırakıyordu burada. Bariyerler kapanmamıştı henüz. Demiryolunda bir at arabası tıngır mıngır gidiyordu, yavaş yavaş, bir at arabasının sabrıyla. Atlar iri kafalarını hep aynı ritimde sallıyorlardı, bakışları bir kez olsun yolun dışına yönelmiyordu. Araba öbür tarafa geçmişti ki, bir kampana sesi duyuldu; her vuruşta bariyerler biraz daha aşağı inmeye başladı. Proska bariyer kolunun desteğin üzerine tam olarak yerleşene dek sağa sola sallanarak inişini izledi.

Sonra tren geldi. Lokomotif köşede öylesine beklenmedik bir kavis çizdi ki, bekleyenler arasında titreyenler, korkuyla, şaşkınlıkla çığlıklar atanlar oldu. Lokomotif nefes nefese yaklaştı, demirden alnı tıpkı bir boğanınki gibi yere dönüktü. Yirmi altı yük vagonunu çekiyordu, kırmızıya çalan, kapalı sandıklar. Kadınlar raylara hücum ettiler, bazıları öyle tedbirsiz davrandılar ki, lokomotif geldiğinde önce onlarla kucaklaşmak zorunda kalabilirdi.

“Gerrri çekiliiiiin, raylardan uzaklaşın!” diye bağırdı görevli, kadınları geri çekmek için peron boyunca yürürken. Ateşçi, tender vagonundan dışarı sarkmıştı. Yakında görülmeye değer bir şey olacaktı. Sabırsızlanan adam çizmesinin topuğuyla bir kömür parçasına vurdu. Tren durdu, etrafı bir anda kadınlar tarafından sarıldı.

Yük vagonlarının sürme kapıları açıldı, her birinin önünde yığınlar halinde insanlar birikti. Çocuklar bağıırıyor, kadınlar bağıırıyordu, sayısız sesin uğultusu yağmura karışıyordu. Yük vagonlarından inen erkekler, isimlerini duyduklarında başlarını çeviriyorlardı, biraz şaşkın, gözlerine inanamadan. Sonra kucaklamalara, öpücüklere sessizce teslim oluyor, kadınlarla birlikte gidiyorlardı. Yüzleri çukurlaşmıştı, gözleri dalgın ve derinlerdeydi. Kimileri daha vagonlardan inmeden, teneke kâselerini astıkları

çengelden alırlarken fark edilmişlerdi; dışarıya çıkarılıp yeniden buluşmanın dizginlenemez sevinciyle karşılandılar. Çok sayıda kadın telaşlı adımlarla, arayan bakışlarla önlere koşuştular, gelmesi beklenen, ama henüz gelmeyenleri umutsuzca aradılar.

Proska orada olup biten her şeyi eksiksiz kaydetti hafızasına. “Bunlar onlar işte... Klik için her şeye katlananlar... Klik artık yok ve zavallı köpekler hâlâ acı çekiyor... Belki içlerinden biri fırsat bulsaydı, benim yaptığımı yapardı... Güçlü olmak o kadar önemli değil, ama fırsat... Bastonlu ihtiyar oğlunu buldu... Sıkı tut, Tanrı aşkına, arkadaşını, bastonunu elinde tut... Onsuz yaşayamazsın... Koltuk değnekleri süs değil... Gördün mü, neredeyse yere düşüyordun... Böyle daha iyi... Biletçi ayırık bacakları, eğilmiş omurgasıyla orada duruyor... O da bir şeyler görmek istiyor... Adam seviniyor...”

Proska'nın düşünceleri aniden dağıldı, ağır bir yükün altında kalmış gibi hızla parçalandı. Önünde uzun boylu bir adam duruyordu, omzunda pamuklu bir ceket, elinde bir karton vardı. Adam önünde durmuş olmasaydı, Proska onu fark etmeyecekti. Başına eski püskü, rengi solmuş bir deri kasket geçirmişti. Geçmişte yaşananlar yüzünü yıpratmıştı, ifadesiz gözlerinde bir gökyüzü parçası yüzüyordu. Rüzgâr onu kırbaçlıyordu, pantolonunu cılız bacaklarına, baldırlarına yapıştırıyor, bacaklarını sarsarak birbirinden ayırıyordu. Rüzgârda bir dayanak ararcasına hafifçe arkaya eğildiğinde, bükülmüş bir çiviye benziyordu. Proska'ya baktı, baktı. Bu bakışlarla ruhu üşüyen Proska, cebindeki bozuk paraları avuçladı, birbirine sürtmeye başladı. Emaye tabeladan biraz uzaklaştı. Tabanlarında hiçbir his yoktu artık. Proska beklenmedik bir anda kendisiyle karşılaşmış gibiydi, yaşamı boyunca kendisiyle hiç tanışmamıştı sanki, istasyona tesadüfen gelmiş, burada olacağını tahmin etmemiş ve olmasına şaşır-

mıştı. Ona, Proska'ya öyle geliyordu ki, tüm iyi zamanlar boyunca kendinden saklanmıştı ve kendisine ilk defa yaklaşarak, "Merhaba Proska," ya da, "Nasılsın?" demeye hazırdı. Nefes alıp vererek geçip giden zaman boyunca böyle bir gereksinim duymamış, ancak şimdi kaçınılmaz bir zorunluluk gibi ortaya çıkıvermişti bu duygu.

Proska adama doğru bir adım attı, kıpırdamadan kendisini izleyen sıskaya yaklaştı. Ama bunu yaptığı anda adam bir adım geriye gitti ve bunu dört defa tekrarladı. Proska ona daha fazla yaklaşamayacaktı besbelli. Yaptığının anlamsız olduğunu gördüğü için vazgeçti, çünkü karşısındaki sakın, ama ciddiyetle kendisinden kaçıyor ve yıpranmış yüzünden, gerekirse dünyanın sonuna kadar kaçmaya devam etmeye hazır olduğu anlaşılıyordu. – Birbirine kavuşanların çoğu, hemen gitmişti. Biletçi, kulübesiyle bir bariyer arasına gerdiği zinciri kaldırmak için acele ediyordu. Sonunda boş umutlarla beklemiş olanlar da perondan ayrıldılar, ancak fazla uzaklaşmayıp istasyon binasının yanında, tahta parmaklıkların arkasında durup boş trene bakmaya devam ettiler.

Proska'nın eli hazırda bekliyordu, karşısındaki elini uzatsaydı, Proska'nın eli ortada, ikisinin arasında olacaktı. Ama adam bunu yapmadı. Sadece hafifçe duvara yaslanarak duruyor, varlığıyla Proska'yı hipnotize ediyordu. Proska daha fazla dayanamadı, iyi niyetle düşünmeye başladı, bu gibi durumları aşmanın en iyi yolu bir kelime olabilirdi, böylesine acı çekmesinin, taş kesilmesinin nedeni suskunluğun barındırdığı belirsizlikti, suskunluğu sona erdirmenin bir yolunu bulursa, karşısına çıkan adama daha kolay katlanabilecekti. Elini kaldırıp sıska adama doğru durumu hafifletme çabasıyla bir hareket yaptı. "Köpekbalığı gibi bakmanın anlamı ne? Sana hiç uygun değil," demek istiyordu bu hareketle. "Zwiszos, sen ha! Nereden geliyorsun böyle?" dedi aynı anda.

Gerçekten böyle sordu: Nereden geliyorsun? Aklına başka bir şey gelmemişti. Baldır'ın gözleri karşısında hayal gücü daralmış, içini okur gibi görünen hoşgörüsüz bakışları altında kurumuştur. İçinin okunması duygusu her şeye ket vuruyordu. Ama ok yaydan çıkmıştı artık, sözlerinin yarattığı etkiyi de görmek istiyordu.

"Baldır," diye devam etti, "buraya nasıl geldin? Neden bana böyle bakıyorsun? Yaklaşsana be adam, sana bir şey yapacak değilim. Benden korkuyor musun?"

Zwiczosbirski usulca döndü, yasak bir şeyden kaçarcasına Proska'nın etrafından dolaştı ve ona bakmadan istasyondan içeriye girdi. Proska dudaklarını büzdü, cebindeki bozuklukları şıngırdattı.

Biletçi arkasından gelerek Proska'ya yaklaştı.

"Ne bekliyorsunuz hâlâ?" dedi. "Artık kimse gelmez."

16. Bölüm

“Uzun süredir bekliyordum seni,” dedi albay. “Açık konuşacak olursam, bana gelmenin seni bu kadar zorlamasına hayret ediyorum. Şuraya otur, masamın yanına.”

“Size gelmeyi düşündüğümü nereden biliyorsunuz?” diye sordu Proska. O kadar şaşırmıştı ki, oturmaya unutmuştu. “Konumuz bu değil,” dedi Albay Swerdlow, “söylesem de sana bir yararı olmayacaktır.”

“Ama ne düşündüğümü sezmeniz mümkün değil.”

“Doğru, bu bir sezgi değil, ama biliyoruz.”

“Öyleyse size neden geldiğimi de biliyorsunuz.”

“Biliyorum, ama sen yine de anlat ki dinlemekten kaçındığınızı sanma!”

Albay bir çakıyla tırnaklarının içini temizliyordu. Çalışma masası boştu. Swerdlow’un bürodan çıkmak üzere olduğu anlaşıyordu. Proska’nın ziyareti onun işlerini engellemişe benzemiyordu, hatta Proska’nın niha-yet gelmiş olmasına sevinmiş gibiydi.

“Otur Proska ve kalbinden geçenleri bana anlat. Paltonu çıkarmak ister misin?”

“Hayır.”

“Ama neden? Sen buradayken palton kuruyabilir. Tamamen kurumasa da kurumuş gibi görünür en azından. Ayrıca paltosuz daha rahat konuşabilir insan.”

“Kalsın,” dedi Proska; oturdu ve paltosunun eteklerini dizlerine kadar çekerek topladı.

“Bana söyleyeceğin fazla bir şey yok, değil mi?”

“Yok.”

“Bir talebin olduğu için mi geldin buraya?”

“Evet,” dedi Proska, “buraya bir açıklama istemek için geldim.”

Çakı tırnaklarının içini kazıyarak gidip geliyordu.

“Tamam,” dedi albay bir süre sonra, doğruldu, çakıyı kapatıp masanın üzerine attı. “Bunu ara sıra yapmak gerekiyor.” Gülümseyerek devam etti: “Gelenekler, yani kir, kara bir matem bandı gibi tırnakların içinde birikiyor. Ve hızla çoğaldığından ve insan bu yüzden acı çekmek istemediğinden, arada bir kazıyıp atmak gerekiyor. – Neden maymunların gelişme göstermediğini biliyor musun? Hijyenin devrimci anlamını henüz keşfetmedikleri için. Böyle yapsalardı, bugün çok farklı olurlardı. – Ama soğuk şakalarla canını sıkmak istemiyorum. Hayatın boyunca hiç gülümsememiş gibi görünüyorsun şu anda. Bana ne anlatacaksın?”

“Biliyorsunuz zaten.”

“Sadece kendine sakladığın bir şeyi benim de biliyor olmama üzülmüş gibisin. İnan bana, risksiz bir devrimi gerçekleştirmenin tek yolu da burada gizli. Sizin ne bildiğinizi bilmeseydik, ne istediğinizden haberimiz olmasaydı, sobanın yanına uzanıp büyükannemizin bizi beslemesini bekleyebilirdik. Neden bireyin bilincini genel bir bilincin yararına yükselttik? Neden sinir hücrelerinizin arasından sürünerek ilerlemek için bunca zahmet çektik? Neden –topraktaki solucanlar gibi– hayatlarınıza nüfuz ettik? Neden kendimizi inkâr ettik ve sizinle aynı yatağa girip terledik? Devrimin sadece tek bir koşulda başarılı olacağını gördüğümüz için. Ve bu koşul sizin ne bildiğinizi bilmek zorunluluğunu gerek-

tirir, bizim bilgimiz, ancak kafanızın içindeki bilgiyi keşfettiğimizde geçerlidir. Kitleyle ilişkiye girmeye, ilişki sırasında duygularını belli etmemeye ve reflekslerini kontrol altında tutmaya hazır olmayan, umutsuzca teslim olmuş demektir.”

“Bunlar beni ilgilendirmiyor,” dedi Proska.

“Biliyorum,” dedi albay, “bunlar seni ilgilendirmiyor. İlgilenmen de gerekmiyor. Sen toplum dışı birisin. Böyle olduğuna sevinmelisin, Proska. Çünkü toplum dışı olmasaydın, emin ol ki bu kadar sık bağışlanmazdın. Ama senin gibi adamlara ihtiyacımız var – bu denli açık konuşmama şaşıırıyorsun herhalde.”

“Hayır.”

“Nasıl, şaşıırmıyor musun?”

“Şaşıırıyorum ama başka bir şeye,” dedi Proska.

Parmaklarını masanın kenarına öyle güçlü bastırdı ki, eklem yerleri beyazlaştı.

“Büıondaki insanların bu kadar sık değışmesine şaşıırıyorsun, değıl mı?”

“Evet,” dedi Proska, sesi yüksekti, “size uymayan herkesi ortalıktan yok ediyorsunuz. İnsanlar bir sabah işe gelmiyor ve nerede olduklarını kimse bilmiyor. Kafanıza göre olmayanları ne yapıyorsunuz, ha?” Zwiczos’u hatırladı, dişlerini sıktı ve Swerdlow’un yüzüne sertçe baktı. “Bunca değışikliğin içinde insan nasıl çalışabilir?”

Albay çakısını açıp kapattı, dilini dişlerinin üzerinde gezdirdi.

“Sakin ol. Değışiklikler gelişmenin dinamiğine tamamen uygun. Durgun suyun tadı iyi değildir. Yosun tutmuş bir su birikintisinden mi su içmeyi tercih edersin, dağlardan gelen bir akarsudan mı? Gördün mü bak!”

Proska titredi. Ayağa kalktı.

“İçimize nüfuz ettiğiniz doğru,” dedi, “ama bir kez girmeyegörün, kanımızı zehirliyor, bizi içeriden kemiri-

yorsunuz. Sizi yeterince gözledim. Bizi nereye götürmek istediğinizi görüyorum artık. Bana yutturamazsınız.”

Swerdlow gözlerini kısarak Proska’ya baktı.

“Bu kadar telaşlanma,” dedi sakın bir sesle. “Sana dokunmadık henüz. Görüyorsun ki sana güveniyoruz. Hem de toplantılara katılmamana, eğitime gelmemene rağmen güveniyoruz. Eğitime asıl senin ihtiyacın var oysa. Motorun neden temizlenmesi gerektiğini o zaman sen de anlarsın.”

“Mospflegger neden tutuklandı?” diye sordu Proska soğuk bir sesle.

“Yeterli sebep vardı.”

“Hangi sebepler?”

“Senin bildiğinden daha fazlasını bildiğimizi gördün mü?”

Proska sustu.

Albay devam etti:

“Gördün demek. Mospflegger konusunda senden daha fazlasını biliyor olamaz mıyız? Nefes alıp vermek, hüküm vermek değildir Proska; hüküm vermenin mantıklı bir önkoşuludur gerçi, ama pek çok koşuldan sadece bir tanesi. Yerinde olsaydım, öteki koşulları bilmediğin açık ortada olduğuna göre, nefes alıp vermekle yetinir ve bu şekilde hüküm vermektен vazgeçerdim.”

“Onu ortadan kaldırttınız, çünkü savaş karşıtı bir organizasyon için çalışıyordu.”

“Her organizasyonun oluşumu, devletin bağrına saplanmış bir hançerdir. Fakat artık sus. Yeterince konuştun. Epey bir süre bunları sindirmem gerekecek.”

Albay doğruldu, pencereye gitti ve odayı kararttı. Sonra tekrar çalışma masasındaki yerini aldı.

“Pencereden görölmek hoşuma gitmiyor,” dedi. “Kendimi savunmasız hissediyorum. Bunu anlayabiliyor musun?”

“Tanrı karartma perdesinin arkasından da görür,” dedi Proska.

“Evet, gördün mü bak, onun karşısında kendimi asla savunmasız hissetmedim. O bizleri kendine benzer şekilde yaratarak bir hata yaptı. Şimdi kendisi de memnun değildir bu durumdan, çünkü karşı karşıya geldiğimizde bize ödünç verdiği yeteneklerini ona karşı kullanıyoruz. Onun yerinde olmak istemem. Ancak her fırsatta da Tanrı hakkında konuşmak gerekmez. – Bürodan kaybolanları nereye gönderdiğimizi bilmek istiyordun, değil mi?”

“Sizinle ilgili hiçbir şey bilmek istemiyorum artık,” dedi Proska, ayağa kalktı ve kapıya yöneldi. “İstediğinizi yapın. Her zaman açık kartlarla oynadım ve şunu söyleyebilirim ki...”

“Dur hele!” diye sözünü kesti albay. “Sus artık. Sinirli ve yorgunsun. Uyuman gerek. Dinlenmeli, dünyadan uzaklaşarak kendine gelmelisin. Eve git, Proska. Bu hale nasıl geldin kim bilir. – İyi geceler.”

Proska başka bir söz söylemeden odadan çıktı. Biraz sersemlemiş, merdiven sahanlığında durduğunda kısa, metalik bir ses duyar gibi oldu. Sonra ağır ağır merdivenlerden indi, kontrolden sorunsuz geçti ve caddeye ulaştı. Yağmur sicim gibi yağıyordu hâlâ. Proska paltosuna sıkıca sarındı ve evden bir an önce uzaklaşmak için rasgele bir yöne doğru yürüdü. Ama ne tarafa giderse gitsin ve ne kadar hızlı yürürse yürüsün, ev onu bırakmadı, her yöne gidebiliyordu gerçi, ama belli bir mesafenin dışına çıkamıyordu – en dıştaki çizgide durduğunda daha fazla ilerlemek istemiyor, bir mıknaşın çekim alanında kalmış, kendi gücüyle bu alandan uzaklaşamayan bir parçacık gibi geri dönüyordu. Uğrak yeri olan birahaneye gidip bir şeyler içmeye karar verdi. Bira ya da patates şnapsı, herhangi bir şey. Birahane herkesten tanıyordu onu, kediler bile. Bir şeyler yerken ayaklarının dibinde

oturup yalvararak bakıyorlardı. Kaşığı nasıl ağzına götürdüğünü takip ediyor, bu masum arsızlığı Proska öfkele-nip yere bir şeyler atana dek sürdürüyorlardı. Sonra onu bir süre rahat bırakıp yemeğe yumuluyorlardı.

Proska içeri girdiğinde birahanenin işletmecisi irki-lerek doğruldu ve müşterisini arkadaki bir odaya götür-dü. Oda küçük, duvarlar çıplaktı, bir köşede masa, masa-nın üzerinde bira vardı. Masanın önünde Kunkel oturu-yordu, Proska'nın bürosunda çalışanlardan biri.

"İyi akşamlar," dedi Kunkel.

Proska şaşkınlıkla başını salladı. İşletmeci kapıyı ka-pattı.

"Burada ne işin var?" diye sordu Proska. "Her zaman gelir misin?"

"Hayır."

"Benim için mi geldin?"

"Evet. Sana rastladığımı için seviniyorum. Üç kişi birden seni aradık. Fabrun sütçü dükkânının önünde bekliyor, evine gelmeden hemen önce, Kroogmann istas-yonda ve ben, gördüğün gibi, burada bekliyorum seni."

"Bütün bunlar ne anlama geliyor?" diye sordu Pros-ka. "Neden yolumu gözlediğinizi söylemeyecek misin bana? Benden ne istiyorsunuz?"

Kunkel fısıldadı:

"Ortadan kaybolmalısın."

"Ne?"

"Mümkün olduğunca hızlı tüymelisin. Evinde seni bekliyorlar. İçeri girerlerken gördüm. Şu âna kadar da dışarı çıkan olmadı."

"Beni beklediklerine emin misin?" diye sordu Pros-ka. "Başkaları da oturuyor o evde. – Sahi, nereden bili-yorsun bunu?"

"Seni beklediklerinden emin olabilirsin, Proska. Va-desi senin kadar dolmuş başka birini bilmiyorum."

“Söylediğin yeni bir şey değil. Biz daha oraya gelmeden hepimizin vadesi dolmuştu. Şimdi Swerdlow’un yanından geliyorum.”

“Peki, ne yapmayı düşünüyorsun?”

“Benim için tek bir imkân var.”

Kunkel küçük bir paketi Proska’ya uzattı, elini tutup sıktı.

“Belki yakında tekrar görüşürüz,” dedi. “Hoşça kal.”

Ardından kayıtsızca odadan çıktı.

Gece yarısından önce yağmur birdenbire dindi, rüzgâr azaldı. Proska hiçbirinin farkında değildi. Alaçam fidanlığındaki sık ağaçlar iç içe geçmişti. Dallardan birine değdiğinde, çam iğnelerinde asılı kalmış damlacıklar Proska’nın üzerine sıçırıyordu. Çok yavaş yürüyordu.

Genç çamlar Proska’dan bir baş yüksekti, onu gönlüsüzce alıyorlardı aralarına.

Mevsime rağmen ağaçların arası tuhaf biçimde bunaltıcıydı. Boğucu hava toprağın üzerinde yoğunlaşıyordu ve Proska düzenli aralıklarla sinerek çevreye kulak kabarttığında, dizlerinin üzerine çöküp dinlendiğinde ve karanlığa kulak verdiğiğinde boğucu hava üzerine esiyor, toprak tüm nefesini yüzüne çarpıyordu sanki, dolu dolu ve saygısızca. Proska dört bir yandan üstüne gelen bu nefesten kaçamıyordu. Gömleği ve külotu vücuduna yapışmıştı. Parmakları şişmişti, şakaklarının arkasına çekiçle vuruluyordu adeta.

Çam fidanlığından sonra sürülmüş bir tarla bekliyordu onu, yumuşak, verimli toprak. Kendini ilk evleğe attı. Kalp atışlarını yerde duyuyordu. Eliyle küçük seti yokladı, sonra başını kaldırdı, hafifçe doğrularak ön tarafı gözetlemeye başladı. Aniden ay çıktı, aşağılara baktı ve gitti. Her yer serbest... Yirmi metre boyunca devriye yok. Devam, evlekten evleğe, atlaya atlaya. Atlayışlar arasında bekleyerek, bekleyerek ve kulak kesilerek. Bazı

evleklerde su birikintileri, parmak derinliğinde. Alçak bulutlar, alçak gökyüzü. Proska tam tekrar atarken basacağı yerde birinin olduğunu fark etti. Kendini yana attı ve büzülmüş olarak yatan birinin bacaklarının üstüne düştü. Bir kadındı yerdeki. Kadın hafif bir çığlık attı, Proska'nın çizmesi kavalkemiğine çarpmıştı.

"Susun," dedi Proska alçak sesle. Kadın sustu ve ön tarafa baktı. Gergindi. Yanında ıslanmış ve çamura bulanmış bir sırt çantası vardı.

"Orada biri mi var?" diye sordu Proska yavaşça.

"İki kişiler. Çayırın önünde bir araya geliyor, sonra tekrar ayrılıyorlar. Her üç dakikada bir."

"Yani?"

"Birazdan yine buluşacaklar. Ayrıldıklarında, o zaman."

Evlekte sessizce yan yana yatıyorlardı. Nöbetçiler kontrol noktasına yaklaştıklarında, başlarını iyice eğdiler. Proska'nın yüzü kadının eşofmanına değiyordu. Az önceye göre biraz daha güvende hissetti kendini.

Ay bir bulutun arkasından tekrar göründü.

"Şimdi değil," diye fısıldadı kadın.

Proska yüzünü kaldırdı ve bir sonraki bulutun, ayı gizlemesi için ne kadar zamana ihtiyacı olduğunu hesapladı. Bu arada ay tekrar kayboldu.

Nöbetçiler bir araya geldiler, biraz sohbet ettiler. Karabinaları kalçalarındaydı. "Emniyetleri açık, ateşe hazır. Genç insanlar," diye düşündü Proska.

"Sırt çantanızı alıyorum," dedi tıslarcasına, "daha hızlı olur."

Kadın usulca cevap verdi:

"Hayır. Ben taşıyabilirim. O kadar ağır değil."

Proska kadının yalan söylediğini hissetti, elini uzatıp çantanın saplarından birini tuttu, dikkatle çekti.

"Sırt çantası sizin için fazla ağır. Bununla koşamazsı-

nız.” Proska’nın elinin çantasında olduğunu fark eden kadın, çantayı kendine doğru çekti, sıkıca tuttu.

“Ben taşıyacağım,” diye fısıldadı Proska. “Yoksa buradan hiçbir zaman çıkamayız.”

“Çıkmayalım o zaman,” dedi kadın. “Çantamı alırsanıza, bağırırım. Sonrası fark etmez benim için.”

“Niyetim onu almak değil.”

“Öyleyse bana bırakın.”

Proska kadının güvensizliğini yok edemeyeceğini anladı. Sırt çantasını kendisine emanet etmektense, nöbetçilerin eline düşmeye razıydı.

“Anlamı yok. Koşarken ona yardım etmeye kalkarsam da bağırarak... Kendisi sürüklesin öyleyse... Nöbetçiler...”

Nöbetçiler ayrıldılar, ters yönle doğru ağır ağır yürüdüler. Birkaç adım sonra karanlık onları içine aldı. Görünmez varlıkları gitgide büyüdü, iki nöbetçi bir anda dört, sekiz, on altı, otuz iki oldu. İki nöbetçi gün ışığında iki nöbetçidir, karanlıkta ise katları.

“Şimdi,” dedi kadın.

“Daha değil,” dedi Proska.

Kadın itaat etti. Fırlamaya hazır olarak Proska’nın işaretini bekledi.

Proska eline bir parça toprak aldı, bastırdı ve komut verdi: “Haydi!”

Ve sonra atladılar, evleklerin üzerinden iki büklüm, her an kendilerini yere atmaya hazır olarak koşular, suya daldılar, kaydılar, tekrar kuvvet topladılar; Proska önde, çantasız, güçlü ve kararlı, kadın arkada, umutsuz, sendeleyerek, ağır sırt çantası omuzlarında. Aralarındaki mesafe açıldığında Proska sabırsızca duruyor, başını arkaya çevirip kadına işaret ediyordu. Çayıra ulaştılar: çürük direkler ve üç sıra tel örgü. Proska en üstteki tel örgüye tırmandı –direkler ona doğru eğildi– ve atladı. Gıcırtılı,

paslanmış bir gürültü çıktı. Proska en alttaki teli ayağıyla aşağıya itti, ortadakini ise elleriyle yukarıya çekti.

“Geç,” dedi, “çabuk, çabuk.”

Kadın tellerin arasından sürünerek geçerken, Proska etrafı kolaçan ediyor, karanlığı delen bakışları nöbetçileri arıyordu. Dönme zamanları yaklaşmıştı, belki de çok yakınlardaydılar, Proska’yla kadının nasıl umutsuzca çabaladıklarını seyreliyorlardı. Proska teli bıraktı, kadının elini tuttu ve onu çayıra çekti. “Şimdi nöbetçilerin bir araya gelmesi gerek... Koşmamalı... Yere yatıp uzanmalı... Dört adım daha... Şimdi...”

Kendini yere atarken kadını da yanına çekti. Proska’nın üzerine düşen kadın titriyor, nefesi Proska’nın giysilerini deliyordu. Proska doksana kadar saydı ve Tanrı’ya sığındı. Nöbetçilerin bulunduğu yeri göremiyordu, görüş açısı çok dardı. Doksana kadar saydıktan sonra yerden kalktı.

“Çabuk,” dedi nefes nefese, “çayırdan.”

Çayıra aştılar ve heybetli, yüksek ormana ulaştılar. Ormandan geçtikten sonra karşılarına çıkan bir yamaçta durdular. Ufuk açılmıştı, yeni günün gelişini haber veriyordu. Sabah sisinin içinde kırmızı bir sinyal gözü göründü. Ayaklarının dibinde bir cadde uzanıyordu.

“Artık her şey yolunda,” dedi Proska. “Yol burada. Şansımız varmış. Doksana kadar saydım, o süre içinde nöbetçilerin yeterince uzakta olacaklarını tahmin etmiştim. Haklıymışım. Nereye gideceksiniz?”

Kadın cevap verdi:

“Komşu kasabaya. Kocamın yanına. Pek uzak değil. Beni almaya gelir belki.”

“Benden korktuğunuz için mi böyle söylüyorsunuz?”

“Hayır,” dedi kadın. “Kocam taşımaya yardım edecek. Onun elyazısı çalışmalarını ve notlarını aldım öteki taraftan. Kalanlar bunlar.”

“Oraya gitmeniz nereden bu mu?” diye sordu Proska.

“Çalışma notlarına ihtiyacı var. Kısa bir süre önce profesörlük teklifi aldı.”

Gitgide daha alçak sesle konuşmaya başladı, sonunda sesi tamamen söndü, sırt çantasının üzerine oturup ağlamaya başladı.

Proska yamaçtan aşağı indi, istasyona gitti. Yolda karşısına bir adam çıktı, onu durdurdu. “Karınız orada, arkada oturuyor,” dedi, “her şey yolunda.”

Kuzeye giden tren tam zamanında kalktı.

Büyük lokomotif, merkez istasyonun cam kubbesinin altında tam zamanında durdu. Kara dumanını şeffaf çatıya doğru silkeleyerek boşalttı; sıcak bağırandan sızan damlalar raylara düşüyordu. Bir adam elinde yağ bidonuyla lokomotife yaklaştı, kapakları çevirdi, küçük hunilere bakındı ve aradığını bulduğunda bidonu kaldırdı.

Proska trenden indi. Bir anda çıkışa yönelen yolcu kalabalığının arasında buldu kendini. Taş merdivenlerden yukarıya doğru sürüklendi, tozlu salonda aniden durduğunda paniğe kapılmak üzereydi. Sıcak omuzların arasında kısıtlanmış değildi artık; akıntı onu fırlatıp dışarı atmıştı.

Proska’yı tanıyan kimse yoktu, onunla konuşmak isteyen, onunla ilgilenen, onu fark eden hiç kimse.

“Hayat devam edecek... Çalışacağım... Her şey iyi olacak...”

Güven ve umut sardı içini. Yavaş yavaş salondaki satış tezgâhlarını dolaştı, fiyat etiketlerini, kutuların, kartonların üzerlerindeki yazıları okudu. Siyah bir tahtanın asılı olduğu duvarın önünde durdu sonra.

Solda bir plaket: cinayet. Altında: ödül. Yanında ilanlar, uyarılar, duyurular, ricalar, bilgiler, kayıp ilanları. Alman dok köpeği kaybolmuştur. Kim yardım –gümüş bilezik kaybolmuştur, dürüst–.

Geçmekte olan bir tren, istasyonun salonunu sarstı. Zemindeki titreşim, Proska'nın vücudunda da süregitti. Proska resmî ve özel yazılara göz atmaya devam etti. Bakışları amaçsızca geziniyordu. "Kayıt yükümlülüğü – öğrencilerin koruyucu aşılama tarihi – fareyle mücadele ilacı – garantili, teşekkür mektupları – talep üzerine tefiş – LDJ/IIIC'den ve VDB¹ bölge komisyonundan bildirildiğine göre tüm üyeler –"

Proska birdenbire bulutların arasından kendisine sesleniliyormuş gibi korkuya kapıldı. Bedeni yıldırım çarpmışçasına sarsıldı. Biraz yana kaydı, tüm kanı bey-ninden çekildi, gözlerini kapadı, hemen ardından tekrar açtı. Bir isim mırıldandı, korkuyla arkasına döndü, söylediği ismi yabancı biri duymuş olabilirdi. Ama yakınlarında kimse yoktu. Koca salonda neredeyse tek başınaydı. Tahtanın kenarında bir duyuru asılıydı:

Kayıp kocam Kurt Rogalski hakkında bilgisi olan var mı?

Son olarak Doğu Prusya'da, Sybba'da görülmüştür.

Görenlerin eşi Maria Rogalski'ye bildirmesi rica olunur.

Halen –

"Bilgisi olan var mı?" diye okudu Proska usulca.

Sen Proska, sadece sen. Ne olduğunu sadece sen biliyorsun. Olanların sebebi sensin. Hiçbir şey acısız olmuyor, yapmak zorunda olduğuna inandığını yaptın. Olu-runu bırakamadın. Vicdanın seni hep öne doğru kamçıladi. Arkada önemsiz şeyler olur. En önemlisi hep önde yaşanır. – Maria, kız kardeşin, kocasını arıyor. Onu sen öldürdün. Onun senin atış menziline girdiğine herkes

1. Alman Öğrenci Birliği anlamına gelen Verein Deutscher Burschen'in kısaltması. (Ç.N.)

şahitti. Ama bükülen senin parmağın, geri tepmeyi karşılayan senin omuzlarındı.

Maria gerçeği bilmek istiyor. Bu bilgiyi ona sadece sen verebilirsin Proska. Vermek zorundasın. Acı çek, ancak yaptığını unutma. Ona şimdi yazman gerekmiyor, bunu beklemiyor senden. Ama günün birinde yazmalısın, günün birinde. Uyuyacak bir yerin olduğunda, kendinle ve upuzun günlerle baş başa kaldığında ve tüm yollar sona erme özlemini çektiğinde, o zaman Proska, o zaman yap bunu. Yapacaksın. Yapmak zorundasın. Seni iyi tanıyoruz artık.

Proska gözlerini açtı ve silkindi, hâlâ kendisine tutunmaya devam eden son anı kırıntısından kurtulmak ister gibiydi. Kız kardeşine yazacak gücü bulana kadar aylar geçmişti. Şimdi mektup posta kutusunda idi, karşıda, caddenin öteki tarafında, unutmaya özlemlili yaşlı eczacının ödünç verdiği pulların düzgünce yapıştırıldığı bir itiraf.

“Okuduğunda ne diyecek? Bana ne cevap verecek? Cevaplayacak olursa tabii...”

Proska postacının kutuya yaklaştığını gördü, kutunun altındaki kapağı açmasını, mektupları kayıtsızca suya dayanıklı keten bir çuvala doldurmasını ve bisikletine binip uzaklaşmasını izledi. Pencere camını bölen ahşaplar, odaya keskin bir gölge düşürüyordu. Kırılmaçlar alçaktan uçuyordu.

Sonra postacının Proska’nın dik merdivenlerini çıktığı gün geldi.

“Size,” dedi ve gitti.

Proska pencereye koştu, titreyen elleriyle zarfı ışığa tuttu. Maria’ya gönderdiği mektuptu! Sabit kalemle yazılmış bir yazı vardı arkasında:

“Teslim edilemedi. Alıcı bilinmiyor.”

Roman hakkında

“Kahramanlarımı, şu ya da bu şekilde tepki göstermek zorunda kalacakları sıra dışı durumlarla sıkça karşı karşıya getirdiğim doğrudur.”

Siegfried Lenz’in Geno Hartlaub’la konuşmasından, *Sonntagsblatt*, 25 Aralık 1966

Romanın oluşumu

Siegfried Lenz'in ilk romanı *Es waren Habichte in der Luft* [Havada Atmacalar Vardı] 1951 ilkbaharında Hoffmann und Campe Yayınevi'nden çıkar. Roman yayımlanmadan önce, 24 Ekim-25 Kasım 1950 arasında *Die Welt* gazetesinde tefrika edilmiştir. Lenz 1948 Ağustos ayında bu gazetede stajyer olarak çalışmaya başlamış, daha sonra tefrika edilecek edebî metinlerden sorumlu redaktör olmuştur. Lenz'e bu önemli adımı atma şansını veren, ona hamilik yapıp yol gösteren Willy Haas'tır.

İlk romanı dikkat çeker ve edebiyat eleştirmenleri tarafından olumlu karşılanır. Bu yüzden de Hoffmann und Campe'nin yayın yönetmeni Dr. Rudolf Soelter 1951 Mart ayında, daha ilk verimiyle gelecek vaat eden bu genç yazarla ... *tekrar buluşacağız* adını taşıyacak yeni romanı için sözleşme yapmakta sakınca görmez.

O sıralarda Siegfried ve Lisolette Lenz bir tatile çıkarlar. 15 Nisan 1951'de Bremen'den Marakeş'e gitmek üzere bindikleri *Lisboa* gemisiyle Melilla ve Tanca üzerinden Kazablanka'ya ulaşırlar. Haftalar süren bu yolculuğu, *Welt* gazetesinin ilk eserinin tefrikası karşılığında yazara ödediği üç bin Alman mark'ı sayesinde yapabilmişlerdir; ayrıca yeni romanı için, onu henüz yirmi beş yaşındayken yaşamını serbest yazar olarak sürdürebileceğine inandıran bir sözleşme imzalamıştır yayıneviyle.

Siegfried Lenz, Hamburg'a döner dönmez yeni romanını yazmaya başlar. Elle yazdığı metin –her zaman ve sonuna dek olduğu gibi– Lilo Lenz tarafından birkaç kopya olarak daktilo edilir. Romanın on iki bölümden oluşan ilk şekli (Versiyon I), 1951 yaz sonunda bitmiştir.

Ciddi bir genç yazar keşfetmiş olduğuna inanan yayınevi, romanın ... *tekrar buluşacağız* adını taşıyan bu ilk şeklini 1951 sonbaharında birkaç gazetenin yazışlarına duyurmaya cesaret eder. Bu erken dönemde metnin tamamı hazır olmadığı için sadece ilk bölümlerin *pars pro toto*¹ gönderildiği tahmin edilmektedir, çünkü *Zeit*, Münih *Neue Zeitung* ve *Frankfurter Allgemeine Zeitung* gibi gazetelerin tepkileri, romanın “Partizanlar”ı anlatan kısmıyla sınırlı kalır (Bölüm 2-8 arası), “Saf Değiştiren” hikâyesini hiçbir şekilde konu etmezler.

Bu roman projesine, 8 Kasım 1951 tarihli haftalık *Die Zeit* gazetesinde, İkinci Dünya Savaşı üzerine yeni kitaplara ilişkin kapsamlı bir yazıda değinilmiş olması önemlidir: “Rus cephesindeki atmosfer, kar fırtınalarıyla geçen kışlar, beyaz hiçlik içinde kaybolmuş siyah noktacılar gibi duran köy evleri, yakıcı yaz güneşi, sivrisinekler, tozlu dekoviller, ağaçların sık yapraklı tepelerinden partizanların açtığı ateş –Siegfried Lenz’in yakında Hoffmann&Campe Yayınevi’nden çıkacak olan ... *tekrar buluşacağız* adlı romanını okuyunca, bu atmosferi sizi ürkütecek kadar yakınınızda hissediyorsunuz.” Bu uzunca yazıyı kaleme alan Paul Hühnerfeld’dir; *Es waren Habichte in der Luft* için de *Die Zeit*’ta sevimli ve kısa bir yorum yapmıştır (10 Mayıs 1951 tarihli eleştiri) ve bu yüzden aradan yarım yıl geçtikten sonra, yazarın yeni bir

1. (Lat.) Bütünü temsil eden parça. (Ç.N.)

romanının yakında Hoffmann & Campe Yayınevi'nden çıkacağına şüphesi yoktur.

Hühnerfeld yazısına, "Kayda geçirmenin yararı ve zararı: Raporlamayla edebî eser arasında kalmış yazarlar – Doğu Cephesi'ni konu alan Almanca kitapların çelişkisi" başlığını koyar. Ele aldığı tüm romanlarda "savaşın doğrudan tasvir edilmesi" onu hayal kırıklığına uğratmıştır. Sadece Lenz'de tasvirin ötesine geçen edebi bir etki hisseder: "Bu kitap, kayda geçirme konusunda iddialı değil, ama edebî açıdan belki. Ve yazarın kendisi de diğerlerine göre savaşa daha yakın."

Hoffmann und Campe, farklı editörlerin görüşlerini aldıktan sonra Karlsruhe'den Alman dili ve edebiyatı uzmanı, halkbilimci Dr. Otto Görner'den kitapla ilgilenmesini rica eder. Bir buluşma ayarlanır, romanın *Die Zeit*'ta ilk kez anılmasıyla bu görüşme aşağı yukarı aynı zamanda gerçekleşir ve böylelikle editöryal çalışma ilk eleştirinin ardından başlamış olur. *Zeit* gazetesinden Paul Hühnerfeld gibi Görner de romanın "okuru çekip alan" gücünden etkilenmiştir. Hamburg'daki görüşmelerinden sonra yazara kapsamlı bir mektup yazarak yeni romanla prensipte mutabık olduğunu bildirir. Ancak bazı düzeltmeler ve vurgulamalar önerdiği mektubunu şu sözlerle bitirir: "Sevgili Herr Lenz, görüşlerimi bir akıl hocalığı olarak değil, tamamen kastedildiği biçimde göreceğinize inanıyorum. Ben işin sadece tekniğiyle, işçilik kısmıyla ilgileniyorum. Bu vesileyle yayınevinde yaptığımız görüşmenin beni ne kadar çok sevindirdiğini de bir kez daha belirtmek isterim." (Otto Görner'in Siegfried Lenz'e mektubu, 13 Kasım 1951.)

Lenz muhtemelen yayınevindeki görüşmenin ve Görner'in mektubunun hemen ardından, ilk metni üzerinde çalışmaya başlar ve 1951 sonu/1952 başında çalış-

masını tamamlar. “Partizanlar”la ilgili bölümleri elden geçirir, diyalogları kısaltır ve kolayca son şekline getirir. İkinci bölümü, “Saf Değiştiren” kısmını ise temelden revize ederek yeniden yazıp bölümlendirir.

Bu köklü çalışmanın sonucunda romanın 16 bölümden oluşan ikinci versiyonu ortaya çıkar. Yeni versiyon, çok tartışılan, şimdi sadece yazarın dosyasında elyazısıyla yer alan *Saf Değiştiren* adını taşımaktadır. Lenz’in bu ikinci versiyonu (Versiyon II) yayınevine Ocak 1952’de verdiği tahmin edilmektedir.

Neue Zeitung, romanın bazı bölümlerinin önceden gazetede yayımlanması talebini Kasım 1951’de Otto Görner’e gönderdiği bir mektupla geri çevirmiştir. Ardından *Frankfurter Allgemeine Zeitung* da aynısını yapar; yazı işleri sorumlusu Herbert Nette bu karardan dolayı üzgün olduğunu belirterek, gerekçe olarak Rolf Schroers’in yakınlarında tefrika edilen *Die Feuerschwelle* [Yangın Eşiği] romanını öne sürer. Nette, kısa bir süre önce bir başka savaş romanının *Frankfurter Allgemeine Zeitung*’da yayımlanmış olduğunu belirterek ret cevabını haklı çıkarmak ister: “Schroers’in romanı İtalya’da geçiyor olsa da, yine partizanlar arasında. Son derece basit ve nesnel bu sebeplerden dolayı romanınızın yakın bir zamanda yayımlanmasını mümkün göremiyoruz.” (Herbert Nette’nin Siegfried Lenz’e mektubu, 22 Ocak 1952.)

Frankfurter Allgemeine Zeitung’un sözünü ettiği “nesnel sebepler”, aynı haftalarda *Saf Değiştiren* projesinin yayınevinde de yeniden değerlendirilmesine yol açmışa benziyor. Editör Görner’in hikâyenin anlatım gücüne ilişkin başlangıçtaki –akıl hocalığı da olsa– iyi niyetli tutumu, Lenz’e yazdığı ayrıntılı bir mektupta dile getirdiği derin bir kuşkuyla yenik düşmüştür şimdi. Bu yazıdaki genel üslubun, Görner’in yayınevi için hazırla-

diği ve yeni versiyonun değerlendirilmesine, böylelikle romanın ikinci ve nihai şekline hizmet edecek bir bilir-kişi raporuna dayandığı anlaşıyor.

İlk mektubunda genç yazarın verimini saygı dolu bir üslupla takdir eden editör Görner, yarı yaşındaki Lenz'in karşısında otorite olmak ve yayınevine karşı güç gösterisinde bulunmak ister gibi görünmektedir şimdi. Yazarı öncelikle metinde istenilen değişiklikleri –“yerinde nedenlerle tavsiye edilmiş olan”– yapmamakla suçlar. Bu onun hakkıdır. Görner'in niyeti mektubun ortalarında daha belirginleşir: “Sürükleyici ve değişik olmak yetmiyor. Yazar ne olursa olsun seçtiği temanın beraberinde getirdiği engeli aşmak zorundadır. Bize öncelikle yazacağı yeni versiyonun net bir ekspozesini sunmasını öneriyorum. Bu olmadan, metin üzerinde çalışmaya devam etmenin anlamı yok. Yazarın malzemenin içerdiği imkânlar üzerinde artık ciddiyetle düşünmesi gerekiyor.” Bu uyarıların muhatabı, mektubun gönderildiği yayınevi değil, romanın revizyon çalışmalarını Görner'e göre, “arkadaşlığın yarattığı anlayış ortamına belki fazlaca güvenerek” sürdürmüş olduğunu artık mutlaka anlaması gereken yazardır aslında.

Yayınevi editörünün elyazısı metnin yeniden elden geçirilmesini talep ederken, esas meseleyi açıkça ortaya koymakta nasıl zorlandığı sezilebiliyor: “... romanın adının *Saf Değiştiren* olması gerekiyor ki bu imkânsız. Böyle bir roman 1946'da yayımlanabilirdi, ama bugün artık kimse orada olmak istemiyor... Kendinize çok büyük zararlar verebilirsiniz, basın yayın organlarıyla iyi ilişkilerinizin olması da işe yaramaz. Bilgiçlik taslayan akademisyenler olarak size nasihat verdiğimizizi sanmayın, zamanı ve gelişmeleri bildiğimiz, iyi başlayan bir romanın sanatsal açıdan nasıl tepe taklak gidebileceğini gördüğümüz için söylüyoruz bunları.”

Adenauer döneminin siyasi ikliminde ve Batı güçleriyle Doğu Bloku arasındaki ilişkilerin kaygı verici biçimde sertleştiği bir zamanda, Alman ordusundan Kızıl Ordu'ya geçerek saf değiştirenlerle ilişkin bir roman Görner için asla kabul edilemez olduğundan, Lenz'den tüm malzemeyi yeniden ele almasını ve karakterleri gözden geçirmesini ister. Özellikle de saf değiştiren Proska'ya karşı onun tutumunu yumuşatacak, bu tutumun daha bireysel yansımasını sağlayacak "pozitif" bir karakter yaratması konusunda ısrar eder. Bir kez daha herhangi bir aksilik çıkmaması için şunu da ekler: "Her şeyin nasıl akıp gideceğini görmek için kendinize bir yol haritası çıkarın ve elinizdeki malzemeyi bölümlendirin. Bu planı üç-dört sayfalık kısa cümleler ya da notlar olarak bize de gönderin. Görüş birliğine varmamızın ardından da planladığınız şekilde sırasıyla, güzelce anlatmaya başlayın."

Böylelikle Lenz'in sözleşmesini imzalamış olduğu roman aslında geri çevrilmiş olur. Aba altından sopa gösteren yayınevi şu ifadeyi de kullanır: "Sevgili Herr Lenz, öfkeyle hareket etmeyin ve yeni bir kitap yazmayı düşünün lütfen."

Yazarın cevabı, tutumundaki açıklık kadar takdire değerdir, Lenz bu önemli ikinci romanı üzerinde aylarca çalışmıştır.

Siegfried Lenz
Hamburg 13 Jsestr. 88.

Hamburg, 24.1.1952

Sevgili Herr Dr. Görner,

Ayrıntılı mektubunuz için size teşekkür eder, görüşlerimi belirtmek isterim:

Romanımın elyazısı ikinci versiyonunu başarısız buluyorsunuz. Bu görüşünüzü saygıyla karşıladığımı söyleyebilirim ancak.

Beni yetersiz çalışmış olmakla ve gerektiğinde düşünce üretmemekle itham ediyorsunuz. Ancak durum böyle değil. Şahsen ben ıstıraplı bir çabayı ve sabrı, sekiz sayfa süren bir metinden çok, tek bir "ara sayfa"ya yönlendirmek zorundaydım – ve böyle yaptım. Bu şekilde varılan yerin –özellikle roman yayımlandıktan sonra yaratacağı sonuçlar açısından– size yeterince kafa yorulmamış gibi görünmesi, metnin yazımı sırasındaki sezgilerime "sırt çevirmem" gerektiğini, yazarken sürekli bir otokontrole ihtiyaç duyduğumu ve son olarak da bu çalışmaya sınırlarımı dikkate almadan başlamış olduğumu kanıtıyor bana. Engeli aşmakta başarılı olmadım ve olmayacağım. Engel benim engelim değildi. Malzemenin sunduğu imkânlar üzerinde ciddiyetle düşündüm elbette; ama sadece kendi imkânlarımı buldum ve ortaya çıktığı üzere, bunlar yeterli değil.

Güveninizi kötüye kullanmakla, sizi aldatmakla suçluyorsunuz beni. Bu suçlama, siz de kabul edersiniz ki ağır bir darbe benim için, bu yüzden de bunu kasten yapmadığınıza inanmak istiyorum. Böyle bir denemeden ne beklemeliydim? Ayrıca sizi aldatmak istediğimi saptamakla yetinmişsiniz belli ki, çünkü bunu nasıl ve hangi yolla yapacağımı açıklamamışsınız. İyi niyetli ilk mektubunuzda hikâyenin akışıyla ilgili düşüncelerinizin kabul edilebilirliği üzerine düşünmemi istemiştiniz. Düşündüm sevgili Herr Dr. Görner, ancak bazıları benim imkânlarıma aykırı düştüğünden, tümünü kabul edemedim. Bu kaçınılmaz ihmalde, beni güveninizi zedelemekle suçlamak için nasıl bir gerekçeniz olduğunu anlayamıyorum.

Yaptığım çalışmanın neredeyse hiçbir sonuç vermeme- siyle suçluyorsunuz beni. Oysa ben Proska karakterinde sonlara doğru pek çok değişiklik yaptığımı sanıyordum. Ancak şuna katılıyorum, yazarın kişi karakterlerinin reflekslerini sadece çok kısa bir mesafeden, adeta petek gözlerle görür.

Öfkeyle hareket etmememi yazıyorsunuz bana. Hiçbir

yarar sağlamayacağını bile bile neden böyle yapayım sevgili Herr Dr. Görner? Mektubunuzu uzun uzun düşündüm, yazdıklarınızı tekrar tekrar okudum, bir karara varmak için kendime zaman tanıdım ve şimdi size son derece sakın ve mantıklı olarak bu romanı yazmayacağımı söylemek istiyorum, bu romanı yazmayacağım, çünkü yazamayacağım.

Bu çalışmayı zorunlu bir eğitim, genç bir yazara uygun bir antrenman, *conditio sine qua non*¹ olarak göreceğim. Bu çaba olmasaydı öğrenemeyeceğim bazı şeyleri öğrendiğime de eminim! Başarıya ulaşamayan denemeler, görülmesi zor olsa da en büyük yararı sağlar bize. Belki iki ya da üç yıl içinde size yeni bir çalışma sunma imkânım olur, daha iyi ve biraz daha olgun bir çalışma.

Şimdilik zahmetleriniz, katkılarınız ve değerli öğütleriniz için çok teşekkür ederim.

İçten selamlarımla.

Sonunda yazarla yayınevi arasındaki ilişkiyi daha fazla zora sokmamak için romanın suçlu bulunan “Saf Değiştiren” bölümünün kısaltılarak ileride uygun bir zamanda *novella* olarak yayımlanmasını karar verilir. Zaten büyük bir başarı vaat etmeyen bu anlaşma, zamanla unutulur: 1953’te Hoffmann und Campe’nin yayın yönetmeni Rudolf Soelter, iki yıl sonra da editör Otto Görner ölür. Böylece Lenz konuyu kendi akışına bırakır, ileriye bakar ve yeni edebî projelerine yönelir. 1953 yılında, çıktığından bu yana ikinci romanı olarak bilinen *Duell mit dem Schatten* [Gölgeyle Düello] yayımlanır. Onu iki yıl sonra *So zärtlich war Suleyken* [Suleyken Öyle Şefkatliydi ki, Öyküler] izler. Bu kitabın gördüğü büyük ilgi, *Saf Değiştiren*’in olumsuzlukla sonuçlanan ortak ça-

1. (Lat.) Olmazsa olmaz durum. (Ç.N.)

lışma sürecinde yazarla yayınevi arasında baş göstermiş olan anlaşmazlıkların unutulmasını sağlar. Siegfried Lenz yaşamı boyunca Hamburg'daki Hoffmann und Campe Yayınevi'ne sadık kalır.

Metin / Versiyonlar

Lenz'in ikinci romanına 1951 Mayıs sonu, Afrika yolculuğundan döndükten sonra başladığı tahmin edilmektedir. Dokuz bölümü büyük boy bir deftere elyazısıyla yazar. Bu defter dolunca ilk romanı *Es waren Habichte in der Luft*'u yazdığı defterde devam eder (9. Bölüm'ün sonundan 12. Bölüm'e kadar).

Liselotte Lenz pek fazla düzeltme, ekleme ya da çıkarma gerektirmeyen elyazısı metni ikiden fazla nüsha olarak daktilo ederek ilk versiyonu oluşturur. Romanın daktilosu Hoffmann und Campe Yayınevi'ne muhtemelen 1951 sonbaharı başlarında verilmiş olmakla birlikte, tamamlanmış şekli 1951 Ekim ayında teslim edilir (Versiyon I, 12 bölüm, numaralandırılmış 276 sayfa iki nüsha olarak Marbach am Neckar'daki Alman Edebiyat Arşivi'nde, Siegfried Lenz terekesindedir). Bu versiyon, Dr. Otto Görner ve Siegfried Lenz'in 10 Kasım 1951 tarihinde Hoffmann ve Campe Yayınevi'nin Hamburg'da, Harvestehuder Weg 41 numaralı adresinde bulunan ve yazarla karısının o sıralar yaşadıkları Isestrasse 88 numara-daki evlerine yürüme mesafesinde bulunan ofisinde yaptığı görüşmeye esas alınan versiyondur.

Lenz, yayınevindeki görüşmeden ve editör Görner'in teşvik edici mektubunun hemen ardından romanı

üzerinde çalışmaya başlar. Bu amaçla daktilo metnin ikinci nüshasını iki bölüme ayırır ve öncelikle ilk versiyonun 9.-12. bölümlerini elden geçirir. Bu çalışma sırasında dört bölümü, kapsamında büyük bir değişiklik olmaksızın sekiz bölüme çıkarır – ki elinizdeki baskının 9-16. bölümleridir. Bu revizyonu yapmasının esas amacı, romanın ikinci versiyonu için yeni yazdığı 9. Bölüm'dür; Lenz bu yeni bölümü, ilk versiyonun son bölümlerinin de olduğu *Es waren Habichte in der Luft* defterine elyazısıyla yazar önce.

9. Bölüm (elinizdeki baskıda sayfa 168-186), romanın ilk kısmı "Partizanlar" ile ikinci kısmı "Saf Değiştiren" arasındaki bağlantıyı oluşturmaktadır; Proska saf değiştirmeye, bu bölümde anlatılan gecede, arkadaşı Sütlüsandviç'le tekrar buluştuktan sonra, onunla konuşurken karar verir. Proska ve Sütlüsandviç'in tutsak olarak ertesi sabah idam edilmeyi bekledikleri bu bölümde Lenz ana karakterini yok oluşla ihanet arasında seçim yapmak gibi istisnai bir durumla karşı karşıya bırakır, kaçınılmaz olan ölüme alternatif olarak düşmanın tarafına geçerek "klik"e karşı savaşmak, tek imkândır.

İzleyen 10. Bölüm ana hatlarıyla aynı kalmıştır. Proska bu bölümde kendisi gibi saf değiştirmiş bir Alman subayla bir görevliye, cephedeki propaganda sırasında eşlik eder. – Aradan geçen zaman içinde kışlaya yerleşen Proska'yla sevgilisi Wanda'nın son buluşmalarını merkezine alan yeni 11. Bölüm ise, temelde eski 8. Bölüm'e dayanır.

Lenz ilk versiyonun 11. Bölüm'ünde mercek altına aldığı Sovyet ordusunun Batı'ya ilerlemesini bu kez iki bölümde işler. Elinizdeki baskının 12. Bölüm'ünde (sayfa 206-215) Proska bir Sovyet komutanının danışmanı olarak cepheye eski arkadaşlarıyla çatışma halindedir, 13. Bölüm'de (Sayfa 216-224) Kızıl Ordu'nun yürüyü-

şü onu eski memleketine, Doğu Prusya'ya sürükler. Doğu Prusya'nın Sybba kentinde, Lyck sınırına yakın, kız kardeşi Maria'nın evinde işler çatallaşır ve Lenz'in ilk versiyonda da Proska'nın arkadaşı Sütölüsandviç'le eniştesi Rogalski için öngördüğü trajik hale gelir.

Romanın önceden sadece tek bir bölüm olan, savaş sonrası Doğu Bloku epizodunu anlatan sonu, üç bölüm olarak genişletilmiş (Bölüm 14-16), son bölüm olan 16. Bölüm'e eski 12. Bölüm'den parçalar alınmıştır. Buna karşılık ikinci versiyonun 14. ve 15. bölümleri yeni yazılmıştır. Wanda bu bölümlerde, Proska'nın belli ki "Sin-cap"ına duyduğu özlem yüzünden gördüğü halüsinasyonlarda da olsa bir kez daha ortaya çıkar.

Yeniden ya da yeni yazılan bu son bölümlerde savaş sonrası Sovyet İşgal Bölgesi'ndeki hayat, yalnızca daha uzun değil, aynı zamanda belirgin biçimde daha derinlemesine anlatılır. Doğu Bloku'ndaki totaliter iktidar yapısının boğucu kısıpacı, her yere ulaşan muhbirlik, doktrinleştirme ve vesayet sistemleriyle son versiyonda daha açık kaleme alınır.

16. Bölüm'de yer alan ve Proska'yı korktuğu tutuklanmadan son anda kurtaran Batı'ya kaçış sahnesi de tümüyle Lenz'in yeni tasarısına dayanmaktadır.

İlk bölümlerin tamamı (Bölüm 1-8), ilk versiyonun daktilo edilmiş ikinci nüshası üzerinde elyazısıyla değiştirilip genişletilirken, ikinci bölümde yapılan büyük değişiklikler, düzenlemeler ve yeni bölümlendirmeler 9.-16. bölümlerin yeniden daktilo edilmesini gerektirmiştir.

Bu baskıya, Lenz tarafından tamamı daktilo edilmiş olarak bir dosyada saklanan ikinci versiyon esas alınmıştır. Bu versiyonun 1.-8. bölümleri ilk versiyonun üzerinde düzeltmeler yapılmış olan daktilo nüshasından, devamındaki 9.-16. bölümler ise yeniden çalışıl-

dıktan sonra tekrar daktilo edilen ikinci versiyondan oluşmaktadır.

Metinde yazarın imla tercihleri olduğu gibi bırakılmış, sadece imla ya da basit tape hatalarından kaynaklanan noktalama işaretlerinde ve imlada küçük düzeltmeler yapılmıştır.

Siegfried Lenz 2014 Ekim ayında ölümünden altı ay önce kişisel arşivini Marbach am Neckar kentindeki Alman Edebiyatı Arşivi'ne vermiştir. Bu arşivde terekesinin ilk gözden geçirilip düzenlenmesi sırasında bulunan ve daha önce yayımlanmamış ikinci romanının elyazısı ve daktilo edilmiş taslakları da vardır.

Romanın adı

Yayıneviyle yapılan Mart 1951 tarihli sözleşmede yeni romanın adı ... *tekrar buluşacağız* olarak yazılmıştır. Bu isimde Hugo Zuschneid'in kaleme aldığı eski bir asker şarkısına ("Nun geht's ans abschiedsnehmen") [Şimdi Vedalaşacağız] gönderme vardır. Lenz'in romanın adında kullandığı sözler, şarkının nakarat kısmındandır: "vatanda, vatanda / tekrar buluşacağız."

Lenz bir başka ismin daha üzerinde durmuştur: *Bataklık*. Bu başlık, romanın Almanlara karşı yürütülen partizan savaşlarının anlatıldığı ilk kısmıyla (Bölüm 2-8) ilgilidir. Sovyet direniş timleri, saldırılarını ve sabotaj eylemlerini Beyaz Rusya'yla Ukrayna'nın geçit vermeyen, orada savaşan Alman askerlerinin umutsuzluğa kapılarak kendilerini yenik hissettikleri ormanlık ve bataklık bölgelerinde gerçekleştiriyorlardı.

İkinci kısımdaki (elinizdeki baskının 9.-16. bölümleri) köklü değişiklikler ve eklemelerle, "Saf Değiştiren" hikâyesi, Rusya'nın bataklık bölgelerinde geçen partizanlar bölümlerine göre gitgide ağırlık kazanır. Yazma sürecinin devamındaki gelişmeler, romanın daha yayıneviyle görüşmeler sırasında gündeme gelmiş olan yeni adını Lenz için de haklı çıkarır böylece. El-

den geçirdiği ikinci versiyonun dosya başlığı olan *Saf Değiştiren*, Lenz'in ikinci romanının adı olur, altına eklediği şu sözlerle tamamlanır: "Hayatın müziğini çalan, ölmdr."

Yıl 1944, İkinci Dünya Savaşı'nın son yazı. İzinden dönen asker Walter Proska, yolda küçük bir birliğe rastlar. Ordunun unuttuğu bu birlikte, yakıcı güneşin ve partizanların bitmek bilmeyen saldırıları altında Proska'nın arkadaşları ölümü arzulayan, deliliğe sığınan askerler haline gelir. Savaşın emir-komuta zincirine dayanan kırılmaz döngüsü Proska için yavaş yavaş anlamını yitirirken bambaşka sorular kendini dayatır: İnsan görev uğruna vicdanını susturmalı mıdır? Düşman aslında kimdir? Seçme özgürlüğü ne demektir ya da masumiyeti kaybetmeden de taraf seçmek mümkün müdür?

Siegfried Lenz, *Saf Değiştiren*'i 1951'de kaleme aldı. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Almanya'nın o günkü şartlarında yankı bulmayacağı düşüncesiyle yayımlanmayan roman, gün ışığına çıkmak için yazarının ölümünü bekledi ve yazılışından 65 yıl sonra, ilk kez 2016'da yayımlandı. Lenz'in eserinin merkezinde, bireyin totaliter yapılarla hesaplaşması yer alır.

Ahlaki olanla mı daha fazla ilgilenmek gerekir, yoksa bize yararı dokunanla mı? Ahlaki olan, her yerde işe yaramıyor. İşe yarayan, her zaman ahlaki değil. İspatı: devlet teorisi. Kötülük, yanlışlık ve zalimlik acımasızca kullanılıyor. Ve bunu yapan bazı devletlerin hazırda tuttukları şaşırtıcı bir cevapları var, lafebeliği de diyebiliriz bir bakıma. Tüm insanlar melek olsaymış, devletin bu tür araçlar kullanmaya ihtiyacı olmazmış! Şeytana özgü bir ironi. Despotların diyalaktığı.

#savaş #ikinci
#kızılordu #pa

ISBN 978-975-07-3876-0

